

ОБЩИНА ВЕЛИКО ТЪРНОВО

**ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО
РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЕЛИКО
ТЪРНОВО 2021-2027 г.**

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ.....	13
ЧАСТ I. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЕЛИКО ТЪРНОВО	20
Раздел I. Цели, методи и подходи.....	20
Раздел II. Обща характеристика/профил на община Велико Търново.....	21
Раздел III. Състояние на местната икономика – условия и предпоставки за развитие на интелигентна среда за иновативна Община Велико Търново.....	24
3.1. Основни показатели за икономическото развитие на общината	24
3.2. Основни икономически показатели по сектори на територията на общината	26
3.3. Конкурентоспособност и иновационен потенциал	44
3.4. Общински дружества	50
3.5. Концесии	53
3.6. Индустиални/бизнес зони и паркове	54
Раздел IV. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси – условия и предпоставки за развитие на справедлива Община Велико Търново	56
4.1. Демографски аспекти – брой, структура и разпределение на населението, прираст, пазар на труда	56
4.2. Състояние на здравните услуги	70
4.3. Състояние на образователните услуги	76
4.4. Състояние на социалните услуги	83
4.5. Състояние на дейностите и услугите в областта на културата	98
4.6. Състояние на дейностите и услугите в областта на спорта.....	106
Раздел V. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията - условия и предпоставки за развитие на свързана Община Велико Търново	111
5.1. Транспортни направления и свързаност	111
5.2. Състояние на устойчивата градска мобилност.....	123
5.3. Състояние на водоснабдителната и канализационната мрежи и системи	129
5.4. Състояние на енергийна мрежа.....	139
5.5. Състояние на телекомуникационна мрежа	153
5.6. Състояние на съобщителната мрежа	155
Раздел VI. Екологично състояние и рискове – условия и предпоставки за развитие на зелена Община Велико Търново.....	158
6.1. Природни условия и ресурси	159
6.2. Анализ по компоненти на състоянието на околната среда – състояние и замърсители..	164
6.3. Анализ по фактори на въздействие	175
6.4. Защитени територии и биоразнообразие - Национална екологична мрежа	181

6.5. Влияние на глобалните климатични промени, природни бедствия и рискови територии	185
Раздел VII. Анализ на административния капацитет на общинската администрация за реализация на ПИРО	193
Раздел VIII. Културно-историческо наследство и състояние на градския исторически пейзаж – условия и предпоставки за развитие на Община Велико Търново.....	201
8.1. Историческо развитие	201
8.2. Анализ на културно - историческото наследство.....	202
8.3. Анализ на историческия градски пейзаж.....	206
8.4. Анализ на условията за развитие на конкурентоспособен туристически продукт	208
Раздел IX. Анализ на състоянието на селищната мрежа и жилищния сектор.....	215
9.1. Селищна мрежа, устройство и изграденост.....	215
9.2. Жилищен сектор.....	223
Раздел X. Анализ на връзката на общината със съседните територии извън административните ѝ граници	229
Раздел XI. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение.....	238
Раздел XII. Трансгранично и международно сътрудничество.....	243
Раздел XIII. SWOT-анализ.....	250
Раздел XIV. Взаимовръзки на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво, изготвен от „Национален център за териториално развитие“ ЕАД.....	263
ЧАСТ II. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА ЗА ПЕРИОДА 2021-2027.	264
ЧАСТ III. ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД.....	269
ЧАСТ IV. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ	273
4.1. Общ контекст.....	275
4.2. Правна рамка за адаптиране към изменението на климата	275
4.3. Секторни политики за ограничаване изменението на климата.....	280
4.4. Мерки за предотвратяване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от действия.....	289
ЧАСТ V. ПАРТНЬОРИ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО	294
ЧАСТ VI. ИНДИКАТИВЕН СПИСЪК НА ВАЖНИ ЗА ОБЩИНАТА ПРОЕКТНИ ИДЕИ.....	299
ЧАСТ VII. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ.....	300
ЧАСТ VIII. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО	302
ЧАСТ IX. ПРИЛОЖЕНИЯ	307

Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО на община Велико Търново за периода 2021-2027 г.: описание на предвидените мерки и дейности	307
Приложение 2. Индикативна финансова таблица	307
Приложение 3. Матрица на индикаторите за наблюдение и оценка на ПИРО	307
Приложение 4. Картен материал – зони за прилагане на интегриран подход.....	307
Приложение 5. План за управление на градската мобилност на Община Велико Търново (хармонизиран)	307
Приложение 6. Протокол от проведено обществено обсъждане с присъствен списък	307

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АИК	Адаптацията към изменението на климата
АМ	Автомагистрала
АМР	Архитектурно- музеен резерва
АУЕР	Агенция за устойчиво енергийно развитие
БАН	Българска академия на науките
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ВЕИ	Възобновяем енергийни източници
ВТОС	Великотърновски общински съвет
ВТУ	Великотърновски университет
ГИС	Географска информационна система
ДВ	Държавен вестник
ДГ	Детска градина
ДГС	Държавно горско стопанство
ДМА	Дълготрайни материални активи
ДМА-ЕП	Дълготрайни материални активи с екологично предназначение
ДМК	Детска млечна кухня
ДМСГД	Дом за медико-социални грижи за деца
ЕИТ	електронни информационни табла
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗВ	Зони за въздействие
ЗЕЕ	Закон за енергийна ефективност
ЗЗ	Защитени зони
ЗНЕ	Зони с ниски емисии
ЗОИК	Закон за ограничаване изменението на климата
ЗООРПСМ	Закон за опазване на обществения ред при провеждането на спортни мероприятия
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗПЗП	Закон за подпомагане на земеделските производители
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗСП	Закон за социално подпомагане
ИАОС	Изпълнителната агенция по околната среда
ИГТ	Интегриран градски транспорт
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ИМТ	Интермодален терминал
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
ИПИ	Институт за пазарна икономика
ИТСР	Интегрирана териториална стратегия за развитие
ИТС	Интелигентни транспортни системи
ИУГ	Излезли от употреба гуми
ИУЕЕО	излязло от употреба електрическо и електронно оборудване
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КИА	Коефициент на икономическа активност
КИН	Културно историческо наследство
КОЦ	Комплексен онкологичен център
МБТ	Механично-биологично третиране
МВЕЦ	Малка водна електроцентрала
МДК	Максимално допустимите концентрации
МДТ	Музикално-драматичен театър
МЗ	Министерство на здравеопазването

ММС	Министерство на младежта и спорта
МОБАЛ	Многопрофилна общинска болница за активно лечение
МОН	Министерство на образованието и науката
МПС	Моторно превозно средство
МСП	Малки и средни предприятия
НДЕФ	Национален доверителен Екофонд
НИНКН	Националният институт за недвижимо културно наследство
НИРД	Научноизследователска и развойна дейност
НКЖИ	Национална компания „Железопътна инфраструктура“
НКПР	Националната концепция за пространствено развитие
НЛВН	Натриеви лампи високо налягане
НПЕЕМФЖС	Национална програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради
НПДИК	Национален план за действие по изменение на климата
НПО	Неправителствени организации
НСИ	Национален статистически институт
НУБА	Негодни за употреба батерии и акумулатори
НСМСП	Националната стратегия за малките и средните предприятия
НЧ	Народно читалище
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ОГТ	Обществен градски транспорт
ООН	Организация на обединените нации
ОП	Общинско предприятие
ОПЛ	Общо практикуващ лекар
ОПНИЕВИБГ	Общинска програма за насърчване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива
ОПРР	Оперативна програма „Региони в развитие“ 2014-2020
ОПРЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г.
ОПР	Общински план за развитие
ОС	Околна среда
ОСР	Отпадъци от строителство и разрушаване
ОУ	Основно училище
ОУП	Общ устройствен план
ОУТР	Организации за управление на туристическите райони
ПЕГ	Профилирана езикова гимназия
ПГ	Професионална гимназия
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ПО	Приоритетна ос
ПП	Правилник за прилагане
ППС	Пътни превозни средства
ПРР	Програма за развитие на регионите
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПСПВ	Пречиствателна станция за питейни води
ПТП	Пътно – транспортно производство
ПУГМ	План за управление на градската мобилност
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПУП	Подробен устройствен план
ПУРБ	План за управление на речните басейни
ПУРН	План за управление риска от наводнения
ПХГ	Профилирана хуманитарна гимназия
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
РЗОК	Регионална здравно – осигурителна каса
РИМ	Регионален исторически музей
РИОСВ	Регионални инспекции по околната среда и водите

РКООНИК	Рамковата конвенция на Организацията на Обединените Нации по изменение на климата
РОУКАВ	Ръководство за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух
РПМ	Републиканската пътна мрежа
РПУО	Регионална програма за управление на отпадъците
РСУО	Регионално сдружение за управление на отпадъците
СДН	Средноденонощна норма
СИР	Североизточен регион
СК	Спортен комплекс
СКОС	Стандарти за качество на околната среда
СОЗ	Санитарно-охранителните зони
СУ	Средно училище
СЦР	Северен централен район
ТЕЦ	Топлоелектрическа централа
ТИЦ	Туристически информационен център
УЕС	Удостоверения за енергийни спестявания
УО	Управляващ орган
ФПЧ	Финни прахови частици
ХНБ	Хронични неинфекциозни болести
ЦГ	Целена група
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦСМП	Център за спешна медицинска помощ

СПИСЪК НА СХЕМИТЕ В ТЕКСТА

Схема 4.3.1.	Университети и колежи. Изследователски центрове. Териториално разположение
Схема 5.1.1.	ТЕН-Т пътна мрежа в България
Схема 5.1.2.	Транспортна достъпност на СЦР
Схема 5.1.3.	Транспортно-комуникационната система на град Велико Търново
Схема 5.1.4.	Транспортна инфраструктура в община Велико Търново
Схема 5.2.1.	Маршрутна мрежа на градския транспорт в гр. В. Търново
Схема 5.4.1.	Карта на електропреносната система на Република България
Схема 5.4.2.	Карта на мрежата на Овергаз Мрежи на територията на Община Велико Търново
Схема 5.5.1.	Карта на телекомуникационната мрежа на Р България
Схема 5.5.2.	Широколентово покритие в Р България
Схема 6.3.1.	Местоположение на пунктове за мониторинг на шума
Схема 6.4.1.	Защитени зони попадащи на територията на община Велико Търново
Схема 6.5.1.	Активни, потенциални и стабилизирани свлачища на територията на община Велико Търново
Схема 9.1.1.	Населени места в Община Велико Търново
Схема 9.1.2.	Територии със специфични характеристики
Схема 9.2.1.	Териториален обхват на основната фаза на проекта за преход към алтернативни форми на отопление на домакинствата в гр. Велико Търново
Схема 10.1	. Йерархични центрове в СЦР
Схема 10.2.	Полюси и оси на урбанистично развитие
Схема 10.3.	Агломерационни образувания в Северен централен регион
Схема 10.4.	Агломерационен ареал на община Велико Търново
Схема 10.5.	Възможност за коопериране с други общини за изпълнение на съвместни проекти
Схема 10.6.	Културно исторически дестинации
Схема 11.1.	Трасе на АМ Хемус, участък 6 Павликени – Велико Търново - идеен проект
Схема 11.2.	Трасе на АМ „Русе – Велико Търново“

Схема 11.3.	Тунел под връх Шипка
Схема III.1.	Формирани пространствено функционални зони на територията на Община Велико Търново
Схема III.2.	Зони за прилагане на интегриран подход (Зони за въздействие) в град община Велико Търново
Схема III.3.	Приоритетни зони за прилагане на интегриран подход (Зони за въздействие) град Велико Търново
Схема III.4.	Възможност за сдружаване по тематичен признак на Община Велико Търново със съседни общини

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ В ТЕКСТА

Таблица 3.1.	Брутен вътрешен продукт и брутна добавена стойност в Северен централен район и в област Велико Търново
Таблица 3.2.	Добавена стойност на нефинансовите предприятия на територията на община Велико Търново
Таблица 3.3.	Структура и динамиката на основни отрасли на икономиката на община Велико Търново според добавената стойност по факторни разходи на нефинансовите предприятия, 2014-2019 г.
Таблица 3.4.	Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи от предприятията в община Велико Търново по икономически дейности (A10)
Таблица 3.5.	Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи от предприятията в община Велико Търново по функции
Таблица 3.6.	Левава равностойност на валутните приходи от износ на нефинансовите предприятия в община Велико Търново, 2014-2019 г.
Таблица 3.7.	Заявени площи в Интегрираната система за администриране и контрол
Таблица 3.8.	Отглеждани площи по култури на територията на община Велико Търново
Таблица 3.9.	Селскостопански животни на територията на община Велико Търново
Таблица 3.10.	Показатели на нефинансовите предприятия от преработващата промишленост в община Велико Търново
Таблица 3.11.	Брой предприятия и наети лица според размера на предприятието в община Велико Търново
Таблица 3.12.	Брой на микро предприятията в община Велико Търново по икономически дейности (A21), 2014-2019 г.
Таблица 3.13.	Брой на малките предприятия в община Велико Търново по икономически дейности (A21), 2014-2019 г.
Таблица 3.14.	Брой на средните предприятия в община Велико Търново по икономически дейности (A21), 2014-2019 г.
Таблица 3.15.	Размер на преките чуждестранни инвестиции към края на годината в община Велико Търново по икономически дейности (A10), 2014-2019 г., хиляди евро
Таблица 3.16.	Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) в избрани сектори в община Велико Търново, 2014-2019 г.
Таблица 3.17.	Финансови показатели на общински предприятия на Община Велико Търново
Таблица 3.18.	Финансови показатели на общински търговски дружества на Община Велико Търново
Таблица 3.19.	Приходи от концесии на Община Велико Търново
Таблица 4.1.1.	Коефициенти на раждаемост, смъртност и естествен прираст
Таблица 4.1.2.	Прогноза за съотношение на урбанизираност на община Велико Търново към област Велико Търново
Таблица 4.1.3.	Прогноза за съотношение на населението по пол на община Велико Търново към област Велико Търново в %
Таблица 4.1.4.	Коефициенти на раждаемост, смъртност и естествен прираст
Таблица 4.1.5.	Прогноза за механичен прираст на населението на Велико Търново (2021-2030)
Таблица 4.2.1.	Лечебни заведения за извънболнична помощ в община Велико Търново

Таблица 4.4.1.	Реализирани проекти по оперативна програма „Региони в растеж“, 2014-2020г.
Таблица 4.4.2.	Реализирани проекти по оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, 2014-2020 г.
Таблица 4.4.3.	Проекти в процес на оценка от Управляващия орган
Таблица 4.4.4.	Програми и проекти с държавно-общинско финансиране, 2014-2020 г.
Таблица 4.4.5.	Услуги финансирани от общинския бюджет, 2014-2020 г.
Таблица 4.4.6.	Социални услуги за деца и младежи
Таблица 4.4.7.	Социални услуги за възрастни и стари хора
Таблица 4.4.8.	Финансиране на инфраструктурни проекти
Таблица 5.1.1.	Областна транспортна схема на Велико Търново
Таблица 5.1.2.	Общинска транспортна схема на Велико Търново
Таблица 5.1.3.	Разположение на гарите и спирките от жп линия № 4
Таблица 5.1.4.	Динамика на качилите се и слезлите пътници общо по гарите на община В. Търново
Таблица 5.1.5.	Степен на използване на платените паркинги в гр. Велико Търново
Таблица 5.1.6.	Развитието на пътната инфраструктура в СЦР и област Велико Търново
Таблица 5.1.7.	Развитие на железопътната инфраструктура в СЦР и област Велико Търново
Таблица 5.3.1.	Водоизточници за водоснабдяване на Община Велико Търново
Таблица 5.3.2.	Пречистване на питейни води в община Велико Търново
Таблица 5.3.3.	ПСОВ, обслужващи територията на община Велико Търново
Таблица 5.3.4.	Средногодишни стойности за 2019 и 2020 г. на показателите за качество на отпадъчните води от ПСОВ
Таблица 5.3.5.	Сравнение на дела на населението, свързано с обществено водоснабдяване
Таблица 5.3.6.	Обобщен сравнителен анализ на водоснабдяването в община Велико Търново
Таблица 5.3.7.	Сравнение на дела на населението, свързано към канализационната мрежа
Таблица 5.3.8.	Анализ на канализацията и пречистването на отпадъчни води в община Велико Търново
Таблица 5.3.9.	Обобщение на анкета за качеството на предоставяните ВиК услуги
Таблица 5.3.10.	Анализ на управлението на ВиК услуги и удовлетвореността на потребителите в община Велико Търново
Таблица 5.3.11.	Планиране на развитието на ВиК услуги в община Велико Търново
Таблица 5.3.12.	Съответствие на стратегически и планови документи за периода до и след 2027 г.
Таблица 5.4.1.	Подстанции на територията на Община Велико Търново
Таблица 5.4.2.	Годишно потребление на електроенергия на територията на Община Велико Търново, MWh
Таблица 5.4.3.	Брой присъединени потребители към електропреносната мрежа на територията на Община Велико Търново по години за периода 2014-2020 г.
Таблица 5.4.4.	Произведена електроенергия на територията на Община Велико Търново по години за периода 2014-2020 г. (в MWh)
Таблица 5.4.5.	Инвестиции и спестени средства и енергия
Таблица 5.4.6.	Потребление на енергия по сектори и видове за 2017 г.
Таблица 5.4.7.	Отопление на жилищата по видове източник
Таблица 5.4.8.	Състояние на обследвания сграден фонд
Таблица 5.4.9.	Инвестиции и очаквани спестявания в обследвани сгради
Таблица 5.4.10.	Справка за издадени удостоверения за енергийни спестявания на община Велико Търново
Таблица 5.4.11.	Очаквани енергийни спестявания в резултат от използване на ВЕИ
Таблица 5.4.12.	Инвестиции във ВЕИ в обекти общинска собственост
Таблица 5.4.13.	Производство на електроенергия от възобновяем източник
Таблица 6.2.1.	Контролирани показатели в ПМ Велико Търново
Таблица 6.3.1.	Количества битови отпадъци в община Велико Търново
Таблица 6.4.1.	Защитени зони за опазване на природните местообитания на територията на община Велико Търново

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ В ТЕКСТА

- Фигура 1.1. Място на ПИРО в Системата от стратегически документи в областта на регионалното развитие
- Фигура 3.1. Брутен вътрешен продукт на човек от населението (лв.)
- Фигура 3.2. Нетни приходи от продажби и произведена продукция на нефинансовите предприятия в община Велико Търново (млн. лв.)
- Фигура 3.3. Структура на икономиката на община Велико Търново и България според добавената стойност по факторни разходи на нефинансовите предприятия, 2019 г.
- Фигура 3.4. Брой наети лица в преработващата промишленост в община Велико Търново
- Фигура 3.5. Брой наети лица в третичния обслужващ сектор в община Велико Търново
- Фигура 3.6. Брутен вътрешен продукт (БВП) на областите в Североизточен и Северен централен район (2019 г., лева)
- Фигура 4.1.1. Демографско развитие на населението
- Фигура 4.1.2. Разпределение на населението по пол (Данни на НСИ 2014 – 2020г.)
- Фигура 4.1.3. Естествен прираст на населението
- Фигура 4.1.4. Механичен прираст на населението
- Фигура 4.1.5. Разпределение на населението по възраст и трудоспособност
- Фигура 4.1.6. Заети и безработни лица
- Фигура 4.1.7. Безработица в проценти
- Фигура 4.1.8. Коефициент на икономическа активност
- Фигура 4.1.9. Демографско развитие на населението на област Велико Търново
- Фигура 4.1.10. Съотношение на механичния прираст на населението на община Велико Търново към област Велико Търново
- Фигура 4.1.11. Съотношение на механичния прираст на населението на община Велико Търново към област Велико Търново
- Фигура 4.1.12. Безработица в проценти община Велико Търново към област Велико Търново и към националните показатели .
- Фигура 4.1.13. Коефициент на икономическа активност община Велико Търново към област Велико Търново и към националните показатели
- Фигура 4.1.14. Демографско развитие на населението на СЦР и общините-областни центрове
- Фигура 4.1.15. Демографско развитие на община Велико Търново спрямо общините-областни центрове от СИР
- Фигура 4.1.16. Естествен прираст на населението за общините-областни центрове в СЦР
- Фигура 4.1.17. Естествен прираст на населението за общините-областни центрове в СИР
- Фигура 4.1.18. Съотношение на механичния прираст на населението на община Велико Търново към СЦР и СИР
- Фигура 4.1.19. Безработица в проценти община Велико Търново към СЦР и СИР
- Фигура 4.1.20. Коефициент на икономическа активност община Велико Търново към СЦР и СИР
- Фигура 4.1.21. Развитие на броя на населението
- Фигура 4.1.22. Естествен прираст на населението Прогноза (2021-2030)
- Фигура 4.1.23. Безработица в проценти - Прогноза (2021-2030): Собствени изчисления
- Фигура 4.1.24. Коефициент на икономическа активност - Прогноза (2021-2030): Собствени изчисления
- Фигура 4.1.25. Коефициент на икономическа активност - Прогноза (2021-2030)
- Фигура 4.2.1. Брой деца в детските ясли в община Велико Търново
- Фигура.4.3.1. Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години по вид образование на област Велико Търново (%)
- Фигура 4.3.2. Учащи I -VIII клас, напуснали образователната система в община Велико Търново през периода 2014 – 2019г.
- Фигура 4.3.3. Студенти, обучаващи се във висшите училища на ниво СЦР и Велико Търново

- Фигура 4.5.1. Тенденции в посещения и експонатите в музеите в област Велико Търново (хил.бр.)
- Фигура 4.5.2. Персонал, обезпечаващ дейността на музеите в област Велико Търново (бр.)
- Фигура 4.5.3. Читатели в (хил. бр.) в библиотеки с библиотечен фонд над 200 хил. бр. в област Велико Търново
- Фигура 4.5.4. Съотношение библиотечен фонд и зает библиотечен фонд (хил. бр.) в област Велико Търново
- Фигура 4.5.5. Брой театрални представления на година в област Велико Търново
- Фигура 4.5.6. Посещаемост на театрите в област Велико Търново
- Фигура 4.5.7. Капацитет и посещаемост на кината
- Фигура 4.5.8. Разходи за Програма „Култура и изкуство“ на Община Велико Търново
- Фигура 4.5.9. Разходи за събития от културния календар на Община Велико Търново
- Фигура 4.5.10. Разпределение на Културния календар в Община Велико Търново през 2019 г. по видове и брой събития
- Фигура 5.1.1. Съотношение между класовете пътища от Републиканската пътна мрежа на територията на Община Велико Търново.
- Фигура 5.3.1. Консумирана вода, м3/г.
- Фигура 5.3.2. Материал на водоснабдителни тръби, % от общата дължина
- Фигура 5.3.3. Брой аварии във водоснабдителната мрежа
- Фигура 5.3.4. Търговски загуби, м3/г
- Фигура 5.3.5. Реални загуби, м3/г
- Фигура 5.3.6. Брой аварии по канализационна мрежа по години
- Фигура 5.4.1. Брой ново присъединени абонати на природен газ за периода 2014-2020г.
- Фигура 5.4.2. Потреблението на енергия за сектори администрация, образование и улично осветление
- Фигура 6.2.1. Динамика на регистрираните в ПМ „Велико Търново“ средногодишни концентрации на ФПЧ10 . и тренда на развитие
- Фигура 6.2.2. Брой регистрирани средно денонощни концентрации на ФПЧ10 с нива превишаващи ПС на СДНОЧЗ в ПМ „Велико Търново“
- Фигури 6.2.3. Средноденонощна интензивност на автомобилен трафик в автоматичните преброятелни пунктове на територията на община Велико Търново (2018г.)
- Фигура 6.2.4. Разпределение на МПС по вид и брой
- Фигура 6.3.1. Количества разделно събрани отпадъци от опаковки
- Фигура 7.1. Съотношение между членовете на Работната група за ИПГВР
- Фигура 7.2. Съотношение между членовете на Работната група за ПИРО
- Фигура 8.4.1. Реализирани нощувки в местата за настаняване
- Фигура: 8.4.2. Реализирани приходи от нощувки за периода 2014-2019г. в местата за настаняване
- Фигура 8.4.3. Разходи за местни, национални и международни туристически борси, направени от Община Велико Търново
- Фигура 9.1.1. Разпределени на населението в градовете и селата на община Велико Търново
- Фигура 9.1.2. Баланс на територията на Община Велико Търново по вид
- Фигура 9.1.3. Характеристика на селата в община Велико Търново по разпределение на населението
- Фигура 9.2.1. Местоположение на общинския жилищен фонд
- Фигура 9.2.2. Структура на общинския фонд по вид
- Фигура 9.2.3. Полезна площ на жилищата на в община Велико Търново за периода 2014-2019г.
- Фигура 9.2.4. Жилищни сгради по материал на външните стени на сградата в Община Велико Търново
- Фигура 9.2.5. Съотношение на жилищата по форма на собственост в община Велико Търново, 2019г.
- Фигура 9.2.6. Среден брой лица на едно жилище в община Велико Търново
- Фигура 9.2.7. Въведени в експлоатация нови жилища в община Велико Търново
- Фигура 12.1. Международни партньори на Община Велико Търново

- Фигура II.1. Визия, стратегически цели и приоритетите на ПИРО на Община Велико
Търново
- Фигура IV.1. Опростена илюстрация на рамката

ВЪВЕДЕНИЕ

Планът за интегрирано развитие на Община Велико Търново за периода 2021-2027г. (ПИРО) е основният стратегически документ за управление на общината през следващите седем години. Той обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети за развитие, свързани общо от стремежа към по-висок жизнен стандарт на хората в общината и устойчиво развитие на територията и връзките ѝ с други общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2. Пространственият обхват на ПИРО включва цялата територия на общината – град Велико Търново, град Килифарево, град Дебелец и 86 села.

ПИРО е основен документ от системата за стратегическо планиране на регионалното и пространствено развитие и служи за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на общините и населените места, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от фондовете на Европейския съюз.

Нормативната необходимост от изготвяне на ПИРО на община Велико Търново произтича от Закона за регионалното развитие (ЗРР), който се явява пряка връзка между политиките на ЕС в областта на регионалното развитие и политиката за развитие на регионално ниво на Република България. Като основен елемент на ЗРР, Планът за интегрирано развитие се явява

инструмент за определяне на визията, приоритетите, целите и мерките за развитие на територията на общината.

Съгласно чл.13, ал.2 ЗРР, ПИРО на Община Велико Търново осигурява пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и планови ресурси за постигане на дефинираните цели за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общинската територия.

Цели, място и роля на ПИРО в цялостната система от документи за стратегическо планиране на регионалното развитие

Съгласно ЗРР плановете за интегрирано развитие на община са част от системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие. Те са в йерархична съподчиненост на документите от по-горните нива – интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 и актуализираната Национална концепция за регионално и пространствено развитие.

Действащото законодателство изисква осигуряването на съгласуваност на ПИРО с основните стратегически документи на европейско, национално и областно ниво. Стратегическата рамка на ПИРО е фокусирана върху действащите към момента национални и регионални стратегически документи, които акумулират европейските политики.

Фигура 1.1. Място на ПИРО в Системата от стратегически документи в областта на регионалното развитие

Актуализация на Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025г., приета с Решение № 306 на Министерския съвет от 07 май 2020г. Устройството и управлението на националната територия до 2025г. се регламентира от Национална концепция за регионално и пространствено развитие, която е актуализирана през 2019г. Концепцията съдържа средносрочни и дългосрочни насоки за устройственото планиране и опазването на териториалните ресурси. Тя осигурява и подходяща основа за териториална насоченост и израз на секторните политики и стратегии, като се подчертава, че желаният модел за умерен полицентризм (поддържане на мрежа от равномерно разпръснати градове, които са предпоставка за по-балансирано развитие и съживяване на селските и периферните райони) все още

е на дневен ред. Актуализираният документ има няколко много важни нови елемента: отразени са новите насоки в европейската кохезионна политика и политиката за пространствено развитие; стратегическата ѝ част интегрира в още по-силна степен регионалното планиране с пространственото такова; и идентифицира конкретни територии със специфични характеристики, потребности и потенциали.

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северен централен регион за планиране от ниво 2 за периода 2021 г. – 2027г. (проект)

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион от ниво 2 е стратегически планов документ, определящ общата политическа, пространствена, икономическа и тематична рамка за интегрирано пространствено развитие на

региона през новия програмен период 2021-2027. Тя е разработена в съответствие с Националната концепция за регионално и пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.), като отчита местния териториален потенциал и принципите за балансирано устойчиво развитие и отразяват съвременните тенденции в регионалната политика на Европейския съюз и на страната. Документът се използва за определяне на приоритетите и зоните за интервенции и за прилагане на интегрирани териториални инвестиции през новия програмен период 2021-2027 г.

Определени са основните приоритети на ИТСП на Северен централен район:

Приоритет 1: Икономически подем и трансформация

Приоритет 2: Развитие на човешкия потенциал и постигане на социален растеж

Приоритет 3: Устойчиво териториално развитие и свързаност

Към разработване на ПИРО отношение имат и други действащи документи: стратегии, планове и програми, на национално, регионално, областно и общинско ниво. Влияние върху изпълнението ще окажат и разработваните нови оперативни програми и нормативни документи по секторни политики.

Законови норми, подход и принципи, на които се основава документа

Закон за регионалното развитие

Изготвянето на плановете за интегрирано развитие на общини (ПИРО) е регламентирано в Закона за регионалното развитие с неговата

редакция от м. март 2020 година (изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13 март 2020г.), както и правилника за неговото прилагане. В новия програмен период 2021-2027г. ПИРО обединяват в рамките на един стратегически документ елементите на общинските планове за развитие (ОПР), които се разработваха за всички общини и интегрираните планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР) – разработвани за градските общини, в периода 2014-2020г. Съгласно ЗРР, плановете за интегрирано развитие на община са част от системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие. Изготвят се с хоризонт от 7 години и очертават средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 и общия устройствен план на общината (чл.13. ЗРР). Към момента на изготвяне на ПИРО, Община Велико Търново има действащ Общ устройствен план, Одобрен с Решение № 507 от Протокол № 34 от 31.01.2013 г. на Великотърновски общински съвет ПИРО се приема от общинския съвет по предложение на кмета на общината, съгласно чл.13 от ЗРР.

Закон за туризма

Изменението на Закона за туризма (ДВ, бр.17 от 25 февруари 2020г.), регламентира в програмата за реализация на плановете за интегрирано развитие на общините да се включва самостоятелен раздел, който съдържа общинска програма за развитие на туризма (чл. 11. (1)). Тя следва да е в съответствие с приоритетите на областната стратегия за развитие на

туризма и Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма и стратегиите за развитие на отделните видове туризъм.

Към момента на изготвяне на ПИРО Велико Търново, единственият приет документ е Актуализираната национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030г. Не е изготвена и приета както областната стратегия за развитие на туризма, така и стратегиите за развитие на отделните видове туризъм. Затова в обхвата на ПИРО са включени мерки и проекти, които подкрепят развитието на туристическата дейност в общината, вкл. чрез партньорски проекти и интегрирани териториални инвестиции със съседните общини.

Други закони, имащи отношение към разработването и реализацията на ПИРО

При изготвянето на ПИРО са взети предвид и редица закони, които имат пряко влияние върху управлението на територията, вкл. нейното финансиране. По-важните от тях са: Закон за административно-териториалното устройство на Република България; Закон за местното самоуправление и местната администрация; Закон за администрацията; Закон за общинската собственост; Закон за общинския дълг; Закон за общинските бюджети; Закон за публичните финанси; Закон за местните данъци и такси, както и секторно законодателство и подзаконовни нормативни актове, от които произтичат конкретни права и задължения на общинска администрация.

Подходи

При разработването на Плана за интегрирано развитие на Община Велико Търново са приложени следните подходи:

Подход, основан на местните характеристики и потенциал, приложен е при изготвянето на анализа на територията, отразявайки специфични ѝ характеристики, за да се открият конкурентните предимства на общината и за да се определят неизползваните потенциали. Той е обединяващ инструмент за решаване на съществуващи проблеми, идентифициране на нужди, подкрепя на потенциалите за развитие и на възможностите за коопериране със съседни общини.

Интегриран подход, който се е наложил като основен в политиката за регионално развитие и задължителен при изготвяне на стратегическите документи за регионално и пространствено планиране. Целта е в условията на свиващи се ресурси и ограничени финансови параметри да обедини различни политики, приоритети, проекти, финансови ресурси, източници за финансиране, участници и заинтересовани страни, за постигане на положителна синергия и добавена стойност от реализираните програми. Концентриран израз на подхода са определени приоритетни зони за въздействие на територията на общината, в които основно ще бъде съсредоточено изпълнението на мерките, предвидени в програмата за реализация на плана. Осигурено е съответствието с нормативните изисквания в областта на регионалното развитие, както и с определените

национални и регионални цели и приоритети на развитието в България. Освен това, ПИРО е съобразен със специфичните условия, ред и изисквания за прилагане на нормативните документи, свързани с местното самоуправление, териториалното устройство, опазването на околната среда, кадастъра и имотния регистър за територията на общината.

Подход „отдолу – нагоре“ е използван при разработване на ПИРО с цел изграждане на консенсусен модел с всички заинтересовани страни, повишаване на ангажираността и заинтересоваността на участниците в подготовката и прилагането на документа. Ефективното планиране и успешното устойчиво и интегрирано развитие се основават на отворен и прозрачен процес с включване на гражданите и заинтересованите страни в различните етапи. Прилагането на подхода „отдолу-нагоре“ във фазата на актуализиране на информацията и на публичните консултации позволява да се постигнат изискванията за информираност, публичност и прозрачност и да се идентифицират поточно потребностите на местните общности, към които да се ориентират приоритетите и да се насочат публичните средства.

Принципи

Структурираност. ПИРО е съвкупност на смислово, функционално и хронологично свързани елементи.

---

¹ Съгл. Методически указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. на

Интегрираният подход е приложен и по отношение на всяка част от структурата на документа. Всички компоненти¹, имат логическа последователност и взаимна обвързаност. Аналитичната част на документа е основа за формулиране на стратегическата му част, а дефинираните подходи и механизми за управление, наблюдение и оценка осигуряват практическото изпълнение и постигането на целите и приоритетите.

Достоверност на данните. Като източници на официална статистическа информация са използвани основно данни от Национален статистически институт (НСИ), министерства, държавни и регионални агенции, държавни комисии, териториални и регионални служби на органите на изпълнителната власт, Община Велико Търново и други официални източници. Източниците на данни са посочвани конкретно при тяхното използване в документа. Като обективен източник на данни за изготвената оценка и потенциалите за развитие е използвана обработената информация от целевите анкети със заинтересованите страни, теренни проучвания, получени идеи за проекти и от проведените публични събития.

Партньорство и осигуряване на информация и публичност. ЗРР определя принципа на партньорство, публичност и прозрачност като ръководен принцип при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката. В процеса на разработване е осъществен ефективен комуникационен

Министерство на регионалното развитие и благоустройство (март 2020 г.),

процес със заинтересованите страни за идентифициране на проблемите и потенциалите, формулирането на стратегическите предложения и определяне на мерки/проекти за включване в програмата за реализация. Разработен е комуникационен механизъм за осигуряване на информация, отчетност и прозрачност относно постигнатите резултати и използваните финансови ресурси по програмата за реализация.

Отговорностите на институциите и партньорите за разработването и приемането на ПИРО

Настоящият документ е разработен в партньорство с Общинска администрация – Велико Търново, кметовете и кметските наместници на населени места в общината, заинтересовани страни и с участието на широката общественост. Процесът на разработване на ПИРО на Община Велико Търново включва няколко етапа: **Предварителни проучвания.** В този предварителен етап е направено детайлно проучване на всички съществуващи стратегически документи в Община Велико Търново, както и е събрана и обработена необходимата статистическа информация за изготвяне на плана.

Провеждане на проучвания и консултации. В тази фаза са организирани консултации с представители на общинска администрация, кметове и кметски наместници, академичната общност, бизнес, неправителствени организации и др. За проучване на мнението на заинтересованите страни в процеса на изготвяне на ПИРО са проведени

анкетни проучвания за идентифицираните от тях проблеми, потенциал и възможности за развитие в периода 2021-2027г., както и определянето на визията и приоритетите за развитие на общината.

Изготвяне на ПИРО. В тази фаза е изготвен средносрочният стратегически документ на база на вече събраната и обработена информация, статистически данни, информация от общинската администрация и проведените проучвания сред заинтересованите страни.

При определяне на визия, цели и приоритети за развитие на Община Велико Търново за периода 2021-2027г. са отразени местните потенциали за развитие и възможностите за решаване на конкретни проблеми, с цел постигане на балансирано и устойчиво развитие, на основата на извършените аналитични проучвания в предходните етапи. Определени са зони за прилагане на интегриран подход (Зона за въздействие) на базата на общи (идентични) характеристики на определена територия и/или общи проблеми или потенциали за развитие. Изготвена е Програма за реализация на основата на извършения анализ на социално-икономическото развитие на общината, проучените мнения сред заинтересованите страни, проведените публични консултации и проучените възможности за финансиране чрез фондове на ЕС. Очертани са основни приоритетни проекти и действия в периода 2021-2027г. Неделима част от изготвения документ са определените мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия в общината.

Изведени са индикаторите за наблюдение и оценка на ПИРО, съгл. Методическите указания на МРРБ, както и последващите действия по актуализация, наблюдение и оценка на плана.

Комуникационна стратегия.

Основната цел е да гарантира прилагането на принципа на партньорство и да осигури прозрачност на процеса по изготвяне и реализация на Плана за интегрирано развитие на Община Велико Търново. Чрез изпълнението на стратегията се осигурява гражданското участие на следните нива: информиране, консултиране, вземане на съвместни решения и тяхното изпълнение, наблюдение и оценка на изпълнението.

Общи изисквания към подготовката, съгласуването и приемането на ПИРО

Кметът на общината организира изработването, съгласуването и актуализирането на ПИРО и осъществява координацията и контрола по процеса на неговото разработване и съгласуване.

Със заповед на кмета е сформирана работна група, която отговаря за изготвянето на ПИРО. Кметът носи отговорност за цялостната организация и действията по изготвянето на ПИРО. Осигурен е непрекъснат публичен достъп за информация и възможност за излагане на становища на всички етапи от разработването и реализацията на ПИРО.

ПИРО се обсъжда и съгласува със заинтересуваните органи и организации, с икономическите и социалните

партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината. Постъпилите предложения и препоръки се отразяват в проекта на ПИРО и по предложение на кмета общинският съвет го приема и одобрява. Одобреният план за интегрирано развитие на община се представя от кмета на общината пред съответния областен съвет за развитие в срок до три месеца от неговото приемане от съответния общински съвет. ПИРО и решението на общинския съвет за неговото приемане се публикуват на страницата на общината в интернет, както и на портала за обществени консултации на Министерски съвет.

Очакваните резултати от приемането на документа и използването му за целите на стратегическото регионално и пространствено планиране на общинско ниво

Очакваният резултат от ПИРО Велико Търново е приет с консенсус средносрочен стратегически документ, съдържащ приложими, постижими и реалистични мерки, обвързани с реални източници на финансиране и с конкретни измерими резултати. Постигнати целите и приоритетите за развитие на общината.

Стратегическият документ е ефективен инструмент за управление на общинските политики за развитие на общината при активен обмен на идеи и консултации между заинтересованите страни, както по време на разработването, така и при реализацията му.

ЧАСТ I. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Раздел I. Цели, методи и подходи

Анализът на икономическото, социалното и екологичното състояние, на нуждите и потенциалите за развитие, е изготвен за цялата територия на община Велико Търново. Подробно проучени са състоянието на местната икономика; развитието на социалната сфера и човешките ресурси – демографски аспекти, здравеопазване, образование, социални услуги, култура, спорт; инфраструктурното развитие, свързаността и достъпността на територията, вкл. транспортна система, водоснабдителна и канализационна системи, енергийна система; съобщителна мрежа, управление на отпадъците; анализирано е екологичното състояние и съществуващите рискове. Анализът на административния капацитет е представен от гледна точка на възможностите му за реализация на ПИРО.

Анализът на културно историческото наследство е представен от гледна точка на пространствения му потенциал и в контекста на историческия градски пейзаж, както и условията за развитие на конкурентоспособен туристически продукт. Обследвано е състоянието на селищната мрежа и жилищния сектор, като е поставен акцент, свързан с общинската собственост и възможностите за бъдещо ѝ развитие.

Община Велико Търново е ясно изразено агломерационно ядро, което предопределя динамична свързаност със съседните общини. В аналитичната част е направен анализ на връзките на общината със съседните територии и са идентифицирани възможности за бъдещо партньорство. Представени са големите инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, които пряко влияят на територията на общината.

Идентифицираните проблеми и потенциали са основа за извеждането на SWOT - анализ, който като качествен аналитичен и прогностичен метод дефинира действието на вътрешните и външните фактори за развитие на територията и възможностите за избор на подходяща стратегия за постигане на целите на развитието. Обобщени са вътрешните фактори (силни и слаби страни) на община Велико Търново и са дефинирани външните фактори (възможности и заплахи) в пространствения контекст на регионално, национално и европейско ниво.

Систематизирани са взаимовръзките на анализа на община Велико Търново с резултатите проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво.

Изброените аспекти покриват разнообразието на общинското развитие и напълно съответстват на Част I. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и

потенциалите за развитие на общината от Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.

Раздел II. Обща характеристика/профил на община Велико Търново

Географско положение. Община Велико Търново е част от едноименната област Велико Търново, която се простира от билото на Стара планина до река Дунав. В териториалния обхват на областта са включени още общините Горна Оряховица, Лясковец, Елена, Златарица, Павликени, Полски Тръмбеш, Свищов, Стражица, Сухиндол. Градовете Велико Търново, Горна Оряховица и Свищов са силно урбанизирани територии и са определени като места за генериране на растеж. В урбанистичните центрове е концентрирана активна социално-икономическа дейност с оглед постигане на общонационален растеж.

Образование. В община Велико Търново са ситуирани два университета: Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ и Национален военен университет „Васил Левски“. През 2015г. е разкрит Филиал на Медицински университет – Варна в град Велико Търново. Те са притегателен център за много млади хора, не само от населени места около него, но и от цялата страна. Добре изградените международни връзки на тези университети засилват международното значение и в него пребивават за дълъг период от време чужденци. Добрата образователна структура оказва влияние върху

заостростта, като броят на заетите с висше образование в различните сектори е най-висок не само в общината, но и в цялата област.

Голям брой постоянно живеещи чужденци (англичани, французи и др.). Във Великотърновски регион се намира най-голямата и най-старата английска общност у нас (по информация на британския посланик Джонатан Алън). Около 500 английски заселници живеят само в Община Велико Търново, като една от най-активните общности се намира в село Миндя. Британската общност в Павликени надхвърля 100 души, които са в добри отношения със съседите си и активно участват в живота както на своите населени места, така и в общинската политика. Голяма част от англичаните участват в различни певчески групи и читалищни формации, организират културни и благотворителни мероприятия. За първи път във Великотърновски общински съвет има представител на чуждестранната общност.

Културно - историческо наследство. В общината е налице една от най-големите концентрации на културно-исторически паметници в страната. На територията се намират три архитектурно-музейни

резервата от национално значение – Царевец, Момина крепост, Трапезица и са регистрирани още 688 паметника на културата от различна категория: национално значение, местно значение, ансамблово значение; Архитектурно-етнографският комплекс „Самоводска чаршия“. На територията на общината е и най-голямата концентрация на манастири в България („Търновската Света гора“) с около 15 манастира (Преображенски, Патриаршенски, Петропавловски, Килифаревски, Капиновски, Присовски, Арбанашки и др.). В община Велико Търново има 22 музея. Развиват се иновативни и значими туристически атракции, свързани с фолклора, обичаите, традиционни занаяти.

Природни забележителности. На територията на община Велико Търново изцяло или частично попадат дванайсет защитени територии: един поддържан резерват; седем защитени местности; четири природни забележителности.

Туризм. Община Велико Търново заема водещо място по изграденост на туристическата база, реализирани леглодни и приходи от нощувки.

Град Велико Търново е областен и общински център. Непрекъснато нараства значението на Велико Търново като многофункционален областен град. На територията му са разположени множество административни сгради, в които се помещават институции на изпълнителната и съдебната власт с различно значение - регионално, областно и общинско. Институциите с регионално значение са в сферата на здравеопазването, образованието, културата – напр. Регионална

библиотека „П.Р.Славейков“ обслужва трите области Велико Търново, Габрово и Ловеч.

Старият град - сърцето на общината е град Велико Търново, наричан „душата на България, духът на Европа“. Ако трябва да се определи с една дума, това е градът феномен. Тук всяка стъпка измерва вечността – насложени са исторически пластове от Праисторията, Античността, Средновековието и Възраждането. Високата културна стойност се допълва от сложния и многостранен обмен на влияния като кръстопът между Изтока и Запада. Градът е уникална симбиоза между архитектура и природа, и средище на живи традиции, културно и духовно общуване. Един от десетте български градове-музеи.

Съвременният град е административен център на най-големия регион в Северна Централна България - регион Велико Търново. Той е разположен на стратегическо средищно място, част от Пансевропейски транспортен коридор номер IX Север–Юг (Хелзинки–Александруполис) и магистрален път Изток – Запад, пресечна точка на всички главни пътни артерии на територията на България. Река Дунав свързва региона със съседния Телеорман в Румъния. В рамките на региона има голямо речно пристанище, летище, както и една от най-големите ж.п. гари в страната. Важен икономически, образователен и културен център с национално и международно значение, той е носител на дълбоки традиции, свързан с духа на Европа и нейната култура, знак за развитие на творческа България днес.

Град Велико Търново е като гръбнак на област Велико Търново, представляващ удобна и производителна среда за живот на населението на базата на наличния

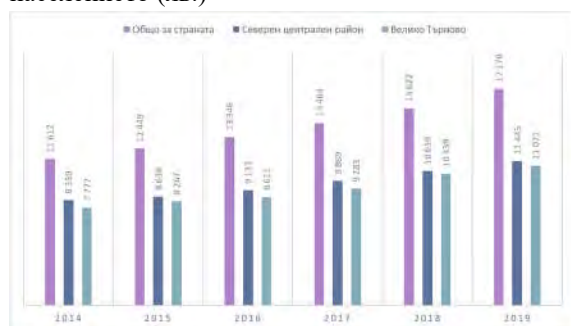
потенциал, културните ценности и традиции, инвестиционни и иновационни възможности.

Раздел III. Състояние на местната икономика – условия и предпоставки за развитие на интелигентна среда за иновативна Община Велико Търново

3.1. Основни показатели за икономическото развитие на общината

Велико Търново е вторият по големина икономически център в рамките на Северен централен район (СЦР). Брутният вътрешен продукт (БВП) на област Велико Търново достига 2 592 млн. лв. през 2019 г., което е 2,2% от националния продукт и 29,1% от БВП на Северен централен район. Номиналният ръст на БВП в област Велико Търново е 34% в периода от 2014 до 2019 г., спрямо 43% средно за страната и 29% средно за СЦР. БВП на човек от населението във Велико Търново е 11 071 лева през 2019 г., което поставя областта на 11-то място в страната. През последните години БВП на човек от населението в област Велико Търново е в рамките на 97-98% от средното ниво за Северен централен район.

Фигура 3.1. Брутен вътрешен продукт на човек от населението (лв.)²

² Източник: НСИ

Брутната добавена стойност (БДС) в област Велико Търново е 2 238 млн. лв. през 2019г., като нараства с 33% в периода от 2014 до 2019 г. Икономиката на област Велико Търново е доминирана от услугите, които създават 66% от добавената стойност в областта; около 28% от добавената стойност се създава в индустрията, а други 7% – в селското стопанство. Икономиката на Велико Търново е най-силно ориентираната към услугите в рамките на Северен централен район. Докато област Русе е пред Велико Търново по брутна добавена стойност в индустрията, в сферата на услугите Велико Търново постепенно изпреварва Русе и се оформя като лидер в Северен централен район. Брутната добавена стойност в селското стопанство е сравнително равномерно разпределена в рамките на Северен централен район.

Таблица 3.1. Брутен вътрешен продукт и брутна добавена стойност в Северен централен район и в област Велико Търново³

Данни за 2019 г.	БДС по икономически сектори, млн. лв.				Общо	БВП на човек от населението, лв.
	Общо	Селско стопанство	Индустрия	Услуги		
Област Велико Търново	2238	147	617	1474	2592	11 071
Северен централен район	7694	623	2474	4597	8913	11 445
Общо за страната	103 383	3876	25 893	73 614	119 772	17 170

Произведената продукция от нефинансовите предприятия в община Велико Търново през 2019 г. достига 1 598 млн. лв., което представлява 0,8% от

³ Източник: НСИ

общата продукция на нефинансовите предприятия в страната. В периода от 2014 до 2019 г. произведената продукция от предприятията в община Велико Търново се е увеличила с 439 млн. лв. или с близо 38%. През 2019 г. нетните приходи от продажби на нефинансовите предприятия в общината достигат 2 522 млн. лв. и също бележат ръст през последните няколко години – в рамките на 6-7% на година в периода от 2017 до 2019 г.

Фигура 3.2. Нетни приходи от продажби и произведена продукция на нефинансовите предприятия в община Велико Търново (млн. лв.)

Добавената стойност по факторни разходи на нефинансовите предприятия в община Велико Търново е 626 млн. лв. през 2019 г. и формира 0,9% от добавена стойност на нефинансовите предприятия в страната. В периода от 2014 до 2019 г. брутната добавена стойност на предприятията в община Велико Търново отчита ръст от 47%, което изпреварва ръста в произведената продукция и в нетните приходи от продажби. По-осезаем е ръста в добавената стойност в периода 2017-2019 г. Последното отразява положителната динамика в община Велико Търново в последните години и общите за страната процеси на ориентиране на икономиката към

дейности с по-висока добавена стойност. На фона на устойчивото нарастване на добавената стойност и лекия ръст в броя на наетите лица в нефинансовите предприятия, добавената стойност на един нает в нефинансовите предприятия в община Велико Търново достига 26 755 лв. през 2019 г.

Таблица 3.2. Добавена стойност на нефинансовите предприятия на територията на община Велико Търново⁴

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Добавена стойност по факторни разходи на нефинансовите предприятия (млн. лв.)	427	447	441	539	574	626
Добавена стойност на един нает в нефинансовите предприятия (лв.)	18 824	19 627	19 115	22 903	24 448	26 755

Нарастването на добавената стойност в икономиката на Велико Търново е провокирано от устойчивия ръст в преработващата промишленост, бумът в строителството и развитието в транспорта и хотелиерството и ресторантьорството. Наблюдава се и силен ръст в сферите на информационните технологии и услуги, професионалните дейности и административните и спомагателни дейности. Тези сфери отразяват развитието в дигиталната сфера, която носи най-голямата динамика в родната икономика. Добавената стойност на предприятията в социалната сфера нараства най-отчетливо в здравеопазването и културата и спорта. Развитието на културния сектор е подкрепено и от засиления туристически поток към община Велико Търново.

⁴ Източник: НСИ, собствени изчисления

3.2. Основни икономически показатели по сектори на територията на общината

Икономиката на Велико Търново е сравнително разнообразна. Преработващата промишленост създава 28,4% от добавената стойност на предприятията в общината, което е над средните нива за страната. Следва обаче да се отбележи, че в рамките на Северен централен район традиционно промишлеността има голям дял. Услугите обаче играят водеща роля в икономиката на Велико Търново. Търговията и строителството носят съответно 17,9% и 12,9% от добавената стойност на предприятията в общината. Бумът в строителството е отчетлив през последните години. На следващо място са транспортът (7,4% от добавената стойност) и здравеопазването (5,7% от добавената стойност). Предприятията в хотелиерството и ресторантьорството носят 3,8% от добавената стойност.

Фигура 3.3. Структура на икономиката на община Велико Търново и България според добавената стойност по факторни разходи на нефинансовите предприятия, 2019 г.⁵

Сред най-динамичните сектори в икономиката на Велико Търново са информационните и комуникационните технологии (4,0% от добавената

стойност), административните и спомагателни дейности (3,9% от добавената стойност) и професионалните дейности (3,0% от добавената стойност). Информационните технологии и услуги и административните дейности на практика удвояват своята добавена стойност в периода от 2014 до 2019 г. Съответно нараства и тяхната тежест в икономиката на Велико Търново. Този растеж е провокиран от развитието в дигиталната сфера, която обхваща предимно предприятия в двата сектора. Въпреки доминацията на София в дигиталната сфера, през последните години се наблюдава ясна тенденция за навлизане на сектора в други икономически центрове. Това е вярно и за Велико Търново, който се оформя като основна дестинация за дигитални компании след водещите София, Пловдив, Варна и Бургас.

Община Велико Търново съставлява малко под 1% от общия обем на националната икономика, изчислен през добавената стойност на нефинансовите предприятия. Значителният подем на строителството през последните няколко години отнежда на общината по-голяма роля в националния строителен сектор – 1,9% от добавената стойност на сектора през 2019 г. Важната роля на промишленото производство също е видна от това сечение, като Велико Търново формира 1,1% от общата добавена стойност на промишлеността в страната; аналогичен е дялът и на селското стопанство. Относително по-висока е тежестта и на здравеопазването и социалната работа – 1,3% от добавената стойност в страната, което се

⁵ Източник: НСИ, собствени изчисления

обяснява с относително доброто качество на местните здравни услуги.

При повечето сектори делът на общината в националната икономика е от порядъка на 0,8-1,0%, като чувствително по-нисък е той при информационните и комуникационните технологии и професионалните дейности – в рамките на 0,3-0,4% от националната икономика, но това е до голяма степен очаквано предвид свръхконцентрацията на тези отрасли в София (столица). Енергийният сектор има ниска роля в местната икономика и носи едва 0,1% от добавената стойност на национално равнище.

Таблица 3.3. Структура и динамиката на основни отрасли на икономиката на община Велико Търново според добавената стойност по факторни разходи на нефинансовите предприятия, 2014-2019 г.⁶

	Добавена стойност на нефинансовите предприятия в община Велико Търново през 2014 г., млн. лв.	Добавена стойност на нефинансовите предприятия в община Велико Търново през 2019 г., млн. лв.	Ръст на добавената стойност 2014-2019 г., %	Дял в местната икономика 2019 г., %	Дял в сектора на национално равнище 2019 г., %
Общо	426,6	625,7	46,7	100,0	0,9
Селско, горско и рибно стопанство	27,5	32,0	16,4	5,1	1,1
Добивна промишленост	...	...	..	..	..
Преработвателна промишленост	126,7	177,6	40,2	28,4	1,1
Производство и разпределение на ел. и топлинна енергия и на газообразни горива	0,3	2,7	783,3	0,4	0,1
Доставяне на води, канализационни услуги, управление на отпадъци	...	...	..	..	..
Строителство	31,9	80,9	153,6	12,9	1,9
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	110,6	112,3	1,5	17,9	0,8
Транспорт, складиране и пощи	22,2	46,0	107,3	7,4	0,9
Хотелиерство и ресторантьорство	11,9	23,6	98,5	3,8	1,1
Създаване и разпр. на информация и творчески продукти, данъкообл.	12,0	25,3	110,9	4,0	0,3
Операции с недвижими имоти	15,7	15,1	-3,5	2,4	0,9
Професионални дейности и научни изследвания	10,8	18,6	72,7	3,0	0,4
Административни и спомогателни дейности	8,6	24,5	185,3	3,9	1,0
Образование	1,3	2,1	64,2	0,3	1,0
Хуманно здравеопазване и социална работа	27,0	35,5	31,5	5,7	1,3
Култура, спорт и развлечения	6,3	11,2	78,0	1,8	1,0
Други дейности	3,2	3,7	14,4	0,6	1,1

Инвестиционна активност на предприятията

Частните инвестиции са един от основните движещи фактори пред нарастващата производителност на труда в страната и още повече в отделните общини, което е ключово за икономическото развитие на Велико Търново. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) представляват покупка на реални активи – земя, сгради, машини, оборудване и др., тоест това са разходи, които увеличават капиталовата база на икономиката.

Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи от компаниите в община Велико Търново са в размер на 214,4 млн. лв. през 2019 г. Инвестициите на предприятията в общината бележат ръст през 2014-2015 г., след което стагнират през 2016 и 2017 г., но започват отново да се увеличават през 2018-2019 г. За целия петгодишен период от 2014 до 2019 г. инвестициите нарастват с 44,8%. Двигателите зад високите инвестиции са различни, като през 2018 г. това са разходи за ДМА на компаниите в социалната сфера – образование, здравеопазване и социална работа, докато през 2019 г. се отчита много висок ръст на инвестициите в транспорта.

Търговията, транспорта и хотелиерството и ресторантьорството формират най-големия дял от разходите за ДМА в общината, като той се увеличава от 25% през 2014 г. до 44% през 2019 г. В периода 2014-2018 г. инвестициите в търговията; ремонта на

⁶ Източник: НСИ, собствени изчисления ("-" - няма случай; ".." - конфиденциални данни)

автомобили и мотоциклети, от една страна, и транспорта, складирането и пощите, от друга, се движат със сходни темпове, но през 2019 г. се наблюдава отчетлив скок на разходите за ДМА в транспорта. Въпреки че секторът формира едва 7,4% от добавена стойност на предприятията в общината през 2019 г., в него са концентрирани 28,3% от инвестициите, а през последните години се наблюдава и голям брой новосъздадени предприятия. През целия разглеждан период разходите за ДМА в сферата на транспорта, складирането и пощите се увеличават над 3,5 пъти.

На следващо място се нарежда индустрията с дял от 20,6% от разходите за ДМА в община Велико Търново през 2019 г. При нея също се наблюдава увеличение през разглеждания период, но то е значително по-плавно и възлиза на 25,5% в периода от 2014 до 2019 г. Инвестициите в индустрията са почти изцяло концентрирани в преработващата промишленост. Най-голям дял от тези инвестиции – над половината от промишлените инвестиции, формират компаниите в секторите производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия и производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални материални суровини.

Третият най-привлекателен сектор е селското, горско и рибно стопанство с дял от 13,3% от разходите за ДМА през 2019 г. През разглеждания период инвестициите почти се удвояват, като има ясно изразена тенденция на нарастване, изключение от която прави единствено 2015 г., когато инвестициите са почти двойно по-високи в сравнение с

предходната година, а след това се връщат към нормалния си тренд. Разглежданите сектори – селско стопанство, индустрия, търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство, формират 78% от всички разходи за ДМА на предприятията в община Велико Търново през 2019 г.

Таблица 3.4. Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи от предприятията в община Велико Търново по икономически дейности (A10)⁷

зъл. зб.	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Общо	148 002	185 869	171 646	171 987	204 893	214 378
Селско, горско и рибно стопанство	14 718	32 491	14 862	13 129	22 610	28 593
Индустрия (с изкл. на строителството)	35 255	36 913	43 268	46 537	51 907	44 236
Строителство	7 064	14 266	16 178	10 711	14 841	13 505
Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство	36 993	54 142	61 238	71 076	63 633	94 342
Създаване и разпр. на информация и творчески продукти; далекосъобщ.	2 419	2 690	3 230	3 508	4 311	1 418
Финансови и застрахователни дейности	34	90	...	516	51	120
Операции с недвижими имоти	25 494	10 882	15 086	9 859	11 900	10 085
Професионални дейности и научни изследвания; административни дейности	16 765	4 898	3 777	9 903	8 164	6 399
Образование; хуманно здравеопазване и социална работа	8 292	28 126	...	5 193	25 758	14 272
Култура, спорт и развлечения, ремонт на домакински вещи и други дейности	968	1 371	859	1555	1 718	1 408

В периода 2014-2018 г. най-голям дял от разходите за дълготрайни материални активи в община Велико Търново се насочва за сгради, строителни съоръжения и конструкции – средно около 30% от инвестициите, както и за машини, производствено оборудване и апаратура – също близо до 30% от инвестициите в периода. В резултат на скока в инвестициите в транспорта, складирането и пощите през 2019 г. дялът на разходите за транспортни средства се увеличава от средно 23% през 2014-2018 г. до 36% през 2019 г. През последната година разходите за транспортни средства вече имат най-голям в инвестициите на предприятията в община Велико Търново. Общо инвестициите в сгради, строителни съоръжения и конструкции, машини,

⁷ Източник: НСИ ("-" - няма случай; ".." - конфиденциални данни)

производствено оборудване и апаратура и транспортни средства формират около 87% от инвестициите на предприятията през 2019 г.

Най-висок ръст на разходите за ДМА се наблюдава при транспортните средства, които нарастват с над 2,7 пъти в периода от 2014 до 2019 г. Увеличението при машини, производствено оборудване и апаратура също е значително – ръст от 48%, докато при разходите за земя се наблюдава спад от 61%. По-ниски нива на инвестициите в земя се отчитат най-вече през 2018 и 2019 г. Данните от последните години подсказват за ръст на инвестиционната активност в съществуващите предприятия на територията на община Велико Търново и забавяне и/или отлагане на инвестиции на зелено.

Таблица 3.5. Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи от предприятията в община Велико Търново по функции⁸

мл. лв.	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Общо	148 002	185 869	171 646	171 987	204 893	214 378
Земя	19 118	13 941	20 121	15 166	8 426	7 498
Страни, строителни съоръжения и конструкции	48 527	52 320	48 231	45 588	70 948	54 701
Машини, производствено оборудване и апаратура	37 406	63 921	51 221	48 911	59 722	55 254
Транспортни средства	27 789	39 062	36 837	48 045	48 478	76 261
Други разходи	15 162	16 625	15 236	14 277	17 319	20 664

Приходи от износ на нефинансовите предприятия

Предприятията в община Велико Търново допринасят относително малка част от износа на страната – общите им приходи от износ са за 442 млн. лв., което е едва 0,5% от общата левова равностойност на валутните приходи от износ на нефинансовите предприятия в страната за 2019 г. По-голяма дял предприятията в община Велико

⁸ Източник: НСИ

Търново имат при износа на административни и спомагателни дейности – общо приходи от износ за 23 млн. лв., или 1,7% от общия износ на сектора за страната. Относително голям е дялът на местните предприятия и в износа в строителството и транспорта, складирането и пощите – съответно 1,1 и 1,2% от общия за страната. За отбелязване е относително по-слабото присъствие на преработващата промишленост в износа, на фона на ключовата ѝ роля в икономиката на общината като цяло. Това до голяма степен се обяснява с характера на водещите производства във Велико Търново – почти цялата продукция на хранително-вкусовия сектор е за вътрешна употреба, същото важи и за опаковките.

Таблица 3.6. Левова равностойност на валутните приходи от износ на нефинансовите предприятия в община Велико Търново, 2014-2019 г.⁹

	Левова равностойност на валутните приходи от износ в община Велико Търново през 2014 г., млн. лв.	Левова равностойност на валутните приходи от износ в община Велико Търново през 2019 г., млн. лв.	Ръст на приходите от износ 2014-2019 г., %	Дял в износа на община Велико Търново 2019 г., %
Общо	205,8	441,6	114,6	100
Селско, горско и рибно стопанство	--	--	--	--
Добивна промишленост	--	0	--	0
Преработваща промишленост	107,8	148,4	37,7	33,6
Производство и разпр. на ел. и топлинна енергия и на газ, горива	0	0	--	0
Доставяне на води, канализационни услуги, управление на отпадъци	0	--	--	--
Строителство	0,3	7,4	2366,7	1,7
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	55,9	129,2	131,1	29,3
Транспорт, складиране и пощи	33,2	99,7	200,3	22,6
Хотелиерство и ресторантьорство	0	--	--	--
Създаване и разпр. на информация и творчески продукти, далекосъобщ.	--	--	--	--
Операции с недвижими имоти	0	--	--	--
Професионални дейности и научни изследвания	0,3	1,3	333,3	0,3
Административни дейности	--	22,9	--	5,2
Образование	0	--	--	--
Човешко здравеопазване	0	0	--	0
Култура, спорт и развлечения	--	--	--	--
Други дейности, неклассифицирани	0	0,1	--	0

Въпреки малката роля на национално ниво, от гледна точка на общината водещият експортен сектор е именно преработващата промишленост, с малко над 1/3 от общите приходи от износ за

⁹ Източник: НСИ, собствени изчисления ("-" - няма случай; ".." - конфиденциални данни)

2019 г., или общо 148 милиона лева. Сходен е обемът на износа на сектора на търговията и ремонта – 129 милиона лева, или 29% най-вече благодарение на няколко големи фирми за търговия с храни и напитки. В няколко отрасли – професионалните дейности и научни изследвания, строителството и транспорта – се наблюдава много висок ръст в периода от 2014 до 2019 г., но спрямо много ниска база. Взет като цяло, износет на Велико Търново расте с темп два пъти по-бърз от средния за страната, със 115% за периода от 2014 до 2019 г., до общ обем от 442 милиона лева.

Първичен добивен сектор (сектор А, В)

В първичния добивен сектор попадат селското, горското и рибното стопанство, както и добивната промишленост. Първичният сектор има относително слабо значение за икономиката на община Велико Търново. Добавената стойност на нефинансовите предприятия в първичния сектор е над 32 млн. лв., като е концентрирана почти изцяло в селското стопанство. Нетните приходи от продажби на нефинансовите предприятия в сферата на селското стопанство са в размер на 84 млн. лв. през 2019 г. Общо първичният сектор носи около 5% от добавената стойност на предприятията в община Велико Търново.

Селско стопанство (А)

Селското стопанство играе важна роля в икономиката на Велико Търново. Добавената стойност на нефинансовите компании в сферата на селското

стопанство достига 32 млн. лв. през 2019 г., което е 5,1% от местната икономика. Нетните приходи от продажби на предприятията в селското стопанство са в рамките на 84 млн. лв. през 2019 г. Броят на наетите лица в предприятията в сферата на селското стопанство е 540, като остава сравнително постоянен през годините. Средната заплата в сектора е сравнително висока – 1 172 лв. през 2019 г., което е 116% от средната за община Велико Търново.

Повечето компании в сферата на селското стопанство в общината са микро или малки предприятия. По-големите компании са в сферата на отглеждането на зърнени и бобови растения и маслодайни семена. Това са „Ресен“ ЕООД, „Евроагроимпекс“ ЕООД и „Краси“ ЕООД. В изброените компании общо са наети близо 200 души.

Земеделски територии, стопанства и продукция

Земеделските територии в община Велико Търново са общо 564 105 дка, или близо 83% от територията на общината. По начин на трайно ползване земеделските територии в община Велико Търново са 487 757 дка, в т.ч. 395 093 дка ниви, 47 847 трайни насаждения, в т.ч. лозя и 75 940 пасища, мери и ливади. В община Велико Търново попадат 16,6% от земеделските територии по начин на трайно ползване в област Велико Търново. Други общини, които имат сходен дял от земеделските земи в областта са Свищов и Павликени.

Броят на регистрираните земеделски стопани намалява през последните години. През 2019/2020 г. техният брой е 331, спрямо над 400 в периода от 2016 до

2018 г. Общо спадът на броя на земеделските стопани в периода от 2014 до 2019 г. е в рамките на 9%. Броят на регистрираните земеделски стопани с животни е 192.

По данните от Интегрираната система за администриране и контрол броят на подадените заявления намалява от 373 през 2018 г. до 343 през 2020 г.. Заявените площи леко се свиват – с 1,2% в периода 2018-2020 г., но остават в рамките на около 52 хил. хектара. През последните години на територията на община Велико Търново текат процеси на окрупняване на стопанствата, характерни за цялата страна.

Таблица 3.7. Заявени площи в Интегрираната система за администриране и контрол¹⁰

	2018	2019	2020
Брой подадени заявления	373	362	343
Заявени площи (ха)	52 333	52 269	51 684

През последните години се наблюдават разнопосочни тенденции в използването на земеделските площи. Царевицата вече заема основна роля, като отглежданите територии достигат над 100 хил. декара през 2020 г. При другите култури се наблюдава отстъпление – особено при пшеницата, ечемика и зимната маслодайна рапица. Слънчогледът също бележи спад през последните години, но на практика се връща към нивата от 2014-2016 г.

Таблица 3.8. Отглеждани площи по култури на територията на община Велико Търново¹¹

Основни отглеждани култури (ха)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Пшеница	67 010	69 500	69 500	102 445	51 200	62 500	58 060
Ечемик	14 755	11 200	11 200	11 385	7 500	8 600	6 100
Царевица за зърно	27 800	23 600	28 000	22 635	58 530	73 200	101 420
Слънчоглед	44 700	46 300	40 000	69 600	72 300	39 000	45 410
Зърна маслодайна рапица	53 750	15 200	6 500	4 750	4 600	4 200	2 980

¹⁰ Източник: Областна дирекция „Земеделие“ – Велико Търново

¹¹ Източник: Областна дирекция „Земеделие“ – Велико Търново

В животновъдството също се наблюдават разнопосочни тенденции – ръст в периода 2014-2018 г. и спад в периода 2018-2020 г. Наблюдава се устойчив ръст в броя на говедата. Свиновъдството бележи сериозен спад в периода 2014-2016 г., след което отчита ръст през 2019 и 2020 г. Овцевъдството бележи много силен ръст в периода 2014-2018 г., но последван от отчетлив спад през 2019 и 2020 г.

Таблица 3.9. Селскостопански животни на територията на община Велико Търново¹²

Животни (брой)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Говеда	3302	3367	3900	3200	4058	4145	4285
в т.ч. крави	1935	2000	3280	2880	3500	3500	3657
Винюти	61	396	449	420	551	464	395
Свиня	5364	2330	1000	1200	1054	1200	1800
Овце	2195	7611	9900	9700	10618	6573	4741
Кози	850	2930	4400	4200	4645	3260	3120
Птици (хил. бр.)	242	100	300	350	250	250	280
Пчелни семейства	6863	6660	8500	8900	7441	7680	7520

Добивна промишленост

Добивната промишленост е с много малка роля в икономиката на община Велико Търново, като добавената стойност на сектора е в рамките на 1-2 млн. лв. на година. През 2019 г. наетите лица по трудово и служебно правоотношение в дейността са 38, а заплатите са нехарактерно ниски за отрасла – едва 824 лв. брутна месечна заплата, което е 82% от средната заплата за община Велико Търново. Двете активни компании в сектора (ПИМ-06 ООД и Стрела-92 ООД) се занимават с добив на трошен камък, чакъл и пясък.

¹² Източник: Областна дирекция „Земеделие“ – Велико Търново

Вторичен индустриален сектор (сектор С, D, E)

Общо над 180 млн. лв. е добавена стойност на вторичния индустриален сектор в община Велико Търново през 2019 г., или около 29% от добавената стойност от всички нефинансови предприятия в общината. Броят на наетите по трудово и служебно правоотношение в индустриалния сектор е 7,3 хил., което е 23% от всички наети в икономиката на община Велико Търново.

Преработваща промишленост (С)

Преработващата промишленост е водещият сектор на икономиката на община Велико Търново, със 178 млн. лв. добавена стойност за 2019 г. и ръст от 40% в периода от 2014 до 2019 г. Общо промишлените предприятия носят 28% от добавената стойност в икономиката на Велико Търново. Произведената продукция в промишлеността е на стойност 512 млн. лв. през 2019 г. Водещите сектори са хранително-вкусовата промишленост и производството на изделия от каучук и пластмаси. Тези сфери носят близо 65% от произведената продукция в промишлеността на Велико Търново. На следващо място идват производството на текстил и облекло, машиностроенето и производството на метални изделия. В табличен вид са представени данни за различните промишлени сектори на територията на община Велико Търново. По-долу са разгледани в повече детайли основните промишлени сектори, като са

подредени по размер на произведената продукция. В някои случаи, където има известна интеграция или спецификата на икономиката на Велико Търново го налага, секторите са разгледани обединено.

Таблица 3.10. Показатели на нефинансовите предприятия от преработващата промишленост в община Велико Търново¹³

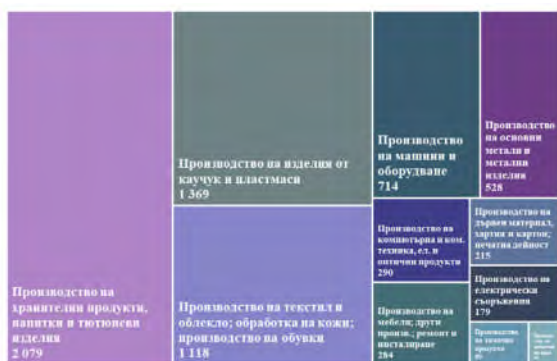
	Добавена стойност в промишлените предприятия в община Велико Търново през 2019 г., хил. лв.	Ръст на добавената стойност 2014-2019 г., %	Произведена продукция в промишлените предприятия в община Велико Търново през 2019 г., хил. лв.	Ръст на продукцията 2014-2019 г., %	Добавена стойност на един нает в промишлените предприятия в община Велико Търново през 2019 г., лв.
Преработваща промишленост	177 598	40,2%	512 205	16,8	26 727
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюн, изделия	58 974	22,5%	207 948	5,7	30 012
Производство на изделия от каучук и пластмаси	45 050	45,3%	122 563	13,6	32 859
Производство на химични продукти	...	...	...	...	...
Производство на лекарствени продукти	...	...	...	...	...
Производство на текстил и облекло, обработка на кожи; производство на обувки	17 199	24,6%	35 183	14,8	14 477
Производство на машини и оборудване	13 747	9,4%	35 972	-4,2	27 604
Производство на електрически съоръжения	4 496	864,8%	13 617	738,0	25 117
Производство на компютърна и ком. техника, ел. и оптични продукти	...	...	...	...	...
Производство на основни метали и метални изделия	15 179	185,9%	37 445	73,1	28 968
Производство на дървен материал, картон и картон; печатна дейност	4 412	22,9%	11 808	1,0	20 521
Производство на мебели; некласифицирано произв.; ремонт и инсталации	6 026	61,5%	16 303	43,1	21 369

Преработващата промишленост на територията на община Велико Търново наема общо 6,9 хил. работници, като техният брой спада с около 9% в периода от 2014 до 2019 г. В хранително-вкусовата промишленост са наети 30% от работещите в промишлеността в рамките на общината. Добавената стойност на един нает в промишлеността във Велико Търново достига 26 727 лв. през 2019 г. Средната брутна месечна заплата в промишлеността расте изпреварващо и достига 1 028 лв. през 2019 г., което е малко над средната заплата за община Велико Търново. Фигура 3.4. Брой наети лица в преработващата промишленост в община Велико Търново¹⁴

¹³ Източник: НСИ, собствени изчисления, (".." - конфиденциални данни)

¹⁴ Източник: НСИ

Производството на хранителни продукти и напитки (СА)

Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия е най-големият промишлен сектор в община Велико Търново, като през 2019 г. носи 1/3 от добавената стойност на промишлеността в общината. Общо добавената стойност на хранително-вкусовата промишленост в община Велико Търново е 59 млн. лв., а произведената продукция е в размер на 208 млн. лв. В периода от 2017 до 2019 г. се наблюдава свиване в продукцията и добавената стойност на сектора.

Водещата компания¹⁵ в сектора е „Престиж-96“ АД, чиято основна дейност е съсредоточена в производството на сладкарски изделия. През 2019 г. компанията е наела 585 души, като тенденцията е към свиване на персонала спрямо предходни години. „Кармела 2000“ ЕООД (149 заети) и „Сладоледена фабрика“ ЕООД (155 заети) също се съсредоточават върху сладкарското производство.

Производството на месни продукти също има водеща роля в общината, като най-големите компании, спрямо броя на заетите, са „Елит Мес Минев – Родопа В.Т.“ ООД (200 заети) и „ЧЕХ – Йосиф

Новосад“ ООД (170 заети). Традиционно за общината е и производството на пиво, където се открояват „Борялка ВТ“ АД с 145 наети и значително по-малката „Бритос“ ЕООД с 39 наети.

Наетите лица в хранително-вкусовата промишленост в община Велико Търново са близо 2,1 хил. души, като отбелязват спад през 2019 г. Добавената стойност на един нает в сектора достига 30 012 лв., което е относително високо на фона на другите промишлени сектори в общината. Средната брутна месечна заплата на наетите в сектора е 1 147 лв. през 2019 г., което е сред най-високите заплати в промишлеността в рамките на общината.

Производство на изделия от каучук и пластмаса, химични и лекарствени продукти (CG, CE, CF)

Производството на изделия от каучук, пластмаса и други неметални минерални суровини е вторият по големина подсектор на преработващата промишленост в община Велико Търново, като отрасълът създава малко над 1/4 от общата добавена стойност в промишлеността, или 45 млн. лв. през 2019 г. Произведената продукция в сектора е за 123 млн. лв., като остава сравнително постоянна през последните години. Към нея можем да прибавим и продукцията в размер на около 8 млн. лв. в сферата на химичните продукти и около 2-3 млн. лв. в производството на лекарствени продукти.

Производството на опаковки от пластмаса е основата дейност в сектора. Водещата фирма е „Екстрапак“ ООД,

¹⁵ Ползвани са фирмени данни от базата Капитал КАПИ

като през 2019 г. реално концентрира над половината от общия обем на приходите в отрасъла. Броят на заетите в компанията е 691 души през 2019 г. „Мегапорт“ ЕООД е другата голяма компания в сектора, с 414 заети през 2019 г. В производството на опаковки има още няколко фирми, които са с приходи под 5 млн. лв. на година. В сферата на химичните продукти водещата компания е „Хигиенно – медицинска индустрия“ ООД с 88 наети през 2019 г. Производството на лекарствени продукти е представено от „ВЕТА фарма“ АД с 48 наети.

Наетите лица в производството на изделия от каучук и пластмаси в община Велико Търново са близо 1,4 хил. души, като отбелязват лек спад в периода от 2014 до 2019 г. Добавената стойност на един нает в сектора достига 32 829 лв., което е най-високата стойност за преработващата промишленост в община Велико Търново. Средната брутна месечна заплата на наетите в сектора е 1 162 лв. през 2019 г., което е и най-високата средна заплата в промишлеността в рамките на общината.

Производство на текстил и облекло (СВ)

Производството на текстил и облекло в община Велико Търново създава добавена стойност за 17,2 млн. лв. през 2019 г. Произведената продукция в сектора е за 35 млн. лв., като се наблюдава относително запазване на продукцията през последните години. Секторът е концентриран в производството на тъкани и в производството на горно облекло. Най-голямата компания в сектора е „Аглика трейд“ ООД, която

специализира в производството на спално бельо, халати и хавлиени кърпи. През 2019 г. компанията има приходи половината от приходите на всички фирми в сектора на територията на община Велико Търново. Общо 325 души работят в компанията през 2019 г.. Другите водещи предприятия в сектора са в производството на горно облекло – това са „Петров текстил“ ООД, „Брилянт – Търновград“ АД и „Креациони донна“ ООД. В изброените дружества работят общо над 550 души.

Наетите лица в производството на текстил и облекла в община Велико Търново са над 1,1 хил. души, като отбелязват спад в периода от 2016 до 2019 г. Добавената стойност на един нает в сектора е ниска – едва 14 477 лв., което е и най-ниската стойност за преработващата промишленост в община Велико Търново. Средната брутна месечна заплата на наетите в сектора е 706 лв. през 2019 г., което е сред най-ниските в общината и едва 69% от средната за преработващата промишленост във Велико Търново.

Производство на машини и оборудване, електрически съоръжения, компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти (СК, СЈ, СІ)

Добавената стойност в производството на машини и оборудване и електрически съоръжения достига 18,2 млн. лв. през 2019 г. Произведената продукция в сектора е за 50 млн. лв., като 36 млн. лв. са в производството на машини и оборудване, а 14 млн. лв. са в производството на електрически съоръжения. И в двата сектора се

наблюдава относително запазване на произведената продукция през последните 2-3 години, но в същото време се отчита устойчив ръст в добавената стойност. Произведената продукция в сферата на компютърната и комуникационна техника, електронни и оптични продукти е в рамките на около 20 млн. лв.

Най-големите компании в сектора са в производството на монтирани печатни платки и на офис техника. Водещите предприятия са „Тремол ЕС ЕМ ДИ“ ООД и „Тремол“ ООД, които концентрират над половината приходи в сектора с наети над 360 души. Първата се специализира в производство на печатни платки за различни отрасли, от автомобилно производство до индустриална електроника, втората – в производство на фискални устройства и подобни. С производство на касови апарати и електромери се занимава и „АК пластроник“ АД с 109 заети през 2019 г.

Наетите лица в производството на машини и оборудване, електрически съоръжения, компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти в община Велико Търново са в рамките на 1,2 хил. души – над 700 в производството на машини и оборудване, близо 180 в производството на електрически съоръжения и около 290 в производството на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти. , като отбелязват спад в периода от 2016 до 2019 г. Добавената стойност на един нает в сектора е 25 117 лв. в производството на електрически съоръжения и 27 604 лв. в производството на машини и оборудване. Средната брутна месечна заплата на наетите е 970 лв. в

производството на електрически съоръжения и 1 069 лв. в производството на машини и оборудване.

Производството на метали и метални изделия (СН)

Производство на основни метали и метални изделия на територията на община Велико Търново създава добавена стойност за 15,2 млн. лв. през 2019 г. Секторът е най-бързо растящият в преработващата промишленост в общината – добавената стойност нараства близо три пъти в периода от 2014 до 2019 г. Произведената продукция в сферата на металите и металните изделия е в размер на 37 млн. лв. през 2019 г. В сектора влизат както компании произвеждащи различни метални изделия (дограма, конструкции, вериги и т.н.), така и производителите на въоръжение и боеприпаси.

Водещата компания в сектора е „Алумина елит 2003“ ЕООД. Ръстът в сферата на металните дограми е подкрепен и от строителния бум в последните години. На следващо място е „ВТПГ – Строймат“ ООД, която е в сферата на производство на изделия от тел, вериги и пружини. С най-голям брой наети е оръжейната фирма „ТЕРЕМ-ИВАЙЛО“ ЕООД – общо 166 заети през 2019 г. Това е единственото предприятие с над 100 заети в производството на метали и метални изделия в община Велико Търново.

Наетите лица в производството на метали и метални изделия са над 500 през 2019 г., като леко се свиват през последната година. Добавената стойност на един нает в сектора е сравнително висока – 28 968 лв., като отбелязва сериозен ръст през последните

години. Средната брутна месечна заплата на наетите в производството на метали и метални изделия остава сравнително ниска – 840 лв. през 2019 г., което е едва 82% от средната за преработващата промишленост в община Велико Търново.

Производство на дървен материал, хартия и картон (СС)

Добавената стойност в производството на дървен материал, хартия и картон в община Велико Търново на в размер на 4,4 млн. лв. през 2019 г. Произведената продукция в сектора е за 11,8 млн. лв., като остава сравнително постоянна в периода от 2014 до 2019 г. Компаниите в производството на изделия от хартия и картон реализират приходи в рамките на 6-7 млн. лв. на годината, докато в производството на изделия от дървен материал приходите са в рамките на 5-6 млн. лв. Макар и малки – до 50 наети лица, водещите компании в сектора са „ДЕНО дизайн“ ООД в производството на изделия от дървен материал и „Евротрейд М“ ООД и „Софтком“ ООД в производството на изделия от хартия и картон.

Наетите лица в производството дървен материал, хартия и картон в община Велико Търново са 215 през 2019 г., като бележат отчетлив спад спрямо 2014-2015 г. Добавената стойност на един нает в сектора е сравнително ниска – 20 521 лв. през 2019 г. Средната брутна месечна заплата на наетите в производството на дървен материал, хартия и картон е сред най-ниските в рамките на общината – 761 лв. през 2019 г., което е 74% от средната за преработващата промишленост в община Велико Търново.

Производство, некласифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване (СМ)

В сектора влизат много разнородни производства и дейности, чиято добавена стойност е в рамките на 6 млн. лв. през 2019 г. Общо произведената продукция е на стойност 16,3 млн. лв. Основните дейности в сектора на територията на община Велико Търново са производството на спортни стоки, производството на медицински инструменти и средства и ремонта и инсталирането на машини и оборудване. Водещите компании са „Момина крепост“ АД, която се занимава с производство на медицински инструменти и средства с 65 наети лица, както и производителя на спортни стоки „Устето“ ООД с 48 наети към 2019 г. Секторът се допълва от няколко малки предприятия в сферата на ремонта на машини и оборудване. Наетите лица в сектора са 284 през 2019 г., като добавената стойност на един нает е 21 369 лв. Средната брутна месечна заплата нараства с добри темпове и достига 958 лв. през 2019 г., което е 93% от средната за преработващата промишленост в община Велико Търново.

Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива (D)

Енергийният сектор е слабо представен в икономиката на Велико Търново, като създава добавена стойност в размер на 2,7 млн. лв. и формира едва 0,4% от икономиката на общината (данни за 2019 г.). Произведената продукция в производството и разпределението на

електрическа и топлинна енергия е 8,7 млн. лв. през 2019 г. Основното предприятие в сектора е „Топлофикация – ВТ“ АД, което към 2019 г. наема 36 души. Останалата част от отрасла е формирана от няколко микро предприятия, които се занимават с производство на електроенергия. Броят на наетите лица в целия отрасъл спада от 65 през 2014 г. до 44 през 2019 г. Средната брутна месечна заплата достига 962 лв. през 2019 г., което остава под средното за общината.

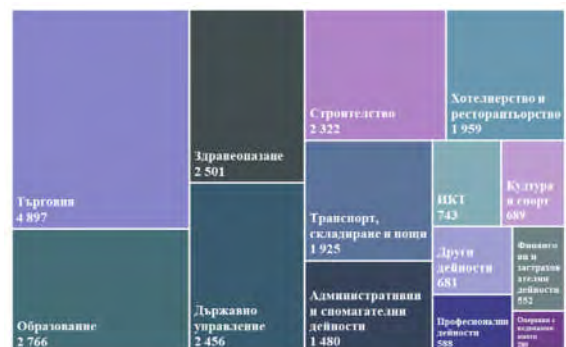
Доставяне на води, канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване (Е)

Секторът е почти изцяло доминиран от „ВиК Йовковци“ ООД. Към 2019 г. компанията е наела над 600 души. ВиК Йовковци ООД обслужва около 300 000 души от 9 общини – Велико Търново, Горна Оряховица, Елена, Лясковец, Златарица, Павликени, Полски Тръмбеш, Стражица и Сухиндол. Подава пречистена вода и на община Дряново в Габровска област. Що се отнася до управлението на отпадъци, на територията на общината има няколко микро предприятия с общо 15 наети лица през 2019 г. Средната брутна заплата на наетите в доставянето на води, канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване в община Велико Търново е 876 лв., което остава под средното за общината.

Третичен обслужващ сектор (сектор F-S)

Секторът на услугите в община Велико Търново създава добавена стойност в размер на 399 млн. лв., което е 64% от икономиката на общината през 2019 г. Динамиката в услугите е водена от строителството, транспорта, хотелиерството и ресторантьорството и от развитието на дигиталната сфера – в информационните технологии и услуги, професионалните и административните дейности. Общо 23 839 души са наети в третичния сектор в община Велико Търново през 2019 г., като това са 75% от всички наети на територията на общината. Броят на наетите в услугите постоянно нараства през последните години и води динамиката на пазара на труда в община Велико Търново.

Фигура 3.5. Брой наети лица в третичния обслужващ сектор в община Велико Търново¹⁶

В периода от 2014 до 2019 г. броят на наетите в услугите в община Велико Търново нараства с над 1,6 хил. души. Новите работни места са концентрирани в строителството (+638 наети), транспорта (+587 наети), хотелиерството и ресторантьорството (+170 наети), както и в административните и спомагателни дейности (+667 наети), информационните технологии и услуги (+102 наети) и класическите професионални дейности (+62 наети).

¹⁶ Източник: НСИ

Последната група отразява ръста в дигиталната сфера, който на този етап е най-висим в административните дейности, към които влизат и аутсорсингът на услуги. Сферите, в които се отчита спад, са най-вече търговията (-323 наети) и образованието (-108 наети).

Търговия (G)

Секторът с най-голяма дял от добавената стойност сред услугите в община Велико Търново е търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети. През 2019 г. добавената стойност на предприятията в търговията е на стойност 112 млн. лв., което е 17,9% от икономиката на общината. Въпреки относително големия дял, трябва да се отбележи, че търговията играе по-малка роля в икономиката на Велико Търново в сравнение с други водещи икономически центрове в страната. Част от причината за това може да се търси в относително ниския износ на общината и липсата на големи външнотърговски дружества. Добавената стойност в търговията нараства с едва 2% в периода от 2014 до 2019 г., но следва да се отбележи, че се наблюдава спад в периода от 2014 до 2016 г. и отчетлив ръст в периода от 2017 до 2019 г.

Нетните приходи от продажби в търговията в община Велико Търново достигат 1,1 млрд. лв. през 2019 г. Над 700 млн. лв. са приходите на компаниите в търговията на едро, като са концентрирани в близо 20 компании с приходи от 10 до 100 млн. лв. Други 300 млн. лв. са приходите на компаниите в търговията на дребно. Към тях се добавят и около 90 млн. лв. приходи на компании в търговията и ремонта на

автомобили. Общо 4,9 хил. души са наети в търговията, като средната брутна месечна заплата остава сред най-ниските в общината – 770 лв. през 2019 г., което е 77% от средната за община Велико Търново.

Най-голямата компания в търговията на едро от гледна точка на заетостта е „ТИМ“ ООД, която се фокусира върху продажбата и транспорта на бира, като към 2019 г. в нея са наети 270 души. Други по-големи компании спрямо броя на заетите са „ЕП комерс“ ООД (172 наети лица), „Лайтс“ ООД (157 наети лица) и „Би Си Си Хандел“ ООД (146 наети лица). От гледна точка на приходите, най-големите компании са „Табак Трейд Велико Търново“ ООД и „Агроком“ ЕООД. Очаквано, предвид фокуса на местната индустрия в хранително-вкусовата промишленост, повечето водещи търговци на едро в община Велико Търново се занимават с търговия с храни и напитки. Общо наетите в търговията на едро са над 2,5 хил. души.

В търговията на дребно най-голямата компания е „ВАЛИ компютърс“ ООД (107 наети лица), която е в сферата на търговията на дребно с компютри, периферни устройства и софтуер. Сред по-големите компании са и „Салвия – ЕТ“ ЕООД и „Асклепий“ ЕООД, които се занимават с търговия с лекарства и фармацевтични продукти; заедно достигат заетост от 100 лица. Сред по-големите работодатели са и няколко вериги за търговия на дребно с тютюневи изделия, напитки и хранителни стоки. Общо наетите в търговията на дребно са над 2 хил. души. „Магдак“ ЕООД е лидерът при търговията и ремонта на автомобили, с 138 наети лица. Следва да се отбележи,

че макар компанията да е в подсектор техническо обслужване и ремонт на автомобили, основната ѝ дейност е сферата на сухопътния товарен транспорт. Другата по-голяма компания е „Авточойс“ ООД, която е в търговията на с леки автомобили. Останалите компании в сектора са относително малки, с до 20 наети лица и под 5 млн. лв. приходи. Общо наетите в търговията и ремонта на автомобили са около 500 души.

Строителство и операции с недвижими имоти (F, L)

Строителството е вторият по големина сегмент на услугите във Велико Търново, като създава добавена стойност за 81 млн. лв., или 12,9% от местната икономика през 2019 г. Секторът е сред най-бързо растящите, като добавената стойност нараства с 154% в периода от 2014 до 2019 г. Тази динамика се обяснява с два отделни процеса – от една страна рекордите на пазара на труда и повишаването на доходите водят до повишено търсене на жилища в много от водещите икономически центрове, а от друга последните години бележат ускоряване на процеса на модернизация на инфраструктурата, най-вече пътна, в Северна България, което също се отразява благотворно на строителния сектор.

Подемът в строителството във Велико Търново е видим и от ръста в наетите лица – с 38% в периода от 2014 до 2019 г., с което броят на наетите достига над 2,3 хил. души. Това е един от секторите добавил най-много нови работни места в последните години. Добавената стойност на един нает в сектора расте с добри темпове и достига 34 673 лв. през

2019 г. Средната брутна месечна заплата в строителството достига 1 192 лв., което е 118% от средната за община Велико Търново.

Най-големият работодател в строителния сектор на общината е „Пътни строежи – Велико Търново“ АД с 502 наети лица към 2019 г. Компанията е петия най-голям работодател в община Велико Търново. Други по-големи компании в сектора са „НАДЕЖДА – Надежда Христова“ ЕТ (147 наети лица) и „Еуро паркинг“ ЕООД (127 наети лица). Компаниите в сегмента на жилищното строителство са относително по-малки – всички с до 10 млн. лв. приходи и до 100 наети лица.

Въпреки строителния бум в общината, операциите с недвижими имоти имат относително малък дял в местната икономика и не бележат отчетлив ръст през последните години. Добавената стойност на компаниите в сферата на операциите с недвижими имоти е в размер на 15 млн. лв., което е 2,4% от местната икономика. Компаниите в сектора са малки, като почти всички са в сферата на отдаването под наем на недвижими имоти. Броят на наетите лица в операциите с недвижими имоти е 280 и бележи спад през последните години. Средната брутна месечна заплата в сектора е 876 лв. през 2019 г., което е 87% от средната за община Велико Търново.

Транспорт, складиране и пощи (H)

Третият по обем на добавената стойност сектор на услугите в община Велико Търново е транспортът, складирането и пощите. Добавената стойност в сектора достига 46 млн. лв. през 2019 г., или 7,4% от местната икономика. Отрасълът е

сред бързо развиващите се, като в периода от 2014 до 2019 г. добавената стойност отчита ръст от 107%. Нетните приходи от продажби в транспорта, складирането и пощите нарастват от 94 млн. лв. през 2014 г. до 226 млн. лв. през 2019 г., като особено силен е ръстът през последната година.

Секторът е доминиран от компаниите в сферата на товарния автомобилен транспорт. По-големите компании в товарния транспорт, регистрирани на територията на община Велико Търново, са „Транспрес“ ООД (248 наети лица), „Магдак – Радостин Митев“ ЕТ (25 наети лица), „Европа транс 2001“ ЕООД (87 наети лица), „С&Т“ ЕООД (93 наети лица) и „Румяна Хинкова“ ЕТ (88 наети лица). В сферата на туроператорската дейност се отличава „Съни турс“ ООД с 55 наети лица. В превоза на пътници водещата компания е „Алекс О`К“ ЕООД с 172 наети лица. В складовата дейност най-големият работодател е „Трансрент“ ЕООД с 177 наети лица. В общината развиват дейност и голям брой малки фирми, с по 10-20 наети, най-вече в сферата на товарния транспорт.

Броят на наетите лица в сферата на транспорта, складирането и пощите в община Велико Търново е над 1,9 хил. през 2019 г. В периода от 2014 до 2019 г. наетите нарастват с 44%, като това е един от секторите добавил най-много нови работни места в местната икономика. Добавената стойност на един нает в сектора нараства до 30 298 лв. през 2019 г. Средната брутна месечна заплата обаче остава много ниска – 769 лв. през 2019 г., което е 76% от средната за община Велико Търново.

Хотелиерство и ресторантьорство (I)

Добавената стойност в сектор хотелиерство и ресторантьорство в община Велико Търново достига 23,6 млн. лв. през 2019 г., което е 3,8% от местната икономика. Добавената стойност в сектора се удвоява (ръст от 98%) в периода от 2014 до 2019 г. Нетните приходи от продажби също нарастват чувствително и достигат 69 млн. лв. през 2019 г. В основата на сектора на над 40 малки и средни предприятия, като най-голямото сред тях е „Шугър импекс трейдинг“ ЕООД с общо 160 наети лица.

Броят на наетите лица в хотелиерството и ресторантьорството е близо 2 хил. души, като техният брой нараства с 10% в периода от 2014 до 2019 г. Добавената стойност на един наети обаче остава много ниска – 12 507 лв. през 2019 г., което е над два пъти по-ниско от средното за община Велико Търново. Средната брутна месечна заплата в сектора остава най-ниската в общината – едва 606 лв. през 2019 г., което е 60% от средната за общината и близо до минималната заплата в страната.

Общо 192 хил. са пренощуващите лица в община Велико Търново през 2019 г., като броят на реализираните нощувки достига над 300 хил. Броят на пренощуващите лица нараства с 44% в периода от 2014 до 2019 г. От въпросните 192 хил. пренощували лица, 124 хил. (64%) са български туристи, а 68 хил. (36%) са чужденците. Наблюдава се и сезонност в туристическите посещения, като броят на пренощуващите лица варира от под 10 хил. на месец през зимата, до над 20 хил. в летните месеци. Сезонността се влияе в по-голяма степен от чужденците, които отчетливо предпочитат топлите месеци.

Създаване и разпространение на информация и творчески продукти, далекосъобщения (J)

Секторът на информационните и комуникационните технологии на територията на община Велико Търново създава добавена стойност за 25,3 млн. лв., което е 4% от местната икономика през 2019 г. Добавената стойност в ИКТ сектора се дели по следния начин – 17,5 млн. лв. са в информационните технологии и услуги, 4,3 млн. лв. са в далекосъобщенията и 3,4 млн. лв. са в издателската и радио и телевизионната дейност. Ръстът на добавената стойност в ИКТ е чувствителен – 111% в периода от 2014 до 2019 г., като в сферата на информационните технологии и услуги ръстът на добавената стойност е над 2,6 пъти.

Водещата компания в технологичния сектор е „Осцеола“ ЕООД с наети 138 души към 2019 г. Основната дейност на компанията е обработката на данни и управление на адреси. В рамките на общината са активни и няколко малки и средни компании в областта на компютърното програмиране, което подсказва, че основата за по-нататъшна цифрова трансформация и развитие в дигиталната сфера е налице. Водещата компания в сферата на далекосъобщенията е местният доставчик на интернет и телевизия „Телнет“ ООД, който работи и на територията на околните общини. Към 2019 г. компанията наема 94 души.

Общо 743 души са наети в ИКТ сектора в община Велико Търново – 476 в информационните технологии и услуги, 154 в далекосъобщенията и 113 в издателската и радио и телевизионната дейност. Макар да не се наблюдава

отчетлив ръст на броя на наетите лица в сектора, ръстът в добавената стойност и потенциалът за развитие в дигиталната сфера подсказват, че в следващите няколко години може да се очаква ръст на новите работни места именно в технологичната сфера. Средната брутна месечна заплата в сектора варира от 1 572 лв. в информационните технологии и услуги до 1 268 лв. в далекосъобщенията и 828 лв. в издателската и радио и телевизионната дейност. Нивото на заплащане в информационните технологии и услуги е най-високото в община Велико Търново – 156% от средната заплата за общината, като се отбелязва и устойчив темп на нарастване през последните години.

Финансови и застрахователни дейности (K)

Като един от големите икономически центрове на север, Велико Търново има развит финансов и застрахователен сектор. Наетите лица по трудово и служебно правоотношение във финансовите и застрахователни дейности в община Велико Търново са около 550 души, като бележат спад през 2018 и 2019 г. Секторът е традиционно сред най-високоплатените в общината, като през последните години изостава единствено от нивата на заплащане в технологичната сфера. Средната брутна месечна заплата на наетите лица в финансовите и застрахователните дейности е 1 386 лв. през 2019 г., което е 138% от средната за общината. Нарастването на заплатите във финансовите и застрахователните дейности е относително по-слабо, като в периода от 2014 до 2019 г. средната заплата в сектора нараства с 20%, при

средни нива в повечето други сфери в рамките на 40-50% за периода.

Професионални дейности и научни изследвания (M)

Компаниите в сферата на професионалните дейности и научни изследвания на територията на община Велико Търново създават добавена стойност за 18,6 млн. лв., което е 3% от местната икономика. Добавената стойност е концентрирана в класическите професионални услуги – общо 14,3 млн. лв. са в сферата на юридически, счетоводни, архитектурни и инженерни дейности, технически изпитания и анализи, консултантски дейности по управление. Към тях се прибавят и 4 млн. лв. в рекламата, ветеринарномедицинската дейност и други професионални дейности. Добавената стойност в сферата на научноизследователската и развойна дейност е за около 400 хил. лв., но следва да се отчита, че често подобен тип дейности остават извън нефинансовите предприятия и се концентрират в публични образователни и научни институции.

Добавената стойност в сектора нараства с 73% в периода от 2014 до 2019 г. Динамиката е водена от класическите професионални дейности, което е провокирано от строителния бум в общината. Близко 600 са наетите лица в професионалните дейности в община Велико Търново – 465 в традиционните професионални дейности и около 120 в рекламата и ветеринарномедицинската дейност. Средната брутна месечна заплата в сектора остава ниска – 716 лв. в традиционните професионални дейности и 941 лв. в рекламата и

ветеринарномедицинската дейност. В традиционните професионални дейности не само се отчита една от най-ниските заплати в община Велико Търново, но и сравнително бавен ръст през годините, което означава, че сферата още не е засегната от развитието на дигиталната сфера – ръстът в дигиталната сфера се вижда в информационните и комуникационните технологии и в административните и спомагателни дейности.

Административни и спомагателни дейности (N)

Компаниите в сектора на административните и спомагателни дейности – включва и експортно-ориентирания аутсорсинг на услуги, създават добавена стойност за 24,5 млн. лв., което е 3,9% от добавената стойност в икономиката на община Велико Търново. Това е секторът с най-висок ръст пред последните години, като добавената стойност нараства с 185% в периода от 2014 до 2019 г. Последното е провокирано от развитието в дигиталната сфера и позиционирането на Велико Търново като дестинация за аутсорсинг на бизнес услуги. Нетните приходи от продажби на компаниите в сферата на административните дейности в община Велико Търново достигат 74 млн. лв. през 2019 г.

Близко 1,5 хил. души са наети в сферата на административните дейности в община Велико Търново. Секторът е добавил над 660 нови работни места в периода от 2014 до 2019 г., с което се превръща с най-динамичния сектор на местния пазар на труда. Водещата компания в сектора е „Хюмън експерт консулт“ ООД (362 наети лица), чиято

дейност се съсредоточава върху управлението на човешки ресурси и предоставянето на работна сила. Средната брутна месечна заплата в административните и спомагателни дейности остава ниска – 825 лв. през 2019 г., но отчита добър темп на нарастване през последните години.

Държавно управление (O)

В сферата на държавното управление на територията на община Велико Търново са наети близо 2,5 хил. души, като техният брой леко спада в периода 2017-2019 г. Средната брутна месечна заплата в сектора достига 1 348 лв., което е 134% от средната за общината. На практика в сферата на държавното управление се отчита една от най-високите заплати в община Велико Търново, която изпреварва средните нива във всички производствени дейности и отстъпва само на най-високо платените сфери в услугите – това са информационните технологии и услуги и финансовите и застрахователните дейности. През 2019 г. се наблюдава ръст от 12% на заплатите в държавното управление, което отразява и политиката на увеличение на заплатите в публичната сфера.

Образование (P)

Добавената стойност на нефинансовите предприятия в сферата на образованието е 2,1 млн. лв., или едва 0,3% от икономиката на община Велико Търново. Това обаче отразява само компаниите в частния сектор. Община Велико Търново разполага със силна мрежа от образователни институции, които са ключови за социално-икономическия живот в общината. Във

Велико Търново се обучават близо 12 хил. студенти, като около 9,2 хил. от тях се обучават във Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ и над 2 хил. са в Национален военен университет „Васил Левски“ – Велико Търново.

Близо 2,8 хил. са наетите лица в сферата на образованието на територията на общината, като техният брой остава относително постоянен през годините. Средната брутна месечна заплата в образованието достига 1 321 лв. през 2019 г., което е чувствително над средната за общината. Ръстът на средната заплата в образованието отразява политиката за увеличение на възнагражденията на педагогическия персонал в страната, като данните за 2020 и 2021 г. би следвало също да отчетат изпреварващ ръст спрямо средното за общината.

Хуманно здравеопазване и социална работа (Q)

Хуманното здравеопазване и социална работа съставляват 5,7% от общата добавена стойност на икономиката в община Велико Търново. Добавената стойност в сектора достига 35,5 млн. лв. през 2019 г., като в здравеопазването се наблюдава постоянен ръст в периода от 2014 до 2019 г. Нетните приходи на компаниите в сферата на здравеопазването достигат 58 млн. лв. през 2019 г. В сектора са наети 2,5 хил. души, като 1,8 хил. са в здравеопазването и близо 700 в социалната работа. Средната брутна заплата на наетите лица в здравеопазването достига 1 240 лв. през 2019 г., докато в сферата на социалната работа остава ниска – 825 лв. през 2019 г.

Като областен център Велико Търново играе основната роля в предоставянето на здравни услуги в цялата област. С най-голяма тежест при здравните услуги е МОБАЛ „Д-р Стефан Черкезов“ АД, с наети близо 700 души. На следващо място се нарежда „Комплексен онкологичен център-Велико Търново“ ЕООД с 190 наети лица. В общината има голям брой здравни заведения, в това число в областта на диагностичната дейност, рехабилитацията и спешната помощ.

Култура, спорт и развлечения (R)

Културата и спортът формират 1,8% от икономиката на Велико Търново. Добавената стойност в сферата на културата, спорта и развлеченията е 11,2 млн. лв., като отчита ръст от 78% в периода от 2014 до 2019 г. Нетните приходи от продажби в сектора достигат 16,2 млн. лв. през 2019 г. Засилващият се туристически поток подкрепя развитието на културния сектор в община Велико Търново. Ръстът в дигиталната сфера и привличането на млади и активни хора следва да окаже положителен ефект върху социалния, в т.ч. културен и развлекателен, живот в общината. Наетите в сферата на културата, спорта и развлеченията са 689 души, като техният брой намалява в периода 2016-2019 г. Средната брутна месечна заплата на наетите в сектора остава сравнително ниска – 839 лв. през 2019 г., което е 83% от средната заплата за община Велико Търново.

Други дейности (S)

В други дейности влизат организациите с нестопанска цел, някои ремонтни

дейности (на битова техника или часовници например), фризьорски и козметични услуги и т.н. Добавената стойност в сектора е 3,7 млн. лв., което е 0,6% от икономиката на община Велико Търново. Секторът е по-голям от средните нива за страната, което се обяснява с живата градска среда и туристическия профил на Велико Търново и повишеното търсене за такъв тип услуги. Броят на наетите лица в други дейности е около 680 през 2019 г., като нараства през последните години. Средната брутна месечна заплата остава ниска – едва 745 лв., което е 74% от средната за община Велико Търново.

3.3. Конкуренентоспособност и иновационен потенциал

В настоящата част е разгледана демографията на предприятията в община Велико Търново – деление на микро и малки, средни и големи предприятия. Коментирани са развитието на предприемачеството в общината. Поставен е фокус и върху научно-изследователската и развойна дейност в община Велико Търново, както и върху притока на чужди капитали.

В условия на икономически подем броят на предприятията в община Велико Търново се увеличава с 5,2% в периода от 2014 до 2019 г, и достига 5 182. Най-голям дял от тях – 92%, са микропредприятия (от 0 до 9 наети лица), при които се наблюдава ръст от 5,1% през разглеждания период. Заетите в тях през 2019 г. са 5 801 или 18,3% от всички наети в нефинансовите предприятия в община Велико Търново. На следващо място се нареждат малките предприятия (от 10 до 49 наети) с дял от

6,4% от всички предприятия и ръст от 5,4% през последните пет години.

Средните предприятия (от 50 до 249 наети) представляват 1,4% от нефинансовите компании в общината и бележат ръст от 7,5% в периода от 2014 до 2019 г. Те формират и най-големия дял от наетите лица – 31% от всички наети в нефинансовите предприятия във Велико Търново. На последно място са големите предприятия (над 250 наети лица), които представляват едва 0,2% от нефинансовите предприятия в общината, но осигуряват работа на 25,8% от наетите в нефинансовите предприятия. Въпреки сравнително малкото на брой средни и големи предприятия, следва да се отбележи, че те осигуряват работа на над половината от наетите лица в община Велико Търново.

Таблица 3.11. Брой предприятия и наети лица според размера на предприятието в община Велико Търново¹⁷

Размер на предприятието	Брой предприятия през 2019 г.	Наети лица през 2019 г.	Дял от наетите лица в общината, %	Ръст в броя на наетите лица, %
Общо наети	5 182	31 754	100,0%	3,4%
от 0 до 9 наети лица	4 769	5 801	18,3%	3,7%
от 10 до 49 наети лица	330	7 923	25,0%	0,8%
от 50 до 249 наети лица	72	9 829	31,0%	7,6%
над 250 наети лица	11	8 201	25,8%	0,9%

Микро и малки предприятия

Микро предприятията формират основната част от нефинансовите предприятия в община Велико Търново – 92% от предприятията, като в периода 2014-2019 г. се увеличават с 5,2%. Заедно с броя им се увеличават и наетите лица, които през 2019 г. достигат 5801 души, което е с 3,7% над нивото от 2014 г.

Голяма част от тези предприятия е концентрирана в сферата на търговията

и ремонта на автомобили – 37% през 2019 г., като за последните пет години броят им се увеличава с 6,8%. На следващо място се нарежда сектора на професионалните дейности с 10,4% от микро предприятията през 2019 г., като броят им се е увеличил с 4% в периода 2014-2019 г. Секторът включва юридическите и счетоводните дейности, архитектурните и инженерните дейности, техническите изпитвания и анализи, както и рекламната.

Следват хотелиерството и ресторантьорство (7,4% от микро предприятията) и операциите с недвижими имоти (7,3% от микро предприятията), но и в двата се наблюдава свиване на броя на микро предприятията в общината. Вероятно е част от тях да са преминали в групата на малките предприятия, но предвид общият спад на броя на предприятията в тези сектори, голямата част от тях са прекратили дейността си.

Таблица 3.12. Брой на микро предприятията в община Велико Търново по икономически дейности (A21), 2014-2019 г.¹⁸

Брой микро предприятия (до 9 заети)	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и У)	4 537	4 631	4 702	4 632	4 728	4 769
Селско, горско и рибно стопанство	114	112	130	123	121	128
Добивна промишленост	1	2	2	1	1	1
Преработваща промишленост	306	287	283	282	289	281
Производство и разпределение на ел. и топлинна енергия и на газообразни горива	3	4	4	3	3	3
Доставяне на води, канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	9	14	8	9	9	10
Строителство	213	221	223	233	251	251
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	1 651	1 681	1 713	1 703	1 753	1 763
Транспорт; складиране и пощи	181	181	189	196	203	211
Хотелиерство и ресторантьорство	491	469	410	368	360	353
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти, далекосъобщения	114	128	145	141	144	164
Операции с недвижими имоти	377	408	415	362	358	350
Професионални дейности и научни изследвания	479	497	500	497	492	498
Административни и спомогателни дейности	124	138	160	163	161	155
Образование	32	32	33	40	48	48
Хуманно здравеопазване и социална работа	165	168	168	173	178	171
Култура, спорт и развлечения	44	51	70	84	81	82
Други дейности	233	238	249	254	276	300

Компаниите в преработващата промишленост представляват 5,9% от микро предприятия в община Велико

¹⁷ Източник: НСИ, собствени изчисления

¹⁸ Източник: НСИ

Търново през 2019 г. и също бележат спад през последните години. Компаниите в тези пет сектора формират над 2/3 от микро предприятия в общината.

Броят на малките (10 до 49 наети) нефинансови предприятия в община Велико Търново през 2019 г. е 330, като в тях работят 25% от наетите лица в общината. Най-голям дял от предприятията отново са концентрирани в търговията и ремонта на автомобили – 28,5% от малките предприятия. На второ място се нарежда сектора на строителство с 11,5% от малките компании в общината. На следващо място са преработващата промишленост с дял от 16,4% при малките предприятия и хотелиерството и ресторантьорството с дял от 10,6% от малките предприятия. Четирите сектора представляват малко над 2/3 от броя на малките нефинансови предприятия в общината.

Таблица 3.13. Брой на малките предприятия в община Велико Търново по икономически дейности (A21), 2014-2019 г.¹⁹

Брой малки предприятия (до 10 до 49 заети)	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и У)	313	324	318	339	330	330
Селско, горско и рибно стопанство	12	13	14	15	16	14
Добивна промишленост	1	2	2	2	2	2
Преработваща промишленост	57	58	54	56	54	54
Производство и разпределение на ел. и топлинна енергия и на газообразни горива	-	1	1	1	1	1
Доставяне на води, канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	-	1	1	1	1	2
Строителство	34	35	30	35	40	38
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	93	100	93	97	91	94
Транспорт, складиране и пощи	15	14	18	19	16	17
Хотелиерство и ресторантьорство	29	30	34	34	37	35
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти, далекосъобщения	13	11	10	14	14	14
Операции с недвижими имоти	6	4	8	5	5	6
Професионални дейности и научни изследвания	7	8	5	8	7	12
Административни и спомогателни дейности	19	23	23	22	21	17
Образование	3	2	2	3	1	1
Хуманно здравеопазване и социална работа	15	15	17	17	16	16
Култура, спорт и развлечения	4	4	3	7	5	4
Други дейности	5	3	3	3	3	3

¹⁹ Източник: НСИ

Средни предприятия

Броят на средните нефинансови предприятия в община Велико Търново през 2019 г. е 72, което е увеличение от 7,5% (пет компании) в периода 2014-2019 г. Около 33,3% от тях са концентрирани в преработващата промишленост, но броят им намалява с три през последните пет години. На следващо място е търговията и ремонта на автомобили с 13,9% от нефинансовите предприятия в общината, като при тях също се наблюдава намаляване с три компании. Хотелиерството и ресторантьорството също формира 13,9% от средните предприятия, като в периода 2014-2019 г. се наблюдава увеличение от 66,7% или четири компании. Компаниите в сектор строителство представляват 11,1% от средните предприятия в община Велико Търново и се увеличават с 60% или три компании през последните пет години. Компаниите в четирите сектора формират около 72% от всички средни нефинансови предприятия в общината.

Таблица 3.14. Брой на средните предприятия в община Велико Търново по икономически дейности (A21), 2014-2019 г.²⁰

Брой средни предприятия (до 50 до 249 заети)	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и У)	67	77	74	71	76	72
Селско, горско и рибно стопанство	-	1	1	1	1	1
Добивна промишленост	-	-	-	-	-	-
Преработваща промишленост	27	31	29	28	29	24
Производство и разпределение на ел. и топлинна енергия и на газообразни горива	1	-	-	-	-	-
Доставяне на води, канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	-	-	-	1	1	1
Строителство	5	7	6	7	7	8
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	13	13	10	8	10	10
Транспорт, складиране и пощи	5	7	8	7	8	7
Хотелиерство и ресторантьорство	6	6	7	8	8	10
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти, далекосъобщения	3	4	4	3	3	3
Операции с недвижими имоти	-	-	-	-	-	-
Професионални дейности и научни изследвания	-	-	-	-	-	-
Административни и спомогателни дейности	1	2	2	4	5	4
Образование	-	-	-	-	-	-
Хуманно здравеопазване и социална работа	4	4	3	3	3	3
Култура, спорт и развлечения	1	2	4	1	1	1
Други дейности	1	-	-	-	-	-

²⁰ Източник: НСИ ("-" - няма случай)

Големи предприятия

Броят на големите нефинансови предприятия (над 250 заети лица) в община Велико Търново е сравнително стабилен през последните пет години, като към 2019 г. те са 11. Общо шест от тях са в преработващата промишленост. В други пет сектора има по една голяма компания – това са ВиК услугите, строителството, търговията, административните дейности и здравеопазването. Петте най-големите предприятия в община Велико Търново – с по над 500 наети лица, са МОБАЛ „Д-р Стефан Черкезов“ АД, „Екстрапак“ ООД, „ВиК-Йовковци“ ООД, „Престиж-96“ АД и „Пътни строежи – Велико Търново“ АД.

Нетните приходи от продажби на големите предприятия на територията на общината варират от 4 млн. лв. до 68 млн. лв. през 2019 г. и формират 14-15% от общите нетни приходи на нефинансови предприятия в община Велико Търново през 2019 г. Наетите лица в големите нефинансови компании в общината са 8 201 и представляват 25,8% от общо наетите в нефинансовите компании.

Предприемачество и start-up

В контекста на цифровата трансформация на общинската икономика, условията за предприемачество и стартиращи компании във Велико Търново стават все по-важни за бъдещето ѝ развитие. Съдейки по сравнението с останалите общини в страната, Велико Търново е сред тези с относително добра среда за

откриване на стартъпи и цифрово развитие. Данните за стартъп и предприемаческата дейност за градовете извън трите най-големи в България като цяло са оскъдни.

Годишният доклад²¹ на Българската асоциация за иновации, бизнес услуги и технологии (AIBEST) отделя отделен профил на местната екосистема на Велико Търново, като посочва като силни страни на общината както добрите висши училища, така и големият брой професионални средни училища. Анализът посочва, че на този етап бизнес средата не е достатъчно добре развита, но централното разположение и добрите инфраструктурни връзки на общината ѝ дават конкурентно предимство. Относително ниските спрямо водещите центрове заплати също са от значение.

Докладът на AIBEST покрива основно две сфери – аутсорсинг на бизнес услуги (BPO) и аутсорсинг на информационните технологии (ИТО). Велико Търново се разглежда като петата аутсорсинг дестинация в страната – след София, Пловдив, Варна и Бургас. Характерното за Велико Търново и другите дестинации извън топ 3 на страната е преобладаващото присъствие на компании, чийто централен офис е вече в София. На практика това са компании, които разрастват присъствието си в България и поглеждат към други градове за втори и трети офиси.

На този етап в община Велико Търново повечето аутсорсинг компании са в сферата на бизнес услугите, спрямо тези в информационните технологии. Това обяснява и големият ръст в административните услуги, които

---

²¹ <http://aibest.org/annualreport2020>

отчитат най-голям брой на нови работни места в общината. Макар и да се развива добре, секторът на информационните технологии все още не създава толкова нови работни места, тъй като процесът на преориентиране на технологични компании към вторичните центрове тепърва започва.

Чуждестранни преки инвестиции

През последните години размерът на преките чуждестранни инвестиции²² в нефинансови предприятия във Велико Търново са сравнително стабилни в периода 2015-2017 г., след което се наблюдава увеличение през последните две години. Това не означава задължително отлив на инвестиции, тъй като размерът на преките чуждестранни инвестиции зависи от множество фактори като разлики в цени, валутен курс, преоценки и др. към края на съответния период.

В относително изражение това са 701 евро на човек от населението във Велико Търново през 2019 г. в сравнение с 3646 евро на човек средно за страната. Трябва да се има предвид обаче, че около половината от преките чуждестранни инвестиции в нефинансови предприятия в страната са концентрирани в София (столица), където този показател е около 9500 евро на човек от населението. Общо преките чуждестранни инвестиции на територията на община Велико Търново са на стойност 61 млн. лв. към края на 2019 г.

²² Размерът на ПЧИ отразява не само финансовите трансакции (потокът на ПЧИ), отчетени преди и по време на периода, но и валутни и ценови преоценки и други изменения

Таблица 3.15. Размер на преките чуждестранни инвестиции към края на годината в община Велико Търново по икономически дейности (A10), 2014-2019 г., хиляди евро²³

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Общо	42 201	51 621	52 634	49 857	71 548	60 646
Селско, горско и рибно стопанство	-	-	-	-	-	-
Индустрия (с изкл. на строителството)	17 262	20 657	27 467	36 504	40 100	27 308
Строителство	-	-	928	815	-	822
Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство	9 891	15 814	15 165	11 035	9 879	9 828
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти, далекосъобщения	-	-	1 531	-	-	338
Операции с недвижими имоти	6 905	7 097	1 863	-6 191	13 129	16 572
Професионални дейности и научни изследвания, административни дейности	-	-	-	-	-	-
Държавно управление, образование, здравно здравеопазване и социална работа	32	-	-	-	-	-
Култура, спорт и развлечения, ремонт на домашни вещи и други дейности	524	-	-	-	-	-

Най-голям дял от преките чуждестранни инвестиции в нефинансови предприятия в община Велико Търново са насочени към индустрията – над 45% през 2019 г. Компаниите в този сектор формират над 28% от бруtnата добавена стойност в общината през 2019 г., като данните за компаниите, които произвеждат химични продукти, лекарствени вещества и продукти, както и компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти, са конфиденциални.

На следващо място се нареждат операциите с недвижими имоти, които формират над 27% от преките чуждестранни инвестиции в нефинансови предприятия в общината. Този сектор включва както покупката и продажбата на недвижими имоти, така и даването им под наем, управление и поддръжка (например дейността на търговските центрове), както и дейността на агенциите за недвижими имоти. За сметка на това секторът формира едва около 2,4% от бруtnата добавена стойност в общината през 2019 г.

в обема, оценени към 31 декември на съответната година.

²³ Източник: НСИ ("-" - няма случай; ".." - конфиденциални данни)

На следващо място се нарежда търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство с дял от над 16% от ПЧИ през 2019 г. Трите сектора формират около 29% от брутната добавена стойност в общината през 2019 г., като най-голям дял – 17,9% е концентриран в търговията на едро и дребно, както и ремонта на автомобили и мотоциклети. Общо разгледаните сектори формират около 88,6% от ПЧИ през 2019 г. Въпреки че през 2019 г. не разполагаме с данни за ПЧИ в три сектора в община Велико Търново, поради конфиденциалност на информацията, техният дял в общите преки чуждестранни инвестиции е 9,5% и не би оказал сериозно влияние върху дяловете на трите най-големи сектора по този показател.

Динамиката през последните години и в петте сектора е разнопосочна, което означава, че най-вероятно става въпрос за преоценка на инвестициите, отколкото на отлива им. Нещо повече – данните обхващат само нефинансовите компании, което създава възможности за подценяване на размера на преките чуждестранни инвестиции в някои сектори и динамиката им през годините. Така например инвестиции през финансови холдинги няма да попаднат в обхвата на използваната статистика. Същевременно, ако през разглеждания период собствеността на нефинансова компания е изкупена от финансов холдинг, това ще се отрази като намаляване на размера на преките чуждестранни инвестиции в използваната статистика, но не представлява действителен отлив на чуждестранни вложения.

Отлив на инвестиции се наблюдава само в един сектор – това е широкия сектор на

държавното управление; образованието; хуманното здравеопазване и социалната работа, където през 2019 г. няма регистрирани компании с ПЧИ. Това означава, че инвеститорът е напуснал страната и е закрил бизнеса или е продал собствеността си на местно или финансова компания. Същевременно в сектор селско, горско и рибно стопанство за първи път през 2019 г. се наблюдават преки чуждестранни инвестиции в нефинансова компания. При операциите с недвижими имоти се наблюдават негативни стойности през 2017 г., което означава, че чуждестранни капитали са напуснали страната. Най-вероятно това са били краткосрочни кредити към свързани чуждестранни компании. В подкрепа на това заключение е рязкото увеличение на ПЧИ в този сектор през следващите две години, което показва връщане на краткосрочния кредит и привличане на чуждестранни капитали.

Научно-изследователска и развойна дейност

Научно-изследователката и развойна дейност е относително слабо застъпена в икономиката на Велико Търново. От гледна точка на разходите, през 2019 г. обемът им е бил едва 2,1 милиона лева, или 0,25% от общите разходи за НИРД в страната. Почти всички разходи – над 1,9 милиона лева – са съсредоточени в индустриалния сектор, като в тази икономическа дейност общината надхвърля 1% от общите разходи за НИРД в България.

Таблица 3.16. Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) в избрани сектори в община Велико Търново, 2014-2019 г.²⁴

	Разходи за НИРД в община Велико Търново през 2014 г., хил. лв.	Разходи за НИРД в община Велико Търново през 2019 г., хил. лв.	Изменение в периода от 2014 до 2019 г., %	Дял от всички разходи за НИРД в страната
Индустрия (с изкл. на строителството)	...	1908	...	1,04
Създаване и разпространение на информационни и творчески продукти, далекосъобщения	229	76	-66,8	0,03
Професионални дейности и научни изследвания, административни и спомагателни дейности	18	157	772,2	0,08

Останалите сектори за които има достъпни данни са свързани с технологичната сфера, като в сектора на ИКТ и далекосъобщенията разходите за НИРД са 76 хил. лв. през 2019 г., като се наблюдава спад с над 2/3 в рамките на разглеждания петгодишен период. Обратно, бърз ръст (но от ниска база) се наблюдава в разходите за НИРД в сектора на професионалните и административните дейности, до 157 хил. лв. през 2019 г.

За научната и развойната дейност в общината е от значение и ролята на висшето образование. Към учебната 2019/20 г. на територията ѝ има две висши училища – Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ и Национален военен университет „Васил Левски“, както и два филиала, на Пловдивското висше училище по агробизнес и развитие на регионите и Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна. Общо във Велико Търново се обучават близо 12 хил. студенти, като голяма част са в Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“.

Докато Национален военен университет „Васил Левски“ е строго специализиран в конкретна област, то Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ покрива почти всички професионални

направления. Той се класира на второ място в страната (според Рейтинговата система на висшите училища) в направленията Теория и управление на образованието, Педагогика на обучението, Философия и Религия и теология. Важно е да се отбележи, че висшето училище се класира на четвърто място в направление Информатика и компютърни науки, което е особено релевантно към иновационния му потенциал, а класирането му в тази категория постепенно се подобрява. Реализацията на завършилите студенти както в повечето сфери на образование, така и в региона обаче остава относително ниско.

3.4. Общински дружества

Общински предприятия

С решения на Великотърновски общински съвет през годините са създадени и функционират към настоящия момент общински структури, явяващи се специализирани звена за управление на общинско имущество, за задоволяване потребности на населението, за осигуряване изпълнението на общински дейности и свързаните с това доставки на стоки и извършване на услуги.

Към края на 2020 г. Община Велико Търново има създадени седем такива общински структури:

- ОП „Горско стопанство“;
- ОП „Спортни имоти и прояви“;
- ОП „Реклама - Велико Търново“;
- ОП „Зелени системи“;

²⁴ Източник: НСИ, собствени изчисления ("-" - няма случай; ".." - конфиденциални данни)

- ОП „Общинско кабелно радио - Велико Търново“;
- Младежки дом;
- ДКС „В. Левски“.

Над 60% от финансирането от общинския бюджет е за общинското предприятие „Зелени системи“, което е натоварено с изграждане, поддържане, почистване и стопанисване на паркове, градини, междублокови пространства, улично озеленяване и др. обществени озеленени площи на територията на Община Велико Търново, осъществяване на комунални дейности, свързани със: сметосъбиране и сметоизвозване на битови, промишлени, строителни и други отпадъци; поддържане чистотата на улици, тротоари и обществени места, почистване на дерета, снегопочистване и др. Предприятието е специализирано звено на община Велико Търново за осъществяване на самостоятелна стопанска дейност, в съответствие със законовите разпоредби. През годините финансирането на предприятието нараства, най-вече поради постоянно увеличаващите му се отговорности, делегирани от общинския съвет. През 2020 г. ОП „Зелени системи“, ОП „Общинско кабелно радио - Велико Търново“ и ОП „Реклама - Велико Търново“ са трите предприятия, които единствено получават увеличение на бюджета си, като в края на годината формират почти половината от внесените приходи от всички общински предприятия в общинския бюджет в резултат на добрия си финансов резултат.

Таблица 3.17. Финансови показатели на общински предприятия на Община Велико Търново²⁵

	2021 проект		2020		2019	
	Общо разходи	Общо приходи	Общо разходи	Общо приходи	Общо разходи	Общо приходи
ОП "Спортивни изоти и прояви"	561 792	-	349 919	437 178	403 816	511 327
ДКС "В. Левски"	441 848	-	306 564	352 589	358 372	439 973
ОП "Общинско кабелно радио - Велико Търново"	415 371	-	353 968	372 719	316 035	347 752
ОП "Горско стопанство"	142 293	-	120 559	236 585	125 440	331 397
ОП "Зелени системи"	3 012 657	-	2 440 382	2 477 235	2 179 992	2 204 983
Младежки дом	388 699	-	293 620	357 372	346 010	432 475
ОП "Реклама - Велико Търново"	161 000	-	139 945	472 897	121 840	471 873
ОБЩО	5 123 660	-	4 005 157	4 706 575	3 851 505	4 739 780

Интерес представлява дейността на ОП „Общинско кабелно радио - Велико Търново“, което получава увеличение на бюджета си през последните години при постоянно увеличаващи се приходи (с над 100% се покачват приходите от реклами и съобщения излъчени в ефира за 2019 г., например). В същото време, през 2019 г. броят на новите ползватели на услугата кабелно радио в сравнение с 2018 г. е спаднал с 10%, като се наблюдава и постепенен спад с 35% на събираемостта на услугата радиоточка от абонатите. От 2014 г. „Общинско радио Велико Търново“ се излъчва и на ефирна честота 98 мегахерца, което дава възможност на повече от 100 000 слушатели да бъдат информирани за обществения и културния живот в Община Велико Търново. Радиото запазва паралелно и кабелното си излъчване в 36 населени места от общината. ОП „Общинско кабелно радио Велико Търново“ притежава и фондов архив със съхранени записи за дати и събития от 70-те години до днес. С най-висок траен положителен резултат от дейността си е ОП „Реклама Велико Търново“, което се запазва като тенденция и през 2020 г. Дейността на предприятието се изразява в сключване на договори за отдаване под наем на

²⁵ Източник: Община Велико Търново, Отчет за изпълнение на програмата за управление на Община Велико Търново за съответната година

площи общинска собственост за рекламни цели, събиране на месечен наем по договорите, издаване на разрешения за поставяне на рекламно-информационни носители върху общинска и необщинска собственост, събиране на еднократни такси, както за тях така и за печатна и др. видове реклама, съгласно Наредбата за рекламно-информационната дейност на територията на Община Велико Търново. В последните години предприятието поддържа позициите си на пазара и достига много добро ниво на приходите.

През 2020 г. поради пандемията най-голямо свиване на общинското финансиране се наблюдава за предприятията, натоварени с провеждане на спортни и развлекателни мероприятия.

Дейността на ДКС „Васил Левски“ Велико Търново се изразява в стопанисване на публична общинска собственост за реализиране на културни и спортни мероприятия предназначени за гостите и населението на община Велико Търново. ДКС „Васил Левски“ осъществява своята дейност чрез отдаване под наем на базата, чрез организация и провеждане на културни, спортни, развлекателни и други прояви, реклама, конференции, срещи, изложби и други на територията на комплекса. По-голямата част от договорите, сключени от предприятието са за безплатно ползване на залата и консумативите, съгласно заповед на кмета.

Въпреки увеличаване на приходите от наеми на помещения през 2019 г. и

повишения брой сключени договори за краткосрочно ползване на спортната база на ОП „Спортни имоти и прояви“, общите приходи намаляват тъй като предприятието не отчита приходи от продажба на билети от футболни срещи. Най-често през 2020 година почасово е отдавана

Многофункционалната спортна зала към СУ „Ем. Станев“, като всички спортни обекти, стопанисвани от предприятието, работят с почти пълно натоварване през последните години, като ползвателите са имали достъп през почивни и празнични дни.

Общински дружества

Към края на 2020 г. функционират девет еднолични търговски дружества, в които Община Велико Търново е едноличен собственик на капитала. В зависимост по отрасловата си обособеност те са в отраслите Услуги и Здравеопазване.

Таблица 3.18. Финансови показатели на общински търговски дружества на Община Велико Търново²⁶

	2021 проект			2020			2019		
	Разходи	Приходи	Фин. резултат	Разходи	Приходи	Фин. резултат	Разходи	Приходи	Фин. резултат
Здравеопазване									
„ЦПЗ-Велико Търново“ ЕООД	2 259	2 293	34	2 103	2 119	16	2 032	2045	13
„СБА-ЦПФЗ „Д-р Трейбова““ ЕООД	1 492	1 499	7	1200	1215	15	1 167	1169	2
„ЦКВЗ-Велико Търново“ ЕООД	378	379	1	335	336	1	392	393	1
„КОП-Велико Търново“ ЕООД	15 543	15 546	3	13 838	13 835	-3	13 429	13 027	-402
„МДРСМГ“ ЕООД	466	469	3	480	484	4	479	481	2
Услуги									
„Ивестстрой 92“ ЕООД	246	247	1	238	242	4	218	222	4
„Обредни дейности“ ЕООД	520	530	10	477	490	13	482	495	13
„Организация на движението, паркинги и гаражи“ ЕООД	882	902	20	905	935	30	1 268	1294	26
„Царевград Търново“ ЕООД	299	300	1	1 172	1 200	28	1 209	1272	63
ВСИЧКО:	22 085	22 165	80	20 748	20 856	108	20 676	20 398	-278

Единственото дружество, което реализира отрицателен резултат през наблюдавания период е „Комплексен онкологичен център-В.Търново ЕООД“. Същото дружество е с най-висок обем на приходите, които растат устойчиво в

²⁶ Източник: Община Велико Търново, Отчет за изпълнение на програмата за управление на Община Велико Търново за съответната година

последните три години. Нарастване има в основния приходоизточник - платени медицински услуги, заплатени РЗОК, докато целевата субсидия е относително постоянна и ниска като приход, а приходите от наем са незначителни. Увеличението на приходите и разходите се дължи на новоизградения Лъчетерапевтичен комплекс, пуснат в експлоатация през септември 2015 г. и новозакупената апаратура, което води до повишаване броя на пациентите и в другите отделения. Други увеличени разходи са тези за амортизация, разходи за скъпоструващи и общо болнични медикаменти и абонаментна поддръжка на медицинската апаратура.

Останалите общински лечебни заведения имат положителен финансов резултат, който успява да компенсира загубата на онкологичния център като така през 2020 г. общинските медицински заведения реализират печалба на фона на плавното намаление на общо преминалите болни през последните години. Нещо повече, с изключение на „КОЦ-Велико Търново“ ЕООД общинските медицински структури трайно подобряват финансовите си резултати, като успяват да осъвременят оборудването си, да реализират ремонтни дейности и да повишат заплащането, въпреки че то остава ниско на фона на съпоставими лечебни заведения в страната.

Другите четири общински търговски дружества, които се самофинансират без субсидии реализират положителен финансов резултат, макар и малък от години. Основните им приходоизточници са предоставяне на консултантски услуги („Инвестстрой 92“ ЕООД), такси за предоставени услуги („Обредни дейности“ ЕООД и

„Царевград Търнов“ ЕООД) и експлоатиране на паркинги и гаражи на територията на Общината („Организация на движението, паркинги и гаражи“ ЕООД).

В представените бизнес планове на общинските дружества за 2021 г. не се предвижда реализиране на загуба от нито една структура, въпреки понесените ефекти от COVID-19 пандемията от част от тях. Наблюдава се очаквано намаление на приходите при три дружества, свързани с паркирането, туризма и дейностите по спортна рехабилитация, но се предвижда и съответно намаление на разходите. Въпреки това, очакваните общи приходи от всички общински дружества нарастват с 6%, достигайки 22 млн. лв. за 2021 г. като най-големи увеличения се планират при дружествата в сферата на здравеопазването.

3.5. Концесии

Налице е действащ План за действие на общинските концесии в Община Велико Търново за 2021 г., приет през декември 2020 г. Към настоящия момент в Община Велико Търново е действащ един договор за концесия, а именно: Договор за концесия от 01.11.2006 г., сключен между Община Велико Търново и „Медиаkontakt България“ ООД гр. София, за изработване и монтиране на многофункционални информационни съоръжения – спирки за масовия градски транспорт.

Таблица 3.19. Приходи от концесии на Община Велико Търново²⁷

год	2021 проект	2020	2019	2018	2017
Приходи от концесии на Община Велико Търново	140 000	140 309	136 134	353 652	321 577

3.6. Индустириални/бизнес зони и паркове

Индустириалното развитие на Велико Търново е концентрирано в покрайнините на града – традиционно по поречието на река Янтра. Най-много индустириални терени се намират на юг и на запад от града, като най-голяма по площ е Западна промишлена зона. Зоната се позиционира непосредствено до изхода на града в посока София. В периода 2017-2019 г. Община Велико Търново изпълнява и европейски проект за подобряване на условията и бизнес средата в Западна промишлена зона.

С европейското финансиране и реализираните по проекта дейности е променен цялостният облик на Западна индустириална зона. Очаква се това да осигури социален и демографски ефект върху територията на Община Велико Търново в дългосрочна перспектива, както и да се създадат възможности за стабилно икономическо развитие на града. Осъществената инвестиция в обекта е част от провежданата политика на общината за подпомагане на инвестиционния климат в региона, с фокус Западна индустириална зона. Към момента в зоната са базирани над 35 предприятия и работят над 4000 души, а очакванията са инвеститорския интерес да расте.

Сравнително ограничените възможности за развитие на големи индустириални терени на територията на община

Велико Търново подсказват, че индустириалното развитие на Велико Търново минава и през партньорство със съседните общини – най-вече Горна Оряховица и Лясковец, които са в непосредствена близост и също разполагат с индустириални терени. Ориентирането на Велико Търново към технологични производства и дигиталната сфера означава, че има потенциал и за развитие на технологични зони, в т.ч. в партньорство и дори на територията на местните университети, които да подкрепят трансформацията на местната икономика.

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите за развитие на местната икономика с областта, региона за планиране на ниво 2

Сравнителният анализ се базира на широка гама от данни на регионално ниво, като разглежда община Велико Търново в контекста на Северен централен и Североизточен район. Анализът стъпва и на Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) и на работните проекти на Интегрирани териториални стратегии за развитие на Северен централен регион (СЦР) и Североизточен регион (СИР) за планиране на ниво 2 за периода 2021-2027 г.

Икономиката на Велико Търново в контекста на регионалното развитие
Велико Търново е ключов икономически център в рамките на Северен централен район. За разлика от Североизточен

²⁷ Източник: Община Велико Търново, доклади за изпълнение на бюджета

район, който е силно доминиран от икономика на област Варна, в Северен централен район се наблюдава в по-голяма степен полицентричен модел, който стъпва на развитието на областите Русе, Велико Търново и Габрово. Русе и Велико Търново все пак са лидерите в района, като концентрират 60% от брутния вътрешен продукт на Северен централен район. За разлика от демографския подем и силната регионална роля на община Варна в Североизточния район обаче, Русе и Велико Търново все още не успяват да имат широк регионален ефект и да обърнат категорично негативните демографски тенденции.

Фигура 3.6. Брутен вътрешен продукт (БВП) на областите в Североизточен и Северен централен район (2019 г., лева)²⁸

Североизточен		Северен централен			
Варна 7688896 000 лв.	Шумен 1753820 000 лв.	Русе 2771543 000 лв.	Велико Търново 2592206 000 лв.		
	Добрич 1729814 000 лв.		Габрово 1582782 000 лв.	Разград 1161510 000 лв.	
	Търговище 1164834 000 лв.	Сливница 835136 000 лв.			

Макар индустрията традиционно да заема относително висок дял в рамките на Северен централен район, област Велико Търново е най-силно ориентирана към услугите в района – 66% от добавената стойност в област Велико Търново е в сферата на услугите. Именно услугите водят и до отчетливия растеж на икономиката на областта през последните години, с което Велико Търново се превърна в лидер в сферата на услугите в Северен централен район. Докато услугите в рамките на областта са фокусирани на територията на община Велико Търново, индустриалното развитие обхваща и периферията на областния център – общините Горна Оряховица и Лясковец, както и община Свищов.

Стратегическата позиция на Велико Търново на практика обхваща и двата полюса на развитие в Северен централен район – Дунавското пространство и района на Централен Балкан.

За постигане на по-добра устойчивост и надграждане на резултатите от предходния програмен период ще бъде продължен проект „Подобряване на бизнес средата в „Западна индустриална зона“ – Фаза 2“.

²⁸ Източник: НСИ

Раздел IV. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси – условия и предпоставки за развитие на справедлива Община Велико Търново

4.1. Демографски аспекти – брой, структура и разпределение на населението, прираст, пазар на труда

Населението на община Велико Търново, по данни на НСИ, към 31.12.2020г. наброява 86 516 души като за периода 2014-2019г. е намаляло с приблизително 1,36% (в абсолютни стойности с 1255 души) или средно с по 209,1 души на година. Това показва една устойчива тенденция на редукция броя живеещите в общината. Обръщайки внимание към изминалата 2020г. се забелязва рязък спад на населението от 1 032 души, или с над процент: 1,19%.

Фигура 4.1.1. Демографско развитие на населението²⁹

Това се дължи изключително на пандемичния шок причинен от COVID-19. Последниците от него са свързани както с директно отражение върху естествения прираст на населението, така и във всички други аспекти на едно

общество – икономически, социални и политически.

Община Велико Търново се характеризира със силно урбанизирано население като съгласно данните на НСИ за 2019г. 74 572 души са уседнали в градската част на общината, а 11 944 – в селската или 86,19% срещу 13,81%. 2020 наблюдаваме естествено изтласкване на популацията към селата, поради намаляването на възможностите за труд в града. Редукцията на популацията в общината се отразява по-сериозно на ниво уседналост в селата, като от 2014 до 2019г. е редуцирана с приблизително 18,65% или 2 738 души по абсолютни стойности, а за градската част на община Велико Търново – за същия период населението е намаляло с по-малко от половин процент: 0,33% или 246 души.

Структура на населението по пол

Фигура 4.1.2. Разпределение на населението по пол (Данни на НСИ 2014 – 2020г.)

²⁹ Източник: Данни на НСИ 2014 – 2020г

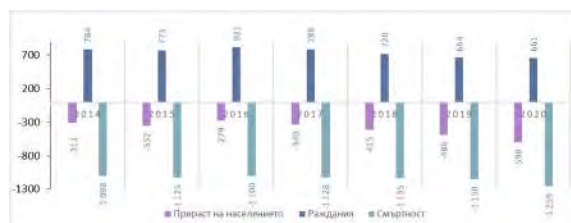

За последната приключена статистическа година на НСИ, разпределението на населението на община Велико Търново по пол показва превес на броя на популацията от женски пол – 52,46%, спрямо 47,54% от мъжки. В началото на изследвания период 2014-2020, тази разлика е била още по-голяма: 52,13% (жени) спрямо 47,87% (мъже). От данните по-долу е видно, че скоростта на редукция на популацията при жените е малко по-ниска от тази при мъжете, което дава една засилваща се дивергенция по пол, от средно 0,05% на година.

Естествен прираст на населението

За периода 2014-2019г., естественият прираст на населението на община Велико Търново бележи спад от средно -364,3 души на година, като в нито една няма положителен прираст. От статистическите данни е видно, че плавно отрицателният, естествен прираст на населението се обостря, като причина за това е устойчивия темп на редуциране на раждаемостта, особено след 2016г. и по-високия брой починали, въпреки относителната стабилност на този показател в изследвания период.

Фигура 4.1.3. Естествен прираст на населението³⁰

Съвсем очаквано, на фона на тежката пандемична криза, през 2020г. се

наблюдава повишение на смъртността в общината и последващо на целия естествен прираст на популацията. Раждаемостта във Велико Търново не регистрира понижение от предходната година и не преминава психологическата граница от 650 живородени деца.

Средното съотношение между раждаемост и смъртност в община Велико Търново за последното статистическо десетилетие е 780,9 живородени деца срещу 1130,7 починали.

Таблица 4.1.1. Коefициенти на раждаемост, смъртност и естествен прираст

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Коefициент на раждаемост (п %)	8,9	8,9	9,4	9,0	8,3	7,7	7,7
Коefициент на смъртност (п %)	12,5	12,9	12,6	12,9	13,1	13,3	14,7
Коefициент на естествен прираст (п %)	-3,6	-4,0	-3,2	-3,9	-4,8	-5,6	-7

В продължение на горното, коefициента за естествен прираст, логично, също бележи спад през периода 2014-2019г. като през 2020 достига до -7%, поради високите нива на смъртност от 14.7%, докато раждаемостта остава запазва 7.7%, - непроменено от 2019г.

Механичен прираст на населението

Като община, на чиято територия се намира областен град, Велико Търново регистрира, през 2014-2019, средно по 70,7 души механичен прираст на населението. Изключение от устойчивата миграция към общината правят 2014-2015г., когато се отчитат отрицателни стойности, които веднага са заменени от двугодишно покачване двойно над усреднената стойност за десетилетието. Усредненият брой на мъжете, участващи в миграционните процеси към общината за изследвания период е с 86,2% по-висок от този на

³⁰ Източник: Данни НСИ 2014 – 2019г.)

жените. В абсолютни стойности: 46 мъже средно на година спрямо 24,7 жени.

Съвсем очаквано 2020г. са регистрирани безпрецедентни отрицателни стойности на механичен прираст на населението от община Велико Търново. Това е породено от факта, че несигурността и липсата на заетост в конкретни икономически отрасли тласка част от населението и стандартно приходещата работна сила обратно към по-малките населени места. Описаната тенденция на механичното движение към и от Велико Търново показва ясно, че общината е чувствителна към процеси влияещи върху здравето на населението и пазара на труда, но и че притежава достатъчно силни естествени механизми, чрез които в максимум средносрочен аспект, подобни единични флукуации да бъдат елиминирани.

Фигура 4.1.4. Механичен прираст на населението

Разпределение на населението по възраст и трудоспособност

Динамиката в разпределението на трудоспособността по възраст на населението на община Велико Търново, в последните десет години 2014 – 2020г. показва устойчива тенденция на понижаване на броя на хората в трудоспособна възраст, със 5,8% за периода и същевременно увеличение на броя на жителите в надтрудоспособна

възраст с 0,41%, и на тези в подтрудоспособна възраст с 8,15% (за същия период).

Осезаема е разликата между мъжката и женската част от населението в надтрудоспособна възраст, като за последната статистическа година на НСИ – 2020, съотношението е 37,88% (мъже) и 62,12% (жени). На обратния полюс е съотношението в категориите „под“ и „в“ трудоспособна възраст, като те са почти изравнени: За 2020г. данните отчитат 50,41% младежи и 49,59% девойки в подтрудоспособна възраст, както и 50,48% мъже и 49,52% жени в трудоспособна възраст.

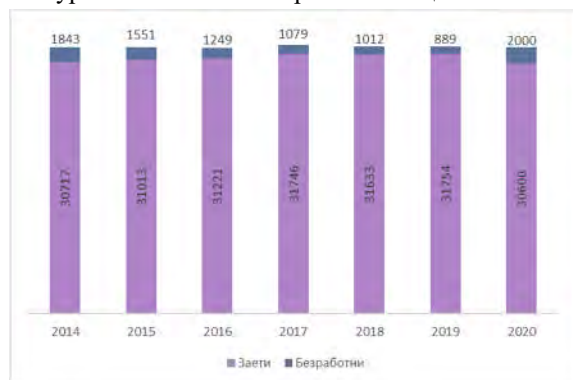
Фигура 4.1.5. Разпределение на населението по възраст и трудоспособност

Пазар на труда

Заетостта в община Велико Търново, в периода 2014–2019г. показва сравнителна устойчивост на дела на трудово заетите лица, като вариациите през годините са с по-малко от 1,5% (година за година), като цялостно имаме леко повишение в абсолютни стойности на заетите с 3,38%, от 30 717 заети през 2014г. до 31 754 заети през 2019г. Картината е значително по-различна при безработните лица, регистрирани в бюрата по труда – за същия период, промяната е с цели 51,76%, или над 2 пъти по-малко регистрирани безработни за 2019г. сравнено с 2014г.

Фигура 4.1.6. Заети и безработни лица³¹

За периода 2010-2019г. заетостта в община Велико Търново, представена като процентно ниво безработица, логично бележи устойчив темп на намаляване до нива, които показват явна нужда на местния пазар на труда от работна ръка. Икономическата криза породена пандемичната обстановка ще прекъсне тази тенденция и постави заетостта в положение на рестарт на ситуацията от 2014г.. (както бе споменато по-горе).

Фигура 4.1.7. Безработица в проценти³²

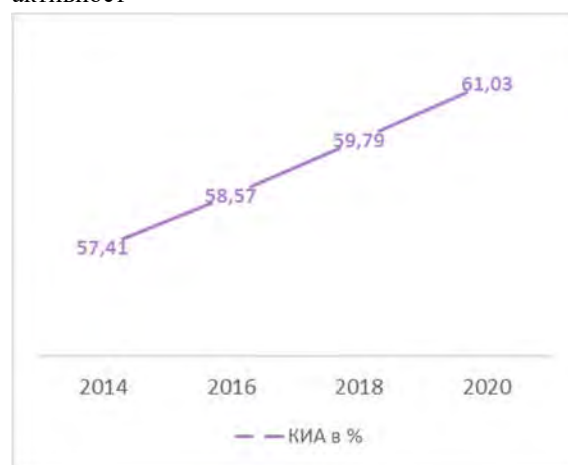

Коефициентът на икономическа активност на община Велико Търново (заети и безработни лица, отнесени към трудоспособната група от населението на общината), показва ясно изразена

³¹ Източник: Данни ТБС – Север 2014-2020г., данните за 2020г. са приблизителни

тенденция на повишение, което следва пазарната логика, предвид намаляващото население в трудоспособна възраст и нуждите на бизнеса от работна ръка (поне в същите абсолютни измерения). За периода 2014-2020г. се наблюдава ръст от 3,62%, или средно по 0,52% годишно.

Фигура 4.1.8. Коефициент на икономическа активност

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите за областта, региона за планиране от ниво 2

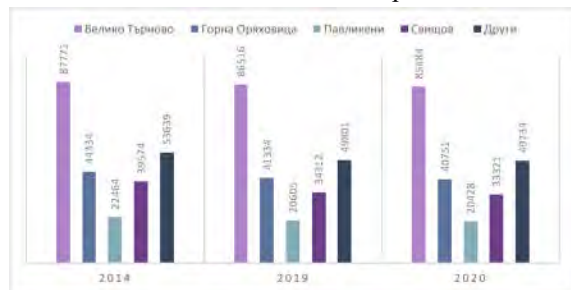
Сравнителен анализ на Община Велико Търново към Област Велико Търново и прилежащите към нея общини

Гр. Велико Търново е център на едноименната община и област. Като град от Ниво 3 към 2 спрямо картата на Националната концепция за пространствено развитие към 2020г., той е и най-голям като население за цялата област, спрямо другите 9 (Горна Оряховица, Елена, Златарица, Лясковец,

³² Източник: Данни ТБС – Север 2014-2020г., данните за 2020г. са приблизителни

Павликени, Полски Тръмбеш, Свищов, Стражица, и Сухиндол).

Фигура 4.1.9. Демографско развитие на населението на област Велико Търново³³

Към 2014г. населението на община Велико Търново съставлява 35,42% от общото население на областта – 247 782 души, като за 2020г., в демографски аспект община Велико Търново е повишила демографското си на 37,21% от жителите в областта.

Въпреки намаляването на населението на общината за 2014-2019г. от 1,43%, община Велико Търново е единствената в областта, която отбелязва отрицателен растеж от под 5%. Всички други съставни единици на областта регистрират по-висок спад за периода 2014-2019г., както следва:

- Спад от 5 до 10% от населението за 2014-2019г.: община Златарица – 5,45%; община Стражица – 6,24%; община Елена – 6,66%; община Лясковец – 6,74%; община Горна Ореховица – 6,77%; община Сухиндол – 7,91%; община Павликени – 8,28%; община Полски Тръмбеш – 9,06%.

- Спад от повече от 10%, 2014-2019г.: община Свищов – 13,3%.

За 2020г. само общините Полски Тръмбеш и Лясковец регистрират (много минимално) повишение на населението.

Съотношение на урбанизацията на населението – община към област Велико Търново

Както център едновременно на общината и областта, гр. Велико Търново е естествен притегателен център за уседналост. Съотношението за 2014 година за областта е 69,95% от населението с градска уседналост към 30,05% със селска. За общината тези цифри са съответно 85,24% срещу 14,76%. За 2019 имаме 70,75% от градското население на областта с уседналост в градските части и 29,25% в селските и 86,19% в градските и 13,81% в селските за община Велико Търново.

От гледна точка на уседналостта в селата, за периода 2014-2019г. област Велико Търново отбелязва по-високи стойности на намаляване на населението в селата спрямо едноименната община: - 8,63% (област) към -7,79% (община).

2020г. се забелязва увеличение на популацията в селата както на общинско, така и на областно ниво (както и в цялата страна). Тази редукция е аномалия, предизвикана от пандемичния шок COVID-19 и при отминаването му, ситуацията ще се придържа към тенденциите от предходните 6 години.

Таблица 4.1.2. Прогноза за съотношение на урбанизираност на община Велико Търново към област Велико Търново³⁴

Година	Община Велико Търново		Област Велико Търново	
	Градове	Села	Градове	Села
2014	74 818	12 953	173 327	74 455
2019	74 572	11 944	164 558	68 030
2020	71 948	13 536	160 186	69 532

³³ Източник: Данни НСИ 2010 и 2019г. В полето „Други“ попадат общини с до 15 000 души население (Елена, Златарица, Лясковец, Полски Тръмбеш, Стражица, Сухиндол)

³⁴ Данни област Велико Търново НСИ 2014 – 2020г.)

Съотношение на разпределение на населението по пол – община към област Велико Търново

Структурата на населението по пол на община Велико Търново показва по-нисък дял на мъжете и съответно по-висок на жените, както и в областта. Разликата между общината и областта показва по-голяма сближеност на стойностите в областта с около 0,46% за началото на изследвания период 2014-2020, като в края му нивата са с 0,22% дивергенция или с разлика от 0,68%, т.е. по-силна раздалеченост по пол в общината от едноименната област.

Таблица 4.1.3. Прогноза за съотношение на населението по пол на община Велико Търново към област Велико Търново в %³⁵

Година	Община Велико Търново		Област Велико Търново	
	Мъже	Жени	Мъже	Жени
2014	47,87%	52,13%	48,33%	51,67%
2019	47,74%	52,26%	48,33%	51,67%
2020	47,55%	52,45%	48,23%	51,77%

Съотношение на естественото движение и прираст на населението – община към област Велико Търново

Като основен демографски център на областта, община Велико Търново е ключов двигател на естественото движение и прираст на населението в административната единица. За 2019г. 611 живородени деца са в община Велико Търново, спрямо 1743 за цялата област, или 34,09%. При смъртността наблюдаваме -1150 случая в общината от -4093 за цялата област, или 28.1%. И в двата случая имаме повишение за 2014-2019г.

Коефициента за естествен прираст (съчетаващи раждаемост и смъртност) на община спрямо област Велико

Търново е много по-оптимистичен и като реални изражения, и като база за прогнозно развитие. Докато коефициента за раждаемост е сравнително сближен за всички години от период 2014-2020, то този за смъртността е с над 4%. Това показва концентрация на жители, които демографски са с по-благоприятна характеристика за бъдещо развитие и подобряване на общия естествен прираст, който като съотношение е почти двойно по-позитивен от този на областта.

Таблица 4.1.4. Коефициенти на раждаемост, смъртност и естествен прираст³⁶

(в %)	Община Велико Търново				Област Велико Търново				България			
	2014	2016	2018	2020	2014	2016	2018	2020	2014	2016	2018	2020
Коефициент на раждаемост	8,9	9,4	8,3	7,7	8,8	8,8	8,0	7,2	9,4	9,1	8,9	8,5
Коефициент на смъртност	12,5	12,6	13,1	14,7	17,0	16,8	17,4	19,5	15,1	15,1	15,4	18,0
Коефициент на естествен прираст	-3,6	-3,2	-4,8	-7	-8,2	-8,0	-9,4	-12,3	-5,7	-6,0	-6,5	-9,5

Поради пандемичната ситуация и общината и областта показват задълбочно занижени нива на естествен прираст за 2020г., но не дават разлики от над 3%, като показателите на общината отново са много по-добри от тези на едноименната област.

Съотношение на механичния прираст на населението – община към област Велико Търново

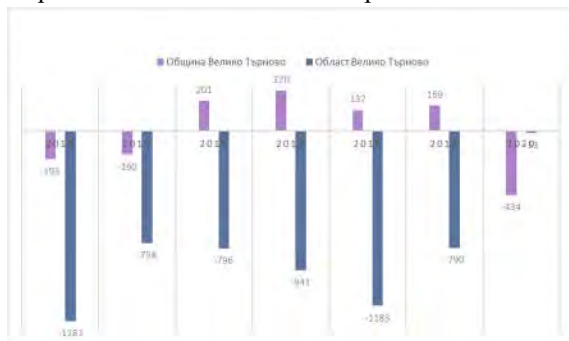
Като основен център на миграционни желаниа в област Велико Търново, гр. Велико Търново (и съответно едноименната община) е водещо място за положителен механичен прираст със среден прираст от 70,7 души на година за 2014-2020. Областта като цяло, не е регистрирала нито една година с положителен механичен прираст, със средна редукция от по -603,7 души.

³⁵ Данни НСИ 2014 и 2020г.)

³⁶ Данни НСИ (2014-2020)

За 2020г., както и при предходните демографски показатели се наблюдава аномалия, която след овладяване на причинителя – COVID-19, бързо ще бъде елиминирана и механичния прираст в общината ще възвърне положителната си тенденция. Въпреки нейното наличие, Велико Търново не е в състояние да компенсира общата отрицателна миграция от областта.

Фигура 4.1.10. Съотношение на механичния прираст на населението на община Велико Търново към област Велико Търново

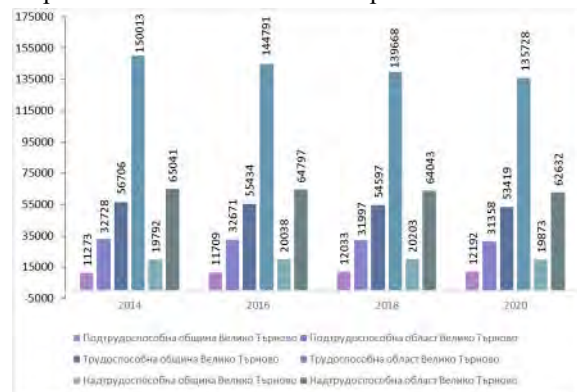
Съотношение на населението по възраст и трудоспособност между община Велико Търново и област Велико Търново

Картината за област Велико Търново по отношение на разпределение по трудоспособност на населението се различава много, от тази на едноименната община. За периода 2014-2020г. се наблюдава намаление на населението подтрудоспособна възраст с 4,19% и на населението в надтрудоспособна възраст с 3,7%. За разлика, общината показва повишение на тези показатели, съответно на подтрудоспособна възраст с 8,15% и надтрудоспособна възраст с 0,41% за същия период (въпреки тежката, за хората в тази възраст 2020г.). По отношение на населението в

трудоспособна възраст имаме съответно 5,8% редуция за общината и 9,52% за областта.

Всичко това очертава една много по-добра демографска картина по този показател на община Велико Търново, спрямо област Велико Търново.

Фигура 4.1.11. Съотношение на механичния прираст на населението на община Велико Търново към област Велико Търново

Пазар на труда

Пазарът на труда в община Велико Търново, спрямо този на областта, ясно показва силата и модерната насоченост на работната сила към по-урбанизираните райони. Във всички показатели, изведени в настоящото изследване (процентна безработица и коефициент на икономическа активност) община Велико Търново дава много по-добри показатели (освен за последните 2 години, когато и част от информацията на ниво област не е достатъчно пълна) от тези на областта и страната като цяло. Съвсем нормално, като по-голям град, 2020г. засегна достатъчно Велико Търново, за да изпрати безработицата до нива по-високи дори от тези на цялата страна.

Фигура 4.1.12. Безработица в проценти община Велико Търново към област Велико Търново и към националните показатели³⁷.

В потвърждение на тезата, за по-рязко намаляваща сила на областния пазар на труда в сравнение с този в община Велико Търново е и Коефициента за икономическа активност, които по-малко участие в пазара на лица в трудоспособна възраст за областта и съответно показва по-добри показатели и от страната като цяло.

Фигура 4.1.13. Коефициент на икономическа активност община Велико Търново към област Велико Търново и към националните показатели³⁸

Сравнителен анализ на Община Велико Търново към Северен Централен и Североизточен район за планиране на Р. България

Към 2019г. – последната приключена статистическа година от НСИ, населението на община Велико Търново

съставлява приблизително 11,19% или 86516 души, от популацията на Северен Централен район за планиране на Р. България. За сравнение, останалите общини – областни центрове съставляват части от СЦР, както е показано по-долу (общо 442 914 души от 901 885 души за 2010г. и 400 529 души от 773 450 души за 2019г.)

Прави впечатление, че община Велико Търново, за 2014-2019г. регистрира най-минимален спад на населението си от само -1.36% на фона на останалите областни центрове, както и на Административния център на СЦР – гр. Русе, които за същия период отчита спад от 4,04%.

Фигура 4.1.14. Демографско развитие на населението на СЦР и общините-областни центрове³⁹

Дори при сравнение със значително по-развития Североизточен район за планиране-СИР, се вижда, че община Велико Търново показва много голяма устойчивост в населението си, като само община Варна – национално-значим притегателен център за уседналост, показва по-добри параметри в прогнозно развитие и единствена от общините - областни центрове, които имат

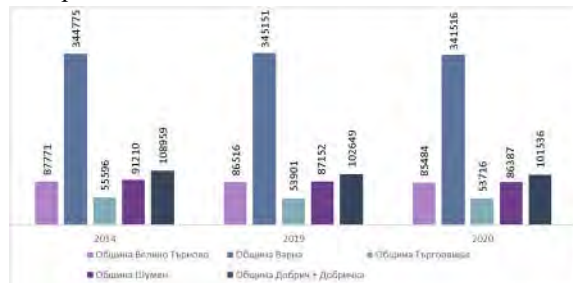
³⁷ Данните на НСИ за 2019 и 2020г. със забележка за непотвърденост

³⁸ Данни НСИ (2016-2020)

³⁹ Данни НСИ (2014 -2020г.)

положителен ръст на популацията си от 0,11% в периода (2014-2019г.)

Фигура 4.1.15 Демографско развитие на община Велико Търново спрямо общините-областни центрове от СИР⁴⁰

Съотношение на урбанизацията на населението – община Велико Търново към СЦР и СИР

Всички общини от СЦР и СИР, които играят ролята и на областни центрове са силно урбанизирани, с много голяма разлика между градското и селското население на своя територия (с изключение на община Търговище).

В СЦР община Велико Търново за 2019г. заема 3 място по съотношение на градско към селско население за последното десетилетие, като към 2019 г. притежава 86,19 % градско население. Най-голям процент урбанизаност се наблюдава административния център на СЦР – община Русе 91,76%. Сравнено с целия СЦР община Велико Търново има по-висок процент на урбанизаност, като усредненият за региона е 67,26% за 2019г., което дава растеж от 1,65% на уседналостта в градовете в СЦР.

Различна е картината при сравнението на община Велико Търново с общините от СИР. Там единствено административния център на СИР – община Варна надминава по урбанизаност община

Велико Търново, главно поради спецификата на своята структура (т.е. приблизително община-Град). Съотношението към 2019г. на община Варна е 97,47% спрямо Велико Търново по този показател е 86,19% (градско население) и само 2,52% спрямо 13,81% (селско население).

Съотношение на разпределение на населението по пол – община Велико Търново към СЦР и СИР

Разпределението на населението по пол както в община Велико Търново, областта, СЦР, СИР, а и в цялата страна спазва съотношение на превес на жени към мъже със средно 52% към 48%.

За община Велико Търново като областен център и другите общини - областни центрове от СЦР, за периода 2014-2020г. се наблюдават различни процеси на стагнация, конвергенция и дивергенция, в съотношението на населението по пол.

За периода 2010-2019г. статистическите данни обрисуват следната картина:

- Конвергентност: В общините Велико Търново и Габрово се наблюдава сближаване на съотношението между мъже и жени;
- Дивергентност: В община Разград се наблюдава увеличаване на разликата в съотношението по пол;
- Стагнация: Общините Русе и Търговище запазват съотношението между мъже и жени на територията си.

За целия СЦР се наблюдава много малка дивергенция от 0,19 процента, за последните 2014-2020, докато при

⁴⁰ Източник: Данни НСИ 2010 и 2019г., Прогноза: „БИМ Консултинг“

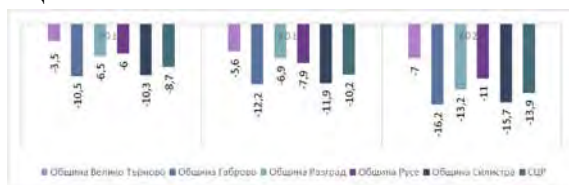

община Велико Търново се наблюдава ясно изразена конвергенция от 0,33%. Всички прогнози сочат, че подобна тенденция следва да се запази и в настоящото десетилетие (2021-2030г.). Подобна е картината и при СИР. Най-голямата община в региона и административен център на СИР – Варна, и най-малката община – областен център Силистра отчитат дивергенция за изминалото десетилетие, докато Община Добрич и Добричка, заедно с община Шумен регистрират конвергентност.

Съотношение на естествения прираст на населението по пол – община Велико Търново към СЦР и СИР

В СЦР, община Велико Търново показва много по-благоприятни показатели на естествен растеж на популацията от всички общини-областни центрове региона, като част от тях Габрово и Силистра са с двуцифрени числа за отрицателен прираст за 2019, а за пандемичната 2020 – всички, вкл. и СЦР като цяло.

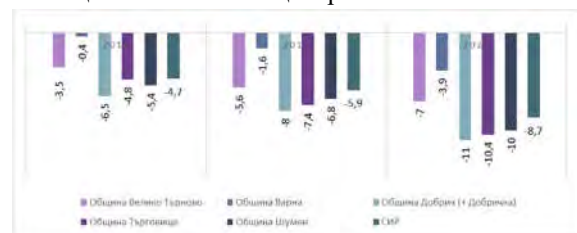
Фигура 4.1.16. Естествен прираст на населението за общините-областни центрове в СЦР

По демографски показател за естествен прираст към 2019г., Община Варна е с най-добри данни (-1.4 естествен прираст на населението), макар и отрицателни, от всички други общини-областни центрове в СИР, както и от показателите за СИР (-6.5) като цяло. Община Велико Търново, въпреки по-развития СИР,

изостава по естествен прираст на населението от другите общини-областни центрове, само в първите години на миналото десетилетие. Въпреки значително по-малките размери и по-неблагоприятни демографски показатели, Велико Търново се изгражда като алтернатива на община Варна, за уседналост на населението в двата планови региона.

Фигура 4.1.17. Естествен прираст на населението за общините-областни центрове в СИР

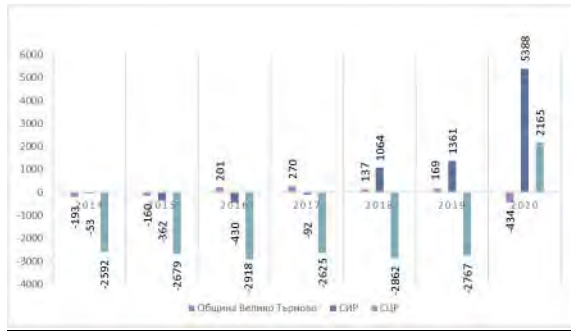

Съотношение на механично движение на населението – община Велико Търново към СЦР и СИР

Сравнението на механичното движение на населението на община Велико Търново спрямо това на СИР и СЦР показва изключително важното значение на града, като притегателен център за механично движение с цел образование, работа и/или уседналост. Със средно 70,7 души положителен механичен прираст на година, общината е с положителен механичен прираст за разлика от СЦР, в който е разположена. СЦР е без изключително мощен голям център, които да задържи населението. В механично-демографски аспект то намалява средно с по 2 740,5 жители на година. Единствената община-областен център с положителен механичен растеж за 2014-2019г. е община Велико Търново, чиито принос е крайно недостатъчен за стабилизиране на редуцията, която ще продължи да се увеличава.

Обратно е положението в СИР, с административен център гр. Варна. Видно е, че този град е и основното звено на положителния прираст на региона със средно 248 души на година. Изключително важно е да се отбележи, че община Варна, като най-голяма в СЦР и СИР е възможно да бъде възприета като дестинация на не-малък процент на механично изселващите се жители от СЦР, поради непосредствената ѝ близост и възможностите за живот, които предлага.

Фигура 4.1.18. Съотношение на механичния прираст на населението на община Велико Търново към СЦР и СИР

Пазар на труда – община Велико Търново към СЦР и СИР

Сравнен към пазара на труда в СИР и СЦР, този в община Велико Търново се характеризира с много по-добри показатели, от гледна точка на равнище на безработица. Ясно се вижда желанието на работната сила да бъде концентрирана в градска част, особено към такава с по-голяма гъстота на населението.

За разлика от друго демографски показатели, разгледани до тук, равнището на безработица в СИР се оказва по-високо от това в СЦР.

Фигура 4.1.19. Безработица в проценти община Велико Търново към СЦР и СИР

От една страна това седължи най-вече на факта, че поради силната притегателна способност на гр. Варна, останалата част от региона остава с много по-ниско предлагане и търсене на работа и съответно на работна ръка, докато в СЦР гр. Велико Търново започва да догонва и дори изпреварва Русе по много демографски показатели, което прави пазара на труд по-децентрализиран.

Фигура 4.1.20. Коефициент на икономическа активност община Велико Търново към СЦР и СИР

Община Велико Търново показва нива на КИА чувствително по-високи, от тези за двата Планови региона: СЦР и СИР. За СЦР можем да кажем, че в последната статистическа година показва дългоочаквана активизация на трудовия ресурс (до 2019г. КИА е около 51-2%

неизменно), поради децентрализацията на трудовия пазар в региона, чрез установяването на два по-сериозни притегателни центъра – Русе и Велико Търново.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие

Идентифицирани проблеми:

- Намаляващо население (отрицателен естествен прираст);
- Намаляващо население в трудоспособна възраст;
- Растящо население в надтрудоспособна възраст;
- Бързо намаляващо население в селската част на общината;

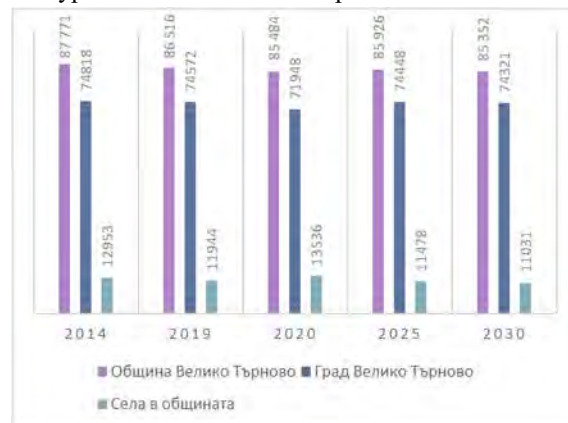
Потенциал за развитие

- Задържане на населението в подтрудоспособна възраст;
- Увеличаване на механичния прираст на населението от съседните общини с по-слаби показатели за демографско развитие;
- С още по-висок механичен прираст ще се създадат предпоставки на стабилизиране на нивата на населението в трудоспособна възраст към положителен растеж.

Въпреки проблематичната 2020г., демографията на Велико Търново, за периода 2014-2020г. следва стабилна тенденция на лека редукция. С облекчаване на пандемичната ситуация, възстановяването на общината в този аспект следва да бъде сравнително бързо – краткосрочен, до средносрочен период и в тази връзка в новото десетилетие

(2021-2030г.), се очаква населението да намалее с около 0,33% в градската част и с около 3,9% в селската⁴¹.

Фигура 4.1.21. Развитие на броя на населението⁴²

Това е при условие, че редукцията на населението стане факт при възстановени нива от последната година (2019) без пандемични аномалии. При такъв сценарий, към края на настоящото десетилетие, ще имаме население за община Велико Търново от 85 352, като 74 321 души разположени в градската част и 11 031 в селската, което представлява 87,08% урбанизираност на административната единица към 2030г. Демографският показател, за полово съотношение в общината показва дивергенция с постоянен темп от средно 0,03% на година. Ако тенденцията се запази, за следващите десет години може да се очаква съотношение от 52,76% или 45 032 (жени) и 47,24% или 40 320 (мъже).

Естествен прираст

От статистическите данни отнасящи се до естествения прираст е видно, че плавно, отрицателният прираст на населението се обостря, като причина за

⁴¹ Усреднени стойности за периода 2014-2019г.

⁴² (Данни НСИ (2014-2020) 2021-2030 Собствени изчисления)

това са и намалелите по брой раждания и увеличеният брой починали. Бъдещите очаквания са за запазване на тенденцията и краткосрочна продължителна редуция, поради пандемията от COVID-19, до пълното отшумяване на тежките ефекти от повишената смъртност. Прогнозата за следващите 10 години ще следва този темп, като за първите пет години (до 2025) ще се отчете факта от повишената смъртност поради пандемичната обстановка, което в консервативни измерения, ще означава около 10% повишена смъртност (от усредненото за периода 2014-2019г.) за първото петгодие на настоящото десетилетие и с около 5% (от усредненото за периода 2014-2019г.) периода 2026-2030г. Раждаемостта също ще запази подобна логика, но поради по-слабото влияние на пандемията върху нея, промените там следва бъдат по-малки около 2,5% редуцирана раждаемост (от усредненото за периода 2014-2019г.) за първото петгодие на настоящото десетилетие и с около 1,25% (от усредненото за периода 2014-2019г.) периода 2026-2030г.

Фигура 4.1.22. Естествен прираст на населението
Прогноза (2021-2030)⁴³

По тази логика, естественият прираст ще отбележи стойности от -5.8% за 2025г. и -5% за 2030г., което, в края на настоящото десетилетие, ще го върне до нивата през 2018-19г.

⁴³ Собствени изчисления

Механичен прираст

Въпреки подчертаното колебание на механичния прираст на населението в община Велико Търново, градът (основно) остава локален притегателен център, към който се насочва популация, с цел образование, работа и впоследствие уседналост. В тази връзка, вземайки предвид прогнозите за общия прираст на населението, може да се допусне развитие на механичния прираст на 5 годишна база, при който да се наблюдава увеличение в показателя както следва:

- За всяка година в периода 2021-2025г. положителен механичен прираст с 10% над усреднената стойност за периода 2014-2019г. (със запазено съотношение мъже/жени). Това предполага средна стойност от приблизително 78 души положителен механичен прираст на година.

- За всяка година в периода 2021-2025г. положителен механичен прираст с 15% над усреднената стойност за периода 2014-2019г. (със запазено съотношение мъже/жени). Това предполага средна стойност от приблизително 81 души положителен механичен прираст на година.

Таблица 4.1.5. Прогноза за механичен прираст на населението на Велико Търново (2021-2030)⁴⁴

Прогноза	
Години	Общ прираст
(2021 – 2025)	389
(2026 – 2030)	407

Предвид бързото възстановяване на нивата на заетостта в община Велико

⁴⁴ Собствени изчисления

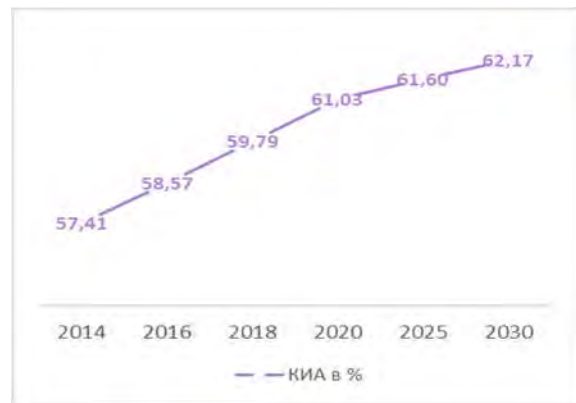
Търново, представена като процентно ниво безработица, може спокойно да се очаква, дори при много консервативна прогноза и липса на външни влияния, че до края на това десетилетие, нивата показателя могат да достигнат „здравословните“ равнища от 3%, като всяко последващо намаление, би се отразило негативно на икономиката.

Фигура 4.1.23. Безработица в проценти - Прогноза (2021-2030): Собствени изчисления

Прогнозата по отношение на коефициента на икономическа активност (КИА) на община Велико Търново е за обостряне темпа на растеж на КИА за общината, поради натиска на нуждите на пазара, въпреки намаляващата група от населението в трудоспособна възраст, от икономическа гледна точка следва да се предлагат все по-благоприятни условия за по-ранно навлизане на пазара на труда и на завръщането на трайно напусналите го. Към 2030г. се очаква КИА да достигне 62,17%.

Фигура 4.1.24. Коефициент на икономическа активност - Прогноза (2021-2030): Собствени изчисления

Предвид настоящата криза, породена от пандемията COVID-19 и породените от нея липси на заетост и сигурност в инвестиционен план и предприемачество, в средносрочен период – до 2025г. може да се очаква, че нивата на безработица, могат да се върнат в периода след голямата икономическата криза от 2008г. – а именно на нивата от 2011-2012г. Възстановяването следва да бъде плавно, но постепенно, достигайки пиковите нива на заетост през 2018-2019г. към края на настоящото десетилетие – 2030г.

Фигура 4.1.25. Коефициент на икономическа активност - Прогноза (2021-2030)⁴⁵

Въпреки стагнацията в периода 2015-2019г., прогнозата е за възстановяване темпа на растеж на КИА за общината, поради натиска на нуждите на пазара – въпреки намаляващата група от населението в трудоспособна възраст, от

⁴⁵ Собствени изчисления

икономическа гледна точка следва да се предлагат все по-благоприятни условия за по-ранно навлизане на пазара на труда и на завръщането на трайно напусналите го. Към 2030г. се очаква КИА да достигне 65,75%.

4.2. Състояние на здравните услуги

Обществено организираната система на здравното обслужване на населението в община Велико Търново се осъществява чрез предоставянето на извънболнична, болнична и спешна медицинска помощ. Лечебните заведения са представени от доболничната и болничната помощ. Доболничната медицинска и стоматологична помощ са с изразен локален (в границите на общината) характер, а болничната е с надобщинско значение. Здравеопазването в общината се финансира основно с публични средства, финансира от НЗОК и от общинския бюджет, както и частично с трансфери от държавния бюджет.

Общинската политика в сферата на здравеопазването се осъществява от Дирекция „Социални дейности и здравеопазване“.

Опазване и подобряване на общественото здраве е важен приоритет в политиката на Община Велико Търново, насочен към осигуряване на достъпна качествена медицинска помощ, осъществявана чрез високо технологично оборудване от достатъчен брой квалифицирани специалисти.

Община Велико Търново е ангажирана с провеждане на политика, свързана с промоция на здравословния начин на живот и профилактика на хроничните неинфекциозни заболявания в детска и училищна възраст, гарантиране достъпа

до качествено здравеопазване в детските заведения.

Лечебни и здравни заведения, заведения за извънболнична помощ, други лечебни и здравни заведения

Болнична лечебна помощ

На територията на община Велико Търново има 8 болнични заведения с общ капацитет 943 легла през 2019г. В сравнение с 2014г. броят на леглата в болничните заведения е намалял с 6%. Лечебните заведения за болнична медицинска помощ са една Многопрофилна областна болница за активно лечение „Д-р Стефан Черкезов“ АД, гр. Велико Търново, с капацитет 370 легла; четири специализирани болници с общ капацитет 277 легла и 3 специализирани центъра (бивши диспансери) за кожно-венерически заболявания; за онкологични заболявания и за психично здраве с общ леглови капацитет от 276.

По форма на собствеността болничните заведения в общината се разпределят както следва: с държавно участие на капитала – 2 болници ; с общинско участие на капитала – 5 болници.

С частен капитал са 2 болници: Специализирана болница за активно лечение по кардиология - Велико Търново ЕООД е лечебно заведение, осигуряващо спешна и планова инвазивна кардиологична помощ за региона на Централна и Североизточна България и Специализирана болница за рехабилитация по физикална и рехабилитационна медицина – Димина“ ЕООД, с. Вонеща вода, община Велико Търново.

Общински лечебни заведения за болнична медицинска помощ са:

- Специализирана болница за пневмо-фтизиатрични заболявания „Д-р Трейман“ ЕООД, гр. Велико Търново (общинска)- Разполага с 75 легла за стационарно лечение, диагностично-консултативни лаборатории, рентген и ендоскопска апаратура;

- Комплексен онкологичен център - Велико Търново“ ЕООД. Разполага с 186 легла за стационарна лечение, диагностично-консултативен блок, болнична аптека, административно - стопански блок.

- „Център за психично здраве – Велико Търново” ЕООД. Разполага с 80 легла за стационарно лечение, диагностично-консултативен блок, административно-стопански блок.

- „Център за кожно-венерически заболявания – Велико Търново” ЕООД. Разполага с 10 стационарни легла, диагностично – консултативен блок.

Болничната помощ е с подчертан надобщински характер. Това се дължи на обстоятелството, че районът на обслужване на МОБАЛ „Д-р Ст. Черкезов“ АД гр. Велико Търново включва територията на област Велико Търново, а Комплексния онкологичен център е с надобластно значение – в района на обслужване се включват област Велико Търново и област Габрово.

Общинската здравна инфраструктура има нужда от модернизирани и оборудване.

Извънболнична лечебна помощ

Извънболничната лечебна дейност от своя страна е представена от звена

(амбулатории) на първичната и звена на специализираната извънболнична лекарска и дентална помощ. Формите на организация на лечебната дейност е в индивидуални и групови практики. Структурата на лечебните заведения за първична лекарска и дентална извънболнична дейност е представена в следващата таблица.

Таблица 4.2.1. Лечебни заведения за извънболнична помощ в община Велико Търново⁴⁶

	Лечебни заведения за извънболнична помощ										Други лечебни и здравни заведения	
	общо		диагностично-консултативни центрове		медицински центрове		дентални центрове		малко-дентални центрове			
	брой	легла	брой	легла	брой	легла	брой	брой	легла	брой	брой	легла
2014	32	17	2	9	13	8	16	1	-	-	3	70
2015	30	19	2	11	13	8	1	-	-	14	4	70
2016	31	19	2	11	13	8	2	-	-	14	4	40
2017	31	19	2	11	13	8	2	-	-	14	4	25
2018	32	19	2	11	14	8	2	-	-	14	4	25
2019	33	19	2	11	14	8	2	-	-	15	4	21

През 2019г. в община Велико Търново има 51 регистрирани общо практикуващи лекари (ОПЛ). Териториалното разпределение на лекарските практики, обслужвани от ОПЛ показва, че основната част от амбулаториите на ОПЛ е съсредоточена в общинския център, като извън гр. Велико Търново са разкрити лечебни заведения за първична медицинска и дентална извънболнична помощ в градовете Дебелец, Килифарево и в селата Ресен, Самоводене, Ново село, Церова кория, Вонеща вода, Хотница, Дичин/Водолей. с.Шемшево. Почти всички лечебни заведения, извън общинския център обслужват и пациенти от съседни населени места. Част от личните лекари обслужват пациенти от селата с различна отдалеченост (понякога до 50 км) от населеното място, в което работи ОПЛ.

⁴⁶ Източник: НСИ

През 2019г. общият брой на лекарите в община Велико Търново е 438 , от които 51 са ОПЛ. Почти е запазен броят на ОПЛ през периода като през 2014г. той е бил 437, от които 56 са ОПЛ.

През 2019г. лекарите по дентална медицина са 112, като се отбелязва нарастване с близо 11% спрямо 214г., когато техният брой е бил 101. Прави впечатление, че броят на денталните практики е значително по-висок от средното за областта. Преобладаващата част от денталните практики са разкрити в гр. Велико Търново, гр. Дебелец, гр. Килифарево, селата Ресен, Церова кория и Самоводене.

Сериозен дефицит има при медицински специалисти по здравни грижи за които през периода се отчита спад от 5%, като през 2014г. техният брой е 921 д., а през 2019г. 877 д.

Броят на регистрираните в лечебните заведения за първична медицинска помощ лекари е в съответствие с броя, определен по Здравна карта брой.

От функциониращите лечебни заведения за извънболнична помощ има едно общинско: „Медицински център за рехабилитация и спортна медицина I - Велико Търново“ ЕООД. Разполага със собствена сграда, предлага, освен извънболнична специализирана медицинска помощ и пълната гама физиотерапевтични процедури, салон за рехабилитация, кабинет по спортна медицина.

Спешна медицинска помощ

На територията на община Велико Търново функционира Център за спешна медицинска помощ (ЦСМП В.Търново) за оказване на спешна помощ на заболели и пострадали лица. Към него са

обособени 7 бр. филиали в градовете: Велико Търново; Горна Оряховица; Свищов; Елена; Павликени; Полски Тръмбеш; Стражица. Списъчния брой на персонала по трудови правоотношения е 243 души. В рамките на общината се осигурява пълно покритие на района на обслужване на всички населени места. През 2019 г. ЦСМП – Велико Търново е обслужил общо 19769 души.

Аптечна мрежа

В Община Велико Търново към 2020 г. разкритите аптеки са общо 39, като 85% от тях са концентрирани в общинския център. Разпределението им по населени места е като следва:

- за гр. Велико Търново – 2 болнични аптеки в лечебни заведения; 33 аптеки за продажба на готови лекарствени форми за граждани;
- за населени места извън общинския център – 6 аптеки за продажба на готови лекарствени форми за граждани в гр. Дебелец - 2, гр. Килифарево -1, село Вонеща вода - 1, село Ресен – 1 и село Самоводене - 1.

Сериозен е проблемът с денонощните аптеки и аптеките в малките населени места на територията на общината. Територията се обслужва от две денонощни аптеки в града. Преценката за мястото на откриване на аптеката, за нейния режим на работа, обемът на предоставени услуги и продукти е единствено в ръцете на стопанската инициатива на носителя на разрешение за търговия на дребно с лекарствени продукти. За решаването на проблемите за достъпа до фармацевтична услуга от населението от малките общини в страната е възможно да се предприемат

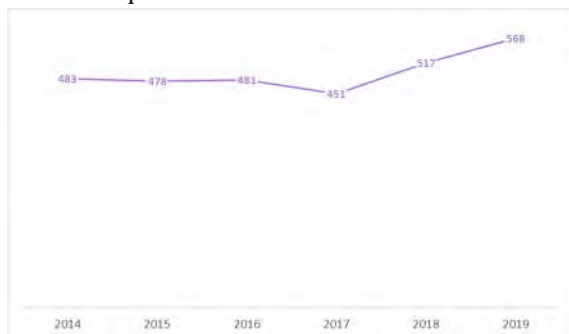
действия в посока разработване на мерки за стимулиране предоставянето на фармацевтичната услуга в малките населени места.

Детски ясли

На територията на Община Велико Търново функционират 5 постоянни дневни детски ясли, в които се възпитават и отглеждат деца до тригодишна възраст. Детска ясла „Слънце“ (4 групи); Детска ясла „Щастливо детство“ (4 групи); Детска ясла „Пролет“; (6 групи); Детска ясла „Мечо Пух“ (4 групи) и Детска ясла „Зорница“ (3 групи); яслена група в ДГ „Ален мак“

Към 2019г. общият брой места в детските ясли в общината са 568, като техният брой се е увеличил спрямо 2014г. (537 места) с близо 6%. Това е резултат от плавната тенденция за увеличаване броя на децата в яслена възраст.

Фигура 4.2.1. Брой деца в детските ясли в община Велико Търново

Физическото състояние на сградния фонд е в добро състояние.

Детска млечна кухня и раздавателни пунктове

В гр. Велико Търново функционира Детска млечна кухня (ДМК), в която се приготвя и предоставя топла, здравословна и разнообразна храна за децата до тригодишна възраст. Храната отговаря по качествен състав и технологична обработка на възрастовите особености на детския организъм. Към ДМК има разкрити 8 раздавателни пункта, от които 6 са в град Велико Търново, един в гр. Дебелец и един в гр. Килифарево

Здравни кабинети в детски заведения и училища

Детското и училищно здравеопазване в Община Велико Търново се осигурява от 46 медицински специалисти, от които 4 (четирима) лекари. Здравните кабинети са 35 (тридесет и пет), разполагат с оборудване, медикаменти и медицински пособия, необходими за овладяване на спешни състояния.

В здравните кабинети се осъществяват дейности по профилактика, превенция, промоция на здравето на ученици и деца. Оказва се медицинско обслужване при спешни състояния до пристигането на екип на Центъра за спешна медицинска помощ.

Общинска здравна политика

През периода 2014-2020г. продължи и осъществяването на дейности, свързана с оказване на подкрепа на семействата и двойки с репродуктивни проблеми.

Община Велико Търново е една от останалите две общини в България, които продължават да работят по

програма СИНДИ за профилактика на хроничните неинфекциозни болести (ХНБ) на Световната здравна организация. След спиране на финансовото подпомагане от страна на Министерството на здравеопазването общинският съвет осигурява финансиране за реализиране на детски компонент „Здрави деца в здрави семейства“. По програмата се организират тематични кампании, обучения в детските градини и училищата.

Изпълнява се Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве (2017 – 2020 г.), която е приета с Решение № 642/27.04.2017 г. на Великотърновски Общински съвет. Реализират се дневни програми в специализираните кабинети на „Център за психично здраве – Велико Търново“ ЕООД и Програма за лечение с опиоидни агонисти и агонист-антагонисти на лица зависими към опиоиди. Използва се и капацитета на Превантивен информационен център по наркомании за превенция, профилактика на психичното здраве, лечение и ресоциализация.

Реализират се планираните дейности в „Програма за превенция на наркотични зависимости сред младите хора в Община Велико Търново“; „Оздравителна програма за ограничаване усложненията като хипертония и диабет, поради затлъстяване сред учениците в Община Велико Търново“; „Оздравителна програма за ограничаване на наднорменото тегло, затлъстяването, гръбначните изкривявания и неправилните стойки сред децата и учениците от Община Велико Търново“; Изпълняват се и Националните програми

„Превенция и контрол на ХИВ/СПИН“ на Министерство на здравеопазването; Националната програма за профилактика на оралните заболявания при деца от 0 до 18 годишна възраст.

Осъществява се финансово подпомагане на семейства и двойки, живеещи на семейни начела, съгласно, приетия Решение на Великотърновски Общински съвет Правилник за финансово подпомагане на процедури „ин витро“ на семейства и лица, живеещи на семейни начела с репродуктивни проблеми на територията на Община Велико Търново.

Регулярно се осигурява публично финансиране за обновления в материалната база на детски ясли, ДМК и на здравни кабинети в училищата. Изпълнението е с финансиране от общински бюджет.

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите на региона за планиране от ниво 2

На ниво област основната част от болничните заведения е концентрирана в 2 области: Велико Търново и Русе. В тях болничните заведения са 22, което представлява 64.7% от общия брой на болничните заведения на територията на района.

58.6% от общия брой на заведенията за извънболнична помощна територията на района също са концентрирани във Велико Търново и Русе.

В СЦР осигуреността на населението с болнични легла в края на 2018 г. е 665 на 100 000 души от населението, при 579 през 2011 г. Данните показват неравномерното разпределение на болничните легла в лечебните заведения, разположени в Северна и Южна

България, а водещ приоритет в областта на здравеопазването трябва да бъде осигуряването на равни възможности за достъп до здравни услуги на хората, включително и на живеещите в малки, отдалечени от градските центрове места. Тази констатация налага прилагането на целенасочена политика по отношение на здравната инфраструктура и по-ясно очертаване на населените места, за които достъпът до обща и специализирана здравна помощ е затруднен поради неравномерно разпределената към настоящия момент здравна инфраструктура.

Осигуреността на населението на един лекар общо за страната за 2018 г. е 236 души. Най-голям е броят на подлежащото за обслужване от един лекар население в Северния централен район (299 души), като за област Велико Търново този показател е 313 души на един общопрактикуващ лекар. Това показва високата натовареност на ОПЛ в сравнение с техни колеги от региона и страната.

По области в района се наблюдават големи различия в обезпечеността с лекари по дентална медицина, най-висок е показателят за област Габрово (1 129 души на един лекар по дентална медицина), докато за област Велико Търново 1 155 души се обслужват от един лекар по дентална медицина.

Изводи и тенденции на ниво СЦР показват:

Анализът на инфраструктурата, осигуреността и достъпността до здравни услуги установява неравномерност в разпределението на материалната база и диспропорции в осигуреността с лекари и с лекари по дентална медицина. Основната част от болничните

заведения е концентрирана в област Велико Търново (13 броя), а в областите Разград и Силистра са по 3. Неравномерно разпределение на болничните легла в лечебните заведения - сериозно изоставане на област Силистра, неравномерно разпределение и на заведенията за извънболнична помощ - в област Русе са 70, а в област Силистра –два пъти по-малко.

Въпреки най-големият брой болнични заведения в област Велико Търново, броят на обслуженото население от един лекар е близък до този в областите Разград и Силистра (с най-малко болнични заведения), което говори или за излишък от болници или недостиг на лекари. И при лекарите по дентална медицина броят на обслужваното население на един лекар е най-висок отново в областите Разград и Силистра. По предложение на МЗ в периода 2021 – 2027 г. е необходимо създаване на мобилни екипи към областните лечебни заведения за осигуряване на медицинска помощ в отдалечените и труднодостъпни места. За тази цел е необходимо закупуване на специализирани превозни средства- оборудвани мобилни лаборатории, мобилни рентгенови кабинети и транспортни леки автомобили.

Осигуряването на качествено здравеопазване изисква: Осигуряване на равен и ефективен достъп до качествено здравеопазване чрез осигуряване на равни възможности за достъп до здравните услуги на хората, включително и на живеещите в малки населени места, отдалечени от градските центрове; Модернизация на материално-техническата база на лечебните заведения, чрез осигуряване на съвременна медицинска апаратура;

Създаване на мобилни екипи към областните лечебни заведения за осигуряване на медицинска помощ в отдалечените и труднодостъпни места; Укрепване на капацитета на общественото здравеопазване и засилване ролята на първичната помощ за сметка на болничното лечение; повишаване на здравната култура сред малцинствените групи.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие.

Изграждането и управлението на справедлива, устойчива и ефективна здравна система,

ориентирана към качество и резултати с навлизане на електронно управление в системата на здравеопазването са важна предпоставка за създаване на условия за здраве за всички през целия живот.

Основни проблеми на местното здравеопазване на територията на Велико Търново са свързани с поддръжка на остарелия сграден фонд на общинските лечебни заведения и техниката, липса на кадри и привличането им в частни лечебни заведения, недостиг на средства за закупуване на нова апаратура, ниска себестойност на клиничните пътеки, който е един от основните механизми за финансиране на болниците.

Допълнителен проблем е отдалечеността на отделни селища от мястото на предлагане на съответната медицинска помощ (първична, специализирана, болнична, спешна и неотложна), както и недооборудването на здравните заведения с нова, по-модерна медицинска техника.

За преодоляване на предизвикателствата е необходимо да се разработи дългосрочна Стратегия за общинското здравеопазване. В условията на ограничени възможности и финансови ресурси за профилактика е необходимо да се очертаят приоритетите, целите и дейностите в рамките на интегриран подход за намаляване на хроничните незаразни болести и последствията от тях, чрез разработка и реализация на политики и програми за профилактиката им.

Общината следва да развива общинската здравна политика, като се прилага интегриран подход в областта на промоция на здравето и профилактиката на болестите, вкл. в партньорство със всички звена в здравната система.

Детско здравеопазване е безспорен приоритет в политиката на община Велико Търново, който се реализира чрез програми. Подобряване качеството на здравно образование и възпитание в детските градини и училищата е предпоставка за граждани с по-висока здравна култура с по-добър здравен статус.

4.3. Състояние на образователните услуги

Образователна структура на населението

Нивото на образователните характеристики на населението е ключова предпоставка за качеството на човешкия ресурс. Силно положителна тенденция за развитие е, че през периода 2014-2019 г. се наблюдава увеличаване на дела на населението на възраст между 25 и 64 години с висше образование и

увеличаване на броя на хората със завършено средно и основно образование. Ако към 2014г. над 56,1% от населението е с висше образование, то през 2019г. е нараснало на 61,5%, което е ръст от 5,4%. Населението с основно и по-ниско образование отбелязва съществен спад през 2019 г. със 7,7% спрямо 2014г.

Фигура.4.3.1. Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години по вид образование на област Велико Търново (%)⁴⁷

Данните посочват, че има силен човешки потенциал на местния пазар на труда за нови работни места с квалифицирани и образовани кадри.

Предучилищно образование

В община Велико Търново броят на детските заведения през периода 2014-2020г. се запазва. Към 2020г. по информация от администрация броят на общинските детски градини е 23.⁴⁸ В село Присово се намира единствената Частна детска градина „Малки стъпчици Про-знания“⁴⁹

В община Велико Търново структурите на предучилищното образование са добре развити. Осигуреността с детски

градини, преподаватели и места в детските градини е добра. По-голямата част от детските градини са разположени в град Велико Търново. Поради динамично разрастване на новите квартали, предпочитани от млади семейства, както и прогнозната необходимост в резултат на възходящото демографско развитие през разглеждания период започна изграждането на нова детска градина в зона „В“. В новата детска градина ще бъдат разкрити пет нови групи за общо 120 деца.

Десет общински детски градини функционират в двата по-малки града Дебелец и Килифарево, както и в селата с.Беляковец, с.Водолей, с.Присово, с.Ресен, с.Самоводене, с.Шемшево, с.Церова кория, с.Балван.

Така конфигурирана мрежата от детски заведения в община Велико Търново е в съответствие с реалните потребности – съобразена е с броя на децата от съответната възрастова група и с нормативните изисквания за минимален брой деца, необходим за нормалното функциониране на този тип обучителни заведения.

Инвестициите в образователната инфраструктура, както и в актуализацията на учебните програми, спомагат за превръщането на детските градини в привлекателна социална среда.

През периода 2014-2020г. общинската администрация инвестира в модернизация на детските градини. В етапа на подготовка на ПИРО са

⁴⁷ Източник: НСИ, https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/result.jsf?x_2=754

⁴⁸ <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/obrazovanie/detski-gradini/>

⁴⁹ Източник: Регистър на институциите в системата на предучилищното и училищното образование; <https://reg.mon.bg/Schools/schinfo?44115>

идентифицирани конкретни нужди от подобряване инфраструктурата на 15 детски градини, за които следва да се реализират инвестиции в инфраструктурата, като това са в град Велико Търново: ДГ „Слънце“; ДГ „Соня“; ДГ „Евгения Кисимова“; ДГ „Ивайло“; ДГ „Здравец“; ДГ „Първи юни“; ДГ „Райна Княгиня“; ДГ „Иванка Ботева“; ДГ „Св. св. Кирил и Методий“; с. Самоводене ДГ „Пиноккио“; с. Шемшево ДГ „Звездица“; с. Ресен ДГ „Вяра, Надежда и Любов“; с. Церова кория ДГ „Детски свят“; село Балван ДГ; с. Присово ДГ „Смехурко“.

Интегрираният подход, който е водещ при реализиране на проекти в новия програмен период изисква инвестициите да бъдат насочени към комплексно осигуряване на енергийна ефективност, достъпна среда, здравни, професионални и STEM кабинети с прилежащо оборудване, физкултурни салони, зони за отдих и културни прояви и др. в детските градини. Затова подходът, чрез който ще се реализират тези проекти е тяхното обхващане във функционална връзка с допустимите компоненти за интервенция.

Персоналът, който е ангажиран в детските градини нараства, като през 2019/2020г. наброява 2018 души, в т.ч. и 205 учители.

Добра форма за мотивация и социална интеграция са реализираните инициативи на общинската администрация за осигуряване на заетост на безработни младежи до 29т. на длъжостта „Помощник – възпитател“ и „Социален асистент“ в детските градини

по договор между общината с Агенция по заетостта.

Училища

Общинската политика има задачата да решава проблемите, свързани с обхвата на всички деца в образователната система, посещението в училище и повишаване качеството на образованието, с цел достигане на високо образователно ниво.

На територията на Община Велико Търново осъществяват дейност 13 общински основни училища, като 62% от тях са в малките градове Дебелец и Килифарево, както и в селата с. Леденик, с. Церова кория, с. Самоводене, с. Водолей, с. Балван, с. Ресен. В село Русаля развива дейност Частно основно училище „Димитър Екимов“⁵⁰.

В общинския център се намират четири средни училища, които са общински и три профилирани гимназии - Хуманитарна гимназия „Свети свети Кирил и Методий“, Природо-математическа гимназия „Васил Друмев“ и Профилирана езикова гимназия „Проф. д-р Асен Златаров“. В град Велико Търново има и спортно училище, както и 5 държавни професионални гимназии в направление – туризъм, икономика, лека промишленост, електроника, строителство, както и една Частна профилирана гимназия „АК-Аркус“⁵¹.

През учебната 2019/2020г. броят на учениците е по-малко - 8887 или с 242 ученика в сравнение с учебната 2014г./2015г. (9 129 ученици). При

---

⁵⁰ Източник: Регистър на институциите в системата на предучилищното и училищното образование; <https://reg.mon.bg/Schools/search>

⁵¹ Източник: Регистър на институциите в системата на предучилищното и училищното образование; <https://reg.mon.bg/Schools/search>

запазване на тази тенденция наличната материално – техническа база следва да се запази.

Обновяването на образователната инфраструктура традиционно формира едно от най-големите разходни пера на общинската инвестиционна програма за капиталови разходи. През периода на отчитане разходите се разпределят за цялостно внедряване на мерки за енергийна ефективност, частични ремонти на помещения, отоплителни или ВиК системи, благоустрояване на дворове и площадки. Неразделна част от модернизирания на образователни обекти е подмяната на наличното оборудване. Със средства от Инвестиционни програми на Община Велико Търново за периода 2014-2020 г. е осъществена модернизация на образователна инфраструктура, вкл. дворни пространства, достъпна среда и видеонаблюдение в детските градини, основните и средните училища, и в двете профилирани гимназии.

Отличава се и последователността във въвеждането на информационни и комуникационни технологии в образователни обекти, вкл. закупуване на оборудване и програмни продукти. Най-мощният проект разработен и изпълнен от Община Велико Търново е „Развитие на модерна образователна инфраструктура в град Велико Търново“ - част от Инвестиционната програма по ПО1 на ОПРР. Чрез него се създават условия за предоставяне на съвременно и конкурентно образование чрез реконструкция и модернизация на образователната инфраструктура. Обектите на интервенция са: ДГ „Ален мак“; СУ „Владимир Комаров“; ДГ „Рада Войвода“; ДГ „Пролет“; СУ „Георги Сава Раковски“ и Спортно

училище „Георги Живков“ – Велико Търново. Мерки за енергийна ефективност са въведени още в ОУ „Петър Берон“ - гр. Дебелец, ПЕГ „Проф. Д-р Асен Златаров“ - гр. Велико Търново; ЦДГ „Пламъче“ - гр. Дебелец; детска ясла „Зорница“ - гр. Дебелец. Извършен е ремонт на покрива и са ремонтирани санитарните възли на ОУ „Д.Благоев“ – гр. В. Търново. Направена е външна топлоизолация на детска ясла „Слънце“, гр. Велико Търново.

През 2015 г. проект „Внедряване на мерки за енергийна ефективност в училищната образователна инфраструктура в Община Велико Търново“, е одобрен за финансиране от Национален доверителен екофонд – Инвестиционна програма за климата, Национална схема за зелени инвестиции, който предвижда да бъдат 5 учебни заведения в градовете Велико Търново и Килифарево.

За цялостната модернизация на образователната инфраструктура сериозен принос има и обновяването на четири държавни училища: Старопрестолна гимназия по икономика; ПГ по електроника „Александър С. Попов“ - Велико Търново; ПГ по туризъм „Д-р Васил Берон“ - Велико Търново и ПГ по строителство, архитектура и геодезия „Ангел Попов“, по проект реализиран от МОН. Инвестициите в образователните институции са с цел обновяване и модернизация на учебните кабинети, лабораториите, спортните съоръжения и учебните работилници и ще допринесат за осъществяване на по-качествено професионално образование.

При подготовка на настоящия документ е идентифицирана необходимостта от подобряване на инфраструктурата в

следните училища - в град Велико Търново - ОУ „Св. Патриарх Евтимий“; ОУ „Христо Ботев“; ОУ „П.Р. Славейков“; ОУ „Димитър Благоев“; СУ „Вела Благоева“; гр. Килифарево ОУ „Неофит Рилски“; с. Самоводене - ОУ „Христо Смирненски“, с. Балван - ОУ „Св. Иван Рилски“, Спортно училище „Георги Живков“; ПЕГ „Проф. д-р Асен Златаров“; ПХГ „Св. св. Кирил и Методий“; ПГ по туризъм „Д-р Петър Берон“; СУ „Владимир Комаров“.

С промените в Закона за предучилищното и училищното образование приоритетно е необходимо разрешаване на проблема с недостига на учебните площи за въвеждане на едносменен режим на обучение. Целта е провеждане на качествен образователен процес и свеждане до минимум на преждевременното напускане на училище.

Реализирането на проекти в сферата на образованието ще бъдат пряко свързани с подобряване качеството на образователния процес, като инвестициите ще са насочени към осигуряване на енергийна ефективност, достъпна среда, здравни, професионални и STEM кабинети с прилежащо оборудване, физкултурни салони, зони за отдих и културни прояви и др. От страна на общинската администрация усилията ще се насочат към създаване на условия за професионална подготовка на учениците и по-високо качество на образователния процес.

Професионално образование и обучение

Професионалното образование се реализира в мрежа от професионални гимназии с прием след VII и VIII клас.

Приоритетните направления в сферата на професионалното образование са свързани с разширяване на възможностите за придобиване и усъвършенстване на професионалната квалификация в контекста на учението през целия живот.

Професионалните училища във Велико Търново внедряват успешно обучение чрез работа (дуално обучение), съобразно потребностите на местните работодатели. Учениците от Велико Търново проявяват сериозен интерес към тази форма на обучение, която предвижда стаж и заплащане на стипендии.

Професионално обучение провеждат и 19 Центъра за професионално обучение лицензирани от Национална агенция за професионално образование и обучение, регистрирани в областта.

Подкрепа за личностно развитие

Община Велико Търново прилага държавната политика за гарантиране на достъпа на всяко дете и ученик до качествено образование и подкрепа за личностно развитие в подходяща физическа, психологическа и социална среда и създава възможности за развитието и участието им във всички аспекти на живота на общността.

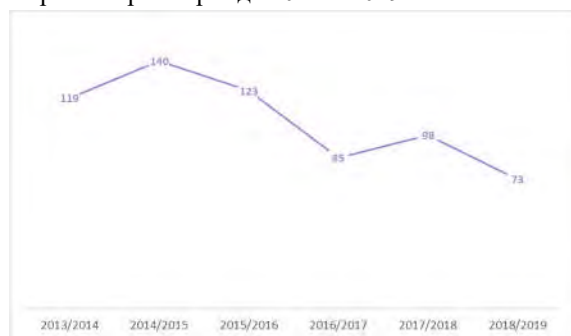
В община Велико Търново функционират 3 държавни образователни институции: Център за специална образователна подкрепа; Център за специална образователна подкрепа и Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Велико Търново.

В резултат на работата с деца, нуждаещи се от подкрепа, през периода се наблюдава тенденция към намаляване

броя на напусналите образователната система в общината. Процесът на напускане предимно е резултат от механичната миграция, като този показател към намаляване дава ясен знак за устойчиво установяване на семейства с деца в общината.

Фигура 4.3.2. Учаци I -VIII клас, напуснали образователната система в община Велико Търново през периода 2014 – 2019г.

Към Община Велико Търново функционира Център за подкрепа за личностно развитие - Общински детски комплекс, който е обслужващо звено в образователната система за организиране на дейности, свързани с развитието на интересите, способностите и потребностите на децата в областта на науката, техниката, технологиите, изкуствата, отбиха и спорта.

Общата подкрепа за личностно развитие се получава от момента на постъпване на детето в детската градина или в училището и е насочена към развиване на неговия потенциал. Предоставянето на обща подкрепа става и чрез участие на детските градини и училищата в национални програми и проекти.

В сферата на висшето образование обликът на Община Велико Търново се определя от ВТУ „Св.Св. Кирил и Методий“, който е вторият университет по големина в България и е наследник на просветните и културни традиции на знаменитата търновска книжовна школа от XIV век.

Във Велико Търново се намира и най-голямото и най-старото висше военно училище в България – Националният военен университет „Васил Левски“.

От 2015г. в града е открит Филиал на Медицински университет – Варна, в който се обучават студенти по специалностите от регулираните професии „Медицинска сестра“ и „Акушерка“, образователно-квалификационна степен „бакалавър“. Обучението е редовно и се провежда за период от 4 години. През 2020г. Медицински университет - Варна извърши строително-ремонтни работи на учебни зали, кабинети и общи части в сградата на Профилирана хуманитарна гимназия „Св. св. Кирил и Методий“ - гр. Велико Търново, предоставени му за управление от Община Велико Търново. Намаляването на броя на студентите в коледжите и висшите училища отразява както демографските фактори (по-малкия брой завършващи гимназии младежи), така и все по-честото предпочитание на младежите да учат в чужбина поради по-доброто качество на висшето образование там.

Висше образование

Фигура 4.3.3. Студенти, обучаващи се във висшите училища на ниво СЦР и Велико Търново⁵²

В рамките на 6 академични години (2014/2015 - 2019/2020 г.) броят на обучаващите се в университетите и коледите студенти в област Велико Търново намалява с 42% и достига през 2020г. – 15 634 при 27 020 студенти през 2014г. Велико Търново е сред основните университетски центрове, които губят студенти – София, Варна и Благоевград.

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите на ниво региона за планиране от ниво 2

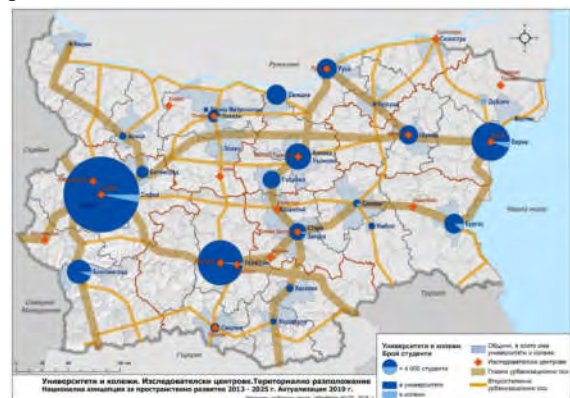
Професионалните гимназии са разположени предимно в областните административни центрове и в по-големите общини: Велико Търново, Габрово, Разград, Русе, Силистра, Севлиево, Горна Оряховица., където е концентриран по-големият брой ученици. Като продължава да се търси по-тясно обвързване на професионалното образование с икономическите приоритети на общините и регионите.⁵³

⁵² Източник: НСИ

⁵³ Източник: Интегрирана териториална стратегия за развитие Северен централен регион

В СЦР са разположени 5 университета: Русенски университет „Ангел Кънчев“, Технически университет – Габрово, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, Военен университет във Велико Търново и Стопанска академия „Димитър Ценов“ в Свищов.

Схема 4.3.1. Университети и колежи. Изследователски центрове. Териториално разположение

Обектите на система „Висше образование“ са силно поляризирани на територията на страната. В преобладаващия случай елементите на тази система са в ареалите на двете основни урбанизационни оси на развитие – София-Пловдив-Бургас и София-Велико Търново-Варна. Висшите учебни заведения са с капацитет, силно превишаващ броя на кандидатите. Това е ситуация, водеща до понижено качество на образованието и все повече предпочитания за обучение в чужбина. В една от най-престижните световни класации на най-добрите висши училища по света⁵⁴ фигурира само един български университет – Софийският университет „Св. Климент Охридски“, в групата 800-1000 място. Друг проблемен

⁵⁴ Източник: Социално-икономически анализ на районите в Република България, трета част, 2020г.

аспект е разминаването между много от специалностите и потребностите на националната икономика и пазара на труда.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие

Младите хора и тяхната успешна професионална, социална и личностна реализация са важен приоритет за общината. Пандемията сериозно се отрази на образователния процес не само в учебните институции на територията на община Велико Търново, но и в национален план. Тя постави на изпитание не само българските учители и специалисти в областта на образованието и науката, но и местната власт в лицето на общините. Бързо трябваше да се интегрират информационните технологии в образованието, което се случи непланирано, но от друга страна Община Велико Търново показва много добрата организация и структуриране на учебния процес в ситуация на пандемия от страна на ръководствата на учебните институции на местно ниво. Заради е-обучението са извършени промени в нормативната база за организация на дейностите в предучилищното и училищното образование.

Тенденциите, които ще окажат влияние върху сектора на образованието през следващите години отразяват основните изисквания за равнопоставен достъп до качествено образование на всички равнища и за всички социални групи и по-добро обвързване на образованието с науката и бизнеса, с търсените знания и умения. Планираните реформи се очаква

да подобрят резултатите в цялостната образователна система на всички нива и ефективното разположение на необходимата инфраструктура в пространството на всеки район.

В системата на висшето образование в държавните университети ще се финансират приоритетно области, свързани с развитието на онези сектори на икономиката, които имат по-висока добавена стойност и ясен принос към задължителните технологични трансформации.

Предстои да се реализира през настоящия програмен период втората фаза на масштабния проект „Развитие на модерна образователна инфраструктура в град Велико Търново-Фаза – 2“.

4.4. Състояние на социалните услуги

Общината Велико Търново е доставчик на общодостъпни и специализирани социални услуги, насочени към деца и семейства, възрастни и стари хора и лица с увреждания. Те са предоставят в изградена мрежа, която е равномерно разпределена териториално с обособен център с по-широк спектър от услуги в областния град Велико Търново. Разнообразието от услуги е в резултат от ефективната координация между институциите и неправителствените организации и активната политика на общината и успешните практики на реализиране на проектна дейност в социалната сфера.

Социалните услуги в община Велико Търново са в съответствие с действащото европейско и национално законодателство в сферата на

социалните услуги, здравеопазването, заетостта, интеграцията на хората с увреждания и защитата от дискриминация. Обхватът и спецификата на предоставяния набор от социални услуги, посрещат в голяма степен нуждите от подкрепа на жителите на общината, които по една или друга причина са в ситуация риск и социално изключване.

Концептуалната рамка за развитието и предоставянето на социалните услуги в община Велико Търново е синхронизирано с основни стратегически документи на европейско, национално, областно и общинско ниво. Областната и Общинска стратегии за развитие на социалните услуги се основават на следните фундаментални документи от европейското законодателство:

- Международна харта за правата на човека на ООН;
- Европейска конвенция за защита правата на човека и основните свободи;
- Конвенция на ООН за правата на детето;
- Конвенция на ООН срещу насилието и дискриминацията;
- Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания и Факултативния протокол
- Стандартни правила за равнопоставеност и равни възможности за хората с увреждания на ООН;
- Европейска социална харта;
- Харта на основните права на ЕС;

⁵⁵ Областна стратегия за развитието на социалните услуги, достъпна на <https://obuch.info/2016--2020-oblast-veliko-trnovo.html> .

- Европейска харта на правата и отговорностите на възрастните хора, нуждаещи се от дългосрочни грижи и помощ;

- Принципи на ООН за защита на лицата с психични заболявания и подобряване на психиатричната помощ;

- Резолюция на Европейския парламент от 9 септември 2010 г. относно дългосрочните грижи за възрастни хора,

- Европейска стратегия за хората с увреждания за периода 2010-2020 г.;

- Европейска стратегия за здравеопазване;

- Европейска харта на предоставящите грижа в семейството.⁵⁵

Значимостта на тези стратегически документи е регламентирана от Конституцията на Република България (чл.5, ал.4 (4), която определя при ратифициране тяхното предимство пред вътрешното законодателство в случай на липса на противоречие.⁵⁶

През плановия период 2014-2020 г. община Велико Търново провежда проактивна и непрекъснато развиваща се социална политика насочена към равни възможности на различни групи в риск и посрещане на техните потребности. Съгласно действащото законодателство, в съответствие с чл.19, ал.1 от Закона за социално подпомагане и в чл. 36а от Правилника за прилагане на ЗСП, местната администрация е приела Общинска стратегия за развитие на социалните услуги (2016-2020 г). Изпълнението на стратегията е свързано с изготвяне на

⁵⁶ Стратегия за развитие на социалните услуги, <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/socialni-dejnosti-/strategii-za-predostavyane-na-socialni-uslugi-na-teritoriyata-na-obshinska-strategiya-za-razvitie-na-socialnite-uslugi-i-godishen-plan/>

ежегодни планове за развитие на социалните услуги в изпълнение на чл. 36б, ал. 4 от правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане⁵⁷.

Общинската стратегия за социалните услуги на община Велико Търново 2016-2020 г. отразява основни национални стратегически документи, които служат за определяне на общински политики и мерки за социално включване, насочени към устойчиви решения на проблемите на рискови групи.⁵⁸

- Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020;
- Национална стратегия за дългосрочна грижа;
- Национална стратегия за детето 2008 – 2018 г.;
- Национална стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Република България“;
- Актуализирана стратегия по заетостта на Република България 2013-2020 г.;
- Стратегия „Европа 2020“;
- Европейска стратегия за хора с увреждания 2010-2020 г.;
- Национална програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2014-2020 г.;
- Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012-2020 г.⁵⁹

Тези документи определят развитието на социалните услуги през стратегическия период като акцентират на иновативните и междусекторни социални услуги и програми и успоредно с това определят развитието на политики и мерки за социално включване в свързани сектори, като образованието, здравеопазването, заетост, жилищна среда и други, които да доведат до намирането на трайни решения за представителите на рисковите групи в общината⁶⁰.

С оглед на изпълнението на общинските политики и анализ на ситуацията, Общинска стратегия за развитие на социалните услуги (2016-2020 г.) се фокусира в няколко основни направления:

- подкрепа на деца в риск и техните семейства;
- превенция на изоставянето и деинституционализацията на грижата за деца;
- преодоляване на социално включване на уязвими групи и лица;
- грижа за старите хора за по-добър и достоен живот.

Съществен момент от изпълнението на Общинската стратегия за социални услуги е нейното управление, което се изразява чрез наличието поредни годишни планове за развитие на социалните услуги⁶¹ към този стратегически документ. По този начин се осигурява своевременно наблюдение

⁵⁷<https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2019/06/21/15-3005-1.pdf>

⁵⁸ Общинска стратегия за развитието на социалните услуги 2016 - 2020 достъпна на <https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2016/07/11/obshtinska-strategia-2016-2020.pdf>

⁵⁹ пак там

⁶⁰ Общинска стратегия за развитие на социални услуги налична на <https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2016/07/11/obshtinska-strategia-2016-2020.pdf>

⁶¹ Годишни планове за развитие на социалните услуги. <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/socialni-dejnosti-/strategii-za-predostavyane-na-socialni-uslugi-na-teritoriyata-na/obshinska-strategiya-za-razvitie-na-socialnite-uslugi-i-godishen-plan/>

на изпълнението на стратегията по отношение на развитие на необходимите социални услуги.

Едновременно общината развива и прилага „План за действие за интегриране на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация за периода 2014-2020 г.“. Той е съобразен със следните документи:

- Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020 г.), приета с Решение на Народното събрание на 01.03.2012 г.;
- Общински план за развитие на Община Велико Търново (2014-2020 г.);
- Стратегия на област Велико Търново за интегриране на ромите (2012-2020 г.).

Дирекция „Социални дейности и здравеопазване“ при Община Велико Търново, съвместно с ангажираните дирекции в общината, с отговорни за дейностите институции и неправителствени организации, ежегодно отчита изпълнението на плана.⁶²

Неразделна част от политиката на община Велико Търново в периода е ежегодната „Програмата за детето“, която отразява холистичния подход на общината към благосъстоянието на децата, който се отразява на практика чрез интегрирани услуги, които гарантират посещането на

образователни, здравни и други техни потребности.⁶³ Община Велико Търново работи за осигуряване на равни възможности за хората с увреждания. От публикуваните годишни планове и отчети за развитието на социалните услуги се вижда, че те се изпълняват. Като цяло може да се обобщи, че общината е последователна в реализирането на политики в социалната сфера, които обхващат различни рискови групи.⁶⁴

Програмата за управление на Кмета на община Велико Търново за мандат 2019-2023⁶⁵ е разработена на основание чл.44 от Закона за местното самоуправление и местната администрация. В приоритетно направление „Равни възможности“ са заложили мерки за развитието, разширяване на обхвата на съществуващите социални услуги и изграждане на нови. Също така е поставен акцент на връзката между различните сектори, като здравеопазване, образование, социални услуги и сътрудничество между институциите и неправителствения сектор.

Система на социалните услуги (услуги в общността и специализирани институции)

Община Велико Търново предоставя социални услуги както в специализирани институции, така и в общността, включително в домашна среда.

⁶²<https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2020/03/30/otchet-2019.pdf>

⁶³<https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2020/05/28/programa-dete-2020.pdf>

⁶⁴<https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/socialni-dejnosti-/strategii-za-predostavyane-na-socialni-uslugi-na-teritoriyata-na/plan-za-dejstvie-za->

osiguryavane-na-ravni-vzmozhnosti-za-horata-obshtina-veliko-tarnovo/

⁶⁵ Програма за управление на община Велико Търново достъпна на <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/pravilnici-i-naredbi/planove-i-strategii/programa-za-upravlenie-na-obshtina-veliko-tarnovo-za-perioda-2019-2023/>

Общината чрез дирекция „Социални дейности и здравеопазване“ е мотивирана за разкриване на нови социални услуги в общността, реализиране на проекти и програми за развитието им, като непрекъснато разширява социалната инфраструктура и спектъра на предоставяните услуги.

През последните 5 години с изпълнението на общо 46 различни програми и проекти са привлечени допълнителни финансови средства в размер на 16 517 979,04 лева⁶⁶. Петнадесет (15) от реализираните проекти са по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ и възлизат на общо 6 843 030,71 лв. три от проектите са по ОП „Региони в растеж“ и са за 6 798 648,11 лв. Други 28 проекта са с национално финансиране на обща стойност 2 876 300,24 лв.⁶⁷

Изпълнението на проектните цели води до разкриването на 4 /четири/ нови услуги, развитие на съществуващите и подобряване качеството на живот на групите в риск на територията на общината. Проекти изпълнявани от община Велико Търново за периода са представени в табличен вид, както следва:

Таблица 4.4.1. Реализирани проекти по оперативна програма „Региони в растеж“, 2014-2020г.

№	Наименование на проект	Период на реализация	Брой заети лица	Брой потребители	Разкрити социални услуги
1	„Изграждане на Кризисен център за деца“	2017-2019	20	30	Кризисен център за деца в 2 сгради
2	„Изграждане на комплекс от социални услуги за деца“	2018-2020	-	-	1 бр. Преходно жилище за деца от 15 до 18 години; 1 бр. Дневен център за подкрепа на деца с тежки множествени увреждания и техните семейства; разширяване на Център за обществена подкрепа.
3	„Изграждане на комплекс за социални услуги за възрастни хора и лица с увисствена инвалидност“	2019-2021 в процес на изпълнение	-	-	4 бр. Центъра за грижа за лица с увисствена инвалидност; 1 бр. Център за грижа за възрастни хора с невъзможност за самообслужване.

⁶⁶<https://www.veliko-tarnovo.bg/media//filer/2020/10/08/informacia-2015-2020.pdf>

От таблицата се вижда, че в резултат на реализираните проекти са изградени 8 социални услуги.

Таблица 4.4.2. Реализирани проекти по оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, 2014-2020 г.

№	Наименование на проект	Период на реализация	Брой заети лица	Брой потребители	Разкрити социални услуги
1	„Известията в ранното детство – тържища за емоционалното на децата и семействата в Община Велико Търново“. Съвременен баня за въстановяване и развитие	2015-2016	16 извънчеки по ЗОП	540	Интегрирани услуги в подкрепа на ранно детско развитие
2	„Бялце за всяко дете“	2015 г.	44	43	ПНСТ за малечки с увреждания I ПНСТ за деца без увреждания II ПНСТ за деца без увреждания III
3	„Общностен център за деца и родители „Царевград“	2016 г. – в процес на изпълнение	28, от които 12 по ЗОП	238 лица с договор за услуга, над 700 родители, над 3 600 консултации	Семеен център за деца от 0 до 3 години;
4	„Нови възможности за грижа“	201-2016 г.	86	86	Лични асистенти, подкрепа в домашни среди
5	„Подкрепа за невъзвращаеми животи“	2016-2017 г.	58	108	Услуги за социално включване в общността и в домашни среди
6	„И за всички семейства“	2015 г.	19	17	приемна грижа
7	„Приеми ме 2015“	2015 г. – в процес на изпълнение	Общностен център по приема грижа – 9 лица Приемни семейства – 17	343 деца, към момента 130 деца, от тях – 19 деца за Велико Търново	Приемна грижа
8	„Патронажни грижи за възрастни хора и лица с увреждания в Община Велико Търново“ - компонент 2	2016 г. – в процес на изпълнение	34	205	Подкрепа в домашни среди
9	„Обучения и заетост за младите хора“ – етап I	2016 г.	83	-	Трудова заетост
10	„Обучения и заетост за младите хора“ – етап 2	2017 – 2018 г.	23	-	Трудова заетост
11	„Обучения и заетост за младите хора“ – Компонент II	2019 г. – в процес на изпълнение	5	-	Трудова заетост
12	„Обучения и заетост“ – Компонент II	2019 г. – в процес на изпълнение	50	-	Трудова заетост
13	„Патронажни грижи за възрастни хора и лица с увреждания в Община Велико Търново“ - компонент 3	2020 г. – в процес на изпълнение	36	323	Подкрепа в домашни среди
14	„Кризисен център за деца“	2020 г. – в процес на изпълнение	20	19	24 грижи
15	„Разкриване на Комплекс от социални услуги за деца“ по ОП РЧР	2020 г. – в процес на изпълнение	24	98	

От таблицата се вижда, че за 5 (пет) години в община Велико Търново са реализирани 15 (петнадесет) проекта по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“. Осигурена е трудова заетост на 628 лица. Разкрити са 4 /четири/ социални услуги и 2709 човека са получили подкрепа в трудна житейска ситуация.

Таблица 4.4.3. Проекти в процес на оценка от Управляващия орган

№	Наименование на проект	Брой заети лица	Брой потребители
1	„Разкриване на Дневен център за подкрепа на лица с увреждания и техните семейства, включително с тежки множествени увреждания“	17	30
2	„Разкриване на Център за социална реабилитация и интеграция за лица с психични разстройства и с интелектуални затруднения“	13	40
3	„Целево подпомагане с топъл обяд в Община Велико Търново“ от АСП	-	60

⁶⁷<https://www.veliko-tarnovo.bg/media//filer/2020/10/08/informacia-2015-2020.pdf>

Данните от таблицата показват, че по нови 3 /три/ проекта ще осигури трудова заетост на 30 лица, а социална услуга ще получат 130 потребители.

Таблица 4.4.4. Програми и проекти с държавно-общинско финансиране, 2014-2020 г.

№	Наименование на проект	Период на реализация	Брой заети лица	Брой потребители
1	НП „От социални помощи към осигуряване на заетост“	2015 - 2016 г.	30	-
2	Програма „Клио“	2015 г.	4	-
3	Регионална програма за заетост – 2015 г.	2015 г.	5	-
4	Проект „Шанс за работа“	2015 г.	6	-
5	НП „Активизиране на неактивни лица“	2015 г. – в процес на реализация	1	-
6	„Модеризиране на културното оборудване и обзавеждане на Домашен социален патронаж – Велико Търново“ по Фонд „Социална закрила“	2015 г.	-	-
7	Предоставяне на социалната услуга „Обществена тренировка“ по Фонд „Социална закрила“	2015 в процес на изпълнение	-	170
8	Регионална програма за заетост – 2016 г.	2016 – 2017 г.	7	-
9	Проект „Шанс за работа“	2016 г.	3	-
10	НП „Клио“	2016 г.	2	-
11	Програма за обучение и заетост на продължително безработни лица	2016 г.	15	-
12	Здравен медиатор	2018- в процес на изпълнение	1	Над 200
13	Регионална програма за заетост - 2017 г.	2017 г.	3	-
14	Проект „Шанс за работа“	2017 г.	2	-
15	Предоставяне на социалните услуги „Личен асистент“ и „Домашен помощник“ в изпълнение на Постановление на Министерски съвет	2017-2019 г.	54	357
16	Регионална програма за заетост – 2018 г.	2018 г.	5	-
17	Проект „Ние също можем“	2018 г.	1	-
18	Проект „Осигуряване на достъпна среда в сградата на Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост, с Церова Кория“ по Проект „Красива България“	2018 г.	-	-
19	Проект „Реновация и модернизация на Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост“, с Церова кория, по Фонд „Социална закрила“	2018 г.	-	-
20	Проект „Външно преустройство на съпоставящата сграда на Домашен социален патронаж – гр. Дебелец“, по Проект „Красива България“/ПКБ/	2019г.	-	-
21	Регионална програма за заетост – 2019 г.	2019 г.	5	-
22	НП „Заетост и обучение на хора с физични увреждания“	2019 – 2021 г.	1	-
23	Регионална програма за заетост – 2020 г.	2020 г.	5	-
24	НП „Предоставяне на грижа в домашна среда“	2020 г.	4	6
25	Проект „Целево подпомагане с топъл обяд в Община Велико Търново“, финансиран от АСП	2020 г.	-	210
26	„Целева програма за подпомагане образователния процес на деца и младежи, настанявани в социални услуги“, финансиран от ФСЗ	2020 г. - в процес на изпълнение	-	40
27	„Подмяна на част от наличното обзавеждане в Дом за стари хора „Венеца Ботева“ – гр. Велико Търново“, финансиран от ФСЗ	2020 г. - в процес на изпълнение	-	-
28	Лична помощ	2019 г. - в процес на изпълнение	152	143

Анализирайки данните от таблицата може да се каже, че за 5 /пет/ години община Велико Търново е реализирала 28 проекта, от които 23 проекта и програми с държавно финансиране /вкл. здравен медиатор и лична помощ/ и 5 проекта с държавно и общинско финансиране.

Таблица 4.4.5. Услуги финансирани от общинския бюджет, 2014-2020 г.

№	Наименование на услуга	Брой заети лица	Брой потребители	Разкрити социални услуги
1.	Детска млечна кухня	12	258 капацитет	1
2.	Детски асли	140	490 капацитет	5
3.	Здравни кабинети	46	11 666 капацитет	35
4.	Домашен социален патронаж	80 /62 персонал в ДСП и 18 домашни санитарни в ЗУДС/	*за 5 години обхванати 1344, от тях 1154 – получават храна, 190- услуги от ЗУДС	1
5.	Център за работа с деца и младежи	21	над 400 деца	20
6.	Клуб на пенсионера и инвалиди	37	над 2000 пенсионери и хора с увреждания	34

Чрез проектните дейности са разкрити 406 работни места и 1226 лица е предоставена социална услуга.

Анализът на наличната информация показва, че община Велико Търново:

- подготвя голям набор от ключови документи, като стратегии и планове към тяхното изпълнение за програмния период, което обезпечава, както задълбочения анализ на групите в риск, така и ефективното планиране на развитието на социалните услуги и отчитането им;

- показва организационен капацитет да управлява финансови ресурси от европейски, държавни и общински фондове;

- проактивност при използване на европейските фондове, както на държавните програми и тяхното съвместяване с оглед реализация на стратегическите цели и планираните услуги в общината в полза на 3935 потребители сред, които са представители на едни от най-уязвимите групи деца с/без увреждания, лица в нетрудоспособна възраст и хора с увреждания.

- резултатите показват и висок брой на осигурената заетост чрез реализирането на програми и проекти, които създават възможности за заетост на 1 034 човека;

- гъвкавост в търсене на решения и отговаря на непланирани потребности на групите в риск свързани с епидемиологичната обстановка с COVID 19;

- големият брой реализирани програми и проекти показва наличието на организационен капацитет на

общинска администрация за подготовка и управление на проекти;

- разкрити и обновени са 4 социални услуги и в процес на разкриване са още две социални услуги, което показва че инвестициите в социалната сфера е приоритет в политиката на общината;

- реализира националните приоритет на общинско ниво относно деинституционализацията на грижата за възрастни и стари хора с и без увреждане, като развива услуги за подкрепа в домашна среда - патронажна грижа, личен асистент, домашен помощник и др.;⁶⁸

- в изпълнение на националната политика за деинституционализацията на грижата за деца и възрастни общината работи за закриване на специализирани институции на територията си.

Социални услуги за деца и младежи

Настоящият обхват и състояние на социалните услуги за различните групи е в резултат на реализирането на общинската стратегия 2016-2020 г. изготвена на базата на задълбочен анализ на демографски показатели, икономическо развитие и социални услуги в предходния период. Към 2020 година община Велико Търново е развила 30 социални услуги - 14 за деца и младежи и 16 за възрастни хора с увреждания, с общ капацитет 816 потребители. В допълнение е развита Детска млечна кухня, 20 Центъра за работа с деца и младежи, 5 детски ясли,

35 здравни кабинета в училища и детски градини.

Таблица 4.4.6. Социални услуги за деца и младежи

№	Вид на услугата	Брой	Капацитет
държавно финансиране			
1.	Дом за медико – социални грижи за деца, със сектор за ранна интервенция на уврежданията и Дневен център за деца с увреждания	2	40
държавно делегирана дейност			
2.	Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания	7	90
3.	Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания	1	14
4.	Дневен център за деца и младежи с увреждания	1	36
5.	Наблюдавано жилище за младежи	1	4
6.	Център за обществена подкрепа	2	115

Социални услуги за възрастни и стари хора и лица с увреждания

Развитието на социалните услуги за възрастни и стари хора с или без увреждания през периода е свързан с процесите на деинституционализацията на лицата, настанени в специализирани институции. Той се реализира посредством предоставяне на социални услуги в общността, т.е. услуги, предоставяни в семейна среда или в близка до семейната среда, които оказват подкрепа за пълноценна социална интеграция на нуждаещите се лица.

За осъществяване процеса на деинституционализация е изградена мрежа от различни типове услуги в общността, които служат като алтернатива на настаняването в специализирани институции. Всички тези услуги са насочени към повишаване на качеството на живот на възрастните хора, като се съблюдава принципът за независим живот в семейната среда или в близост до нея. Услугите, отличаващи се с домашна атмосфера, биват

⁶⁸ Информация за програми и проекти <https://www.veliko-tarnovo.bg/media//filer/2020/10/08/informacia-2015-2020.pdf>

съобразявани с индивидуалните потребности, желания и условия на живот на всеки възрастен човек, като в предоставянето им могат да бъдат ангажирани, освен роднините, и съседи и приятели на възрастните хора.

Община Велико Търново развива проекти насочени към патронажната грижа, която предоставя услуги в домашна среда чрез мобилни интегрирани здравно-социални услуги. Общината е реализирала три проекта „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания в Община Велико Търново – компонент 4, 3 и 2.“⁶⁹ Тези проекти са осъществени с финансиране от ОП РЧР и националния бюджет, като грижа и подкрепа са получили над 714 лица от уязвими и осигурена заетост за 74 лица.⁷⁰

Чрез проект „Целево подпомагане с топъл обяд в Община Велико Търново – етап 2“ Община Велико Търново стартира предоставянето на приготвена храна за обяд до домовете на 60 лица, които са затруднени да осигурят сами прехраната си поради бедност и продължителна социална изолация в условията на продължаващата извънредна епидемична обстановка, произтичаща от необходимостта за ограничаване разпространението на коронавирус (Covid-19). Подпомогнати са 60 лица без доходи или с доход под линията на бедност и невъзможност за самообслужване.⁷¹

Чрез проект „Обществена трапезария по Фонд „Социална закрила“ е оказана помощ и подкрепа на лица от уязвими групи, за да подобри качеството на живот и осигури храна на хора, които не могат да си я осигурят сами. Капацитетът на социалната услуга е 75 потребители, до които се достига Домашен социален патронаж – Велико Търново, база гр. Дебелец и се ръководи административно от Управителя на Домашен социален патронаж – Велико Търново.⁷²

Национална програма „Предоставяне на грижа в домашна среда“ е в подкрепа на хора с трайно намалена работоспособност или вид и степен на увреждане с определена чужда помощ и лица на възраст над 65 г. в невъзможност за самообслужване.

- Услуги в Домашна среда към Домашен социален патронаж - 51 потребители в 5 населени места, назначени 18 лица на позиция „домашен санитар“;

- Механизъм „Лична помощ“ - 193 потребители в 15 населени места, назначени 194 лица на позиция „личен асистент“;

- Проект „Кризисен център за лица „Търновград“; Комплексът е от социални услуги за лица, които могат да получат подкрепа в срок до 6 месеца и са насочени към оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности, правно консултиране на потребителите или социално-психологическа помощ, когато се налага

⁶⁹<https://veliko-tarnovo.bg/bg/socialni-dejnosti-programi-i-proekti/proekt-bg05m9op001-2103-0070-c01-patronazhna-grizha-za-vzrastni-/>

⁷⁰<https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2020/10/08/informacia-2015-2020.pdf>

⁷¹<https://veliko-tarnovo.bg/bg/socialni-dejnosti-programi-i-proekti/proekt-celevo-podpomagane-topal-obyad-etap-2/>

⁷²<https://veliko-tarnovo.bg/bg/socialni-dejnosti-programi-i-proekti/proekt-obshestvena-trapezariya-po-fond-socialna-zakrila/>

незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция. Проектът цели осигуряване на условия за предоставяне на комплекс от социални услуги за лица чрез оказване на индивидуална подкрепа в рамките на различни услуги, като клиентите имат денонощен достъп и при спешна помощ.⁷³

Социални услуги за възрастни и стари хора и лица с увреждания

При услугите за възрастни и стари хора в община Велико Търново се наблюдава голямо разнообразие от видове услуги, които оказват подкрепа на различни групи в риск.

Таблица 4.4.7. Социални услуги за възрастни и стари хора

№	Име на услугата	Брой	Капацитет
държавно делегирана дейност			
1.	Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост	1	77
2.	Дневен център за пълнолетни лица с увреждания	1	32
3.	Център за социална рехабилитация и интеграция за възрастни и лица с увреждания	1	50
4.	Център за социална рехабилитация и интеграция за лица над 18 години с психични разстройства и интелигентни затруднения	1	35
5.	Защитено жилище за лица с умствена изостаналост	3	28
6.	Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост	2	24
7.	Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства	1	13
8.	Преходно жилище за пълнолетни лица с умствена изостаналост	1	8
9.	Дом за стари хора	2	154
10.	Дневен център за стари хора	1	35
общинско финансиране			
11.	Домашен социален патронаж - 1 с два филиала	1	430
12.	Звено за услуги в домашна среда към Домашен социален патронаж -	1	54

Необходимо е да се отбележи, че в 37 населени места със средства от общинския бюджет функционират клубове на пенсионера и инвалида.

Доставчици на социални услуги

Община Велико Търново дългогодишно прилага законната възможност и възлага част от социалните си услуги на неправителствени организации.

Община Велико Търново управлява 30 социални услуги държавно делегирани дейности, от които 9 социални услуги са възложени на външен доставчик за срок от 3 годишен период съгласно чл. 18а, ал. 3 от Закона за социално подпомагане, което представлява почти 30% от социалните услуги са възложени на външен изпълнител.

Община Велико Търново, съгласно чл. 35 от ЗСП във връзка с чл. 52 от ППЗСП, с решение на ВТОС е създаден Обществен съвет за упражняване на обществен контрол при осъществяване на дейностите по социално подпомагане. С цел защита на интересите на потребителите на социални услуги и упражняване на обществен контрол, съгласно чл. 54а от ППЗСП в социалните услуги на територията на Община Велико Търново са създадени съвети на потребителите на социални услуги. Същите имат съвещателни функции при осъществяване на дейностите по предоставянето на социални услуги и следят за качеството им.

Рискови групи и потребности

Сред фактори, определящи групите в риск, които са предпоставка за подкрепа от социалната система са свързани с:

1-демографски фактори свързани с намаляване и застаряване на населението;

2-нарастване на безработица. В условия на финансова криза тя се увеличава, което поставя значителна част от населението в рискова група и най-вече уязвимите групи с липса на

⁷³ <https://veliko-tarnovo.bg/bg/socialni-dejnosti-programi-i-proekti/proekt-krizisen-centr-za-lica-trnovgrad-finansiran-po-op-rchr/>

образование или квалификация и/или с трайно намалена работоспособност. Безработицата може да се приеме за основен рисков фактор, свързан с доходите и стандарта на живот на хората в трудоспособна възраст;

3-ниски доходи при хората в над трудоспособна възраст. В доклада „Заетост и безработица – годишни данни 2019 г.“ е посочено, че в община Велико Търново такива са 20 236 лица. Тази информация дава основания да се смята, че една част от тази възрастова група хора срещат трудности по отношение на доходите си, като най-засегнати са хората, които по различни причини не получават пенсия;

4-здравното обслужване на децата от отдалечените населени места и в кварталите с малцинствено население е ограничаване достъп до педиатрична помощ, който поставя в неравностойно положение с семейства с малки деца ⁷⁴;
5-липса на транспортни връзки и достъп до общинския център на $\frac{1}{4}$ населението.

Идентифицираните рискови групи сред населението на община Велико Търново в анализите, предшестващи изготвянето на стратегически документи са, както следва:

1-Децата и младежи: деца и младежи с/или без увреждане настанени в резидентни услуги; деца, изоставени на ниво родилен дом; деца с увреждания; деца и младежи в риск от отпадане от образователната система; деца на непълнолетни родители; деца от социално слаби и многодетни семейства;

деца на самотни родители; деца, жертва на насилие и трафик; безпризорни деца; деца и младежи в конфликт със закона; непридружени деца бежанци;

2-Възрастни и стари хора: възрастни и стари хора с увреждания и хронични заболявания; настанени в институции; самотно живеещи стари хора;

3-Общности и групи в неравностойно положение: бездомни лица; безработни лица; етнически общности; лица със зависимости; лица жертви на домашно и/или на сексуално насилие; лица в трафик; напускащи институции за лишаване от свобода и лица подлежащи на пробация; социално слаби семейства и многодетни семейства; бежанци и нелегални мигранти.

Потребностите на идентифицираните рискови групи са анализирани в стратегическите документи и техните прегледи. Развитието на нови услуги и подобряване на съществуващите показва актуализиране на социалните политики и практики на общината в отговор на потребностите на целевите групи. ⁷⁵

Ресурсна /специалисти/ и техническа осигуреност

Социалната политика в община Велико Търново се провежда от Дирекция „Социални дейности и здравеопазване“. Дирекцията изпълнява дейността си, съобразно Областната и Общинска стратегия за развитие на социалните услуги, които са синхронизирани с националните политики в социалната сфера. Тя е обезпечена с необходимия кадрови потенциал (*10 експерта и 1*

⁷⁴ <https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2016/07/11/obshtinska-stategia-2016-2020.pdf>

⁷⁵ <https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2016/07/11/obshtinska-stategia-2016-2020.pdf>

главен специалист), които оказват методическо ръководство и контрол по предоставянето на социалните услуги на територията на общината.

Към функциониращите 127 обекта са назначени 654 лица.

Инфраструктурна обезпеченост за извършване на социални дейности и предоставяне на услугите

Подобряване на социалната сфера, здравеопазването и образованието с цел осигуряване на равни възможности през периода е една от успешните области в реализирания общинския план за развитие на община Велико Търново с финансов резултат от 40 379 000 лева⁷⁶. По отношение на инфраструктурната обезпеченост на социалните услуги и дейности в периода 2014-2020 г. община Велико Търново работи за създаване на нови възможности, които да осигурят развитието и предоставянето на необходими социални услуги за деца и възрастни хора и лица с увреждания в региона. За целта общината използва Оперативна програма „Региони в растеж“, в рамките на която се ремонтира сграда за развитие на Комплекс за социални услуги за деца с Дневен център, преходно жилище и разширяване на ЦОП⁷⁷. Комплексът за възрастни хора и лица с умствена изостаналост, който включва изграждане на 4 сгради (ново строителство), всяка от които с предназначение за предоставяне на услуга „Център за грижа за лица с

умствена изостаналост“ с общ капацитет 60 лица (места) в с. Церова кория, община Велико Търново. Проектът реализира и ремонт, реконструкция, осъвременяване и саниране на съществуваща сграда за предоставяне на услуга „Център за грижа за възрастни хора в невъзможност за самообслужване“ с капацитет 15 лица в град Велико Търново⁷⁸. Проектът „Развитие на модерна образователна инфраструктура в град Велико Търново“, който цели осигуряване на подходяща и рентабилна образователна инфраструктура, съвместима с бъдещите изисквания на населението и постигането на по-висок жизнен стандарт в град Велико Търново макар и отнасящ се към образователната сфера има ефект върху групите в риск в общината.⁷⁹

Наред с изграждането на нови обекти, община Велико Търново реализира ремонти дейности, които да доближават услугите да потребностите на целевите групи и подобряват качеството на живот на ползвателите на услугите. Пет от реализираните проекти подобряват условията в услугите, като улесняват достъпа и подобряват предлаганите услуги.

- Ремонт на покривна конструкция на Дом за възрастни с умствена изостаналост, с. Церова Кория. Реализирана е подмяна на част от наличното обзавеждане в Дом за стари хора „Венета Ботева“ в старата столица с финансиране от Фонд „Социална

⁷⁶ https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2021/04/14/opr-ozenka_vt.pdf

⁷⁷ <https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2018/11/01/proekt-socialni-uslugi-deca-vt.pdf>

⁷⁸ <https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2019/04/24/project-komplex-socialni-grizhi.pdf>

⁷⁹ <https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2017/08/09/obrazovatelna-infrastructura.pdf>

закрила“; ремонт на Домашен социален патронаж Дебелец;

- Проект „Осигуряване на достъпна среда в сградата на Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост, с. Церова Кория“ по Проект „Красива България“;

- Подмяна на част от наличното обзавеждане в Дом за стари хора „Венета Ботева“ – гр. Велико Търново“; финансиран от Фонд Социална Закрила

- Проект „Реновация и модернизация на Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост“, с. Церова кория, общ. Велико Търново“ по Фонд „Социална закрिला“;

- Проект „Модеризиране на кухненското оборудване и обзавеждане на Домашен социален патронаж – Велико Търново“ по Фонд „Социална закрिला“;⁸⁰

Таблица 4.4.8. Финансиране на инфраструктурни проекти

Проекти	Програма	Инвестиции в лева
Рехабилитация, саниране и енергийна ефективност на Дом за стари хора „В. Ботева“	Програма BG04 „Енергийна ефективност и възобновяема енергия“ по ФМ на ЕИП	38 674
Дом за стари хора „В. Ботева“, В. Търново	Фонд Социална закрिला	33 828
Изграждане на нова сграда за развитие на специализирана социална услуга за възрастни хора и хора с увреждания	ОПРР 1.4	-
Изграждане на кризисен център за бедномни и социално слаби лица	ОПРР, Приоритетна ос 1: УИГР	2 169 124
Изграждане на общински комплекс за хранене, включително обществена трапезария за бедномни и социално слаби лица	ОПРР 1.4	9 031
Модеризиране на кухненско оборудване и обзавеждане на Домашен социален патронаж - В. Търново“ - 2015 г.	Фонд Социална Закрила	21 793
Вътрешно преустройство на съществуващата сграда Домашен социален патронаж - гр. Дебелец	Проект „Красива България“	400 000
Създаване на Дневни центрове за възрастни, хосписи и клубове по интереси	ОПРР 1.4	15 146
Изграждане на 3 бр. „Защитени жилища“ за лица с умствена изостаналост	ОПРР 1.4	-
Изграждане на 3 бр. „Центра за настаняване от семейен тип“ за лица с умствена изостаналост	ОПРР 1.4	263 176
Допълнен проект: Изграждане и функциониране на 3 ЦКСТ Велико Търново	-	2 249,39
Проектиране и изграждане на 1 бр. Дневен център за лица с увреждания - корпус „Д“ от СОУ „Г. С. Раковски“	ОПРР 1.4	47 992
Проекти за достъпни и безопасна градска среда	Фонд „Социална закрिला“ Проект „Красива България“ ОПРР 1.2	89 879
Изграждане на Комплекс от социални услуги за деца“	ОПРР, ПО 5	697 000
Изграждане на комплекс от социални грижи за възрастни хора и лица с умствена изостаналост (с. Церова Кория)	ОПРР, ПО 5	234 600

Наличните данни към момента показват, че през периода 2014-2020 общината управлява значителна сума от средства от външни източници с приоритет по

⁸⁰ https://www.velikotarnovo.bg/media//filer/2021/04/14/opr-ozenka_vt.pdf

Оперативни програми за подобряване на социалната инфраструктура. В същото време от общинския бюджет за подобряването на социални обекти са инвестирани 51 725 лв.

Към 12.2020 година общината е осигурила 97 сгради общинска собственост за целите на социални услуги, от които 36 са разположени в общинския център. От останалите сгради собственост на общината предоставени за услуги, преобладават тези в гр. Дебелец и с. Церова Кория, което е свързано с процеса на закриване на институциите в тези населени места и разкриването на услуги в общността. Услугите, които се предоставят в сгради общинска собственост покриват широк диапазон от дневни центрове до резиденти общностни услуги за деца и лица от различни рискови групи. Преобладаващият брой (33) са предоставени сгради за пенсионерски клубове и клубове на инвалиди и центрове за работа с деца и младежи (21).

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите за развитие с областта, региона за планиране от ниво 2

Националната програма за развитие: България 2020 си поставя цели намаляването на бедността и насърчаване на социалното включване сред приоритетите чрез осигуряване на възможности за заетост и за повишаване на доходите от труд; осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция

на социалното изключване и осигуряване на устойчивост и адекватност на социалните плащания.⁸¹ Програмата е насочена към постигането на националната цел за намаляване на броя на живеещите в бедност и поставя като ключови акценти деинституционализацията на грижата за деца и за възрастните хора и хората с увреждания; изграждането на адекватна мрежа от достъпни и качествени социални и здравни услуги в общността и в домашна среда и подпомагането на семействата с деца, подобряването на достъпа до пазара на труда на хората в неравностойно положение. В този национален контекст община Велико Търново си поставя за цели развитие на устойчива, съвременна, пазарно ориентирана образователна система; Подкрепа за утвърждаване на пазарно ориентирано професионално обучение. Грижа и отговорност за общественото здраве; Ефективно управление на общинската Стратегия за развитие на социални услуги; Създаване на трудова заетост на пазара на труда за жителите на Община Велико Търново⁸². В резултат Община Велико Търново продължава да реализира политики в сферата на социалните дейности чрез изпълнение на Европейските механизми на ОП „Развитие на човешките ресурси” 2014-2020 и ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 със следните проекти: Проект „Приеми ме 2015“, Проект „Общностен център за деца и родители „ЦАРЕВГРАД“, Проект „Изграждане на кризисен център за

лица“, Проект „Изграждане на комплекс от социални услуги за деца“, „Проект „Изграждането на комплекс за социални грижи за възрастни хора и лица с умствена изостаналост“, Проект „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания в Община Велико Търново“, Проект „Обучения и заетост за младите хора“, „Обучения и заетост“, „Разкриване на Кризисен център „Търновград“⁸³.

Влияния върху развитието на услугите в различните региони имат и политиките свързани със социалните услуги, които подчертават необходимостта от междусекторно взаимодействие и интегриран подход. Национална стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Република България“ приета през 2010 г. цели да се гарантира правото на децата на семейна среда и на достъп до качествена грижа и услуги според индивидуалните им потребности. Тази цел се предвижда да бъде постигната чрез нормативно регламентиран, финансово обезпечен и кадрово осигурен широк спектър от услуги за деца и семейства в общността и повишен институционален и професионален капацитет в системата за закрила на детето и доставчиците на услуги. В национален мащаб са планирани за закриване 137 институции за деца в рамките на 15 години след приемането на документа и прекратяване настаняването и отглеждането на деца от 0 до 3 години в резидентна грижа от

⁸¹Социално икономически анализ на районите в България, втори етап, част 1 <https://www.eufunds.bg/bg/oprd/node/2816>

⁸² <https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2016/06/23/programa-za-upravlenie-2015-2019.pdf>

⁸³https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2020/03/12/otchet_mandate_2019.pdf

всякакъв тип след приключване на реформата. В изпълнение на националната политика община Велико Търново работи за закриване на ДМСГД Дебелец и разкриване на център за комплексно обслужване на деца с увреждания. в същото време развитието на широк набор от услуги за деца - Комплекс за социални услуги за деца предоставя възможности да бъдат осигурени необходимите услуги за ранна интервенция и подкрепа на децата и семействата.

С цел развитието на дългосрочната грижа за възрастните хора и подобряване качеството им на живот през 2014 г. е приета Национална стратегия за дългосрочна грижа, която предвижда изграждане на достъпни и качествени услуги в общността и в домашна среда, осигуряващи възможности за социално включване на възрастните хора и хората с увреждания. Насърчаването на взаимодействието между социалните и здравните услуги, развитието на иновативни междусекторни услуги и прилагането на интегриран подход, също са сред приоритетите както на този, така и на предходния документ. Целта е след изграждането на мрежата от услуги в общността и в домашна среда и постепенното закриване на съществуващите функционално остарели специализирани институции в следващите 20 години да се създадат условия за достоен и независим живот на възрастните хора и хората с увреждания и пълноценното им социално приобщаване⁸⁴ В областта на грижа за стари хора и лица с увреждания общината приоритизиране развитите на

услуги в домашна среда и общността. През периода 2014-2020 са реализирани 5 проекта, които осигуряват подкрепа в домашна среда и улесняват социалното включване на възрастни с увреждания и стари хора. Решението за закриване на дома за лица с умствена изостаналост в с. Пчелище води до реализирането на проект, който цели разкриването на услуги в общността за тази рискова група в с. Церова кория.

Докладът от изпълнението на годишния план за Северен централен район дава висока оценка на региона оп отношение на образователна, социална и културна инфраструктура по проекти на общините от СЦР по ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 се създават подобрени и съвременни условия за провеждането на качествен и ефективен образователен процес, осигуряването на адекватни здравни и социални услуги. В доклада се отчита, че постигнат положителен ефект, свързан с грижата за групите в риск, възможностите за квалификация и преквалификация съобразно нуждите на пазара на труда, мерките за интегриране и образование на малцинствените групи, осигуряване на равен достъп до качествено образование и намаляване на преждевременно напускащите училище и др. Напредък се отбелязва и по отношение на предоставяните социални и здравни услуги, изразени в добре изградената мрежа от заведения и подобрената база и оборудване. Постигнат е известен напредък по отношение равнището на безработица и увеличаване на заетостта. Въпреки постигнатия напредък, демографските

84

[http://bgregio.eu/media/Programirane/%D0%A1%](http://bgregio.eu/media/Programirane/%D0%A1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%)

D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%

проблеми на района продължават да се задълбочават.⁸⁵

В Северен централен район Велико Търново е един от големите региони наред с Русе. Като цяло системата на съществуващите социални услуги в Северен централен регион е добре развита. Изградени са центрове за настаняване от семеен тип, центрове за обществена подкрепа, центрове за преходна защита и др., които реализират политиката на деинституционализация за деца, възрастни и стари хора. Анализите показват, че най-добре развита мрежа от услуги и с най-много ползватели деца има в област Велико Търново. Услугите се предоставят както от самата община, така и в партньорство с неправителствени организации. Само социални услуги към февруари 2017 г. в региона ползват общо 2804 деца, като най-много те са в област Велико Търново - 1025.⁸⁶

Третият сериозен проблем, който касае не само образование, а всички работещи с деца, е образованието и грижите за децата с увреждания и специални нужди. Най-голям брой деца с увреждания са съсредоточени в областите В.Търново, Габрово и Русе. Най-сериозно е положението в област Велико Търново, където, по данни на ДСП, към февруари 2017 г. са регистрирани 694 деца с увреждания⁸⁷. В същото време развитето на услуги (ранна интервенция на уврежданията, Дневен център за деца с увреждания, ЦНСТ) за деца с увреждания през периода показва

активна политика на община Велико Търново да търси решение за подобряване качеството на живот на тези групи деца.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие.

Неоползотворен ресурс:

Налице е и недостатъчна мотивация за трайна заетост на персонала, предоставящ социални услуги. Липса на проекти, които да осигуряват развитието на капацитета на специалистите, ангажирани в предоставянето на социални услуги в общината, което създава известни рискове за натовареността на персонала на услугите през следващ период.

Необходимо е ефективно и ефикасно реформиране и предоставяне на социалните услуги в условията на пандемия, вкл. чрез въвеждането на нови дигитални форми на социални услуги и тяхното управление;

Необходимо е подобряване на услугите за образование и грижа за деца с увреждания и техните семейства.

Потенциал за развитие:

Община Велико Търново има капацитет, както за подготовка на проектни предложения, така и за тяхното изпълнение. Административният капацитет, както и експертизата на общинската администрация ще позволи

---

⁸⁵ <https://www.mrrb.bg/bg/godishen-doklad-za-nablyudenie-na-izpulenieto-na-regionalniya-plan-za-razvitie-na-severen-centralen-rajon-za-2018g/>

⁸⁶

https://www.schoolofpolitics.org/oak/Pdf/Gradove/Veliko_Tarnovo/Resume_FINAL.pdf

⁸⁷

https://www.schoolofpolitics.org/oak/Pdf/Gradove/Veliko_Tarnovo/Resume_FINAL.pdf

да се осъществят междусекторни политики за социално включване на рисковите групи и приближаване на услугите максимално до потребностите им.

С оглед постигането на по-добро качеството на живот на рисковите групи на територията на община Велико Търново е необходимо да се планират интервенции свързани с разширяване капацитета на съществуващите услуги и развитие на нови:

- разширяване капацитета услуги в общността за лица с психични и интелектуални затруднения;
- разширяване капацитета на услуги в общността за деца с увреждания;
- услуги в домашна среда за възрастни хора с увреждания и стари хора;
- развитие на интегрирани здравно социални услуги и образователно - социални за деца;
- развитие интегрирани услуги здравно -социални услуги за лица;
- партньорски проекти със съседни общини за предоставяне на социални услуги;
- разширяване обхвата на програми за социално включване на младежи и безработни.

Приоритетите и планирането на социалните услуги е в пряка връзка със Закона за социалните услуги в сила от 2020 г. Видно е, че социалните услуги ще бъдат планирани на национално ниво. Предвижда се до края на 2021 г. да се разработи Национална карта на

социалните услуги. За целта следва да изготвят анализ какви са потребностите на местното население. Едва след това на тази база ще бъде подготвена и националната карта като целта е държавата да гарантира минимален пакет от социални услуги в цялата страна. Планирането ще бъде основание община Велико Търново да заяви какви социални услуги ще предоставя, за да бъде осигурено държавно финансиране.

4.5. Състояние на дейностите и услугите в областта на културата

Политиката на Община Велико Търново в областта на културата се осъществява от Дирекция „Култура, туризъм и международни дейности“ организира дейността по формирането и реализирането на общинската политика в областта на културата, културния туризъм, съхраняването, поддържането и популяризирането на културното-историческото наследство и международните дейности на Община Велико Търново.⁸⁸

Велико Търново е средище на многообразни културни дейности – театрална, музейна, библиотечна, галерийна, комплексна читалищна дейност и др.

Културни институции

Музеи

Музейната дейност в община Велико Търново е с над 140-годишна история и е определящ фактор за развитие на

---

⁸⁸ Източник: Устройствен правилник на общинската администрация на Община Велико Търново; <https://www.veliko->

[tarnovo.bg/media//filer/2020/10/06/ustroistven-pravilnik-vt-2020-10.pdf](https://www.veliko-tarnovo.bg/media//filer/2020/10/06/ustroistven-pravilnik-vt-2020-10.pdf)

културно – историческия профил на региона и туризма.

Инфраструктурата на музейната дейност се представя от Регионалния исторически музей (РИМ), който обединява множество отделни музей (обособени експозиции) и музейни обекти. РИМ – Велико Търново разполага с около 134 000 музейни единици.⁸⁹

Експозициите са представени в самостоятелни обекти, които са част от недвижимото културно наследство: Археологически музей; Музей „Възраждане и Учредително събрание“; Музей „Нова и най – нова история“; Музей „Затвор“; Музей „Сарафкина къща“; Къща – музей „Петко Р. Славейков“; Музей „Констанцалиева къща“; Къща – музей „Филип Тотю“; Исторически музей – гр. Килифарево и Етнографски комплекс „Осенарска река“.

Музейни обекти са трите резервата, разположени на територията на общината: Архитектурно – музейен резерват „Царевец“; Архитектурно-музейен резерват „Трапезица“

Археологически резерват „Никополис ад Иструм“, църквите „Св. 40 Мъченици“, „Св. Петър и Павел“, „Св. Иван Рилски“, „Св. Димитър“, „Св. Георги“, „Рождество Христово“ – Арбанаси; „Св. Архангели Михаил и Гавраил“ – Арбанаси; „Св. Димитър“ – Арбанаси; „Св. Георги“ – Арбанаси, както и „Шишмановата баня“

С представителен характер е Архитектурно-музейния комплекс „Царевец“. Археологическият музей съхранява голям брой археологически паметници, илюстриращи

хилядолетната история и култура на Великотърновския регион. В град Велико Търново функционира и филиал на Националния археологически институт с музей при БАН, изпълняващ изследователски дейности.

Част от структурата на РИМ-Велико Търново е Мултимедийният посетителски център „Царевград Търнов“.

През периода 2014-2020г. се увеличава броят на посещенията в музеите при сравнително запазване броя на експонатите. Значително по-висок е интересът от страна на чуждестранните посетители на музеи и обекти в сравнение със средните за страната стойности. Част от диверсификацията на дейността са анимациите, събития, исторически възстановки.

Фигура 4.5.1. Тенденции в посещения и експонатите в музеите в област Велико Търново (хил.бр.)

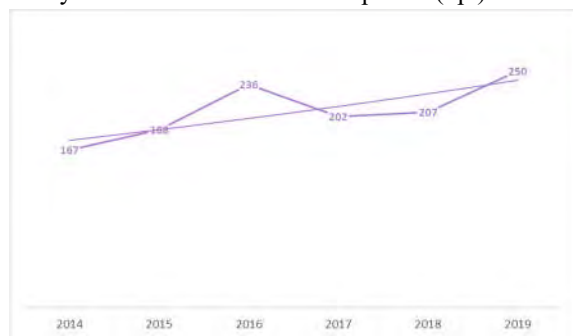

През периода 2014-2020г. се отчита устойчива тенденция на увеличаване на персонала на работещите в музеите.

Същевременно делът на квалифицираните специалисти с научна степен е под средните стойности за страната в началото (35% към 32%) и в края на периода (31% към 27%).

⁸⁹ Източник: <https://museumvt.com/bg/>

Фигура 4.5.2. Персонал, обезпечаващ дейността на музеите в област Велико Търново (бр.)

Относително ниският дял на квалифицираните специалисти във Велико Търново се дължи и на обективните условия, свързани с нуждата от помощен персонал, необходим за поддържането на големите като площ музейни и архитектурни обекти.⁹⁰

Галерии и публични пространства за изложби

Регионална художествена галерия „Борис Денев“ е една от най-старите и най-богатите галерии в страната. Разположена е в самостоятелна сграда в парк „Асеновци“. Експозициите са разположени на площ 850 кв.м, в три раздела - живопис, графика и скулптура като броят на експонатите надхвърля 5 530.

Изложбените зали „Рафаел Михайлов“, освен като пространство за експозиция на изящни изкуства, се ползват активно за провеждане на пленери, симпозиуми, търговски изложения и базари, концерти, конференции.

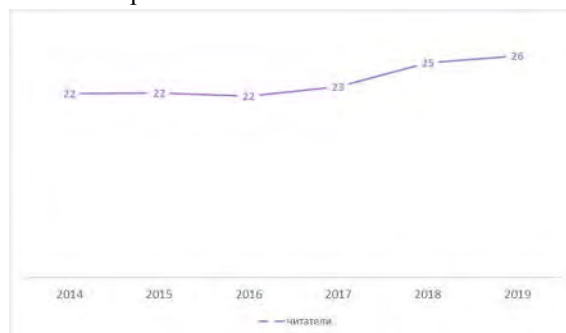
Природните дадености и обособените публични пространства създават добри

условия за експониране на изложби на открито.

Библиотечно дело

Регионалната народна библиотека „Петко Рачев Славейков“ – Велико Търново е основана през 1889 г. като първата публична библиотека в гр. Велико Търново. Тя изпълнява надобщински функции като методичен център за 150 обществени библиотеки на територията на област Велико Търново.

Фигура 4.5.3. Читатели (хил. бр.) в библиотеки с библиотечен фонд над 200 хил. бр. в област Велико Търново

Фигура 4.5.4. Съотношение библиотечен фонд и зает библиотечен фонд (хил. бр.) в област Велико Търново

Дигиталната библиотека е електронното лице на библиотеката, чрез която е осигурен достъп до електронни онлайн каталози, да се изтеглят в PDF издания и библиографии под формата на

⁹⁰ Източник: Стратегията за развитие на културата в община Велико Търново за периода 2020 - 2030

електронни книги.⁹¹ Целта на Дигиталната библиотека е да отразява процесите по дигитализация и да предостави за свободно ползване на обществото електронните издания, чиито авторски права принадлежат на библиотеката.

Дейността на библиотеката се затруднява от амортизираната база и недостатъчно добрите условия за съхранение на книжния фонд.

Читалища

В Община Велико Търново съществува добре развита читалищна мрежа с 38 читалища, от които 8 в града и 30 в селата. Увеличеният брой живеещи в селата е благоприятен фактор за развитието на читалищните дейности и ангажиране на местното население в творчески художествени дейности. Добре функциониращите читалища са от основно значение за децентрализацията в създаването, разпространението и потреблението на култура и изкуства. Регистрираните членове на читалища в Област Велико Търново са над 12 000, което е близо 6% от икономически активното население в трудоспособна и надтрудоспособна възраст, при средни стойности по същия показател за страната от 5%.⁹²

През периода 2014-2020г. са извършвани частични ремонтни дейности по читалищните сгради на територията на общината.

⁹¹ Източник:

<https://libraryvt.com/%D0%B4%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D0%B8%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0.html>

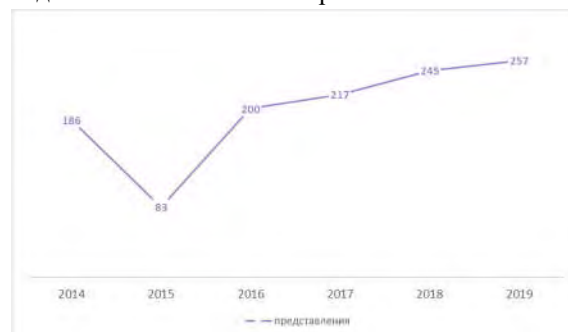
Сценични изкуства

Театралната дейност е свързана с функциите на Музикално-драматичен театър „Константин Кисимов“. Материалната база на МДТ включва две зали – голяма и камерна. Салонът е с капацитет 644 места, а камерната зала – 120 места. За анализирания период няма промени в инфраструктурата на театралната дейност. Дейността на театъра е с национална значимост.⁹³

Кукленото изкуство е представено от частната формация Куклен театър „ВЕСЕЛ“, развиваща дейността си в НЧ „Искра“. Общината е изградила трайно партньорство с частния куклен театър „Весел“, благодарение на което в салона на НЧ „Искра“, освен представления на театъра-домакин, гостуват и куклени театри от страната.

През периода 2014-2020 се отчита увеличаване броя на театралните представления в културния афиш на областта.

Фигура 4.5.5. Брой театрални представления на година в област Велико Търново ⁹⁴

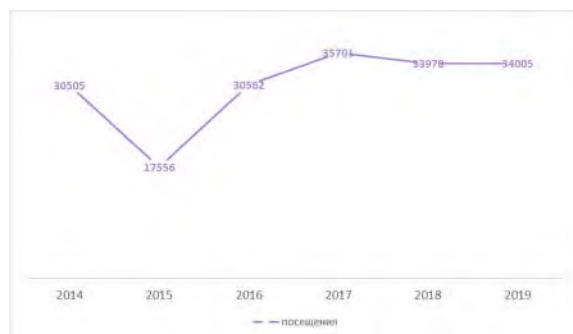
Посещаемостта в театрите също отчита колеблива тенденция към увеличаване, след рязък спад през 2015г.

⁹² Източник: Община Велико Търново

⁹³ Източник: <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/kultura-i-turizm/kulturni-institucii/muzikalno-dramatichen-teatr-konstantin-kisimov-1/>

⁹⁴ Източник: НСИ; Районите, областите и общините в Република България

Фигура 4.5.6. Посещаемост на театрите в област Велико Търново ⁹⁵

Общинският духов оркестър, създаден в средата на миналия век, продължава своето развитие. Той участва в различни празнични събития в града и региона, изнася самостоятелни концерти и турнета в страната и чужбина, участва във фестивали и др. Работи с изяви имена на световната и европейска сцени като солисти на оркестъра.

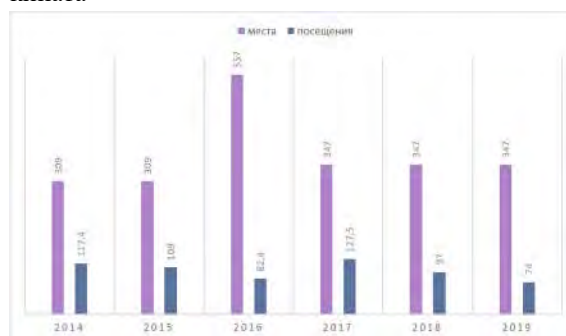
Кино

В общинския център има два кинокомплекса. Кино „Палас“ в МОЛ-Велико Търново разполага с три изцяло нови зали, оборудвани със сребърни екрани, последни поколения аудио и кинотехника – нови 3D системи Volfoni.50.

Кинокомплекс „Кинополис“, започва дейността си през 2017г. в читалище „Искра“. Разполага с четири модерни зали, разположени на два етаж. Най-голямата зала е с 81 места, вторият по-голям салон е с 40, а останалите два са съответно с 33 и 23 места.

⁹⁵ Източник: НСИ; Районите, областите и общините в Република България

Фигура 4.5.7. Капацитет и посещаемост на кината ⁹⁶

Направените инвестиции в разширяване на инфраструктурата се отразяват положително на посещаемостта на кината, но след 2017г. има спад в броя на посещенията.

Инфраструктура за културни събития

Дворецът на културата и спорта „Васил Левски“ е мултифункционален комплекс за събития. Открит е през 1985 г. и заема 5184 кв.м застроена и има 11 726 кв.м разгънатата площ на десет нива. Разполага с модерни условия за реализиране на международни събития. Капацитетът на голяма зала е 1 600, на малка зала - 40 места, три малки заседателни зали, пресцентър и др.⁹⁷

Театрален салон на НЧ „Надежда 1869“ - през 1973 година театралният салон е обявен за национален паметник на културата с историческо значение. Залата разполага с 300 места и продължава да се ползва за театрални спектакли и концерти.³³

Залата на Община Велико Търново разполага с 300 места и освен за пряката дейност на общинската администрация и Великотърновския общински съвет, домакинства разнообразни концертни и други празнични събития.

⁹⁶ Източник: НСИ; Районите, областите и общините в Република България

⁹⁷ Източник: <http://veliko-tarnovo.net/>

Открито публично пространство за провеждане на културни събития е Летният театър в парк „Марно поле“, който е основна сцена на концерти, филмови прожекции и др. Разполага с 1 500 седящи места.

Организации и съюзи

Във Велико Търново има представителства на Съюза на българските художници, Съюза на българските писатели, Съюза на архитектите в България и Камарата на архитектите в България, а Регионалната занаятчийска камара-Велико Търново обединява занаятчиите на територията на общината.

Голямо значение за богатото културно наследство има и Великотърновската Света митрополия. Във Великотърновската духовна околия съществуват 54 действащи храма, а само на територията на община Велико Търново - десет манастира.

Функционират Държавен архив-Велико Търново, Държавен военноисторически архив към Държавна агенция „Архиви“.

Общинска политика в областта на културата

Финансирането на дейностите в група „Култура“ се осъществява с три основни инструмента: делегирани дейности от държавата, местни дейности и трансфери от Министерството на културата.

Стратегията за развитие на културата в община Велико Търново за периода 2020 - 2030

Стратегията е основополагащ документ за реализиране на културната политика на Община Велико Търново. Стратегическа цел е „Утвърждаване образа на Велико Търново като историческа и духовна столица на България, в средище, което укрепва и популяризира българската национална идентичност като съставна част от европейските и световни постижения на цивилизацията.“ Изведени са конкретни приоритети и мерки, чрез които тя ще бъде постигната.⁹⁸

Програма „Изкуство и култура Велико Търново“⁹⁹

Програмата е ефективен инструмент за финансиране на проекти в областта на изкуството и културата, които се реализират на територията на община Велико Търново, чрез бюджета на Община Велико Търново. Чрез нея се постигат конкретно измерими резултати по изпълнение на Стратегията за развитие на културата в община Велико Търново за периода 2020 – 2030.

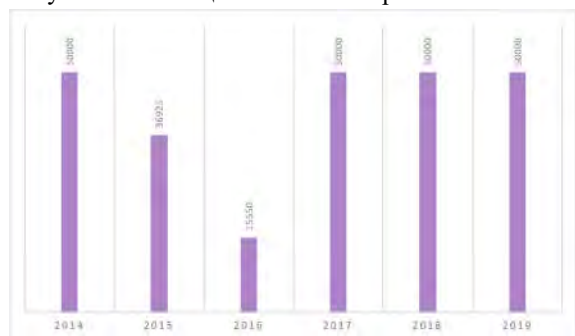
Чрез програмата общинската администрация подкрепя и стимулира създаването и представянето на нови произведения на изкуството, културни събития и развитието на културни дейности. На практика се създават условия за подкрепа на процеса за развитие на творческите индустрии.

---

⁹⁸ Източник: <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/kultura-i-turizm/strategia-za-razvitiie-na-kulturata-v-obshtina-veliko-tarnovo-2020-2030/>

⁹⁹ <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/kultura-i-turizm/programa-izkustvo-i-kultura-veliko-trnovo/>

Фигура 4.5.8. Разходи за Програма „Култура и изкуство“ на Община Велико Търново¹⁰⁰

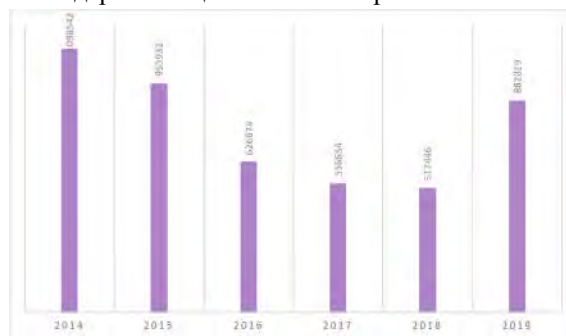
Календар на културните събития

Календарът на културните събития има за цел да осигури провеждане на събития с висока художествена стойност, които формират културния облик и специфичната културна идентичност на град Велико Търново и населените места в общината.¹⁰¹ Събитията осигуряват постигане на приемственост и разпознаваемост на културния живот и гарантират динамика, творчество и жанрово разнообразие. Календарът на културните събития включва събития, които се организират самостоятелно от Общината и в партньорства с други културни оператори в контекста на специфичната културна среда на Велико Търново. Основните групи събития са: традиционни чествания на исторически събития и бележити личности; традиционни празници; фестивали и културни събития от всички жанрове на изкуството; любителско творчество и читалищна дейност.

¹⁰⁰ Източник: Дирекция „Култура, туризъм и международни дейности“, Община Велико Търново

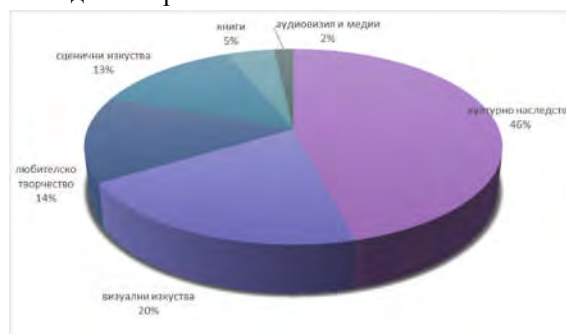
¹⁰¹ Източник: https://www.veliko-tarnovo.bg/media//filer/2020/02/18/123-kum_prilojenie14.pdf

Фигура 4.5.9. Разходи за събития от културния календар на Община Велико Търново¹⁰²

Близо половината от предвидените средства са предназначени за подпомагане и популяризиране на културното наследство. Втори по значение са сценичните изкуства, следвани от визуалните изкуства, аудиовизията, любителското изкуство и книгите. За близо една трета от събитията Община Велико Търново съдейства с логистична помощ и освобождаване от разходи за наем.

Фигура 4.5.10 Разпределение на Културния календар в Община Велико Търново през 2019 г. по видове и брой събития¹⁰³

Подобни действия оптимизират в значителна степен преките финансови разходи. Част от представените събития са без предварително фиксирани дати на

¹⁰² Източник: Дирекция „Култура, туризъм и международни дейности“, Община Велико Търново

¹⁰³ Източник: Община Велико Търново

провеждане. Тази информационна динамика прави проблематично качествено популяризиране на общинския Културен календар.

В културния календар най-голям дял заема темата за културно – историческото наследство – 52 събития, следвани от визуалните изкуства – 23. Най-малък брой събития са в тематично направление „Аудиовизия и медии“, което имат силен иновативен потенциал. Намирането на баланс между различните тематични направления ще направи календара по-интересен и ще бъде оказана реална подкрепа за предприемачеството в областта на културата и изкуствата, както и разкриване и използване на потенциала на изкуствата, културните и творческите индустрии за интегрираното развитие на града.

Инфраструктурна обезпеченост за извършване на дейности и предоставяне на услуги в областта на културата

Община Велико Търново текущо обновява архитектурни културни ценности във всички населени места в общината, но реализирания финансов ресурс не покрива реалната необходимост за подобряване инфраструктурата обезпеченост за дейности и услуги в областта на културата. През периода 2014-2020, чрез Инвестиционни програми на Община Велико Търново, всяка година са правени инвестиции за оборудване на културната инфраструктура /в ХГ „Борис Денев“; Изложбени зали „Рафаел Михайлов“ и др./

В процес на изпълнение е проект „Разширяване на Мултимедиен център

Царевград Търнов“. Проектът цели разширяване на съществуващ мултимедиен посетителски център, с което ще се повиши въздействието от предлаганата туристическа атракция.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие

Наличието на разработена стратегия за развитие на културата с времеви хоризонт до 2030г. е стабилна основа за оползотворяване и развитие на наличните ресурси и създаване на нови. Създаването на нови пространства за култура е отправна точка в интегрирането на съществуваща среда и творческа дейност. Прохождащият модел за социалното приобщаване, включване и участие на гражданите, на творческите гилдии ще се утвърждава с постоянна и целенасочена политика за постигне на набелязаните цели.

Инвестициите в културната инфраструктура остават приоритет, като са насочени основно към реализиране на проектите „Инвестиции в знакови културни обекти на град Велико Търново – Фаза 2“; „Създаване на атрактивна зона за културен и конгресен туризъм на Територията на Старото военно училище – Фаза 2“ и „Привлекателна и съхранена автентична градска среда на град Велико Търново – Фаза 2“

Проектът за изграждане на аудиториум „Никополис ад Иструм“ в с. Никюп ще цели представяне и популяризиране историята на археологическия резерват Никополис ад Иструм. Приоритизирането на проектите и възможностите за осигуряване на европейско финансиране е една от

причините за реализирането му в дългосрочен план.

Проект „Обновяване и енергийна ефективност на културна инфраструктура, вкл. околно пространство, достъпна среда и видеонаблюдение“ е многокомпонентен и мащабен. В обхвата са включени 6 самостоятелни обекти (т.нар. дейности), които изискват както сериозен финансов ресурс, така и проектна готовност, за да се кандидатства за финансиране.

За обектите Къща-музей „Леон Филипков“; Музей „Нова история“; Читалище „Надежда 1869“; Читалище „П.Р.Славейков“, кв. „Варуша“; Художествена галерия „Иван Христов“ основните проблеми, които са идентифицирани са: наличие на финансови ограничения - недостиг на общински средства за финансиране; липса на проектна готовност, за да се търсят възможности за европейско финансиране. Идентични са изводите и за проект „Реконструкция на Народно читалище „Съзнание – 1936“ и внедряване на мерки за енергийна ефективност, благоустрояване и рехабилитация на двор и ограда“, който е планиран в ИП на ОПРР 2014-2020 г.

4.6. Състояние на дейностите и услугите в областта на спорта

Политиката на Община Велико Търново за развитие на спорта се основава на следните нормативни документи:

- Закон за физическото възпитание и спорта¹⁰⁴

- Закон за младежта¹⁰⁵

- Закон за опазване на обществения ред при провеждането на спортни мероприятия¹⁰⁶ (ЗООРПСМ)

- Наредба за финансово подпомагане на спортните клубове в Община Велико Търново.

Политиката на Община Велико Търново за развитие на спорта се основава на следните стратегически документи:

- Национална стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта 2012-2022, приета с Решение на Народното събрание от 24.11.2011г.¹⁰⁷ Националната стратегия отразява приоритетите на Европейския съюз за спорта, Международната харта за физическо възпитание и спорт на ЮНЕСКО, Олимпийската харта на МОК, които разкриват фундаменталната роля на физическото възпитание и спорта за жизнения просперитет на обществото. Стратегията е основополагащ документ за ролята, мястото и социалните функции на физическото възпитание и спорта в Република България. Тя отразява необходимостта от качествено преустройство на системата за физическо възпитание и спорт като задължителен компонент на политическите, икономическите и социалните промени в обществото. В стратегията са изложени принципните подходи и теоретическите постановки,

¹⁰⁴ ЗФВС, Обн., ДВ, бр. 86 от 18.10.2018 г., в сила от 18.01.2019 г., посл. изм. и доп., бр. 96 от 10.11.2020 г., в сила от 1.01.2021 г.)

¹⁰⁵ ЗМ, Обн., ДВ, бр. 31 от 20.04.2012 г., в сила от 20.04.2012 г., посл. доп., бр. 77 от 18.09.2018 г., в сила от 1.01.2019 г.);

¹⁰⁶ЗООРПСМ (Обн., ДВ, бр. 96 от 29.10.2004 г., в сила от 30.11.2004 г., посл. изм., бр. 86 от 18.10.2018 г., в сила от 18.01.2019 г.)

¹⁰⁷

<https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=713>

определящи главната стратегическа цел и основните насоки на Националната система за физическо възпитание и спорт, основните принципи, върху които тя се изгражда, обхвата на системата с основните ѝ структури и дейности, нейната организация и управление, с приоритетните и спомагателните функции на държавните и обществените институции; различните видове осигурявания, както и критериите за ефективността на системата в новите социално-икономически условия.

Реализирането на политиката се осъществява от Дирекция „Образование, младежки дейности и спорт“, а общинско предприятие „Спортни имоти и прояви“ осъществява поддръжката и управлението на спортно – материалната база.

Редовно се поддържа публичен регистър на спортни клубове на територията на Община Велико Търново.¹⁰⁸

Спортни клубове

На територията на град Велико Търново функционират 52 клуба по различни видове спорт. Всички са регистрирани по Закона за физическото възпитание и спорта, като членуват в съответната спортна федерация и са вписани в регистъра на Министерство на младежта и спорта (ММС). Спортните клубове предоставят възможност за активно занимание със спорт на всички възрастови групи. От направения преглед е установено, че спектърът на видовете спорт е много широк.

---

¹⁰⁸ <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/sport/publichen-registr-na-sportni-klubove-na-teritoriyata-na-obshina-veliko-tarnovo/>

Спортът в община Велико Търново е свързан с дейността, както на професионалните спортни клубове, така и на любители на физическото възпитание и спортните занимания.

Спортна инфраструктура

Спортната инфраструктура е съсредоточена основно в изградените спортни комплекси в гр. Велико Търново и в отделни спортни обекти в гр. Велико Търново и някои от останалите населени места в общината.

Информация за спортните обекти на територията на общината са публично достъпни в регистъра на спортните обекти на страницата на Министерство на младежта и спорта.¹⁰⁹

Голяма част от обектите са концентрирани в град Велико Търново.

По-големи от тях са:

Спортен комплекс „Ивайло“ (Юг и Север). СК „Ивайло-ЮГ“ включва зали за художествена гимнастика, борба, карате, баскетбол, спортна гимнастика, закрыта писта, спортно стрелбище, зала за обща физическа подготовка и др. Общата площ на комплекса е 4 400 кв.м. СК „Спортни зали – Север“ включва зали за щанги, за борба, стрелба с обща площ – 1 217 кв.м. Към покрития плувен басейн (644 кв. м) има прилежаща зала за хандбал, малка зала за обща физическа подготовка и др. с обща площ, вкл. и плувен басейн – 1 600 кв.м.

В процес изпълнение е голям инвестиционен проект за обновяване на северните спортни зали на стадион „Ивайло“, чрез който ще бъде

¹⁰⁹

http://mpes.government.bg/Pages/Registers/sports_objects.aspx

постигнато подобряване на условията за спортна подготовка на състезателите по бокс, борба, вдигане на тежести и стрелба. Финансирането е осигурено от Министерство на младежта и спорта.

През периода 2014-2020г. спортната инфраструктурата е значително подобрена: подменено е осветлението на стадион „Ивайло“, което е сред най-ефективните и добри в страната, извършва се модернизация на целия спортен комплекс, построено е тренировъчното футболно игрище „Трифон Иванов“ до Спортно училище „Г.Живков“.

Към спортната инфраструктура в общината се включват и редица спортни площадки, спортни игрища в учебните заведения и в някои от останалите населени места в общината. През периода 2014-2020 са изградени 28 нови спортни площадки, отговарящи на европейските изисквания.

Слабо развита е спортната база в селата от общината.

Добре изградена е Конна база Арбанаси, собственост на Община Велико Търново.

Спортни обекти са изградени в гр. Дебелец, гр. Килифарево, с. Леденик, с. Самоводене, с. Ресен, с. Шемшево. В с. Никюп и в с. Шемшево са налични поземлени имоти отредени „за спорт и атракции“.¹¹⁰

Към спортната инфраструктура в общината се включват и редица спортни площадки, спортни игрища в учебните заведения и в някои от останалите населени места в общината. През периода са изградени 28 нови спортни

площадки, отговарящи на европейските изисквания.

Общинска политика

Въведена е практиката за ежегодна номинация „Спортист на годината“, като се прилагат утвърдени Правила за определяне на „спортист на годината“ в община Велико Търново.¹¹¹

Номинациите се извършват в категории мъже и жени, юноши и девойки, „Треньор на годината“. Финансовите средства определени за награди на призовите места се гласуват ежегодно с приемане на годишния бюджет на Общината. Това е една добра практика, чрез която се дава възможност на местната спортна общност, спортни журналисти от местните медии, спортни експерти чрез анкетно гласуване да направят избора на изявените спортисти. Основните задачи, към които следва да се придържа общинската администрация са: поддържане на стабилни и конструктивни взаимодействия с училищните ръководства на територията на общината, изграждане на система за идентифициране на ученическите интереси и предпочитания към спортни занимания, подобряване на материалната спортна база в училищата, разработване на информационна стратегия за привличане на учениците в предстоящите спортните събития, организирани от общината и внасяне на иновативни методи в организацията и съдържанието на извънкласната тренировъчна и състезателна дейност за пълноценно използване на свободното

---

¹¹⁰ https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2020/03/25/spisak_sportni_obekti.pdf

¹¹¹ <https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2015/08/03/sportist-na-godinata-kriterii-2015.pdf>

време и превенция срещу наркоманията, детската престъпност, насилието и други социални деформации.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие

Нивото на физическата активност на населението остава ниско, в условия на липса на национален стратегически документ за развитие на масов спорт, със сериозни импликации върху здравния статус на населението. Тревожно голяма част от училищата в страната не предоставят адекватни условия за провеждане на учебни занятия по физическо възпитание и спорт и изпитват затруднения при реализиране на спортните дейности, а намеренията на политиката за преодоляването на този проблем не изглеждат финансово обезпечени.

Една от задачите, които стои пред местната администрация в периода до 2021 - 2027 г. е подобряване на спортната инфраструктура за практикуване на масов спорт, подобряване на физическото здраве на жителите на града и подобряване качеството.

Вниманието ще бъде насочено към изграждане на нови обекти. Изграждане на втора мултифункционална спортна зала за баскетбол, волейбол и хандбал, както и полигон за хвърляне на диск и чук са идентифицирани като бъдещи приоритетни в сферата на професионалния спорт. Изграждането на тренировъчно футболно игрище на мястото на бившата ледена пързалка (западно от стадион „Ивайло“) е много

важна бъдеща инвестиция в областта на спорта във Велико Търново.

Предвижда се да бъдат осигурени инвестиции за основен ремонт на физкултурните салони в училищата.

Политиката в областта на спорта – и в частност тази за развитие на масовия спорт – има отношение към изпълнението на Цел 3 „Осигуряване на здравословен живот и насърчаване на благосъстоянието на всички във всички възрасти“ от Целите за устойчиво развитие на ООН. По данни на Eurobarometer¹¹², като ниво на физическата активност на населението, България се нарежда на последно място сред страните от ЕС, с едва 2% редовно практикуващи спорт и 68% никога не участващи в спортни дейности. Ниската физическа активност има сериозни импликации върху здравния статус на населението. Само 2% от българите са членове на спортни клубове, 5% в клубове за фитнес и здраве и 6% в други видове клубове. При това, динамиката в стойностите на тези показатели спрямо предходни издания на изследването е незначителна. Все пак, по-задълбочен анализ на представянето на страната в проучването разкрива, че през последните години в някои сегменти и групи от населението е отчетено известно повишаване на нивото на физическата активност, като това в най-голяма степен важи за мъжете на 15-39 г. и жените на 25-39 г.

Прегледът на причините за неучастие в спортни дейности и физическа активност показва, че най-често споменаваната причина е липсата на време (41% от респондентите), следвана

---

¹¹² Special Eurobarometer 472: Sport&Physical Activity, December 2017

от липсата на мотивация или интерес (28%), като в това отношение няма значима разлика спрямо тенденциите в общността. Повече от половината анкетирани обаче заявяват, че по местоживее не им се предоставят достатъчно възможности за спорт и физическа активност, като страната изостава значително от ЕС в това отношение. При това, относителният дял на населението, виждащо ограничения в достъпа до спортна инфраструктура не проявява трайна тенденция на подобрене, въпреки че през последните години се полагат усилия за изграждане на спортна инфраструктура и специализирани площадки.

Във връзка с приоритетите на общоевропейската и национална здравна политика, спортната политика ще трябва да отдели необходимото внимание както на спорта в свободното време, така и на организирания масов спорт за населението. Без да се подценяват въпросите с равния достъп и социалното приобщаване на хората с увреждания и специални потребности от различни

възрастови групи, техните нужди също трябва да намерят място в съвременната политика за спорта.

Политиката в областта на спорта за учащите е насочена към оптимизиране на двигателния режим, създаване на нагласа за здравословен начин на живот и мотивация за занимания със спорт и изява, но действащият стратегически документ в областта¹¹³ отбелязва, че почти $\frac{3}{4}$ от училищата в страната не предоставят адекватни условия за провеждане на учебни занятия по физическо възпитание и спорт и изпитват затруднения при реализиране на спортните дейности. Едва 697 от общо 2 591 училища в страната разполагат с физкултурен салон съответстващ на нормативно определените стандарти. Въпреки че документът идентифицира приоритетни дейности, които биха могли да адресират това предизвикателство, изпълнението на заложените цели и приоритети не изглежда да е финансово обезпечено.

---

¹¹³ Национална програма за развитие на физическото възпитание и спорта 2018-2020 г., 2018.

Раздел V. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията - условия и предпоставки за развитие на свързана Община Велико Търново

5.1. Транспортни направления и свързаност

Трансевропейска транспортна мрежа (TEN-T)

На територията на Р. България в основната TEN-T мрежа са включени няколко направления на коридорите от основната TEN-T мрежа на ЕС, от които най-важни за община Велико Търново са: железопътните направления „София–Горна Оряховица“ и „Русе - Димитровград“ и пътното направление „София - Велико Търново - Русе - Букурещ“, както и пътното направление „Русе - Велико Търново - Стара Загора - Димитровград - АМ „Марица“.¹¹⁴

Схема 5.1.1. TEN-T пътна мрежа в България¹¹⁵

В близост от община Велико Търново се намира един от възлите в основната TEN-T мрежа - интермодалният

¹¹⁴ Източник: Социално-икономически анализ на районите в Република България Втори етап. Резюме, Част втора, 2019 г., 4.1 Транспортна инфраструктура.

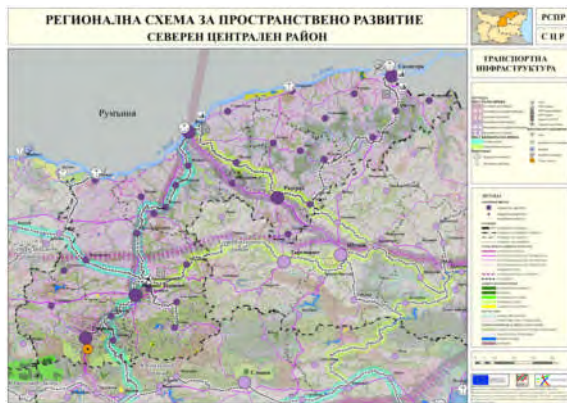
терминал Горна Оряховица, който предстои да бъде изграден.

Основните пътни направления на TEN-T мрежата се формират от пътищата с международно и национално значение: автомагистрала и пътища първи клас, чиято дължина представлява 18,4 % от общата дължина на пътната мрежа в страната. Тези пътища осигуряват интеграцията на пътната мрежа на страната с тази на съседните страни и имат важно значение за интегрирането на територията в национален и в европейски план, а именно: А2 - автомагистрала „Хемус“ - София - Велико Търново - Варна, с планирана дължина 433 км, от които в експлоатация са 38,8 %, а 25,6 % в процес на изграждане. Автомагистралата формира част от пътното направление София - Велико Търново - Русе - Букурещ, включено в основната TEN-T мрежа на територията на страната. Предстои и изграждането на АМ „Русе - Велико Търново“ с дължина 133,240 км.

Схема 5.1.2. Транспортна достъпност на СЦР¹¹⁶

¹¹⁵ Източник: Социално-икономически анализ на районите в Република България Трети етап. Част втора, МРРБ

¹¹⁶ Източник: АНКПР

Пътища с международно и национално значение, пътища с регионално значение

Благоприятното географско местоположение на общината и нейният център - град Велико Търново, заемат значимо място в транспортно-комуникационната система на страната. През територията ѝ преминават важни стратегически транспортни коридори: № 9 - Хелзинки – Александруполис като е налице пространствено-комуникационно и функционално обвързване с река Дунав, № 7 - Рейн - Майн - Дунав, пристанищен комплекс Русе и Свищов/ и с Истанбул посредством връзката с коридор № 4. Друга стратегическа връзка е по оста изток - запад - първокласен път I-4: София - Ботевград - Ябланица - Плевен/ Ловеч - Севлиево - Велико Търново - Шумен - Девня - Варна. Общата му дължина е 264,3 км /Ябланица - Шумен/ и съвпада с Европейски път Е 722. Европейски път Е 722 е международен път и един от най-важните транспортни коридори в България, част от Европейската пътна мрежа, които

¹¹⁷ <https://vt.government.bg/> Регионален план за развитие на Северен централен район 2014-2020 г.

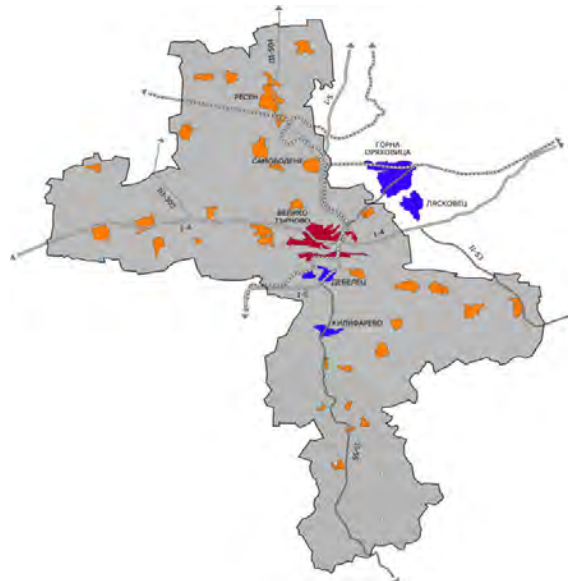
свързва двете построени части на АМ „Хемус“.

Първокласният път I-5: Русе/Бяла - Велико Търново - Стара Загора - Кърджали - граница Гърция Е-85, формиращ направлението на ОЕТК № 9.¹¹⁷

Път I-5 е третият по големина републикански път в България с обща дължина 393 км.

Това дава предимство на общината и в частност на град Велико Търново и утвърждава ролята и като значим транспортно-комуникационен център в националното пространство на Република България.

Схема 5.1.3. Транспортно-комуникационната система на град Велико Търново¹¹⁸

Велико Търново е геометричен център на пространството, ограничено от градовете Варна, Русе, Стара Загора и София. Водещият град на общината отстои приблизително на еднакво разстояние от Русе и Стара Загора и е разположен по средата между Варна и

¹¹⁸ Източник: План за устойчива градска мобилност /ПУГМ/ на град Велико Търново, април 2016 г., с. 17.

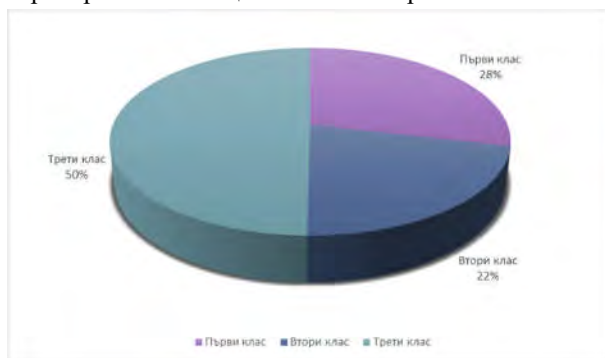

София и на равни отстояния от областните центрове Търговище и Ловеч.

Двете перпендикулярни посоки се осигуряват и от железопътни линии. Общината се пресича от двойната електрифицирана жп линия Варна-Горна Оряховица-София. От гара Велико Търново в южна посока продължава жп линия, която впоследствие се разделя към Габрово и Стара Загора. Стратегическото разположение на община Велико Търново се допълва и от непосредствената близост на големия железопътен възел и летището в Горна Оряховица.

През общината преминават частично или изцяло 12 пътни отсечки от Републиканската пътна мрежа (РПМ) на България с обща дължина 195,8 км, от които пътища I клас, с обща дължина 56 км, II клас - 42,30 км и III клас - 97,50 км.

Фигура 5.1.1. Съотношение между класовете пътища от Републиканската пътна мрежа на територията на Община Велико Търново.

РПМ с пътища I-4 и I-5 съвпада с международните пътища E - 772 и E - 85. Второкласният път II-55 също следва направлението север-юг, като осигурява връзките между Велико Търново, Нова Загора и Свиленград. Така Велико Търново е свързан с три гранични пункта с Румъния, Гърция и Турция чрез директни транспортни връзки.

Състояние на пътната мрежа

Състоянието на пътната мрежа е определящ фактор за обслужването на населените места и възможностите за развитие в района. Делът на първокласната пътна мрежа на територията на община Велико Търново е по-висок от този за областта и като цяло за България. Това се дължи на стратегическото разположение на общината, както и на изградения през 2000 г. пътен възел „Юг“ в град Велико Търново. Пътен възел „Юг“ пресича пътищата София - Варна и Русе - Стара Загора, което го превръща в пресечна точка от национално значение на транспортните коридори „изток-запад“ и „север-юг“.

Друг важен пътен възел за община Велико Търново е пътен възел „Запад“, където се пресичат пътищата София - Варна и път от Старо военно училище до южната част на новия град и град Дебелец. Плътноста на пътната мрежа в общината е 47,1 км/100 км². Добрата свързаност между населените места в община Велико Търново е определена и от дела на второкласните пътища в общата пътна мрежа на община Велико Търново, който е над средните стойности за страната. По-голямата част от пътната мрежа в община Велико Търново е в относително добро състояние.

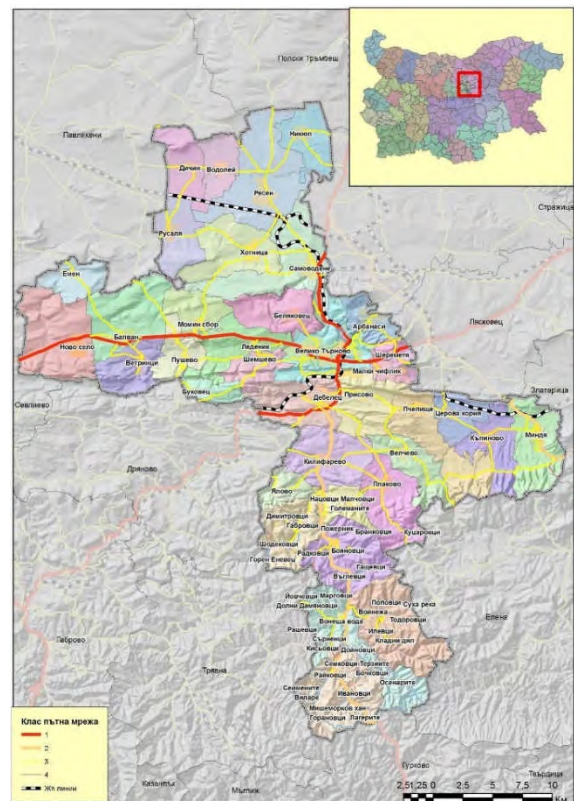
Дължината на общинската пътна мрежа е 231,1 км, от които 167,5 км са бившите четвъртокласни пътища, а 63,6 км са местни общински пътища. През последните години са извършени значителни инвестиции в подобряване на транспортната инфраструктура в границите на общината, с което е

подобро експлоатационното състояние и достъпността на част от населените места и пътищата водещи до тях. Въпреки тези финансови инвестиции цялостното състояние на общинските пътища е незадоволително и за неговото подобряване са необходими значително средства.

Неблагоприятната структура на пътната мрежа за голяма част от областите (предимно в Северна България) налага завишени изисквания към поддържането на съществуващата пътна мрежа в добро състояние. Това е допълнителен проблем, защото за голяма част от областите в Северна България процентът на пътищата в добро състояние е под средния за страната, при това има области, където тенденцията за влошаване е постоянна. Анализът на структурата и функциите на пътната мрежа показва необходимостта от мерки за подобряване на определен вид пътища за различните райони, за да намалят пречките в комуникациите между тях.¹¹⁹ Доизграждането на автомагистралите и високо скоростните пътища, заедно с модернизирани жп линии по основните направления, ще осигури по-рационална пространствена организация на националната транспортна мрежа, връзки между различни европейски страни през територията на страната, връзки на България със съседни страни и връзки между основните урбанизационни центрове вътре в страната. Насърчаването на интермодалността, като възможност за прехвърляне на товари към по-екологосъобразните видове транспорт, е

една от основните мерки за устойчиво и балансирано развитие на транспортната система. Ефективният интермодален транспорт, подкрепен от нови и обновени терминали, има възможност да подобри цялостната транспортна ефективност, както и да намали процента на нарастване на автомобилния товарен трафик чрез предоставяне на допълнителни стимули за използване на железопътен и воден транспорт, посредством интермодални съоръжения.¹²⁰

Схема 5.1.4. Транспортна инфраструктура в община Велико Търново

Пътищата от националната, областната и общинската мрежа на община Велико Търново са с по-голяма плътност от средните показатели за страната. Това се определят както от географското

¹¹⁹ Източник: Социално-икономически анализ на районите в Република България Втори етап. Резюме,

¹²⁰ Източник: Социално-икономически анализ на районите в Република България Втори етап. Резюме, 2019 г.

положение, така и от значението на общината за социално-икономическото развитие на страната.

Пътищата от трите мрежи са в добро състояние и позволяват поддържането на допустимите от закона скорости. Общината е много добре свързана с пътища към пристанищата на р. Дунав: Свищов и Русе. Общината е отлично осигурена от комбинацията на четирите вида транспорт: автомобилен, железопътен, речен и въздушен чрез близостта си до реката и железопътният възел и летището в гр. Горна Оряховица. Националните и областните пътища в общината преминават в населените места като улици, което е типично за страната, което от друга страна благоприятства движението на населението и стоките в общината. Като недостатък може да се отбележи, че по ул. „Магистрална“ на гр. В. Търново преминава главен път I – 4, което предизвиква сериозни задръствания и замърсяване на атмосферата, почвата и водите на града.

Възможностите за общината и гр. Велико Търново са свързани с проектиране и развитие на нова улична мрежа в града за отвеждане на транзитните потоци от автомобили. Необходимо е рехабилитация на част от пътните настилки на съществуващите пътища, с което ще се подобрят условия за движение на МПС с намаляване на замърсяванията при движение.

Мостове и мостови съоръжения

На територията на Община Велико Търново са разположени около 150 броя

мостове и мостови съоръжения, като от тях са 60 бр. съоръжения по републиканската пътна мрежа и 90 бр. по общинската пътна мрежа. Почти една трета от големите мостови съоръжения са в лошо състояние и се нуждаят от рехабилитация. Извършено е възстановяване на мост над р. Янтра между гр. Велико Търново и с. Шемшево на общински път GAB 3110 „път III-303, Керека (граница община Дряново - Велико Търново) - Шемшево - Велико Търново, при км 12+411; трайно възстановяване на общинския път VTR 1009 /път I-5/ - Преображенски манастир“.

Пътен трафик и качество на предоставяните услуги

На територията на община Велико Търново няма данни за обособени извънградски паркинги около града и другите населени места в общината. На територията на общината има общо 24 бензиностанции, от които 19 са в град Велико Търново.¹²¹

Велико Търново има 2 автогари: автогара „Юг“ и автогара „Запад“. Обслужват се 5 международни автобусни линии в посока Букурещ, Пирея и Кишинев.

Автобусните линии от националната транспортна схема, преминаващи през гр. Велико Търново са 84 и са в следните направления: София; Варна; Добрич; Балчик; Шабла, Бургас, Дулово, Разград, Габрово, Плевен, Ловеч, Русе, Левски, Видин, Ямбол, Сливен, Пловдив, Севлиево.¹²² Част от линиите се

¹²¹ Източник: Бензиностанции в Велико Търново, област Велико Търново, България: Fuelo.net

¹²² Източник: vtogaratarnovo.eu/?mode=schedule.

поддържат само в определени дни от седмицата.

От Автогара „Запад“ тръгват 17 междуградски линии до: Свищов, Габрово, Елена, Златарица, Русе, Плевен, Ловеч, Стара Загора, Павликени, Левски, Стражица, Видин, Ямбол, Полски Тръмбеш, Сливен, Бургас, Пловдив и Севлиево и др.

Таблица 5.1.1. Областна транспортна схема на Велико Търново¹²³

№ линия	Маршрут
1	Велико Търново - Горна Оряховица
1a	Велико Търново - Горна Оряховица
2	Велико Търново - Лясковец
2a	Велико Търново - Лясковец
3	Велико Търново - Павликени - Свищов
4	Велико Търново - Полски Тръмбеш - Свищов
5	Велико Търново - Полски Тръмбеш - Вързулица - Свищов
6	Велико Търново - Полски Тръмбеш - Хаджидимитрово - Свищов
7	Велико Търново - Дичин - Павликени
8	Велико Търново - Хотница - Павликени
9	Велико Търново - Паскалевец - Павликени
10	Велико Търново - Полски Тръмбеш
11	Велико Търново - разклон Арбанаси - Горна Оряховица
12	Горна Оряховица - Самоводене - Велико Търново
13	Горна Оряховица - Лясковец - Велико Търново
13a	Горна Оряховица - Лясковец - Велико Търново
14	Горна Оряховица - разклон Арбанаси - Велико Търново
48	Елена - Велико Търново - Елена
53	Полски Тръмбеш - Велико Търново
57	Павликени - Вишовград - Велико Търново
58	Павликени - Мусина - Велико Търново
59	Павликени - Ресен - Велико Търново
64	Свищов - Полски Тръмбеш - Велико Търново
65	Свищов Хаджидимитрово - Велико Търново
66	Свищов - Павликени - Велико Търново
69	Стражица - Велико Търново
71	Стражица - Балканци - Велико Търново
72	Стражица - Добри дял - Велико Търново
74	Сухиндол - Велико Търново

Областната транспортна схема осигурява свързаност между град Велико Търново и съседни и далечни общини от областта. Автобусни линии към южната част на общината, която е разположена в полупланинската част на общината, има от гр. Килифарево и гр.

¹²³ Източник: Областна транспортна схема на област Велико Търново - Bing

Дебелец. По такъв начин част от населените места в общината нямат директна връзка с областния център.

Общинската транспортна схема е много добре съставена, защото автобусните линии от нея преминават през централната част на гр. Велико Търново, респ. се връщат през нея до автогара „Запад“. По такъв начин се пести време и средства и се подобряване качеството на обслужване на населението за качване по спирки в централната част на гр. Велико Търново.

Таблица 5.1.2. Общинска транспортна схема на Велико Търново¹²⁴

№ линия	Маршрут за движение
3	Автогара „Запад“ – бул. „Никола Габровски“ – Кооперативен пазар – ул. „Мармарлийска“/парк „Дружба“ (в обратна посока по бул. „Христо Ботев“) – гр. Дебелец
6	Съдебна палата – бул. „Никола Габровски“ – Автогара „Запад“ – Западна промишлена зона – с. Шемшево – с. Леденик
8	Автогара „Запад“ – бул. „Никола Габровски“ – Кооперативен пазар – бул. „България“ – бул. „Беляковско шосе“ – Централен гробищен парк – с. Беляковец
10	Автогара „Запад“ – бул. „Никола Габровски“ – Съдебна палата – Община Велико Търново – бул. „Независимост“ – пл. „Велчова завера“ – ул. „Опълченска“ – Самоводене – Първомайци – Горна Оряховица
	Автогара „Запад“ – жп гара Горна Оряховица – кв. „Пролет“ – Център – автогара Горна Оряховица
12	Автогара „Запад“ – бул. „Никола Габровски“ – Кооперативен пазар – Арбанаси
14	Автогара „Запад“ – бул. „Никола Габровски“ – Съдебна палата – ул. „Мармарлийска“/парк „Дружба“ – Шеремета – Лясковец – Горна Оряховица
33	Автогара „Запад“ – бул. „Никола Габровски“ – Кооперативен пазар – ул. „Мармарлийска“/парк „Дружба“ (в обратна посока по ул. „Бачо Киро“) – Хлебозавод Велико Търново – Дебелец – Килифарево. След Килифарево автобусите продължават за с. Габровци – с. Наповци – с. Големаните – с. Пляково и др.
66	Автогара „Запад“ – бул. „Никола Габровски“ – Кооперативен пазар – бул. „Васил Левски“/пл. „Майка България“ – Самоводене – Ресен – Никлоп
77	Автогара „Запад“ – бул. „Никола Габровски“ – Кооперативен пазар – ул. „Мармарлийска“/парк „Дружба“ (в обратна посока по ул. „Бачо Киро“) – Хлебозавод Велико Търново – Присово – Пчелище – Церова Кория – Капиново – Миндя
	Автогара „Запад“ – с. Момин сбор – с. Ветренци – с. Балван – с. Ново село
	Централен кооперативен пазар – с. Шемшево – с. Буквец – с. Керека
	Автогара „Запад“ – с. Присово – с. Велчево – Капиновски манастир
	Автогара „Запад“ – гр. Дебелец – гр. Килифарево – Вонеша вода – Мишеморков хан

Може да се отбележи един недостатък - тези 16 общински линии се наслагват на автобусните линии от градския транспорт на града и увеличават трафика от автобуси в по централните му улици с произтичащите от това замърсявания.

¹²⁴ Източник: Велико Търново, Градски транспорт, разписания - GradskiTransport.com

Превозвачи

Превозвачи/оператори на националната, областната и общинската транспортни схеми на гр. Велико Търново са изцяло частни дружества.

Състояние на железопътна мрежа

В пространствената структура на община Велико Търново преминават две от деветте главни жп линии в Република България:

Железопътна линия № 2: София - Мездра - Плевен - Левски - Горна Оряховица - Търговище - Шумен - Варна с дължина по територията на община В. Търново - 13,1 км. Жп линия № 2 е двойна, електрифицирана. Няма гари и спирки на територията на общината.

Железопътна линия № 4: Русе - Горна Оряховица - Велико Търново - Дъбово, Тулово - Стара Загора - Михайлово - Димитровград - Подкова (Свиленград). Дължината и на територията на община В. Търново е 20 км. Линията е единична и електрифицирана. Има 5 бр. гари и спирки на територията на общината.

Железопътно отклонение № 41: Горна Оряховица - Елена преминава в източната част на общината, покрай селата Церова кория и Миндя, с дължина на участъка от 9,9 км. През 2002 г. пътническото движение по линията е преустановено и през 2003 г. линията е закритата като нерентабилна с постановление на Министерски съвет.

Средната гъстота на изградената жп мрежа в страната е 36.3 км/1000 км². Над

средна гъстота 44-55 км/1000 км² имат областите: Плевен, Шумен, Перник, В. Търново, Ст. Загора, Варна, Русе и Пловдив¹²⁵.

Таблица 5.1.3. Разположение на гарите и спирките от жп линия № 4¹²⁶

Гари	Километър от Русе	Разстояние между гарите, км
Самоводене	125+806	
Трапезица	132+600	6,794
Велико Търново	134+210	1,610
Дълга лъка	136+300	2,090
Дебелец	140+757	4,457

Гарите около Велико Търново практически нямат значение за общината. Едновременно с това се наблюдава твърде голямо намаление на пътничко потока до малките гари.

Няма данни за натоварените и разтоварените товари и вагони в гарите на общината.

През гара Велико Търново на ден преминават 18 чифта пътнически влакове към 01.01.2021 г.

Таблица 5.1.4. Динамика на качилите се и слезлите пътници общо по гарите на община В. Търново¹²⁷

Гари	2014	2020	Ръст, % 2020/2014	Дял, % 2020
Самоводене	2631	495	-81,2	0,4
Трапезица	855	554	-35,2	0,5
Велико Търново	199790	110899	-44,5	97,5
Дълга лъка	109	32	-70,6	0,0
Дебелец	3572	1734	-51,5	1,5
Общо	206957	113714	-45,1	100,0

В Плана за възстановяване и устойчивост на Република България¹²⁸ се

¹²⁵Източник: Социално-икономически анализ на районите в Република България Втори етап. Резюме, Част втора, 2019 г., 4.12. Транспортна инфраструктура.

¹²⁶ Източник: Километровник на жп линия № 4.

¹²⁷ Източник: Писмо изх. № 33-00-39/18.02.2021 г. на БДЖ „Пътнически превози“ ЕООД.

¹²⁸ Източник: План за възстановяване и устойчивост на Република България, октомври 2020 г., с. 34-36.

отделя голямо внимание на развитие на железопътния транспорт в цялата страна и особено в Северна България. По отношение на намаляване на замърсяванията и декарбонизация на икономиката има стремеж за възстановяване на железопътния транспорт. Предвиждат се сериозни инвестиции в жп транспорт, с което се очакват позитивни ефекти за околната среда и прехода към „Зелена икономика“ с цел намаляване на междурегионалните различия в страната. Предвижда се цифровизация на жп транспорт чрез модернизация на системите за енергийната ефективност, сигурност и безопасност по направленията от основната и широко обхватната TEN-T мрежа. Планиране се изграждане на ФВЕЦ за задоволяване на нуждите на ДП „НКЖИ“. Също така се отделя внимание на преустройството и рехабилитацията на гари и изграждане на интермодален терминал Горна Оряховица. Реализацията на проекта ще подобри качеството на железопътната инфраструктура в страната и ще позволи нарастване на дела на железопътния транспорт в структурата на превозените товари и пътници за сметка на автомобилния транспорт с очаквани позитивни ефекти по отношение на компонентите и факторите на околната среда. предпоставки за намаляване на междурегионалните различия в страната.

Достъп до воден транспорт - Пристанище Свищов

Община Велико Търново има уникална възможност да бъде обслужване от двете най-големи пристанища на р. Дунав, което е важна предпоставка за активизиране на иновациите и индустрията в триъгълника Свищов - Велико Търново - Русе.

Разстоянието от Велико Търново до пристанище Свищов по път е 64,481 км. По железопътните линии №4, №2 и №24 разстоянието Велико Търново - Свищов е 115,699 км през гарите Горна Оряховица и Левски. Чрез редовната контейнерна линия Констанца-Белград-Констанца, оперирана от БРП, е възможно превозването на контейнери от България до Сърбия и Румъния и обратно. Работи „Ro-Ro“ ферибот през река Дунав между Свищов и Зимнич¹²⁹. Фериботът скъсява разстоянието от Турция-България-Румъния до Централна и Западна Европа със 140 км в сравнение с „Дунав мост“ при Русе-Гюргево. С 4 часа се скъсява и времето за пътуване, защото се избягва натоварения трафик от Русе към Букурещ. Фериботът се обслужва от два кораба и реката се преминава за 15 мин. Съществува потенциална възможност гр. Велико Търново да се обслужва и от пристанище Русе. Разстоянието по път от В. Търново до Русе е 103,4 км, а разстоянието по жп линия №4 - 134+210 км и е по-късо от това между Велико Търново и Свищов.

---

¹²⁹Източник: www.ferry.bg.

Достъп до въздушен транспорт - Летище Горна Оряховица

Летище Горна Оряховица¹³⁰ се намира на 12 км от град Велико Търново. Летище Горна Оряховица е лицензиран летищен оператор, извършващ следните дейности: обслужване на пътници товари с чартърни полети. Летище Горна Оряховица е предпоставка за ускорено социално-икономическо развитие на община В. Търново.

Улична мрежа в община Велико Търново

Състояние на уличната мрежа в селата

Големият брой населени места в общината, значителна част, от които представляват обезлюдени села и села с население под 500 д. създават предпоставки за системна неподдръжка на улична им мрежа, защото това е финансово нецелесъобразно. В резултат на това, с течение на времето, настилката е силно амортизирана. Отделно, части от уличните мрежи в селата никога не са били асфалтирани.

През периода 2014-2020 са реализирани възстановителни работи на общински пътища и пътни съоръжения, като основен източник на финансиране са средства от централния бюджет. Реконструкцията улична мрежа на територията на кметствата и кметските наместничества на територията на

---

¹³⁰ Източник: Летище - Горна Оряховица (gornaoryahovitsa-airport.bg)

¹³¹ Източник: Кадастрална карта Велико Търново | BUSINESS.bg

¹³² Източник: Найденов Н., „Оценка на възможностите за паркиране в гр. Велико

Община Велико Търново се реализира основно от Фонд „Инициативи на местните общности“. Общата стойност на инвестициите в е в размер на близо 4 милиона лева, което е показателно за усилията на общината за обезпечаване на ресурс за тяхното развитие.

Основен проблем е рестриктивния бюджет и невъзможността за осигуряване на финансиране от фондовете на ЕС.

Състоянието на уличната мрежа в гр. Велико Търново

Дължината на уличната мрежа на гр. Велико Търново е 114,6 км. Над 60 % от първа и втора степен улици са в добро или отлично състояние, а от районните улици III клас в добро състояние са 57 %. Най-голямо значение за качеството на кварталите имат улиците IV клас, които поемат основното натоварване от моторизирания поток в урбанизираните територии. Близо 75 % от тях са в добро или отлично състояние и само около 2,7 % са в лошо състояние.

Дължината на града по кадастралната карта е 7,8 км, а широчината 4 км.¹³¹

Средната дължина на първокласната улична на 1 км² е 2165 m, което е малка величина за гр. В. Търново.

Паркинги в гр. Велико Търново¹³²

Нормативната база за паркиране в община Велико Търново е „Наредба за реда за спиране, престой и паркиране на пътни

Търново, основана на паркинг изследване“, „Устойчиво управление на градската мобилност в България, положителният опит в гр. Велико Търново, заключителна конференция 11.06.2010

превозни средства на територията на град Велико Търново“, приета от Великотърновския Общински съвет с Решение № 175/10.04.2012г.

В града автобуси могат да паркират на 1 дневен паркинг на ул. „Крайбрежна“, като през 2014г. броят на паркоместата е бил 5, а през 2020г. е 8.

В съществуващите паркинги през 2014 г. са налични 218 места за леки автомобили, като през 2020г. се отчита ръст от 142% на местата в паркингите. През 2020г. техният брой е 310. През периода 2014-2020 е извършена реконструкцията на паркинг на ул. „Крайбрежна“.

Планира се изграждането на нови паркинги в централната част на града: на терените на Сержантското училище с площ 12 707 кв.м с капацитет 115 леки автомобили и 13 автобуса и на терена Френхисар с площ 63 67 с капацитет 169 автомобили и 10 автобуса.

Таблица 5.1.5. Степен на използване на платените паркинги в гр. Велико Търново

Показатели	Стойност
Брой паркоместа	593
Работни часове за 2019 г.	1992
Приход при 100% заетост	1181256
Приходи от талони	158097
Приходи от SMS	479683
Приходи от паркомат	53823
Общ приход за 2019 г.	691603
Заетост на паркоместа за 2019 г.	55,55 %

През периода 2014-2020г. се увеличава броят на паркоместата за платено паркиране в гр. Велико Търново с близо 108%, като техният брой през 2020г. е

615 в сравнение с 2014г. – 570. Степента на използване на платените паркоместа в гр. Велико Търново е ниска.

Необходими са допълнителни изследвания, за да се установят причините за това равнище на използването на паркоместата. В град Велико Търново няма разделение на платените паркинг места на „Синя“ и „Зелена“ зони.

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите за региона за планиране от ниво 2

На територията на област Велико Търново са разположени 31,6 % от пътищата I – клас и 34,4 % от пътищата III – клас. Тя е най-облагодетелстваната област от всички области в СЦР в това отношение.

Таблица 5.1.6. Развитието на пътната инфраструктура в СЦР и област Велико Търново¹³³

Район	Общо	AM	I - клас	II - клас	III - клас
България	19512	458	2970	4030	12054
СЦР	2964	0	462	635	1867
Област В. Търново	937	0	153	141	643
Общ. В. Търново	194,9	0	56,2	42,2	96,5
Дял обл. В. Търново, %	31,6		33,1	22,2	34,4
Дял общ. В. Търново, %	20,8		58,9	52,9	35,6

Община Велико Търново разполага с 20,8 % от всички пътища в областта. Следва да се отбележи, че в община В. Търново пътищата I - ви и II - ри клас заемат над 50 % от общата им дължина в областта.

С изграждането на AM „Хемус“ и AM „Велико Търново - Русе“ пътната обстановка в областта ще стане още по-добра.

¹³³ Източник: Регионален план за развитие на СЦР от ниво 2, 2014 -2020 г., София, 2013 г., с. 46.

Железопътната инфраструктура в област В. Търново заема водеща роля сред областите в СЦР. От друга страна, с изключение на жп линия №2, останалите отсечки от жп мрежата в СЦР са нуждаят от реконструкция и сериозно подобряване.

Таблица 5.1.7. Развитие на железопътната инфраструктура в СЦР и област Велико Търново¹³⁴

Район	Общо	Двойна	Електрифицирана	Гъстота на 1000 km ²
България	4072	977	2863	36,68
СЦР	627	89	437	41,43
В. Търново	236	82	159	48,64
Дял. В. Търново, %	37,6	92,1	36,4	

Следва да се отбележат някои допълнения към възможностите за развитие на община Велико Търново, а именно:

- Пристанищата по р. Дунав имат значителни свободни площи, които са осигурени с всички инфраструктурни елементи, но в момента не са натоварени и площите не се използват ефективно. Пристанищните площи може да се използват за индустриални цели, вместо да се обособяват и да се благоустрояват други площи /земенделски/. Производството в пристанищата може да започне в кратки срокове.

- Промяната в ориентирането на България към р. Дунав е свързана с промяната на доктрината за използване на реката. Изискванията на търговията са такива, че трябва да се смени системата на корабоплаване, която да гарантира високи скорости на движение на корабите и гаранции за сроковете на доставка на товарите. Съществуващата система на корабоплаване е ориентирана към масови товари, които изискват

ниски скорости на движение и не отговаря на съвременните изисквания.

Прогнозата в „Интегрираната териториална стратегия за развитие на СЦР“ ВГ 32¹³⁵ подчертана високата гъстота на пътната мрежа в Северния централен район. Отсъствието на автомагистрали се смята за слабост на СЦР. Транспортната инфраструктура от висок ранг, като „Дунав мост“, пристанище Русе и пристанище Свищов налагат да продължи развитието на пътната мрежа в СЦР, включващо доизграждането на участъците от автомагистрала „Хемус“ и другите съставни елементи на TEN-T мрежата, които ще създадат условия за по-пълно и ефективно използване на местния потенциал за развитие, вкл. по отношение на транспорта като структуроопределящ сектор. Пътищата II-ри и III-ти клас осигуряват добро транспортно обслужване и транспортна достъпност до малките и средни градове и селата, но съществуват проблеми, свързани с влошени експлоатационни условия в някои участъци, поради недостатъчни ресурси за поддържането ѝ.

Неблагоприятната структура на пътната мрежа в част от областите, попадащи в СЦР, налага завишени изисквания към поддържането на съществуващата пътна мрежа в добро състояние. Изградената жп мрежа в страната е в състояние да задоволи намаляващото търсене на транспортни услуги (особено пътнически), но експлоатационното ѝ състояние е незадоволително, поради просрочени ремонти. Параметрите на

¹³⁴ Източник: Регионален план за развитие на СЦР от ниво 2, 2014 -2020 г., София, 2013 г., с. 47.

¹³⁵ Източник: Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северен централен регион ВГ32

част от главните жп линии в страната допускат проектна скорост за превозите на пътници 130 км/ч и 100 км/ч за товарите, но реално експлоатационната скорост е значително по-ниска поради липсата на надежден подвижен състав и недостига на средства за поддръжка и ремонтни дейности.

Жп линия „София–Мездра–Горна Оряховица–Каспичан–Варна“ свързва района с другите съседни райони и е включена в европейското споразумение за жп линии, по които се осъществяват комбинирани превози. Нейната модернизация подсилва основното направление от TEN-T мрежата-София-Русе-Букурещ.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие

Идентифицирани проблеми

Пътната мрежа от общински пътища не е в добро състояние и затруднява мобилността на населението и движението на материали и стоки. Няма достатъчно данни, за да се установи реалното физическо състояние на пътната и уличната мрежа в област и община Велико Търново.

Железопътният транспорт се използва все по-малко, което е в разрез с изискванията на ЕС за прехвърляне на товари от автомобилния към железопътния транспорт. В „План за възстановяване и устойчивост“ се предвиждат редица мерки за подобряване на състоянието на железопътния транспорт с цел декарбонизация на транспорта.

Няма данни за физическото състояние на пътните и железопътните тунели в община Велико Търново.

Уличната мрежа в селата на община Велико Търново е в недобро състояние и се нуждае от реконструкция за създаване на най-благоприятни условия за движение пеша и използване на индивидуални средства за придвижване, изключващи леките автомобили: велосипеди, ролери, тротинетки и др.

Наблюдава се пренасищане на централната част на града с много линии на градския транспорт, но това не благоприятства свързването на периферните части на града с центъра.

Забавяне в развитието на част от градската среда в кварталите насочва населението към центъра на града, което увеличава потока от ППС в центъра.

Забелязва се, че не е развит велосипедния транспорт.

Необходимо е прилагане на редица „меки“ мерки в мотивиране на населението за здравословен начини на придвижване в града, още повече, че разстоянията са къси.

Неоползотворени ресурси

Наблюдава се излишък от автобусни линии в централната част на града, като част от тях следва да се оптимизират и да обхванат и крайни квартали.

Планира се използването на „меки“ мерки за стимулиране на населението към използване на индивидуални транспортни средства без леки автомобили.

Развитието на търговска и друга инфраструктура в кварталите ще благоприятства намаляване натоварването на центъра на града с

пътници за удовлетворяване на културно битови нужди.

Създаването на пешеходни зони и велоалеи рязко ще увеличи притока на туристи в града и ще намали замърсяването му.

Община Велико Търново има ресурси и административен капацитет, за да подкрепи населението и туристите в здравословна устойчива мобилност.

Потенциал за развитие

Град Велико Търново има много голям потенциал като град на историята, културата и науката.

Градът и общината имат потенциални ресурси за благоприятстване на свободното и безопасно движение на населението в по оста „Кооперативен пазар“ - „Царевец“.

Община Велико Търново ще използва опита си в развитието на градски транспорт, за да проведе мерки по оптимизирането му и ограничаване на автомобилното движение в централната част на града. Модернизирането на градския транспорт с електрически автобуси значително ще подобри чистотата на атмосферния въздух и ще намали шумовото замърсяване. Създаването на нови маршрутни линии с електрически транспортни средства в историческата част на града ще запази и съхрани уникалната инфраструктура.

5.2. Състояние на устойчивата градска мобилност

Община Велико Търново е една от малкото общини, която има разработен

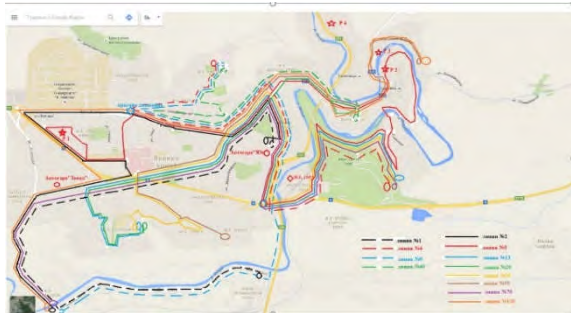
План за управление на градската мобилност (ПУГМ) в рамките на международен проект по планиране на устойчива градска мобилност BoostingUrbanMobilityPlan (Подкрепа на планове за устойчива градска мобилност), финансиран по програма „Интелигентна енергия – Европа IEE“ на ЕС. Документът е хармонизиран и адаптиран с новите изисквания на Закона за регионалното развитие (ЗРР)¹³⁶, както и нови политики на ЕС, свързани с устойчивата градска мобилност. ПИРО Община Велико Търново е сред десетте градски общини: Столична, Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Стара Загора, Плевен, Видин и Благоевград, чиито проекти ще се финансират по Първа приоритетна ос „Интегрирано градско развитие“ на Програма „Развитие на регионите“ за периода 2021-2027г. Инфраструктурните мерки са насочени и към градската мобилност, вкл. за ремонт на улици и пътна мрежа между основния град и околните населени места на територията на общината, мерки за управление на трафика, системи за паркиране, интелигентни транспортни системи, развитие и усъвършенстване на обществените системи за градски транспорт, включително инфраструктура за оборудване и нов подвижен състав, алтернативен и по-екологичен транспорт – велосипеди, електромобили и пътна безопасност чрез превенция и повишаване на осведомеността.

С прилагане на нова политика по отношение на устойчивата градска мобилност има реална възможност да се подобри съществуващата ситуация в

¹³⁶ Източник: изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13 Март 2020 г.

града. Към момента в гр. Велико Търново са определени 12 бр. маршрутни линии на градския транспорт.

Схема 5.2.1. Маршрутна мрежа на градския транспорт в гр. В. Търново

Маршрутната мрежа е изградена исторически и е свързана с релефа на града. Уличната инфраструктура е малка и няма достатъчно улици с подходящи параметри за пропускане на градски транспорт. Затова маршрутните линии преминават само по главни улици. В центъра преминават всички 12 бр. маршрути, докато в определени части на града няма градски транспорт.

Броят на спирките за всички линии в града е 307, вкл. крайните. Средното междуспирково разстояние е 320 м.

Всички линии на градския транспорт преминават по улиците: ул. „Н. Габровски“ – ул. „В. Левски“ – бул. „Независимост“ – ул. „Ст. Стамболов“ – ул. „Ив. Вазов“ – „Царевец“, като на всеки 3,45 мин. преминава автобус. По такъв начин се облагодетелстват само пътниците, които се качват, респ. слизат, на спирките по тези улици. Движението на автобусите от градския транспорт само съвпада с пешеходното движение в града, съчетано от населението му и от многобройните гости на града. Движението на ППС с товароподемност

до 3,5 t по цитираните образуват опашки от транспортни средства, защото повечето спирки нямат джобове. Замърсяването на въздуха е значително. Създават се условия за ПТП в централната градска част.

Без връзка с центъра и други части на града са следните квартали: жк „Картала“, жк „К. Фичето“, жк „Варуша“, жк „Бузлуджа“ (Зона В) и др. Отдалечените квартали на града имат много малки възможности за използване на градски транспорт по следните причини: слабо развитие на уличната мрежа в направление север – юг, липса на подходящи улици за преминаване на автобуси с дължина 12 м и голяма пътниковместимост, голям интервал на движение на 9 линии от градския транспорт и др.

По автобусните линии на гр. В. Търново се движат 16 бр. автобуси. Средната възраст на автобусите към 01.01.2021 г. е 18,25 г. Те са от 10 различни типа. Само един тип е представен от 5 бр. автобуси, но те се различават по пътниковместимост. Тези данни подсказват необходимостта от подновяването на автобусния парк на градския транспорт на гр. В. Търново.

В „Интегрирана териториална стратегия за СЦР в раздела за „Устойчива градска мобилност“¹³⁷ се предлага управление на движението и въвеждане на Интелигентни транспортни системи (ИТС), включващи автоматизирани системи за управление и контрол на движението, осигуряване на предимство на МПС от обществения градски транспорт, системи за информация на пътниците в реално време, автоматизирани системи за продажба на

¹³⁷ Източник: ПРИЛОЖЕНИЕ V (bgregio.eu), с. 26

билети, подсистеми за връзка, системи за видеонаблюдение за центровете за градска мобилност и др.

Във връзка с намаляване на декарбонизацията ще се извърши обновяване на транспортната инфраструктурата за алтернативни горива за нуждите на обществения градски транспорт, в т. ч. гнездовата и контактна мрежа, подобряване на спирки, депа, бази за ремонт, поддръжка и оборудване, зарядни станции.

С Програмата за развитие на регионите ще се финансират зарядни станции в строителните граници на градовете и по протежение на общинската пътна мрежа (пътища IV-ти клас), а с „Програмата за околна среда“ ще финансира закупуването на частни електромобили и изграждането зарядни станции по републиканска пътна мрежа (I, II, III клас пътища). В градовете ще се създават системи за осигуряване на системи за защита от шума.

Предвижда се разработване и подобряване на системи за обществен градски транспорт, в това число закупуване на нов, екологично чист, подвижен състав за нуждите на градския транспорт в съответствие с разпоредбите в Директива 2009/33/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2009 г. за насърчаването на чисти и енергийно ефективни пътни превозни средства.

Ще се стимулира изграждането/обновяването/реконструкцията на улични мрежи и транспортна инфраструктура и съоръженията към нея (мостове, тунели, надлези, подлези и др.) съгласно националното законодателство в сферата на устройството на територията във връзка с развитието на интегрирана система за обществен транспорт.

Предвижда се значително разширяване на инфраструктура за развитие на велосипедния транспорт: велосипедни алеи, паркинги за велосипеди, специализирани пътни знаци, сигнализация и др.

Предвижда се изграждане/обновяване/реконструкция на пешеходни алеи и тротоари, пешеходни зони, подлези, надлези, транспортна инфраструктура, вкл. свързани дейности, като поставяне на пътни знаци, информационни табели, маркировка и др., като част от интегрираната система за градски транспорт.

Внимание се насочва към подобряване на връзките между интегрирания градски транспорт, междуградския автобусен, железопътен, въздушен, вътрешноводен и морски транспорт, като част от реализиране на интермодални превози чрез обновяване на общински автогари и съответните предгарови пространства общинска собственост, автобусни спирки на градския транспорт, осигуряващи лесен трансфер към следващия по вид транспорт и логични връзки между елементите на инфраструктурата и други.

Предвижда се изграждане/обновяване/реконструкция на зони за паркиране и други мерки по организация на паркирането в близост до ключови възли на обществения градски транспорт извън градския център.

Видове транспорт - обществен транспорт, немоторизиран транспорт, автомобилен транспорт

Пешеходно движение

В гр. Велико Търново няма изградена пешеходна зона/и, освободена/и от автомобилно движение. Община Велико Търново ще гарантира развитие на начини на придвижване, предпочитани от максимален брой жители и гости на града, чрез разработване на устойчиви мрежи за велосипедно и пешеходно придвижване.

Усилията на общинската администрация ще бъдат насочени към опазване на околната среда и гарантиране безопасността на пешеходците, велосипедистите и ползвателите на градския транспорт чрез повишаване на осведомеността за възможностите за придвижване, включващи ползите от велосипедното движение и пешеходното придвижване.

Пешеходното движение във Велико Търново се обуславя с висока интензивност в централната и старата градска част. В централната градска част липсва зона, свободна от автомобилно движение, в която пешеходците могат да се движат свободно и да използват за отдых. Този факт е в разрез със световно признатите съвременни практики за организация на движението в урбанизирани територии.

Велосипедно движение

Въпреки своите географски характеристики община Велико Търново предвижда мерки за стимулиране на колоезденето в и около града чрез разработването на схема за велосипедни

станции на самообслужване, както и за стимулиране на велосипедните и развлекателни пътувания на по-дълги разстояния. В „Генерален план за организация на движението на град Велико Търново“ са идентифицирани възможни трасета.

Безопасност на градските пътища

Съоръженията по пътна безопасност, които са изградени и се поддържат от ОПУ-Велико Търново съгласно чл. 6 от Наредба № РД-022-20-10/05.07.2012 г. на републиканските пътища на територията на община Велико Търново, са от вида изпъкнали изкуствени напречни неравности и повдигнати пешеходни пътеки. Те са изградени в урбанизираната територия.

Във „Финален доклад – отчет за изпълнението на интегриран план за градско възстановяване и развитие (ИПГВР) 2014 – 2020 на гр. Велико Търново“ на община Велико Търново е направен отчет на изпълнението на различни проекти, свързани с транспорта.

Обстоятелство в посока намаляването на емисиите от транспорта е закупуването на 3 броя електробуси, зарядна станция и оборудване по проект „Интегриран градски транспорт на град Велико Търново“ за „Организация на движението, паркинги и гаражи“ ЕООД .

Управление на мобилността

Община Велико Търново има добро ниво на справяне с мобилността на населението. Могат да се посочат основните моменти от управлението на мобилността през периода 2014 – 2020 г.:

- Разработени три проекта за управление на мобилността, а именно: ПУГМ, ИГТ и ГПОД.

- Изпълнени изцяло или частично редица „твърди“ и меки“ мерки за подобряване на транспорта в общината. Цитираните проекти са описали и са анализирали съществуващото положение в транспорта на общината. Въз основа на анализите са направени редица ценни предложения за промени в планирането, координацията, организацията и контрола на дейностите в транспорта на общината.

Изводите от проектите са насочени към конкретни действия за подобряване на пътната и уличната мрежа, изграждане на паркинги, оптимизация на маршрутната мрежа на градския транспорт, изграждане на пешеходни зони, велоалени и други мероприятия за подобряване на транспортното обслужване в града.

Отбелязва се определено изоставане в развитието на инфраструктурата за индивидуална мобилност: обособяване на пешеходни зони, тротоари и пътеки за движение пешком, развитие на веломережата, обезопасяване на централната градска част, алтернативни начини на мобилност, устойчивост на градския транспорт и др.

Развитието на транспорта в община Велико Търново през периода след 2021 г. изисква продължаване и разширяване на дейностите по подобряване управлението на устойчивата мобилност в града и общината.

Интелигентни транспортни системи

Проектът „Интегриран градски транспорт на град Велико Търново“ е в

процес на реализация и включва оборудването на 22 (двадесет и две) от най-натоварените спирки на градския транспорт с електронни информационни табла (ЕИТ/Таблата). Това ще предложи по-добра информираност на пътуващите. За целта ще бъдат монтирани и доставени електронни информационни табла на спирките. Таблата ще бъдат управлявани и захранвани с данни от софтуер за управление на информационни табла. Планирано е внедряването на паркинг система (специализирано оборудване и система за контрол на достъпа до паркингите), която трябва обслужва процеси по контрол на достъпа и таксуване (вход, изход, заплащане) на територията на 5 (пет) общински паркинга,

и информационни табели, които ще предоставят актуална информация за свободните паркоместа за тези паркинги. Паркинг системата ще се управлява и администрира от Централизирания софтуер за управление и интеграция на 5 (пет) паркинга. Предстои внедряването на необходимото оборудване и софтуер за контролен център със система за позициониране на превозните средства на градския транспорт (AVL). Контролният център ще бъде мястото, в което ще се извършва наблюдение и контрол на системи, свързани с управлението на паркирането в платени зони/буферни паркинги и движението на градския транспорт в Община Велико Търново.

Разработва се информационен Интернет портал за предоставяне на публична справочна информация с мобилна и с десктоп версия и осигурява единен и сигурен технологичен подход за предоставяне на надеждни и актуални

публични услуги за клиентите по отношение на броя заети/свободни места в обществените паркинги, както и информация, необходима за придвижване с обществен транспорт: визуализация на линии, маршрути, спирки и разписания върху интерактивна карта; визуализация на линии, маршрути, спирки и разписания в текстов и табличен вид; изграждане на маршрути за придвижване с ОГТ; информация за пътни събития и друга трафик информация, включително новини и съобщения, свързани с ОГТ и услуги за паркиране.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие

Проблеми

Проблемите за устойчива градска мобилност в община Велико Търново са изяснени от извършената сложна и деликатна работа в течение на периода 2014 -2020 г. Разработените проекти и мерки са позволили на общинската администрация да изясни, анализира и дефинира проблеми, които могат да се обобщят в следните групи:

- Съществуващата улична инфраструктура сериозно ограничава развитието на устойчивата мобилност в общината и в град В. Търново.
- Проявява се конфликт между световното признание на гр. В. Търново като културен и исторически център и възможностите на населението и туристите да се наслаждават на достойнствата му.

- Няма достатъчно паркинги и паркоместа за големия брой автомобили в града.

- Трафикът от транспортни средства в центъра на града е достигнал много голямо насищане, което сериозно влияе на живота на населението и на туристите.

- Градският транспорт се нуждае от оптимизация.

- Съществува забавяне в развитието на пешеходни зони и велоалеи.

- Ограничен ресурс за управление на устойчивата градска мобилност.

- „Меките“ мерки в управлението на устойчивата мобилност все още не дават резултати.

Неизползвани ресурси

Неизползваните ресурси могат да се формулират в следните групи, но не се изчерпват с тях:

- Оптимално използване на общинските площи за устойчива градска мобилност,

- По-ефективно управление на общинските активи в транспортна инфраструктура,

- Привличане и оптимално използване на инвестициите за развитие на устойчивата мобилност;

- Използване на опита на други градове в управление на устойчивата градска мобилност;

- Максимално участие на населението и гражданското общество в обсъждане и решаване на въпроси на устойчивата мобилност.

Потенциал за развитие

Потенциалът за развитие на община Велико Търново включва:

- Мястото на град Велико Търново е уникално не само за страната, но и за Европа. Това изисква решително подобряване на устойчивата градска мобилност в ускоряване на индивидуалното придвижване на населението в пешеходни зони, използване на индивидуални транспортни средства без автомобили и др.
- Необходимо е проектиране на нови улици в града с цел избягване и ограничаване на автомобилното движение в централната част на града.
- Съществуват възможности, макар и ограничени, за отвеждане на автомобилното движение извън централната част на града.
- Търсене на средства за максимално ускоряване на проектите за изнасяне на транзитни превози извън града.
- Необходимо е по-тясна връзка с обществеността за оптимизация на устойчивата градска мобилност.
- Търсене на възможности за използване на алтернативни видове транспорт и алтернативни видове горива.
- Разработване на публично-частно партньорство в интерес на населението на общината в частта на транспорта.
- Повишаване на капацитета на общината в управлението на устойчивата градска мобилност.

5.3. Състояние на водоснабдителната и канализационната мрежи и системи

В сектора на водоснабдяване и канализация, на национално ниво, компетентен орган за управление на водите е Министерство на околната среда и водите, подпомагано от Изпълнителната агенция по околната среда (ИАОС), а на басейново ниво – 4 басейнови дирекции създадени по силата на чл.153 от Закона за водите и в съответствие с чл. 3, ал.1 от Рамковата директива за водите и от 16 регионални инспекции по околната среда и водите (РИОСВ). Водоснабдителната и канализационната мрежа и система на община Велико Търново попада към Басейнова дирекция „Дунавски район“ с център гр. Плевен и РИОСВ – Велико Търново.

Ангажименти по изпълнение на програми от мерки за постигане на целите на Рамковата директива за водите имат различни ведомства в съответствие с техните компетенции. Дейностите по експлоатация, изграждане, реконструкция и модернизация на водоснабдителната и канализационната мрежа, например, са в обхвата на Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Министерството е принципал на регионалните водни дружества/оператори на водоснабдителните и канализационните мрежи.

На територията на община Велико Търново, водният оператор е „Водоснабдяване и канализация „Йовковци“ ООД, Велико Търново

(„ВиК Йовковци“ ООД), който поддържа и експлоатира водоснабдяването и канализацията на 89 населени места в община Велико Търново, от които по-значимите са – гр. Велико Търново, гр. Дебелец, гр. Килифарево, с. Арбанаси, с. Ресен и с. Самоводене. Дружеството обслужва още 8 общини и населените места в тях в област Велико Търново, с изключение на Свищов, като подава пречистена вода и на община извън област Велико Търново.

„ВиК – Йовковци“ е 51% държавна собственост и 49% общинска собственост и предоставя следните услуги:

- Водоснабдяване
- Пречистване на питейни води
- Отвеждане на отпадъчни води
- Пречистване на отпадъчни води

Водни ресурси и качество на питейните води

Водни ресурси, водоизточници, достъп до водоснабдяване и потребление на вода

Съгласно данните от „ВиК – Йовковци“ ООД, предоставени за целите на ПИРО, всички населени места в общината са водоснабдени (присъединени) на 100%. Основни водни ресурси са река Янтра и притоците ѝ: р. Росица, р. Белица, Дряновска река и р. Негованка. Основен водоизточник е хидровъзел „Йовковци“. На територията на община Велико Търново има 18 микро-язовира, карстови изворни пещери и термални води. Предоставяните услуги за водоснабдяване от „ВиК - Йовковци“

ООД, включват доставка и пречистване на питейни води. Дружеството не експлоатира водоизточници за непитейни води.

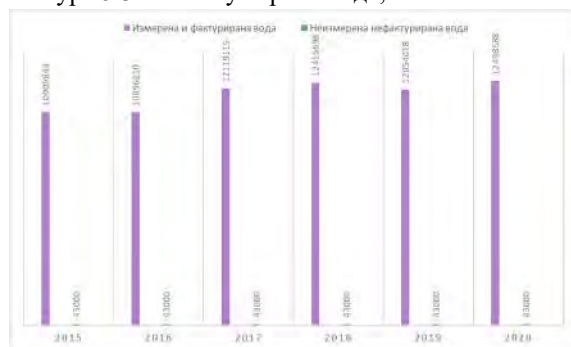
Водоснабдяването на общината се извършва от язовир „Йовковци“, изграден в периода 1968-1981 г., както следва:

Таблица 5.3.1. Водоизточници за водоснабдяване на Община Велико Търново¹³⁸

Водоизточник	Каналитет, м ³ /ден	Място на водоползване	Режим на водоползване
Язовир „Йовковци“, 25 км югоизточно от гр. Велико Търново	129 589	27 населени места от община Велико Търново, вкл. гр. Велико Търново, гр. Килифарево, гр. Дебелец	Съгласно годишен график, одобрен от МОСВ
11 каптажи / шахтови кладенци / дренажи	4 479 (общо)	16 селища от община Велико Търново и 1 - от община Павликени	Няма въведен режим на водоползване
Шахтов кладенец, община Павликени	1 123	с. Русава	Няма въведен режим на водоползване

По данни на „ВиК – Йовковци“ ООД, потреблението на вода се увеличава за периода до 12,5 млн. м³ за 2020 г., като неизмерената и фактурирана вода се запазва на константно ниско ниво. Съгласно НСИ за 2019 г., потреблението на питейна вода от човек в област Велико Търново е 93 л/ден.

Фигура 5.3.1. Консумирана вода, м³/г.

Пречистване и качество на питейните води

„ВиК – Йовковци“ ООД експлоатира пречиствателна станция за питейни води (ПСПВ) със следните параметри:

¹³⁸ Източник: „ВиК – Йовковци“ ООД

Таблица 5.3.2. Пречистване на питейни води в община Велико Търново

ПСПВ	Технология	Капацитет м ³ /ден	Обслужвани населени места
ПСПВ „Йовковци“	Двустепенна	216 000	27 населени места от община Велико Търново, вкл. гр. Велико Търново Населени места в други съседни общини

ПСПВ е разположена на около близо до и пречиства подадената вода от язовир „Йовковци“ като технологията на пречистване е – предхлориране, утаяване, филтриране и на изхода - дезинфекция.

Програмата за мониторинг на питейните води на „ВиК – Йовковци“ ООД, обхваща 46 пункта в населените места от общината. Изследванията на показателите се извършват в акредитираната лаборатория на „ВиК-Йовковци“ ООД. В изпълнение на програмата за мониторинг на качеството на водата на територията на община Велико Търново, през 2020 г. от „ВиК – Йовковци“ ООД са взети общо 58 проби за анализ на показателите от група А и Б (съгл. Наредба № 9 от 16.03.2001 г.). Не са установени надвишени от изследваните микробиологични и физикохимични показатели.

Регионалната здравна инспекция – гр. Велико Търново (РЗИ – Велико Търново) изпълнява контролен мониторинг на питейните води в област Велико Търново, като за 2020 г. са взети и изследвани общо 250 проби, съгласно доклада за изпълнение на мониторинга¹³⁹. Съгласно доклада, както и информация за мониторинга за съдържание на нитрати (публикуван пак там), отклонение от нормите по отношение на нитрати и микробиологични показатели за територията на община Велико Търново е установено само за с. Никюп.

¹³⁹ Доклад за изпълнение на мониторинга на питейните води в област Велико Търново за

Следователно, като цяло питейната вода във водопреносната мрежа на община Велико Търново е с качества, съответстващи на изискванията на изискванията на Директива 98/83/ЕО и приложимото национално законодателство - Наредба №9 от 16.03.2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели.

Водоснабдителна инфраструктура, състояние

От язовир „Йовковци“ се водоснабдяват общо 61 селища в област Велико Търново, в това число общинските центрове Велико Търново, Горна Оряховица, Лясковец, Стражица, Елена, Златарица и Полски Тръмбеш и 54 села. Процента на населението в общината, ползващо вода от ХВ „Йовковци“ е 93.5%.

От каптажни извори се водоснабдяват селата Вонеща вода, Райковци, Войнежа-Въглевци, Дичин-Водолей-Паскалевец, Никюп и Ресен.

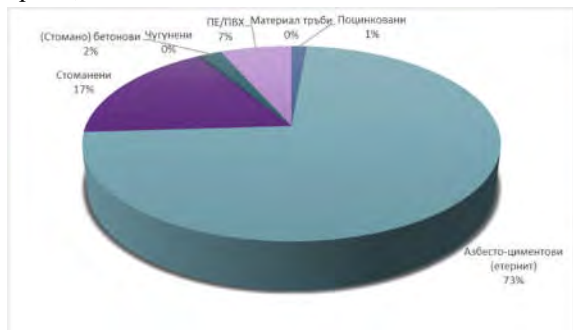
Водоснабдяването на община Велико Търново е разделено на 20 водоснабдителни зони и 3 под-зони в гр. Велико Търново, като всяка зона е снабдена с измервателно устройство за следене на водоподаването и възникнали течове. Монтирани са измервателни устройства и напорни резервоари, помпени станции и на вход селище за всяко населено място в община Велико Търново.

По данни на „ВиК – Йовковци“ ООД, общата дължина на водоснабдителната мрежа е 667319 м, като тя е изпълнена

2020 г. от РЗИ – Велико Търново, наличен на: <https://www.rzi-vt.bg/analizi1.htm>

основно с етернитови тръби - 31,6% и стоманени тръби - 13,95%.

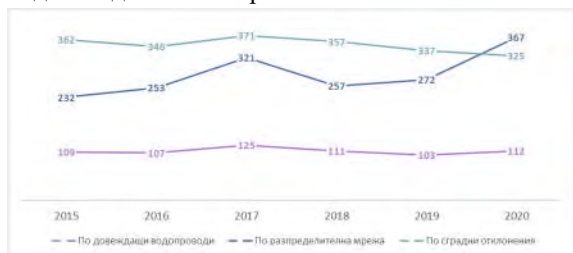
Фигура 5.3.2. Материал на водоснабдителни тръби, % от общата дължина

Следователно, близо 90% от водопроводната мрежа е изградени от материали с лоши експлоатационни характеристики. Основната част от водоснабдителната мрежа е въведена в експлоатация преди 1990 г.

Съгласно информацията, предоставена от „ВиК – Йовковци“ ООД за периода 2015 – 2020 г., средногодишният брой аварии по довеждащите водопроводи е 111, като за 2020 г. са се случили 112 аварии. За същият период средногодишният брой на аварията по разпределителната мрежа е 284, като се наблюдава темп на растеж към края на периода (за 2020 г. – 367 аварии). По отношение на аварията в сградните отклонения, техният средногодишен брой за периода е 350, но намалява към края на периода (2020 г. – 325 аварии).

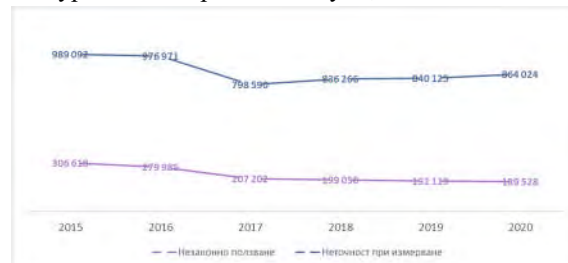
Фигура 5.3.3. Брой аварии във водоснабдителната мрежа¹⁴⁰

¹⁴⁰ Източник: „ВиК – Йовковци“ ООД

За посочения период, търговските загуби, които се формират от различия в точността на измерванията, слаби течове, кражби и т. н., намаляват с около 25%.

Фигура 5.3.4. Търговски загуби, м³/г

За посочения период реалните загуби на вода, които се формират от течове във водопроводи и загуби при пречистване, течове в системата за пренос и разпределение, течове и препълване на резервоари за съхранение и течове в сградни отклонения, бележат тенденция за увеличаване - от 52,5% през 2015 г. до 53,3% за 2020 г. - главно за сметка на увеличени течове във водопроводи и загуби при пречистване.

Фигура 5.3.5. Реални загуби, м³/г¹⁴¹

Общите загуби, които включват и търговските, намаляват незначително, и по данни за 2020 г. са в размер на 56,9%.

¹⁴¹ Източник: „ВиК – Йовковци“ ООД

Канализационна система и пречистване на отпадъчните води

Достъп до канализация

Съгласно данните от „ВиК – Йовковци“ ООД, единствено гр. Велико Търново е покрит на 81% с канализация, а с. Арбанаси – на 35%. Останалите населени места не са свързани с канализационна система.

Канализационна мрежа - състояние

Изградената канализационна система на община Велико Търново е от смесен тип, като състоянието ѝ съгласно данните от „ВиК Йовковци“ ООД е задоволително. Общата дължина на изградената канализационна мрежа в общината е 89 510 м.

Канализационната мрежа в община Велико Търново, обслужва гр. Велико Търново, гр. Килифарево и с. Вонеща вода. В останалите населени места се използват септични ями и попивни кладенци.

Фигура 5.3.6. Брой аварии по канализационна мрежа по години

Съгласно информацията, предоставена от „ВиК Йовковци“ ООД за периода 2015 – 2020 г., средногодишният брой аварии по канализационната мрежа е 57,3 като намалява значително и за 2020 г. са се случили 49 аварии. По отношение

на аварията в сградните отклонения, техният средногодишен брой за периода е 101,7 и също намалява значително към края на периода (2020 г. – 49 аварии).

Пречистване на отпадъчни води и качество на пречистените води

Територията на община Велико Търново се обслужва от следните пречиствателни станции за отпадъчни води (ПСОВ) – само за гр. Велико Търново:

Таблица 5.3.3. ПСОВ, обслужващи територията на община Велико Търново

ПСОВ	Година на въвеждане в експлоатация	Технология на пречистване	Капацитет, м ³ /ден	Обслужват населени места
Велико Търново	<ul style="list-style-type: none"> 1982 - частично въвеждане в експлоатация 2000 г. - I-ви етап от реконструкция и модернизация II-ри етап - нова технология с анеробно изпитване и механично обезводняване на утайките 	Биологично	37 500	гр. Велико Търново

На територията на община Велико Търново наличната ПСОВ е с биологично пречистване и няма точки на заустване, в които да се заустват непречиствени отпадъчни води.

Данните за качеството на водата на вход и изход от ПСОВ, обслужващи територията на община Велико Търново, показват следните средногодишни стойности за 2019 и 2020 г. на основните показатели за измерване на замърсяване: биологична потребност от кислород (БПК); химична потребност от кислород (ХПК); неразтворени вещества (НВ); N – азот; P – фосфор.

Таблица 5.3.4. Средногодишни стойности за 2019 и 2020 г. на показателите за качество на отпадъчните води от ПСОВ

ПСОВ	БПК, мг/л		ХПК, мг/л		НВ, мг/л		N, мг/л		P, мг/л	
	вход	изход	вход	изход	вход	изход	вход	изход	вход	изход
2019 г.	132,63	2,34	249,00	21,67	85,24	1,78	18,22	4,01	2,37	0,87
2020 г.	136,39	2,15	264,17	21,74	104,94	1,68	20,68	3,56	2,55	0,87

На територията на община Велико Търново, ПСОВ поема и товара от малки, средни и големи промишлени

замърсители. Големите промишлени замърсители със средногодишна концентрация на БПК5 над 200 мг/л са 32 предприятия като преобладаващата част са предприятия от промишлеността, хранително-вкусовата промишленост и здравеопазването. 17 предприятия осигуряват товар от над 600 мг/л средногодишна концентрация на БПК5, като най-големите товари идват основно от хранително-вкусовата промишленост. Съгласно Доклад за състоянието на околната среда за 2019 г. на РИОСВ – Велико Търново, заустваните отпадъчни води не показват отклонения от параметрите на издаденото разрешително на ПСОВ.

В съответствие с издадено от БДДР на Водоснабдяване и канализация Йовковци ООД - Разрешително за заустване на отпадъчни води в повърхностни водни обекти № 13140130/06.07.2009г. (удължено с краен срок на действие до 28.08.2025г., съгласно издадено от БДДР Решение № 1744/15.10.2015г.), на територията също така се осъществяват директни зауствания на непречистени отпадъчни води във водоприемника р.Янтра за експлоатация на съществуващ обект – Канализационна система на гр. Велко Търново (Канализационна мрежа с ПСОВ на гр. Велико Търново, общ. Велико Търново, обл. Велико Търново).

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите за развитие на регион за планиране от ниво 2

¹⁴² Източник: Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда (ИАОС, 2018 г., приет 2020 г.), наличен на: <http://eea.government.bg/bg/soer/2018>

По отношение на водни ресурси, достъп до водоснабдяване и консумация на вода

Съгласно Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда (ИАОС, 2018 г., приет 2020 г.)¹⁴² пресните водни ресурси средно на човек в България се оценяват на 14,3 хил. м³. За 2018 г. През 2018 г. наличните възобновими пресни водни ресурси се оценяват на 100091,90 млн м³, което е 0.3% по-вече спрямо средно-многогодишната норма (1981 - 2018 г.). Република България се отличава с относително значими пресни водни ресурси в сравнение с други европейски страни, както по абсолютен обем, така и на човек от населението (в първите 10). В следващата таблица е показано сравнението на дела на населението, свързано с обществено водоснабдяване на ниво община, област, басейн, район за планиране и национално ниво.

Таблица 5.3.5. Сравнение на дела на населението, свързано с обществено водоснабдяване¹⁴³

Ниво	Дял население, свързано с обществено водоснабдяване, %	Дял население с режим на водоснабдяване, %
Община Велико Търново	100%	Няма информация за въведен режим, няма данни за засегнатото население
Област Велико Търново	99,8%	3,3%
БД „Дунавски район“	99,8%	7,5%
СДР	99,8%	4,9%
Национално ниво	99,4%	6,0%

Община Велико Търново изпълнява максимално първия параметър, докато за втория е представена само обща информация, приема се стойността, указана за област Велико Търново. Съгласно Годишен доклад и сравнителен анализ на състоянието на ВиК сектора в Р България за 2019 г.¹⁴⁴, „ВиК Йовковци“

¹⁴³ Източник: „ВиК – Йовковци“ ООД, данни от НСИ (2019 г.)

¹⁴⁴ Източник: Годишен доклад и сравнителен анализ на състоянието на ВиК сектора в Р България за 2019 г., наличен на

не изпълнява показателя „непрекъснатост на водоснабдяването“ с неизпълнение на заложената стойност на параметъра с повече от 30%.

По отношение на състоянието на водоснабдителната мрежа

Близо 90% от водопроводната мрежа е изградени от материали с лоши експлоатационни характеристики. Основната част от водоснабдителната мрежа е въведена в експлоатация преди 1990 г., което допринася за критичното ѝ състояние, изразяващо се в висок процент на загуби на вода – реални загуби 53,2% за 2020 г.

Общите загуби на вода по водоснабдителната система на община Велико Търново се изчисляват на 56,9% за 2020 г., което е малко под средното за страната, докато за СЦР те са 52,8% по данни на НСИ за 2018 г. Същевременно средното ниво на общите загуби на вода в страните-членки на ЕС е около 20%¹⁴⁵. В тази връзка, Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България за периода 2014-2023 г.¹⁴⁶ посочва национална цел от 49%, която трябва да бъде постигната до 2026 г. и 30%, която да се постигне на национално ниво до 2039 г.

Съгласно Годишния доклад и сравнителен анализ на състоянието на ВиК сектора в Р България за 2019 г., броят аварии във водоснабдителната мрежа общо за ВиК сектора е отчетен като 83,89 бр. на 100 км/год. За големите

ВиК оператори, този показател е 79,42 аварии на 100 км/год., като дългосрочното ниво за постигане се определя на 60 аварии на 100 км/год. За същия период – 2019 г. „ВиК – Йовковци“ отчита стойност 70,27 аварии на 100 км/год, с което не изпълнява планираната индивидуална цел. С още по-значително неизпълнение е и параметърът „налягане във водоснабдителната система“. Тази висока стойност на показателя - аварийност се дължи на амортизираната мрежа. По показателя - рехабилитация на водопроводната мрежа – стойността общо за ВиК сектора е 0,71%, при 1,25% - дългосрочна цел, докато за „ВиК – Йовковци“ тази стойност е едва 0,18%. Според същия Годишен доклад, „ВиК – Йовковци“ ООД не изпълнява и планираната индивидуална цел за енергийна ефективност за дейността по доставяне на вода на потребителите - от 0,456 квтч/м³ като отчетената стойност е 0,556 квтч/м³.

По отношение на качеството на питейната вода

„ВиК – Йовковци“ ООД управлява голяма водоснабдителна система. Качеството на питейните води в големите водоснабдителни системи в България и в сравнение с другите европейски страни е много добро, като отклонения се наблюдават само при малки зони, с предимно селскостопански характер. В община Велико Търново се постига почти 100% трайно

<https://www.dker.bg/bg/vik/pokazатели-za-kachestvo.html>

¹⁴⁵ Съгл. Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г., акт. 2019 г., налична на / и

Социално-икономически анализ на районите в Република България – Етап 2, наличен на <https://www.eufunds.bg/bg/oprd/node/2816>

¹⁴⁶ Източник: Стратегия за развитие и управление на ВиК в РБългария за периода 2014-2023 г.

съответствие на всички изследвани параметри (микробиологични, химични и радиологични характеристики), при 95,95% съответствие на микробиологични показатели средно за страната и 98,7% общо съответствие.

Матрица за сравнителен анализ

За целите на сравнителния анализ се използва следната матрица за определяне на дефицит/несъответствие:

Изпълнение → Ефект ↓	Пълно/Високо	Средно	Ниско/Няма
Голям	Нисък	Среден	Голям
Среден	Нисък	Среден	Среден
Малък/Няма	Нисък	Нисък	Нисък

Обобщен сравнителен анализ на водоснабдяването в община Велико Търново

Таблица 5.3.6. Обобщен сравнителен анализ на водоснабдяването в община Велико Търново

Параметър	Дефицит/ несъответствие	Причина
Достъп до водоснабдяване		
Наличие на подходящи водни ресурси	Голям	Въведен режим на водоснабдяване
Дел от населението с достъп до водоснабдяване	Няма	Изградена довеждаща и разпределителна мрежа
Пречистване на питейни води	Няма	Изградена пречиствателна станция за питейни води
Състояние на водоснабдителната мрежа		
Аварийност	Голям	Амортизирана водопроводна мрежа, не се изпълняват плановете за рехабилитация
Загуби на вода	Голям	Амортизирана водопроводна мрежа, не се изпълняват плановете за рехабилитация
Загуба на налягане	Голям	Амортизирана водопроводна мрежа и съоръжения, не се изпълняват плановете за рехабилитация. Въведен режим на водоснабдяване
Енергийна ефективност на съоръжения	Голям	Амортизирани и неефективни помпени станции и арматура
Качество на питейните води		
Показатели за качество на питейната вода	Няма трайно несъответствие	Осигуряване на подходящи водозащитни зони. Изпълнение на програма за мониторинг

По отношение на достъпа до канализационна мрежа с или без последващо пречистване

Таблица 5.3.7. Сравнение на дела на населението, свързано към канализационната мрежа¹⁴⁷

	Дял население, свързано с канализация, %	Дял население, свързано с ПСОВ, %	Дял население, свързано с канализация без пречистване, %
Община Велико Търново	81% (данни само за гр. Велико Търново)	81% (данни само за гр. Велико Търново)	Няма данни
Област Велико Търново	69,4%	62,3%	7,1%
БД „Дунавски район“	76,6%	71%	5,5%
СПР	65%	60,4%	4,6%
Национално ниво	76,4%	64,6%	11,8%

В сравнение с другите нива, за община Велико Търново е налице по-високо, но недостатъчно изпълнение на този показател.

По отношение на състояние на канализационната мрежа и съоръженията за пречистване на отпадъчни води

Съгласно Годишен доклад и сравнителен анализ на състоянието на ВиК сектора в Р България за 2019 г. на Комисията за енергийно и водно регулиране, по отношение на изпълнението на показателя - наводнения в имоти на трети лица, причинени от канализацията – който е средно 0,43 бр./10000 потребители за ВиК сектора, при дългосрочна цел – 0,5 бр./10000 потребители. „ВиК – Йовковци“ ООД отчита стойност 3,351 бр./10000 потребители, което представлява пълно и значително неизпълнение.

Налице е и пълно неизпълнение на показателя - оползотворяване на утайките от ПСОВ – средната стойност за ВиК сектора е 73,9%, при дългосрочна цел – 100%, докато „ВиК – Йовковци“ ООД отчита - 0%.

По отношение на показателя - ефективност на разходите за услугата отвеждане на отпадъчни води – стойността за ВиК сектора е 0,95, дългосрочната цел – 1,1, докато „ВиК – Йовковци“ ООД отчита 0,502. Показателят - ефективност на разходите за услугата пречистване на отпадъчни води е отчетен за ВиК сектора със стойност 0,73, при дългосрочна цел – 1,1,

¹⁴⁷ Източник: „ВиК – Йовковци“ ООД, данни от НСИ, 2019 г.

и отчет от „ВиК – Йовковци“ ООД - 0,636.

По отношение на качеството на пречистените отпадъчни води

Качеството на заустваните отпадъчни води изпълнява параметрите на издаденото разрешително на ПСОВ, но „ВиК Йовковци“ ООД не изпълнява поставената индивидуална цел за 2019 г.

Обобщен сравнителен анализ на канализацията и пречистването на отпадъчни води в община Велико Търново

Таблица 5.3.8. Анализ на канализацията и пречистването на отпадъчни води в община Велико Търново

Параметър	Дефиниция/ несъответствие	Причина
Достъп до канализация		
Дълг от население, свързано с канализация	Голям	Неизградена канализационна система в общински център и по-малки населени места
Дълг от население, свързано с ПСОВ (мил. биологично пречистване)	Голям	Неизградена канализационна система и връзка с ПСОВ за част от населението в общински център и по-малки населени места
Състояние на канализационната мрежа и пречиствателните съоръжения		
Аварийност	Голям	Амортизирана канализационна мрежа, включително и по-големи отклонения
Енергийна ефективност на отвеждане на отпадъчни води	Голям	Амортизирани и неефективни помпени станции и арматура
Енергийна ефективност на пречистване на отпадъчни води	Голям	Амортизирано технологично оборудване
Опозотворяване на утайките от ПСОВ	Голям	Не е внедрена система за опозотворяване
Качество на зауствани отпадъчни води		
Показатели за качество	Няма трайно несъответствие	Осигурена подходяща технология на пречистване

Анализ на управлението на ВиК и удовлетвореността от предоставяните ВиК услуги

Управление на ВиК

Понастоящем „ВиК – Йовковци“ ООД работи по бизнес план с инвестиционна и ремонтна програма за периода до 2021 г.

Изготвени са и внедрени следните програми и системи за управление:

- Програма за активен контрол на течовете
- Регистър на активите
- Регистър на аварияте
- Регистър на жалби

- Регистър на лабораторни изследвания

- Регистър на утайките от ПСОВ
- Регистър на водомерите
- База данни с измерени количества

Съгласно Годишен доклад и сравнителен анализ на състоянието на ВиК сектора в Р България за 2019 г. на Комисията за енергийно и водно регулиране, е констатирано неизпълнение от страна „ВиК – Йовковци“ на няколко показателя:

- Събираемост
- Ефективност на привеждане на водомерите в годност
- Срок за отговор на писмени жалби на потребителите
- Ефективност на персонала за услугите отвеждане и пречистване на води

Удовлетвореност на населението от предоставяните ВиК услуги

Удовлетвореността на населението от качеството на предоставяните ВиК услуги е изследвано посредством анкета сред следните целеви групи (ЦГ):

- ЦГ1 - местен бизнес, образователни институции, културни институции, социални и здравни институции, НПО, медии;
- ЦГ2- граждани.

Таблица 5.3.9. Обобщение на анкета за качеството на предоставяните ВиК услуги

Оценка	ЦГ1	ЦГ2
Значимост на услугите		
Качество на услугите		
Качество на питейна вода		
Комункираща / информация		
Състояние на инфраструктурата		
Аварий/реакция на услугата		

Обобщен сравнителен анализ на управлението на ВиК и

удовлетвореността на потребителите в община Велико Търново

Таблица 5.3.10. Анализ на управлението на ВиК услуги и удовлетвореността на потребителите в община Велико Търново

Параметър	Дефицит/ несъответствие	Причина
Управление на ВиК		
Общо управление на мрежата и координация на по-високи териториални нива	Няма	Осигурено единно управление на ВиК и свързаност на инфраструктурата между община Велико Търново и съседните общини до областно и над-областно ниво
Управление на специфичната дейност	Няма	Внедрен основни системи и програми за управление
Срок за отговор на писмени жалби на потребителите	Среден	Внедрен регистър на жалбите, дефицит в управлението му
Събиремост	Среден	Дефицити при управление на процеса
Ефективност на приважване на водомерите в годност	Среден	Дефицити при управление на процеса
Ефективност на персонала за услугите отиване и пречистване на води	Среден	Дефицити при управление на процеса и персонала
Удовлетвореност от услугата		
Удовлетвореност от услугата		

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие.

Основните идентифицирани проблеми в сектора са:

Липса на канализационна система за част от населените места

В голямата си част, населените места на Община Велико Търново са водоснабдени изцяло или частично. Слаба страна в тази насока е липсата на канализация и пречиствателни съоръжения за битови отпадни води. В големите населени места частично е изградена само отводнителна мрежа за повърхностни води. За всички населени места с над 10 000 еквивалент жители са изградени и въведени в експлоатация пречиствателни станции. Проблем се явява и нуждата от модернизация и реконструкция на съществуващата ВиК система. От извършения контрол през 2019 г. от страна на РИОСВ Велико Търново не са установени нарушения в работата на ПСОВ гр. Велико Търново.

Чести аварии по мрежата

Друг проблем идентифициран в сектора са честите аварии по канализационната мрежа (запушвания по канализационната мрежа, наводнения от

канализация, замърсявания). От друга страна тези аварии настъпват, предвид възрастта и типа на канализационната система в града - смесена дъждовно-фекална. Друг идентифициран проблема е нарушеното налягане и водоснабдяване и др.

В резултат на анализа на други налични актуални стратегически и планови документи, разработени за бъдещ период или покриващи периода на планиране на местно (общинско и областно), регионално и национално ниво, е изготвена следната таблица на съответствие на текущо планираните мерки за развитие на ВиК сектора в община Велико Търново:

Таблица 5.3.11. Планиране на развитието на ВиК услуги в община Велико Търново

Идентифициран проблем/ несъответствие	Мерки за постигане на съответствие	Неоползотворен ресурс	Потенциал за развитие
Водоснабдяване			
Наличие на подходящи водни ресурси	Осигуряване на нови водопроводни с подходящо качество	Загуби при оползотворяване на наличния ресурс	Намаление на загубите при оползотворяване на наличния ресурс
Голям брой аварии	Ремонтна и подмяна на водопроводната мрежа	Загуби при оползотворяване на наличния ресурс	Намаление до целевите стойности – по 50 аварии/100 км ² /год.
Изключително високо ниво на загуби на вода	Ремонтна и подмяна на водопроводната мрежа Обновяване на водомерното стопанство Съоръжения за слеждане на налягането в критични точки на системата	Загуби при оползотворяване на наличния ресурс	Намаление до целевите стойности в края на периода – по 49%
Загуба на налягане	Ремонтна и подмяна на водопроводната мрежа Съоръжения за слеждане на налягането в критични точки на системата	Загуби при оползотворяване на наличния ресурс	Постигане на целевата стойност – 0% загуба
Енергийна неэффективност на съоръжения	Подмяна на помпи и арматура с енергийно ефективни такива Канализация и пречистване на отпадъчни води	Загуба на налични енергийни ресурси	Намаление до целевите стойности – по 0-4% kWh/m ³
Голям брой аварии	Ремонтна и подмяна на канализационна мрежа, вкл. главни колектори и стурли отклонения	Загуба на ресурси на качеството на околната среда	Намаление до целевите стойности – по 120 аварии/100 км ² /год.
Енергийна неэффективност на услугата отиване на отпадъчни води	Подмяна на помпи и арматура с енергийно ефективни такива	Загуба на налични енергийни ресурси	Увеличение на енергийната ефективност до целевите стойности – 1.1
Енергийна неэффективност на услугата пречистване на отпадъчни води	Технологична реконструкция и модернизация на ПСОВ	ПСОВ разполага с капиталът за поемане на допълнителен товар БПК ₅	Увеличение на енергийната ефективност до целевите стойности – 1.1
Неоползотворяване на утайки от ПСОВ	Внедряване на система за оползотворяване на утайки	Значителен ресурс за добиване на енергия или оползотворяване в селското стопанство	Постигане на 100% оползотворяване
Управление на ВиК			
Дефицити при управление на процеса на предоставяне на услугите		Ресурс за електронно управление	Повишаване на ефективността и прозрачността на администрацията
Удовлетвореност на потребителите			
Удовлетвореност на потребителите			

Таблица 5.3.12. Съответствие на стратегически и планови документи за периода до и след 2027 г.

Планиран мерка	Местно ниво	Регионално ниво	Национално ниво
	Програма за управление на Община Велико Търново за периода 2019 – 2023 г. ¹⁴⁸	Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г. ¹⁴⁹	Национална стратегия за водния сектор ¹⁵⁰
Водоснабдяване			
Рехабилитация и подмяна на водопроводната мрежа	Приоритет 2, Марка 2.2.	Съответстващо развитие към всички Стратегически цели	Цел 1, Оперативна цел 1.1, Оперативна цел 1.2.
Подмяна на съоръжения по водопроводната мрежа, уреди за измерване и следене на налягане	Приоритет 4, Марка 2.2	Съответстващо развитие към всички Стратегически цели	Цел 1, Оперативна цел 1.1, Оперативна цел 1.2.
Подмяна на помпи и арматура с енергийно ефективни тахна	Приоритет 4, Марка 2.2	Съответстващо развитие към всички Стратегически цели	Цел 1, Оперативна цел 1.1, Оперативна цел 1.2.
Канализация и пречистване на отпадъчни води			
Рехабилитация на канализационна мрежа, вкл. главни колектори и сградни отклонения	Приоритет 4, Марка 4.2	Съответстващо развитие към всички Стратегически цели	Цел 2, Оперативна цел 2.1, Оперативна цел 2.2.
Подмяна на помпи и арматура с енергийно ефективни тахна	Приоритет 4, Марка 4.2	Съответстващо развитие към всички Стратегически цели	Цел 2, Оперативна цел 2.1.
Технологична реконструкция и модернизация на ПСОВ	Приоритет 4, Марка 4.2	Съответстващо развитие към всички Стратегически цели	Цел 2, Оперативна цел 2.1.
Внедряване на система за оползотворяване на утайки	Приоритет 4, Марка 4.2	Съответстващо развитие към всички Стратегически цели	Цел 2, Оперативна цел 2.1.
Управление на ВНК			
Повишаване на ефективността и капацитета на администрацията	Приоритет 6, Марка 6.1 до 6.5	Съответстващо развитие към всички Стратегически цели	Цел 3, Оперативна цел 3.3.

5.4. Състояние на енергийна мрежа

Електроенергийна инфраструктура и електропреносни мрежи (вкл. улично осветление)

Всички населени места в община Велико Търново са електрифицирани. Захранването с електрическа енергия се осъществява от подстанция Горна Оряховица, която е собственост на „Електроенергиен системен оператор“ ЕАД (Фиг. 9.5.1) и където напрежението се трансформира от 220 kV на 110 kV.

Схема 5.4.1. Карта на електропреносната система на Република България¹⁴⁸

¹⁴⁸ Източник: „Електроенергиен системен оператор“ ЕАД

На територия на общината се намира и подстанция Царевец, която има системно значение и е свързана с подстанции Варна и Мизия чрез 400 kV електропровод. Подстанция Царевец захранва двете производствени бази на едно от водещите предприятия в общината, което е изградило собствена подстанция 110/20 kV.

Публикуваният „План за развитие на преносната електрическа мрежа на България за периода 2020–2029г.“ на „Електроенергиен системен оператор“ ЕАД представя анализ на потокоразпределението в електрическата мрежа, като е посочено, че няма претоварени елементи в мрежа 400 kV, въпреки че в подстанция Царевец са два от най-натоварените автотрансформатори 400/110 kV с 65% натоварване. Предвидена е реконструкция на ОРУ 110kV през 2028г. в подстанция „Царевец“ и рехабилитация ЗРУ 20 kV и подмяна на релейни защиты в ОРУ 220 kV на подстанция „Горна Оряховица“ до 2027г.

Електропреносните мрежи на средно и ниско напрежение на територията на общината са както следва: СН-20 kV въздушни 545 км, и кабелни – 250 км; ел.мрежи НН- до 1 kV– въздушни – 365 км, кабелни 150 км. Общият брой на трафопостовите е 270 броя. В гр.Велико Търново мрежата на ниско напрежение е предимно подземна, докато в останалите населени места е преобладаващо въздушна.

Подстанциите, тяхната собственост и инсталирана мощност са посочени в следващата таблица.

Таблица 5.4.1. Подстанции на територията на Община Велико Търново

№	Подстанция	Собственост	Адрес град, село, ЖК, улица, №/	Инсталирана мощност - MVA
1	ПСТ В ТЪРНОВО	ЕРИ Север	Гр. В. Търново, ул. „Дим. Радев“ 13	90
2	ПСТ ДЪЛГА ЛЪКА	ЕРИ Север	Гр. В. Търново, кв. „Чолаковци“	50
3	ПСТ КАРГАЛА	ЕРИ Север	Гр. В. Търново, ул. „А. Карашишев“ 5	50
4	ПСТ ЦАРЕВЕЦ	БСО	Гр. В. Търново, землище с Леденик	500

„Електроразпределение Север“ АД притежава лицензия за дейността „разпределение на електрическа енергия“ на територията на 9 административни области в Североизточна България, включително област Велико Търново. Компанията пренася електрическа енергия през електроразпределителната мрежа за целите на снабдяването на крайните клиенти както на регулирания пазар, така и на пазара на електрическа енергия по свободно договорени цени. Община Велико Търново се обслужва от Разпределителен обслужващ център Горна Оряховица. Дружеството извършва дейностите, определени от Закона за енергетиката, по поддръжка на електроразпределителната мрежа, измерване на консумирана и произведена електрическа енергия и други. От 2019 година се дава възможност за дистанционен достъп до данни от измерване на потреблението по периоди на сетълмент на клиенти, чиито обекти са с предоставена мощност по-голяма от 50 kW.

През периода 2014-2020 година „Електроразпределение Север“ АД е извършвал ремонтни дейности и поддръжка във всички подстанции, включително „Дълга Лъка“, към която са присъединени ТЕЦ „Велико Търново“ и ВЕЦ „Сини вир“ и „Велико Търново“. Подменяни са електромеханични

релейни защиты с диференциални, маслени прекъсвачи се подменят с вакуумни, подменят се трансформатори. Реконструирани са въздушни мрежи ниско напрежение (подмяна на проводници и стълбове, изнасяне на електромерни табла на границата на имотите и др.). За периода 2014- 2020г., са извършени следните рехабилитации на въздушни мрежи ниско напрежение (ВМНН):

- Рехабилитация на ВМНН към ТГ1 4 Леденик, с. Леденик – 47 000 лв.;
- Рехабилитация на ВМНН към ТГ1 3 Леденик, с. Леденик – 45 000 лв.;
- Рехабилитация на ВМНН към ТГ1 3 Леденик, с. Леденик – 49 000 лв.;
- Рехабилитация на ВМНН към ТП 13 Ресен, с. Ресен – 52 000 лв.;
- Рехабилитация на ВМНН към ТП 8 Ресен, с. Ресен – 74 000 лв.;
- Рехабилитация Кабел 107 СрН от ТП Момина Крепост до ТП Стадион Ивайло, гр. В. Търново -40000лв.;
- Рехабилитация ВМНН с УИП към МТП 2 клон А, с. Войнежа – 46 000 лв.;
- Рехабилитация на ВМНН с УИП към ТП 4 Балван, с. Балван – 40 000 лв.;
- Рехабилитация на ВМНН с УИП към ТП Димитровци, с. Димитровци 33 000 лв.

Общата инвестиция по рехабилитация посочените мрежи по данни на електроразпределителното дружество е 426 000 лв.

През последните 7 години потреблението на електроенергия е относително постоянно около 400 000 MWh/год. При битовите потребители се наблюдава слаб ръст от около 8% към края на периода.

Таблица 5.4.2. Годишно потребление на електроенергия на територията на Община Велико Търново, MWh

Вид клиент	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Битов	151 847	154 196	149 884	165 902	160 301	161 832	164 113
Стопански	223 535	229 750	231 121	251 529	257 691	267 995	235 664
Общо	375 382	383 946	381 005	417 431	417 992	429 827	399 777

Устойчив ръст се наблюдава при броя на присъединени потребители – битови и стопански, както и производители на електроенергия, който е обобщен в следващата таблица

Таблица 5.4.3. Брой присъединени потребители към електропреносната мрежа на територията на Община Велико Търново по години за периода 2014-2020 г.

Вид клиент	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Битов	55 782	55 485	55 900	56 358	56 671	57 179	58 133
Стопански	9 355	9 113	9 252	9 286	9 288	9 470	9 769
Производител	8	9	11	11	11	17	21

„Електроразпределение Север“ АД отчита също така ръст на произведената електроенергия от ВЕИ на територията на общината при фотоволтаичните централи, като енергията се е удвоила – от 7323 MWh през 2020 г. на 14649 MWh през 2020 г. При енергията от когенерационни мощности се наблюдават колебания около 17000 MWh/y, каквито колебания се наблюдават и при водните централи.

Таблица 5.4.4. Произведена електроенергия на територията на Община Велико Търново по години за периода 2014-2020 г. (в MWh)

Вид централа	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Фотоволтаични централи	7323	14264	13928	14065	13992	14893	14649
Водни централи	2 783	2 768	2 415	2 418	2 792	1938	2 098
ТЕЦ	19115	15532	19206	18752	18959	8895	17439
Общо	29 221	32 564	35 549	35 235	35 743	25 726	34186

По отношение на изпълнението на показателите за непрекъснатост на електрозахранването SAIFI (среден брой прекъсвания за един клиент (брой)) и

SAIDI (средна продължителност на прекъсвания за един клиент (брой)) през годините се наблюдава намаление на планираните, съответно и на изпълнените показатели. Планираният показател SAIFI за 2014 е 0,27, докато през 2019 г. той е намален на 0,23. При SAIDI намалението е от 40,48 за 2014 на 31,65 за 2019 г., през 2020 г. има увеличение на показателите, но като цяло се резултатите показват подобрене на показателите на работа на „Електроразпределение Север“ АД за периода.

Изграждането на системата за улично осветление на територията на община Велико Търново е започнало преди повече от 70 години, като към момента е изградено осветление във всички населени места. Тя представлява съвкупност от захранващи източници, разпределителна електрическа мрежа, стълбови линии и арматура, както и различни типове осветителни тела. Осветителите са монтирани на стоманобетонни стълбове на електроснабдителната мрежа на специални рогатки над въздушната мрежа, както и на стоманени стълбове с отделна подземна кабелна мрежа. След 2002г. започва въвеждането на нови модели улични осветители с подобрени оптични показатели и натриеви лампи високо налягане (НЛВН) с мощности от 50, 70, 100, 150 и 250W. В този период са осветени и различни емблематични сгради и паметници в общинския център. За архитектурно и фасадно осветление са използвани прожектори със 70 и 150W металхалогенни лампи, а също и 250W НЛВН. През последните десет години по системата за улично осветление са извършвани основно възстановителни дейности. На места при рехабилитиране

на улични участъци с финансиране от европейски програми има монтирани съвременни светодиодни осветителни тела LED с мощности от 30 до 60W.

За регулиране на уличното осветление се използват фоторелета и часовници, измерването е с електромери, собственост на Електроразпределение „Север“ АД. В общината е реализиран проект за реконструкция и модернизация на уличното осветление, като на територията на гр. Велико Търново са подменени 4 808 осветителя. Новата инсталирана мощност на УО в резултат на разработения проект за енергийно ефективна реконструкция е 375 540 W т.е. с 72 731 W по-малко от съществуващата 1 247 971 W или с 30%. Потреблението на енергия за осветление само за гр. Велико Търново е намаляло от 5418,5 MWh за 2016г. на 4779,44 MWh за 2019г., т.е. 12%, в следствие на непрекъснати дейности по оптимизация и подмяна на осветители. Това доказва възможностите за значителни икономии на електроенергия при увеличаване на количествата осветени зони и покачване на осветеността им. Предстои изпълнението на проект за подмяна на 1581 осветителя в гр. Велико Търново със съвременни светодиодни осветители, като ще бъде инсталирана автоматизирана система за управление и мониторинг и възобновяеми енергийни източници. Проектът е одобрен за изпълнение по процедура BGENERGY - 2.001 - „Рехабилитация и модернизация на общинската инфраструктура - системи за външно изкуствено осветление на общините“ по Програма „Възобновяема енергия, енергийна ефективност, енергийна сигурност“, финансирана по Финансовия механизъм

на Европейското икономическо пространство 2014-2021г.

Топлофикационна система и газопрееносна инфраструктура

Изградена топлофикационна мрежа има единствено в общински център гр. Велико Търново. Топлофицирани са 13 666 жилища, в които живеят около 22 000 души или 26 % от населението на града. Общият брой на домакинствата, които ползват услугите на „Топлофикация ВТ“ АД - гр. Велико Търново към края на отоплителния сезон 2017/2018 г. са 2895 броя. Топлофикационното дружество притежава лиценз за пренос на топлинна енергия, издаден от Държавната комисия за енергийно и водно регулиране и има изградена топлопрееносна мрежа към 229 броя абонатни станции, които могат да доставят топлинна енергия до 10819 броя домакинства на територията на гр. Велико Търново.

Съгласно Националната програма за подобряване на качеството на атмосферния въздух (2018-2024), „Топлофикация ВТ“ АД разполага с 41 км топлофикационна мрежа и планира да увеличи броя на абонатите си от 2 895 през 2017г. на 4 105 през 2023 г., което отново ще бъде значително по-малко от топлофицираните жилища и възможностите на предприятието.

От 2006г. „Топлофикация ВТ“ АД използва природен газ за производство на топлинна енергия, като през 2007г. е въведен в експлоатация когенерационен модул - бутален двигател, изгарящ природен газ и свързан към него електрически генератор. Топлинната мощност на модула е 3,2 MW, а електрическата мощност - 2,8 MW.

Газификацията на град Велико Търново се реализира с изградения магистрален газопровод, отклонение от северния пръстен на националната газопреносна мрежа до Автоматичната газоразпределителна станция Велико Търново.

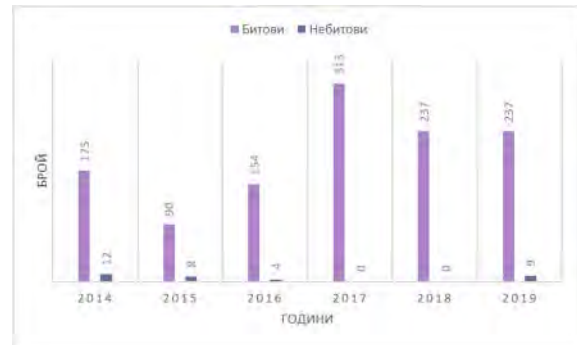
За гр. Велико Търново има проект за цялостната му газификация, който се реализира поетапно. По данни от „Овергаз Мрежи“ АД към 2020г. газопреносната мрежа на територията на общината обхваща 3000 броя битови абонати и 150 корпоративни. Мрежата е дълга над 66 км, с налягане 10 bar и 4 bar. Осъществено е още газоподаване до голяма част от общинските сгради и до промишлените зони в града.

Схема 5.4.2. Карта на мрежата на Овергаз Мрежи на територията на Община Велико Търново¹⁴⁹

За периода 2014-2019г. броят на новоприсъединените домакинства към мрежата на „Овергаз Север“ ЕООД варира между 90 и 313 годишно, като ръстът по години е представен в следната графика:

Фигура 5.4.1. Брой ново присъединени абонати на природен газ за периода 2014-2020г.

За периода 2014-2020 година на природен газ са преминали също така 8 общински обекта, както и други небитови абонати. Изградена е 3900м газопреносна мрежа и газопроводни отклонения. По данни на „Овѐргаз“ потенциалният брой на битови клиенти на последния етап от развитие на мрежата за община Велико Търново е 28256.

Продължаването на процеса на газификацията за бита и индустрията ще спомогне за постигането на по-добър икономически ефект в сравнение с използването на традиционните източници, както и за подобряване на екологичната обстановка в общината.

Енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници (ВЕИ)

В областта на енергийната ефективност и ВЕИ община Велико Търново е приела:

- Общинска програма за енергийна ефективност 2018-2020 година
- Програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива - Община Велико Търново 2020-2029 година

¹⁴⁹ Източник: Мрежа - Овергаз (overgas.bg)

Годишният отчет за изпълнението на плановете по чл.12 от Закона за енергийна ефективност (ЗЕЕ) и за управлението на енергийната ефективност в сгради и промишлени системи по чл.36 от ЗЕЕ за 2014 година показва, че към края на 2014 година община Велико Търново е преизпълнила индивидуалната си цел до 2016 година, като е изпълнила мерки, които са довели до спестявания в размер на 2592,5 MWh/y при цел 2130. В таблицата са обобщени инвестициите и ползите от енергоспестяващи мерки за общинските обекти за периода 2014-2019 година, както са декларирани в отчетите.

Таблица 5.4.5. Инвестиции и спестени средства и енергия

Година	Инвестиции /хил.лв./	Спестени средства /хил.лв./	Спестена енергия /MWh/
2014	2191	363	2572.33
2015	150	18.7	110.88
2016	378.1	70.2	383.15
2017	840.6	104.91	816.53
2018	2087.75	270.62	1754.43
2019	1565.88	213.23	1603.64
Общо	7213.33	1040.66	7240.96

В общинските сгради през последните 10 години са изпълнени редица проекти, сред които:

- Пълна подмяна на оборудването в котелните помещения при газификация – мярката е довела до 30% енергийни спестявания при подобряване на топлинния комфорт и повече от два пъти намаляване на разходите за отопление и топла вода. Към края на 2020г. са газифицирани всички училища, които са се отоплявали с нафта.

- Подмяна на дограмите на почти всички учебни и здравни заведения, чрез които са постигнати допълнително около 30% спестявания на енергия за отопление.

- Подмяна на осветителни тела с енергоспестяващи, с което не само се е намалил разходът на електроенергия, но и се е подобрила осветеността, особено в класните стаи, където това е особено важно.

Като източници на финансиране са използвани основно средства от ОПРР, Национален доверителен Екофонд (НДЕФ) и Европейското икономическо пространство за цялостно обновяване или за модернизирани на вътрешните отоплителни инсталации и прилежащите съоръжения в обекти от образователната и социална инфраструктура.

Като основна мярка в областта на интелигентните технологии, свързана с енергийната ефективност, е определено да се използват съвременни технологични решения, осигуряващи намаляване на енергийните разходи, енергиен мениджмънт на сгради и промишлени системи, изграждане на интелигентно улично осветление и др.

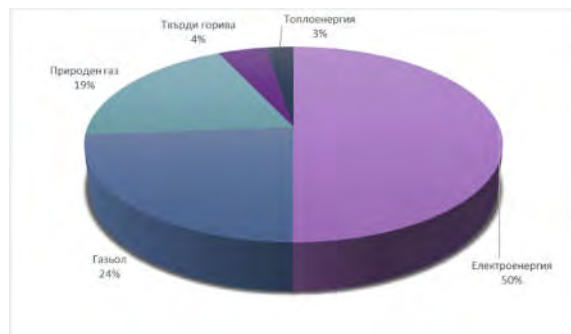
Енергия е необходима за изпълнение на социално-икономическите и административни функции на общината, включително за транспорт, културни мероприятия и осветление на паметници на културата и други. В следващата таблица и фигура е представено потреблението на енергия за сектори администрация, образование и улично осветление за 2017 година.

Таблица 5.4.6. Потребление на енергия по сектори и видове за 2017 г.

Сектор	Вид енергия				
	Електроенергия /MWh/	Газово тонове	Природен газ х.и. куб. м.	Твърди горива тонове	Топлоенергия /MWh/
Администрация	434 567	143	93	184	0
Образование	655934	118	177,94	48	323,71
Улично осветление	5418000				
Общо в MWh	6 509	3067,1965	2519,742	580	323,71

Фигура 5.4.2. Потреблението на енергия за сектори администрация, образование и улично осветление

Анализът показва, че най-голям е дялът на електроенергията -50%, следван от газола и природния газ - съответно 24 и 19%, като дялът на твърдите горива и топлоенергията е общо под 10%.

От предходната общинска програма за енергийна ефективност на Община Велико Търново за 2014-2017 година е прието взимането на решения за предприемане на мерки за енергийна ефективност да се осъществява по два метода:

- Метод на приоритетните целеви групи – този метод се основава на анализи на потреблението на сгради от отделни сектори и целеви групи. Въз основа на него за следващия период работата ще се фокусира върху сгради в областта на здравеопазването и лечебни заведения и детски заведения, както и административни сгради, собственост на община Велико Търново или използвани от администрацията в града и в кметствата от общината.

- Метод на експертните оценки - разчита се на компетентни мнения, оценки и препоръки на специалисти както от общинската администрация, така и на външно привлечени такива. Двата подхода, използвани заедно и поотделно, осигуряват систематичният подход за взимане на решения и

гарантират ефективност на изразходваните собствени или привлечени средства.

Част от политика на общината е и монтиране на термопомпени климатични системи със сезонен коефициент на преобразуване SCOP>3,5, като през периода 2014-2020г. такива са инсталирани в детски и здравни заведения и дават много добри резултати. Финансирането им е от собствени средства.

В РБългария над 95% от жилищния фонд е частна собственост, което до голяма степен ограничава възможностите за въздействие на общините в процеса на тяхното обновяване. По данни на НСИ през 2017г. еднофамилните жилищни сгради в община Велико Търново са 17000 или 89.2% от общия брой, а на многофамилните – 2062 или 10.8%. Броят на жилищата обаче преобладава в многофамилните сгради – 30053 или 61.9% спрямо този при еднофамилните сгради - 18505 (38.1%). Годишно в общината се въвеждат в експлоатация по около 100 нови жилищни сгради, което е незначителен процент обновяване на сградния фонд спрямо съвременните изисквания за енергийна ефективност. Предстои въвеждане в практиката на изискването новите сгради да са с близко до нулевото потребление на енергия, което означава да имат висок клас (клас А) на енергийна ефективност и дял на възобновяемите енергийни източници над 55% от потреблението на енергия за отопление и охлаждане, осветление и битова гореща вода.

Частичното обновяване на сградния фонд се изразява основно в подмяна на дограма, като по експертна оценка в над 80% от обитаемите жилища дограмата е подменена. Резултатите от следващото

преброяване на населението и жилищния фонд през 2021г. ще съдържат и актуални данни за топлоизолираните жилища и жилищата със системи за използване на възобновяеми енергийни източници.

Основен инструмент за цялостно обновяване на жилищния фонд е Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради. По данни на МРРБ към края на 2020 г. броят искания за сключване на договори за целево финансиране към Българската банка за развитие в община Велико Търново е 75. Седемнадесет са сключените договори и четиринадесет от сградите вече са с въведени в експлоатация мерки за енергийна ефективност, а в останалите 3 от сградите със сключени договори са стартирали дейности по строително-монтажни работи.

Очаква се мобилизация на значителен финансов ресурс за обновяване на жилищния фонд до 2050 г., като средно за страната е заложено около 60% обновяване на жилищата, включително еднофамилни жилищни сгради.

По данни от НСИ от преброяването през 2011 г. битовото отопление, използвано в жилищата по горива през 2011 г., е било както следва:

Таблица 5.4.7. Отопление на жилищата по видове източник

Жилища	Централен източник			Собствен източник					Необитващи жилища	Общо	Общ брой обитващи жилища
	Топлофикация	Газ	Електро-чество	Нафта	Газ	Въглища	Дърва	Други			
Брой	2092	979	15395	77	357	2528	10609	62	18941	47010	32099
Дял в общото, %	6,52	3,05	47,96	0,24	1,11	7,88	33,05	0,19			

Преобладаващите източници на енергия са електроенергия и дърва, като в общия

¹⁵⁰ (Източник: <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/opazvane-na-okolnata-sreda/proekt->

случай се използват неефективни уреди. При използването на дърва и въглища в отоплителни уреди с коефициент на полезно действие 40-50% не се постига комфорт, неефективно се изразходва енергийният ресурс и се влошава качеството на атмосферния въздух.

Община Велико Търново е бенефициент по проект „Българските общини работят заедно за подобряване на качеството на атмосферния въздух“, който предвижда за град Велико Търново да бъдат подменени отоплителните уреди на 548 домакинства, което ще се изпълни в две последователни фази – пилотна и основна. В първия етап са обхванати 58 домакинства, като неефективни отоплителни уреди на твърдо гориво се заменят с 25 броя двуконтурни газови котли и 33 броя устройства на пелети (камини и котли)¹⁵⁰. В последващата основна фаза ще се подменят отоплителните уреди на още 478 домакинства. Освен основните цели на проекта за намаляване на замърсяването на атмосферния въздух ще се постигне подобряване на комфорта на обитаване и намаляване на първичния енергиен ресурс чрез по-ефективно оползотворяване на енергията при използване на възобновяема енергия под формата на пелети.

Обследванията за енергийна ефективност предоставят информация за актуалното състояние и препоръчаните мерки за енергийна ефективност в сградите. Данните за класовете енергийна ефективност са представени в следващата таблица.

Таблица 5.4.8. Състояние на обследвания сграден фонд

[blgarskite-obshini-rabotyat-zaedno-za-podobryavane-kachestvo-vazduh-life/](https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/opazvane-na-okolnata-sreda/proekt-blgarskite-obshini-rabotyat-zaedno-za-podobryavane-kachestvo-vazduh-life/)).

Сгради по тип собственост	Брой сгради по енергиен клас - актуално състояние						Общ брой
	B	C	D	E	F	G	
Общинска	3	4	1	6	4	2	20
Държавна	1	1	4	7	6	2	21
Частна	8	4	4	3	6	3	28
Общо обследвани сгради	12	9	9	16	16	7	69

Преобладаващо сградите са в ниските класове на енергийна ефективност. От частните сгради всички 9 сгради в най-ниските два класа енергийна ефективност F и G са многофамилни жилищни сгради. Предписаните в енергийните обследвания инвестиции са в размер на общо малко над 16 млн. лв., като ползите са над 2 млн. лв./год. в средства и в енергия 15805650.1 kWh/y.

Таблица 5.4.9. Инвестиции и очаквани спестявания в обследвани сгради

Сгради по тип собственост	Спестяване на енергия	Спестяване на CO2	Спестяване на средства	Инвестиции
	kWh/y	ty	лв./год.	лв.
Общинска	3935417	1715.055	703571.78	4471796.51
Държавна	6218684	2858.7	991628.02	8278843.9
Частна	5651549.1	2203.78	448332.7	3413728.28
Общо обследвани сгради	15805650.1	6777.535	2143555.5	16164368.69

На община Велико Търново са издадени общо 22 броя удостоверения за енергийни спестявания (УЕС), които са представени в следната таблица:

Таблица 5.4.10. Справка за издадени удостоверения за енергийни спестявания на община Велико Търново

Година	Брой издадени УЕС	Спестявания Крайна енергия MWh	Спестявания Първична енергия MWh	Спестявания CO ₂ тона
2019	19	1590,626	1746,3	298,815
2020	3	397,46	707,67	182,91
Общо	22	1988,086	2453,97	481,725

Енергийните обследвания в националната информационна система на АУЕР включват мерки по изграждане на инсталации с ВЕИ в 69 сгради, от които 21 са държавни, 20 общински и 28 частни. Общите спестявания са в размер на 15805,65 MWh/y като крайна енергия и над 2 млн.лв./год. при инвестиции в очакван размер от малко над 16 млн. лв. Простият срок на откупуване е 8 години, което води до добра рентабилност на

инвестициите в срокът им на експлоатация, който е от 15 до 30 години в зависимост от използваните технологии.

Таблица 5.4.11. Очаквани енергийни спестявания в резултат от използване на ВЕИ

Собственост на сгради	Бр.	Спестявания в kWh/год.	Спестявания в лв./год.	Инвестиции в лв.	Спестявания CO ₂ t/год.
държавни	21	6218684	991628.00	8278843.00	2.858.70
общински	20	3935417	703574.80	4471796.50	1.715.00
частни	28	5651549	448332.70	3413728.30	2.203.80

В базата данни на Агенцията за устойчиво енергийно развитие са регистрирани обследвания за енергийна ефективност на 14 големи предприятия или промишлени системи с потребление на енергия над 3000 MWh годишно. Идентифицираните и планирани инвестиции в енергийна ефективност са за 149 млн. лв., като годишните спестявания се очаква да бъдат 212996 MWh/год. или 29 млн. лв. Средният срок на откупуване е 5,1 години, което прави мерките атрактивни за реализация и с добра рентабилност.

Справка в Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020¹⁵¹ показва, че по програма Иновации и конкурентоспособност (2014-2020), приоритетна ос Енергийна и ресурсна ефективност на територията на община Велико Търново са изпълнени:

Общ брой договори: 11

Обща стойност БФП: 15 264 361.33 лв.

Обща стойност: 27 001 702.38 лв.

Общ брой бенефициенти: 11

Мерките включват придобиване на енергоефективно производствено оборудване, въвеждане на система за автоматизиран мониторинг и контрол на енергопотреблението, сертифициране на

¹⁵¹ <http://2020.eufunds.bg/>

системи за енергиен мениджмънт, в съответствие със стандарт БДС EN ISO 50001 „Системи за управление на енергията. Изисквания с указания за прилагане“ и съпътстващи дейности по извършване на енергийно обследване и визуализация и публичност.

Като част от структурата на Агенцията за устойчиво енергийно развитие (АУЕР) е обособено териториално звено Велико Търново, което съдейства на собствениците на сгради, системи за външно изкуствено осветление, големи предприятия за производство и услуги и собствениците на промишлени системи, както и МСП в региона за изпълнение на задълженията им по законодателството в тази област, както и за осъществяване на мерки за енергийна ефективност. В рамките на проекти на АУЕР са реализирани редица обучения за консултанти по енергийна ефективност, представители на предприятия и енергийни мениджъри за осъществяване на мерки за енергийна ефективност, схемата за задължения за енергийни спестявания и свързаните с нея дейности, внедряване и прилагане на изискванията на стандарт БДС EN ISO 50001 и други.

На територията на община Велико Търново се използват следните възобновяеми енергийни източници:

- Биомаса под формата на горски и селскостопански отпадъци и дървесина за директно изгаряне в битови уреди за отопление или за преработка под формата на пелети/брикети също за отопление;

- Слънчева енергия – използва се преобразуване в топлинна енергия за битова гореща вода и/или подпомагане на отоплението и за производство на електрическа енергия за собствено

потребление или продажба на преференциални цени в мрежата;

- Водна енергия – изградени са малки водноелектрически централи;

- Аеротермална енергия – изградени са термopомпени инсталации, използващи енергията на околната среда.

Сметищен газ и газ от пречиствателни станции за отпадъчни води не се използват. Няма данни за използване на биогаз от селскостопански отпадъци, както и на вятърна енергия.

На територията на община Велико Търново са изградени 2 МВЕЦ „Леденик“ и „Сини вир“, съответно с електрическа мощност 75 и 160 kW. Фотоволтаичните централи, които произвеждат енергия за продажба към електроенергийната система, са 11 броя към 2020 година.

В Таблица 5.4.12. са обобщени данните за инвестиции във възобновяеми енергийни източници и спестените енергия и средства при инсталиране на системи в общински сграден фонд съгласно подадената в АУЕР информация за изпълнение на Общинска програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива (ОПНИЕВИБГ) на община Велико Търново за периода 2014-2019. Инвестициите достигат 820531 лева, като годишно от произведените 1053554 kWh се спестяват над 136220 лв.

Таблица 5.4.12. Инвестиции във ВЕИ в обекти общинска собственост

Година	Инвестиции, лв.	Тип на ВЕИ	Спестени средства, лв./год.	Произведена енергия, kWh/год.
2014	6342	слънчево термална	875	3500
2015				
2016	23400	аеротермална	33000	594000
	34000	аеротермална	34000	61000
2017	21900	слънчево термална	2400	9600
	11800	слънчево термална	468	4800
	595960	аеротермална	11120	83400
2018	17452	слънчево термална	2998	11990
	38892	слънчево термална	23450	86004
	6400	слънчево термална	216	10800
2019	11100	слънчево фотоволтаична	1800	9000
	53285	аеротермална	25893	179460
	Общо	820531	136220	1053554

За 2020г. произведената електроенергия от възобновяеми източници, която е получила удостоверения за произход, е представена в Таблица 5.4.13.

Таблица 5.4.13. Производство на електроенергия от възобновяем източник¹⁵²

Вид възобновяем източник	Енергиен обект /бр./	Инсталирана мощност /MW/	Произведена енергия /MWh/
Водна енергия	2	0.35	1 077.3300
Слънчева енергия	11	32.080645	44 389.0508
Общо	13	32.430645	45 466.3808

Програмата за насърчаване на използването на ВЕИ предвижда изпълнението на десет административни и осем технически мерки, като техническите мерки включват оползотворяване на сметищен газ в централа с мощност 280-300kW, използване на бързорастящи видове за енергийна биомаса и други. Заложени са и четири финансови стимула за производството на ВЕИ на територията на общината.

Интелигентните разпределителни мрежи дават възможност да се управляват както присъединени мощности, така и товари, батерии за съхранение на енергия и други. Те са от съществено значение за бъдещото развитие на електроенергийната система и вече се правят първи стъпки в тази насока с дистанционно отчитане на определен интервал от време на електромерите. Търговците на електроенергия и

големите потребители използват анализите и информацията от товарите си профили за по-ефективно по отношение на цената участие на либерализирания пазар на електроенергия.

В транспортния сектор, като част от своята политика за чистотата на атмосферния въздух, община Велико Търново работи върху изпълнението на мерки за намаляване на използването на традиционните горива и замаяната им с електрическа енергия, включително за създаване на необходимата инфраструктура. Делът на биогоривата като част от състава на традиционните горива (бензин и дизел) в транспорта е регулиран от националното законодателство.

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите за развитие на региона за планиране от ниво 2

Стабилното захранване с електроенергия на общината е гарантирано от наличието на подстанция Горна Оряховица като възел от националната преносна система 220 kV. Електроенергийната мрежа високо напрежение е оразмерявана за товари, по-големи от сегашните и, с редки изключения, има възможност за поемане на допълнително натоварване. Основните проблеми са свързани с физически и морални амортизации на мрежата и неизяснена собственост на някои от съоръженията.

„Топлофикация Велико Търново“ АД има изградени когенерационни инсталации за комбинирано производство на топлинна и

¹⁵² Източник: Агенция за устойчиво енергийно развитие

електрическа енергия, което дава възможност топлинната енергия да се продава на абонатите на конкурентна цена спрямо останалите възможности за отопление.

Електроенергийната мрежа на този етап има възможност да присъединява нови фотоволтаични централи, особено малки покривни централи. От друга страна финансирането на фотоволтаични централи за собствено потребление по европейски програми и със собствени средства на предприятията в района води до намаляване на върховите дневни натоварвания за ползвателите на такива инсталации.

Съгласно План за развитие на преносната електрическа мрежа на България за периода 2020-2029г. очакваният товар на район Русе е около 200MW, като най-важната връзка за района с електроенергийната система, е електропровод 220kV „Стрелец“ между подстанции „Образцов чифлик“ и „Горна Оряховица“. Критериите за сигурност не са изпълнени, тъй като товарът се покрива от ТЕЦ Русе. Основният проблем възниква при отпадане на електропровод 220kV „Стрелец“, което ще доведе до понижаване на напреженията под 80kV в мрежа 110kV, възникване на каскадна авария и загуба на хранването на целия район на гр. Русе. Проблем е и при планови изключвания на електропровода за профилактика и ремонт. За да се гарантира сигурното електрозахранване на региона е планиран за изграждане втори електропровод 220kV от подстанция „Образцов чифлик“ до подстанция „Горна Оряховица“, паралелен на съществуващия „Стрелец“. Изграждането е заложено за 2028г.

.Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие.

Основните проблеми, идентифицирани от експертите на общинската администрация, са:

- Наследено строителство с ниски показатели за енергийна ефективност и недостатъчно разбиране на нейните проблеми, както и смесване на понятията енергийна ефективност и ниска стойност на енергията;
- Слаба осведоменост на ползвателите на собствеността, независимо от формата;
- Невъзможност за дългосрочно планиране;
- Неподготвеност на ползвателите на сградите за използване на съвременни технологични решения за енергийна ефективност.

Ролята на общините все още не е ясно изразена относно мотивация за енергийна ефективност в частния сектор. Необходими са разширяване на правомощията на местната законодателна власт и ясно очертани линии на развитие на общината в насока за прилагане на енергийна ефективност. Не бива обаче да се надценява ролята на региона като производител на енергия, особено от възобновяеми енергийни източници поради ограничения ресурс на вятърна и водна енергия, както и на потенциала за оползотворяване на сметищен газ и биогаз от селскостопански отпадъци.

Значителна част от общинския сграден фонд е рехабилитиран през последните десетилетия, вече са изпълнени мерки за

енергийна ефективност и са постигнати енергийни спестявания. Все по-важно става изборът на обекти на въздействие и на мерки за прилагане да се извършва въз основа на подробен технико-икономически анализ за всеки обект и за всяка мярка, така че приетите мерки да имат приемлив срок на откупуване.

Мерките, които община Велико Търново ще прилага, са обединени в следните групи и са идентифицирани следните трудности:

Мерки по сградния фонд общинска собственост

Идентифицирани трудности:

- До сега в този тип сгради са изпълнявани отделни мерки „на парче“ без ясна визия и без да е оценен енергоспестяващия ефект от мерките. С по-голяма сила това се отнася до здравния сграден фонд, собственост на общината. Сградите на всички общински медицински заведения, с изключение на КОЦ са в много лошо състояние от гледна точка на енергийна ефективност.

- Охлаждане в сградите се осъществява основно чрез индивидуални климатични системи за всяко помещение, което не е ефективно и не е цялостно решение. Предвижда се изграждане на централизирани системи за отопление и охлаждане на базата на термopомпени системи от различни типове, в зависимост от специфичните особености на обектите.

Мерки по жилищния сграден фонд

Идентифицирани трудности:

- Жилищният фонд е предимно частен, което изисква мотивиране на домакинствата за предприемане на

енергоспестяващи мерки и кандидатстване за финансиране;

- На този етап наемателите на общински жилища не са стимулирани да изпълнят енергоспестяващи дейности, тъй като стойността на изпълнените мерки не се приспада от наемите. Предвидено е създаване на регламент за отстраняване на този проблем.

Мерки в транспорта

Идентифицирани трудности:

- Създаването на зарядна инфраструктура за електромобили изисква големи инвестиции;

- Използването на биогорива в транспорта е национална политики и общината не може да въздейства.

Мерки за използване на възобновяема енергия

Идентифицирани трудности:

- Първоначалните инвестиции са високи;

- Необходима е добра запознатост с технологията и сигурност за ефекта от конкретното решение;

- Като цяло лисва достатъчно информираност сред възможните целеви групи: предприятия за производство и услуги, собственици и ползватели на сгради, домакинства;

- Съществуващите финансови стимули все още не са достатъчни за по-широко навлизане на технологиите и е необходима допълнителна подкрепа.

Общо за всички сектори

Идентифицирани трудности:

Ресурсът на грантовите схеми става все по-ограничен, което налага разработване и прилагане на различни финансови инструменти, всеки от които има

самостоятелни критерии за избор на обекти и въздействие. Значението на финансовата ефективност ще нараства.

Община Велико Търново е създавала специална структура Общинско предприятие „Горско стопанство“, което се грижи за стопанисването на около 50 000 дка гори. Създадена е и местна наредба за управлението, стопанисването и ползването на горски територии, която се актуализира при възникване на необходимост от промени, включително във връзка с националното законодателство. Обсъждани са възможности за оползотворяване на горска биомаса в съвременни отоплителни котли на дървесен чипс, но е необходимо да се направи нова оценка и да се отчете нарастването на цените на изкопаемите горива през последните години.

Във връзка с по-широкото навлизане на системи за климатизация, особено в административни сгради, може да се разгледат и възможностите за осигуряване на добър комфорт с термopомпи за отопление и охлаждане, които частично да се захранват с електроенергия от слънцето посредством фотоволтаични централи на покривите на сградите. Така сградите ще добиват енергия от възобновяем източник на място, което е и част от концепцията за сгради с близко до нулата потребление на енергия.

Проблемите със събирането и анализирането на информация продължават да създават трудности за бързо и обосновано взимане на решение при възникване на възможност за финансиране. През периода 2014-2017г. е създадена система за събиране и обработка на информация за

енергопотреблението на всички общински обекти. Необходимо е системата да се доразвие и обхване останалите сектори - промишленост, транспорт, енергия за бита и др. Все още не се събира и обобщава информация от големите промишлени и други консуматори на енергия, от дружествата - доставчици и производители на енергия, както и не се използват статистически методи за оценка.

Организационна мярка за по-ефективно използване на енергийните ресурси е преминаването на повече ползватели на сгради на делегиран бюджет. В качеството си на второстепенни разпоредители на бюджетни средства обектите (като например детски градини и други) имат допълнителен стимул да пестят енергия чрез прилагане на мерки за ефективно управление и използване на енергията и нискостойности мерки за енергийна ефективност. Мотиви за прилагане на мярката са и големият брой населени места и общински обекти и децентрализация на използването на енергия.

Провеждането на допълнителни обучения за енергийна ефективност за ползвателите на сградите и персонала, който обслужва техническите съоръжения, е от голямо значение в условията на делегирани бюджети и възможност за самостоятелно управление на потреблението на енергия. Повишаването на капацитета на експертите в общинската администрация ще разшири възможностите за използване на нови финансови модели и инструменти, както и за избор на ефективни технически решения в условията на вариантност и възможности от използване на хибридни технологии.

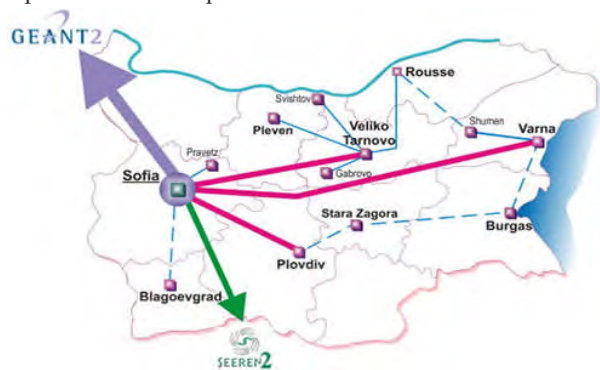

5.5. Състояние на телекомуникационна мрежа

Информационните и комуникационни технологии са един от водещите фактори за иновативно и приобщаващо информационно общество, осигуряващо високо качество на живот на гражданите. Напредъкът в развитието на информационното общество се счита за изключително важен за удовлетворяване на потребностите на обществото и на икономиката.

Още от началото на новия век, благодарение на разположението си и далновидната политика по отношение на развитието на телекомуникациите в града, община Велико Търново е сред един от основните и най-важните телекомуникационни разпределителни възли в страната, което е видно от картата на телекомуникационната мрежа в България.

Схема 5.5.1. Карта на телекомуникационната мрежа на Р България¹⁵³

Последното разширение на телекомуникационната мрежа на общината е от началото на 2018г.

Внедряване на цифрови технологии и цифрови обществени услуги

Към момента (от средата на 2020) в Община Велико Търново безплатен Wi-Fi предоставен от общината има на 13 места (високоскоростни точки) в града. Системата обхваща пространството около:

- Площад „Цар Асен I“ – пред крепостта Царевец;
- панорамни площадки на улица „Стефан Стамболов“;
- Паметник „Асеновци“;
- Площад „Съединение“ - пред музей „Възраждане и Учредително събрание“;
- Паметник „Майка България“;
- парк „Марно поле“;
- парк „Никола Габровски“;
- парк „Бузлуджа“;
- парк „Зона Б“;
- парк „Чолаковци“;
- парк до църква „Възкресение Христово“;
- парк „Картала“: нова детска площадка;
- парк „Акация“.

Инициативата е факт с реализацията на проекта WiFi4EU на Европейската комисия, Изпълнителна агенция за иновации и мрежи, програма в областта на далекосъобщенията по Механизма за свързване на Европа.

Още от началото на миналото десетилетие, община Велико Търново е напълно цифровизирана.

Широколентово покритие и обхванати населени места

¹⁵³ Списание ISSN 2535-0838 за „Информационна сигурност“

Широколеновият достъп (Broadband)¹⁵⁴ е общоприет термин за високоскоростна връзка с Интернет, обикновено с пропускателна способност над 256 Kb/s, въпреки че конкретните стойности на скоростта за сваляне и качване на информация варират, като понастоящем, за широколенов се счита достъпът, осигуряващ едновременно гласови, данни и видео услуги, при „on-line” свързаност при препоръчителната долна граница от 2Mb/s.

Като е видно от картата, община Велико Търново попада в категория: територия с повече от една изградена мрежа за фиксиран високоскоростен интернет.

В градската част на административната единица няма проблем с достъпа до широколеново покритие – зависещо главно и основно от предлагане на свободния пазар, като само на места, в прилежащите села има малки проблеми.

Схема 5.5.2. Широколеново покритие в Р България

Достъп до и използване на Интернет от населението¹⁵⁵

¹⁵⁴ Национална стратегия за развитие на широколеновия достъп в Република България 2012-2015г.

¹⁵⁵ Данни за т.9.6.3. - НСИ

¹⁵⁶ Бяла зона - в т.нар. „бели райони” не съществува инфраструктура за широколенов

За последния отчетен период, населението на община Велико Търново има над 98% достъп до интернет със скорост – ШЛИ 25+mbps, като в градската част е 100%. В община Велико Търново има незначителен брой места, които попадат в т.нар. бели и сиви зони¹⁵⁶.

За 2019г. 67,3% от домакинствата в област Велико Търново имат достъп до интернет в домовете си, сочат данни на Националния статистически институт. За периода 2011 - 2020 г. се наблюдава ръст от едва 10,3 процентни пункта на домакинствата в областта с достъп до глобалната мрежа.

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите за развитие на ниво 2¹⁵⁷.

Община Велико Търново е много активна от гледна точка на подsigуряване на телекомуникационни услуги за населението си, а и като транзитен разпределител на национално ниво.

Въпреки това, самата област се нарежда едва на 25-то място в страната (от 28 области) по достъп на домакинствата до интернет, със само 67,3%, като изостава от средното за страната ниво - 75,1%, като на първо е област Русе с 84.4%, от СЦР.

През изминалата 2020 г. 54,9% от хората на възраст от 16 до 74 години, използват интернет всеки ден или поне веднъж седмично. По отношение на половете, оказва се, че мъжете сърфират по-

достъп или няма вероятност такава да бъде развита в близко бъдеще (в период от три години).

Сива зона - в „сивите райони” съществува само един доставчик на широколенов достъп.

¹⁵⁷ Данни за т.9.6.4. - НСИ

активни от жените, като съотношението е 56,8 към 53%.

Доста сериозни са различията по отношение на образованието. 85,2% от висшистите и едва 26,1% от хората с основно образование или изобщо без образование, ползват интернет.

Използване на глобалната мрежа за взаимодействие с органите на държавната и местната власт се наблюдава при едва 10% от лицата в област Велико Търново. Областта изостава с цели 15,4 процентни пункта от средната стойност за страната, която е 25.4% и заема едно от последните места сред 28-те области. Най-значителен е делът на лицата, използвали онлайн услугите на публичната администрация в област София - 45.9%, а най-нисък в област Разград - 6.4%

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие

Велико Търново следва да се възползва от статута на важен национален разпределителен център за разпространение на телекомуникационни услуги и да се стреми към подобряване на обезпечеността на населението с високоскоростен интернет.

5.6. Състояние на съобщителната мрежа

Съобщителната мрежа на община Велико Търново, се състои, базово от електронна и физическа част, които включват фиксирана гласова телефонна услуга и достъп до гласова телефонна услуга чрез услугата избор на оператор

(фиксиран или мобилен) и пощенски услуги, като отново те биват – държавни (общински) или предлагани от частен спедитор (по-известните от които в България биват – Спида и Еконт).

Още в началото на изминалото десетилетие е извършена пълна цифровизация – 100% на територията на община Велико Търново.

Изградена инфраструктура и потребление на съобщителни услуги

Съвсем очаквано, поради скоростното развитие на мобилните електронни съобщения през последното десетилетие, гласовите услуги на територията на община Велико Търново от мобилен тип изместват рязко този от физически, като от началото на новия век фиксирани телефонни постове са намалели над 4 пъти.

Тази тенденция ще се запази и през следващото десетилетие, като с намаляване на населението родено преди 1960г. ще се редуцира и използването на фиксирани гласови услуги. Целта ще бъде да се достигне един естествен минимум, които е необходим за функционирането на определени административни, институционални и бизнес отрасли.

И трите мобилни GSM оператора Vivacom, Telenor и A1 имат пълно покритие на община Велико Търново, като по този начин създават една добра естествена база за конкуренция на свободния пазар и богат избор от услуги за населението и бизнеса в административната единица.

Понастоящем, на територията на общината има функциониращи 21 функциониращи пощенски станции – в Търново-град - 8 и 13 прилежащите села.

9 от селата в общината нямат работещи пощенски станции на своята територия (Арбанаси, Ветринци, Габровци, Големаните, Емен, Малки Чифлик, Момин сбор, Шереметя и Ялово).

Дейностите осъществявани от българските пощи все още са много разнообразни и трудно могат да бъдат заменени изцяло само от един оператор. Общо те биват – спедиторска дейност в България и чужбина, абонамент на вестници и списания и тяхната доставка, парични преводи. В допълнение, пощите служат за много и разнообразни дейности по възложителство, като изплащане на пенсии, обезщетения от Бюрото по труда, битови сметки, уведомления, продажба на винетни стикери, както и много други дейности, застъпени в различните пощенски станции по различен начин според потребностите на населението.

По естествен пазарен път нараства конкуренцията и в пощенския сектор – главно в логистиката и в плащането на битови сметки. Налагат се бързите конкурентоспособни куриерски услуги на големите спедиторски фирми Спиди, Еконт и централизираните системи за плащане като EasyPay.

Въпреки конкуренцията, както бе споменато по-горе, държавните (общински) пощенски услуги ще продължат да са от изключително важно значение за населението на общината, главно поради социалния им характер – много голяма част от предлаганите услуги не са рентабилни, но няма представител на частния сектор, който да може да предложи такава богата гама наведнъж.

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите за развитие н, региона за планиране от ниво 2

От гледна точка на състоянието и развитието на съобщителната мрежа и в област Велико Търново и в СЦР и СИР действат едни и същи основни принципи:

- Стабилно редуциране на използването на фиксирани гласови услуги за сметка на мобилни такива. Все пак областите и общините с по-висок процент на населението живеещо в селата ще усещат по-плавно намаление на фиксираните телефонни постове, поради по-високата ригидност на хората с уседналост в селата;

- Пълна доминация на частния сектор при предлагането на гласови услуги от всякакъв характер;

- Почтите ще продължат да са от голямо социално значение и през следващото десетилетие. Както и при мобилните услуги, по-сериозно значение ще имат за населението с уседналост в селата;

- Свиване на услугите предлагани от пощенските станции поради наличието на по-ефективни такива, предлагани от частния сектор.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие

Потенциал за развитие е ускоряване на подмяната на физически станции за гласови услуги с мобилни до достигане на естествен минимум и поддържане на конкурентоспособни пощенски услуги в общината. Оползотворяването на този

потенциал е извън функциите на
общинската администрация.

Раздел VI. Екологично състояние и рискове – условия и предпоставки за развитие на зелена Община Велико Търново

Законодателството по опазване на околната среда в България може условно да се раздели на общо (хоризонтално) и секторно (вертикално) законодателство. Към хоризонталното законодателство могат да се отнесат Законът за опазване на околната среда (ЗООС) и подзаконовите нормативни актове към него, които са основен гарант за постигане на екологичните цели за устойчиво развитие. Към вертикалното законодателство се включват секторите: Води; Въздух; Природа; Почви; Климат; Отпадъци и Превантивна дейност.

Законът за опазване на околна среда е Рамковия закон на екологичното законодателство в България, който урежда принципните общи постановки (ОВОС, интегрирано предотвратяване и контрол на замърсяването, право на обществен достъп до екологична информация, икономически регулатори и др.) и специалните секторни изисквания към компонентите на околната среда (въздух, води, почви, отпадъци и др.). Последното изменение на ЗООС е от 12 Март 2021 г. и съдържа основните принципи на съвременната европейска екологична политика.

Към секторното/ вертикално законодателство в България се отнасят: Закона за водите и поднормативните актове към него; Закон за управление на отпадъци и поднормативните актове към него; Закон за почвите и поднормативните актове към него; Закон за биологичното разнообразие; Закон за защитени територии; Закон за защита от шума в околната среда и други.

Политиката в областта на околна среда на ЕС се основава на принципа на предпазните мерки, принципа на превантивните действия и принципа на отстраняване на замърсяването при източника, както и на принципа „замърсителят плаща“. Принципът „замърсителят плаща“ се прилага въз основа на Директивата относно екологичната отговорност, с която се цели предотвратяване или отстраняване на щети за околната среда по отношение на защитени видове или природни местообитания, води и почви.

В европейското законодателство в областта на околната среда към настоящият момент са създадени около 200 нормативни акта, включително директиви, регламенти, решения и препоръки. Към тях се прибавят и големият брой предложения и други документи, свързани с политиката на ЕС в околната среда. Екологичното законодателство включва основно директиви, някои от които са изменяни многократно или допълвани с дъщерни директиви.

Мерките, които община Велико Търново изпълнява с цел превенция и контрол са заложили предимно към стратегическите документи в областта на качеството на атмосферния въздух, управлението на отпадъците, програма за опазване на околната среда.

Основен документ, по силата на който се осъществява местното самоуправление в областта на опазване на околната среда е

Общинската програма за опазване на околната среда. Програмата се изготвя в съответствие с намеренията и приоритетите на органите на местното самоуправление и местната администрация, както и на представителите на всички заинтересовани субекти. Програмите се приемат от общинските съвети, които контролират изпълнението им.

6.1. Природни условия и ресурси

Релеф

Община Велико Търново се характеризира със специфичен релеф, обоснован от геоложкото развитие на Предбалканския физикогеографски район. Според природо-географската подялба на България, областта попада в Средната подобласт на Предбалкана. На юг релефа е планински, в централните части хълмист и ниско планински, на север равнинен. Към Старопланинската физикогеографска област се отнасят северните части на Тревненска планина, заемаща най-южната част общината. Тук се намира и най-високата точка на общината – връх Чукара (946 m), разположен южно от село Горановци. Източно от Прохода на Републиката в пределите на общината попадат най-северозападните разклонения на Елено-Твърдишка планина с максимална височина връх Главите 939 m.

Около 3/4 от територията на община Велико Търново попада в пределите на Средния Предбалкан, като преобладаващият релеф е ниско планински и хълмист. Тук са обособени 9 броя възвишения, височини, ридове и плата, които попадат изцяло или

частично в пределите на общината. Западно от долината на река Белица (десен приток на Янтра) се простират североизточните разклонения на Габровските възвишения – връх Йовчевски рът (716 m). Югоизточната част на общината, източно от долината на река Белица се заема от западните и северни склонове на Еленските височини – връх Вятърницата (743 m). Цялата средна част на общината е заета от ниски възвишения и плата. От изток на запад се редуват: Западната част на Присовския рид (409 m). На север от него и източно от Търновския пролом на река Янтра – западните и югозападните склонове на Арбанашкото плато (440 m). На запад от пролома – Беляковското плато (440 m) и неговото западно продължение – Търновските височини (440 m). Югозападно от областния център Велико Търново, между долината на Янтра на север и Дряновска река на югоизток – полупланинският рид Меловете (връх Бакладжия 477 m). Западно от него, след Ветринския пролом на Янтра – северната част на рида Стените (връх Гюнето 510 m). И накрая, в най-западната част на общината, северозападно от горното течение на река Негованка (десен приток на Росица) – най-югоизточните склонове на платото Плужна (връх Картала 394 m). Най-северната част на общината, северно от Търновските височини е заета от южните части на Средната Дунавска равнина и конкретно широката долина на река Росица, като източно от село Ресен се намира и най-ниската точка на общината - 54 м н.в.

Климат

Община Велико Търново се намира в умерено-континенталната климатична зона на страната. Тази зона е разположена северно по отношение на останалите две зони (Преходно-континенталната и Континентално-средиземноморската) от територията на България. Това географско положение определя общите параметри на факторите, обуславящи макро-климатичните черти на територията на общината - слънчевата радиация и атмосферната циркулация.

През лятото над умерено-континенталната климатична зона преобладават субтропични въздушни маси, поради което температурите на въздуха са високи и не се различават съществено от температурите в равнинните части на Южна България. По-интензивни захлаждания настъпват през първата половина на сезона, когато нахлуванията по студените фронтове на атлантическите циклони са най-чести.

Пролетта и есента са с приблизително еднакви температури в равнинните и хълмистите райони на областта. Разликите между температурите на м. април и м. октомври са няколко десети от градуса, като най-често октомври е по-топъл.

Студената и сравнително суха зима на тази климатична зона се обуславя от преобладаването на синоптични обстановки на размито барично поле с относително високо налягане (антициклон), когато в условията на радиационно изстиване и температурни инверсии в котловините и в речните долини температурите на въздуха са най-ниски за съответната надморска височина.

Средната годишна скорост на вятъра в метеорологична станция Велико Търново е 1,3 м/с (двойно по-ниска от тази, в съседно разположената мет. станция Горна Оряховица, където скоростта е 2,2 м/с). Годишната ѝ амплитуда е слабо изразена - около 0,8 м/с. Средната месечна скорост е най-висока през март (1,8 м/с) и най-ниска през юли (1,0 м/с), и август, септември и октомври (с по 1,1 м/с).

Средната годишна посока на вятъра за района на община Велико Търново има най-висока честота от запад (33,4%), следвана от север (28,2%) и северозапад (20,6)%. Останалите посоки имат малък относителен дял, достигайки най-много 6,1% (от юг), с което допринасят за една монопосочна структура на вятъра от запад-северозапад-северната четвърт на хоризонта. Според средногодишната си скорост, по-силни ветрове духат най-често от югоизток (ср. год. скорост 3,8 м/с), следвани от тези, от запад (3,6 м/с) и от юг (3,2 м/с). От останалите географски посоки скоростта на вятъра се движи от 2,6 до 3,1 м/с средно годишно.

Температурата на въздуха във Велико Търново има средна годишна стойност 11,5⁰С. Характеризира се с добре изразен годишен ход, с максимум през юли (22,5⁰С) и минимум през януари 0,1⁰С). Средната годишна температурна амплитуда е значителна (22,4⁰С), но тя е по-ниска от тази, в близко разположената метео-станция Горна Оряховица (25,2⁰С).

Относителната влажност на въздуха в станция Велико Търново е 72% средно

годишно, с най-високи стойности през декември и януари (с по 81% средно месечно) и най-ниски стойности – през август (62% средно месечно) и юли, и септември (съответно с по 65% средно месечно). Абсолютната минимална относителна влажност е 12% (през април и август). В 27% от дните в годината средната денонощна максимална температура на въздуха е равна, или по висока от 25⁰С. От тези 27% около 11% са дни с относителната влажност, равна, или надвишаваща 55%.

Мъгли. Метео-станция гр. Велико Търново е с не толкова висок брой на дни с мъгла (26 дена средно годишно), в сравнение с други, близко разположени места (напр. ст. Г. Оряховица – общо около 57 дена ср. годишно). Тези дни са разпределени неравномерно през годината, със значително по-висок брой през студеното полугодие.

Облачност. Средната годишна обща облачност във Велико Търново е 5,1 бала (5,5 бала в Г. Оряховица) (при 10 бала – плътна облачност; при 0 – ясно небе), с по-значителни стойности през периода ноември – март (между 6,0 и 6,8 бала). Ясните дни през годината са по-малко от мрачните - общо 81 (в Г. Оряховица 74), с противоположен годишен ход спрямо този, на мрачните дни. Максимумът им се наблюдава през август –14,7 дни, а минимумът – през януари – 3 дни средно месечно

Валежи. Годишната валежна сума във Велико Търново е 674 мм. В сезонно отношение най-висока е валежната сума за лятото (юни, юли и август) – общо 199 мм, следвана от пролетта (март, април и май) – общо 193 мм, есента (септември,

октомври и ноември) – общо 145 мм, и зимата – общо 137 мм. Разгледани по месеци, максималните валежни суми се регистрират през май и юли (първичен максимум) – съответно по 81 мм и 73 мм, и през ноември и декември (вторичен максимум) – с по 52 и 50 мм. Минималните валежни количества са двойно по-малки – 40 мм през февруари и 40 мм през октомври.

Водни ресурси

Водните ресурси на общината спадат към Черноморската отточна област, като се оттичат чрез р. Дунав. Основната река, която отводнява тези площи е р. Янтра, заедно с нейните притоци. Главен неин ляв приток на територията на общината е р. Росица, а десни - Дряновска, Белица, Стара река. Реките в общината имат дъждовно-снежен режим на подхранване с пролетен максимум и есенен минимум. Поради характера на скалната основа някои реки имат и подпочвен компонент на водното подхранване.

Река Янтра е най-голямата река, преминаваща през територията на община Велико Търново и една от основните реки в Северна България. Река Янтра води началото си от така наречената Голяма поляна под връх Атово падале. Водите си черпи от шест неголеми извора, които се събират в една глава (образуват общ извор) с дебит около 30 л/с. Дължината на р. Янтра е 285.5 км; водосборната ѝ площ е 7 861,9 км², което представлява 1.0% от водосборния басейн на река Дунав. Поради малкия наклон (4.6%) на течението в Дунавската равнина, Янтра прави големи меандри (коэффициент на

извитост 3.1 — най-голям за територията на България).

Преминаването ѝ през Търновските височини формира най-големия от проломите. Неговата дължина по права линия е 7 км, но реалната дължина на реката е доста по-голяма, заради силното ѝ меандриране. Реката е един от символите на старата столица и създава уникалната атмосфера на града.

Другата основна река в общината е левият приток на р. Янтра – р. Росица. Тя води началото си от Калоферската планина, преминава през северните части на община Велико Търново, като тече в източна посока, и извън границите ѝ се влива в р. Янтра. Поречието на реката се характеризира с висок риск от наводнения. Десните притоци Негованка и Бохот през по-голямата част от течението си преминават през общината. Негованка преминава близо до селата Емен, Русаля и близо до с. Росен се влива в Росица. При село Емен образува дълбока каньоновидна долина. По поречието ѝ е изграден язовир Негованка. Река Бохот извира от възвишенията на Ново Село, което е в пределите на общината. Общата ѝ дължина е 6 км

Друг голям ляв приток е р. Белица (Килифаревска). Тя води началото си от северните склонове на Тревненския дял на Стара Планина. Преминава край с. Вонеща Вода, известно с минералния си извор, където в реката се влива от изток и по-малката Райковска река. В близост до реката, на километър южно от Нацовци се намира легендарният Килифаревски манастир. При град Килифарево реката се отделя от пътя и малко след град Дебелец в нея се влива и подобната по големина Дряновска река. След още два километра река Белица се

влива в река Янтра във Великотърновския квартал Чолаковци. Стара река е най-големия десен приток на р. Янтра. От изворите и при Вратник в Стара Планина до устието на Джулюнишка река се нарича Стара река. След това преминава в р. Лефеджа. Чрез разнообразни меандри се влива в река Янтра недалеч от село Горски Горен Тръмбеш(община Горна Оряховица). Към повърхностните води, освен речните ресурси, спадат и езерата и язовирите. В пределите на общината са изградени 18 микро-язовира.

Почвени ресурси

Община Велико Търново се характеризира с разнообразна почвена покривка. Сложните връзки между скалната основа, хидроклиматичните характеристики на общината, биоразнообразието и антропогенната дейност са довели до наличието на различни видове почви. Основните почвени типове са черноземни почви, сиви горски, алувиално-ливадни и хумусно-карбонатните. Географското разпределение на черноземите определя тяхното разпространение в северните части на общината, като те са представени от различни подтипове. Тези почви се отличават с високо естествено плодородие. Тук основно се срещат излужени и деградирани черноземни почви. Деградиралите черноземи на практика осъществяват прехода между черноземните и сивите горски почви. Те са особено подходящи за отглеждането на зърнени и технически култури, както и на различни видове зеленчуци.

Сивите горски почви са другият зонален почвен тип разпространен в общината.

Те се образуват предимно върху карбонати. Хумусното им съдържание е по-малко от това на черноземите, което налага тяхното наторяване. Подходящи са за отглеждането на ечемик, овес, ръж, картофи, овощия и др. От азоналните почвени типове, на територията на общината са разпространени алувиално-ливадните и хумусно-карбонатните (рендзини) почви. По речните тераси по средните и долните течения на реките, върху алувиалните наноси са образувани алувиално-ливадни почви. Те са плодородни почви, подходящи за отглеждането на разнообразни култури. Наличието на карбонатни скали и карстовите процеси, развити на някои места от общината, са предпоставка за наличието на рендзините. Те имат високо съдържание на хумус и карбонати. Върху тях виреят някои зърнени и технически култури, както и овощни насаждения.

Полезни изкопаеми

Община Велико Търново е бедна на полезни изкопаеми. Ограничени са запасите от черни въглища. Интерес представляват някои нерудни полезни изкопаеми край с. Вонеща вода (базалти). Варовици има при селата Русаля, Малък чифлик, Шереметя, Момин сбор, Хотница и гр. Велико Търново. Мергел – гр. Дебелец, с. Ресен, с. Дичин.

Горски ресурси

Горският фонд в общината е предимно от широколистни дървесни видове. По долните течения на реките Янтра и Росица при надморска височина до 400 м

преобладават върбовите и тополовите гори. Дъбовите гори, покриващи голяма част от равнинно хълмистите територии до 400 м н.в. са съставени от благун, цер, липа, акация, клен. Хълмисто-предпланинският пояс на смесени широколистни гори е от 400 до 600 м. н.в. и е съставен от зимен дъб, габър, цер, благун, липа и др. Иглолистните гори, които са създадени предимно по изкуствен начин са сравнително малко. Горите в поречието на р. Янтра заемат 28 % от цялата водосборна област, т. е. към 2250 км². Те са предимно два вида – букови гори и широколистни нискостеблени. Буковите стари вековни и непроходими гори образуват един непрекъснат пояс, широк от 3 - 10 км, който се простира по цялото било и по високите склонове на Стара планина. Другият вид преобладаващи гори, именно нискостеблените, заемат понископланинските и предпланински дялове на Стара планина и равнинните части на водосборната област. Развитието на горските територии се предопределя от лесоустройствените проекти на лесничействата. Проектите осигуряват необходимите предпоставки за стопанисване и ползване на горския фонд. Най-практикуваните дейности са свързани със залесяването: след сечи, ново залесяване, при реконструкция на насажденията, попълване на редини, подпомагане на естественото възобновяване. Тези дейности са изцяло съобразени с екологическите условия на района.

Съгласно административно-териториалната подялба на страната, РДГ Велико Търново осъществява контрол върху горите на територията на област Габрово и област Велико Търново, в които попадат следните

общините: Велико Търново, Горна Оряховица, Павликени, Елена, Полски Тръмбеш, Златарица, Лясковец, Стражица, Сухиндол, Свищов, Габрово, Трявна, Севлиево, Дряново.

6.2. Анализ по компоненти на състоянието на околната среда – състояние и замърсители.

Въздух

Контрол на състоянието на атмосферния въздух

Съгласно изискванията на националното и европейско законодателство територията на България е разделена на шест района и агломерации (с население над 250 000 души) за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ) и тяхната категоризация в зависимост от степента на замърсяване.

Община Велико Търново е включена като район за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух в „Агломерация Северен/Дунавски“ в която са регистрирани превишенията на нормите по показател – фини прахови частици (ФПЧ₁₀).

Концентрациите на ФПЧ₁₀ се следят от един пункт за мониторинг с ръчно пробонабиране и последващ лабораторен анализ, находящ се в сградата на РИОСВ Велико Търново, ул. „Никола Габровски“ №68. Измерването на нивата на ФПЧ₁₀ и ФПЧ_{2,5} става посредством стандартен гравиметричен измервателен метод за определяне на масовата концентрация на суспендираните прахови частици.

От м. октомври 2019 г. в изпълнение на условие от издадено Комплексно разрешително на „Кроношпан България“ ЕООД, площадка Велико Търново, започна да функционира и Автоматичен пункт за мониторинг на КАВ, като данните от пункта са публично достъпни на страницата на РИОСВ - В. Търново. В пункта се извършват замервания на ФПЧ 10 и формалдехид.

Пунктът за мониторинг „Велико Търново“ е фонов градски пункт с обхват от 100 м до 2 км (съгласно класификацията за градски фонов пункт), разположен в застроената част на града, без преобладаващо влияние на емисии от производствени и други дейности.

Община Велико Търново въведе съвременна система за мониторинг на качеството на атмосферния въздух като през 2020 година са доставени, монтирани и въведени в експлоатация две автоматични измервателни станции за контрол на чистотата на атмосферния въздух. Съоръженията са монтирани на места, определени от комисия с участие на представители на Изпълнителна агенция по околна среда, Министерство на околната среда и водите и Регионална лаборатория за качеството на въздуха-Велико Търново. Автоматична измервателна станция-1 е монтирана в квартал „Акация“, ул. „Вежен“, а Автоматична измервателна станция-2 е монтирана в двора на Природо-математическа гимназия „Васил Друев“. Станциите извършват едновременно паралелно измерване на двете фракции на фини прахови частици /ФПЧ/ 10 и ФПЧ 2,5 и осигуряват възможност за пълноценен анализ и реалистична оценка на състоянието на

атмосферния въздух. Анализаторите са сертифициран тип QAL1 за еквивалентност с референтните методи, съгласно БДС EN 12341, БДС EN 14997 и БДС EN 16450, издаден от акредитирана лаборатория за изпитване, т.е. измерването е по референтни методи и е в съответствие с изискванията на Наредба № 12/2010г. за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух. Освен измерванията на ФПЧ, се извършва измерване и на основни метеорологични параметри необходими за анализ на дифузията на замърсяването. С данните от мониторинга се цели оценка на ефективността от прилаганите мерки.

Таблица 6.2.1. Контролирани показатели в ПМ Велико Търново¹⁵⁸

Контролирани показатели	Означения	Пункт за мониторинг ПМ- гр. Велико Търново (РИОСВ)
Фини прахови частици до 10 µm	ФПЧ ₁₀	✓
Фини прахови частици до 2.5 µm	ФПЧ _{2.5}	✓
Бензен	(C ₆ H ₆)	✓
As, Cd, Pb и ПАВ във фракцията ФПЧ10		✓

Основен проблем по отношение качеството на атмосферния въздух, както в община Велико Търново, така и в България остават фините прахови частици, които се емитират директно от транспорта, битово отопление и промишлеността. Измерените високи нива по този показател са резултат от масовото използване на твърди горива за отопление през зимния сезон, интензивния автомобилен трафик, състоянието на пътната и прилежащата инфраструктура и относително малкия дял на промишлеността в града (25 изпускателни устройства (ИУ) към общо 4 предприятия (оператора).

¹⁵⁸ Източник: Актуализация на програма за намаляване на емисиите и достигане на

За високите нива на ФПЧ10 в община Велико Търново допринасят също и специфичните метеорологични условия в района, които се характеризира с голям брой дни с тихо време (скорост на вятъра под 1,5 м/сек.) и наличие на температурни инверсии. Оценката (по тристепенна скала) на котловинните морфографски параметри по отношение на замърсяването или самоочистването на атмосферата показват, че община Велико Търново има средно благоприятни условия за почистване на атмосферата. Наред с тази оценка, за оценка на факторите водещи до повишение на КАВ е необходимо допълнително да се вземе предвид и преобладаващата посока и скорост на ветровете, както и разположението на замърсяващите източници спрямо тях. По принцип, неблагоприятните метеорологични условия рефлектират силно върху ниско емитиращите източници – транспорт (с целогодишно действие) и битово отопление (със сезонно действие, което е в пряка зависимост от температурата на околната среда).

Анализ на регистрираните концентрации на ФПЧ₁₀ в атмосферния въздух на гр. Велико Търново

По данни на РИОСВ Велико Търново в табличен и графичен вид по-долу са представени обобщени данни от регистрираните концентрации на ФПЧ₁₀ в ПМ „РИОСВ-Велико Търново“ за периода 2012-2018 г.

установените норми на фини прахови частици (ФПЧ10) 2021 – 2025 г.

Фигура 6.2.1. Динамика на регистрираните в ПМ „Велико Търново“ средногодишни концентрации на ФПЧ₁₀ и тренда на развитие¹⁵⁹

Фигура 6.2.2. Брой регистрирани средно денонощни концентрации на ФПЧ₁₀ с нива превишаващи ПС на СДНОЧЗ в ПМ „Велико Търново“

През 2019г. са проведени измервания на качеството на атмосферния въздух с Мобилната Автоматична Станция на Регионална лаборатория Русе към ИАОС в следните пунктове и съответен времеви обхват: Квартал „Бузлуджа“ – Дом за стари хора – за 1 седмица; Квартал „Чолаковци“ – ДГ „Рада Войвода“ – за 1 седмица. Резултатите от проведените измервания показват, че не са регистрирани превишения на приложимите норми за следните измервани замърсители: серен диоксид, азотни оксиди, въглероден оксид, озон, сероводород и ФПЧ₁₀.

В резултат на изпълнение на условията на Комплексно разрешително на

„Кроношпан България“ ЕООД, е поставена мобилна станция за измерване на КАВ, в района на кв. „Чолаковци“, като за периода от 25.10.2019 г. до 31.12.2019 г. са регистрирани 11 превишения на среднодневните стойности на ФПЧ₁₀.

От непрекъснатия мониторинг на КАВ, извършван от РИОСВ Велико Търново се вижда, че превишения на нормата за опазване на човешкото здраве на ФПЧ₁₀ се нарушава предимно през отоплителния сезон. Неотлежали дърва за огрев или въглища с високо съдържание на пепел и ниска калоричност способстват за високи емисии на ФПЧ₁₀. Количеството емисии се увеличава допълнително, ако горивото е изгорено в по-стари печки и котли, които не са проектирани съгласно изискванията за енергийна ефективност и екодизайн, какъвто е случая са повечето такива уреди използвани в България. Това е основен проблем, както за община Велико Търново, така и за всички останали градове в страната, в които домакинствата предпочитат за отопление твърди гориво (дърва и въглища). Поддържането на високо фоново ниво от изгаряне на твърди горива оказва съществен принос при формирането на средногодишните концентрации за територията на община Велико Търново, който също е значителен.

На второ място по значимост на замърсяване в община Велико Търново се нарежда автотранспорта (замърсяване от двигатели, спирачки и унос).

В допълнение към широкото разпространените дизелови автомобили

¹⁵⁹ Източник: Източник: Актуализация на програма за намаляване на емисиите и достигане

на установените норми на фини прахови частици (ФПЧ₁₀) 2021 – 2025 г.

в общината, автомобилния парк е стар. Голяма част от леките автомобили са на възраст над 10 години, много от тях са произведени по стандарт Euro 1 или преди въвеждането на Euro 1. В допълнение, близо 80% от регистрираните МПС представляват леките автомобили, следвани от тежкотоварните, които също оказват съответно влияние върху качеството на атмосферния въздух в община Велико Търново.

На трето място се нареждат емисиите от промишлеността, които се емитират в резултат от различни горивни индустриални процеси. Като цяло дела на сектор „промишленост“, в общата картина на замърсяване с ФПЧ обикновено е далеч по-малък, в сравнение със секторите „транспорт“ и „битово отопление“. Причина за това е, че емисиите от промишлените предприятия се отделят във височина, което благоприятства тяхното разсейване в атмосферата. Освен това, промишлените предприятия, чийто производствени мощности попадат в приложение №4 на ЗООС, притежават комплексни разрешителни, в които са разписани максималните дебити на отпадъчните газове и емисионни норми, които е необходимо да се спазват. Останалите предприятия, които не попадат в обхвата на приложение №4 на ЗООС, но са източник на емисии, подлежат на собствени периодични измервания, както и контролни измервания от компетентния орган по околна среда.

Основният стратегически документ на местно ниво, имащ за цел да предложи комплекс от мерки, чието приложение да доведе до съответствие със законоустановените норми за КАВ е

Общинската програма за подобряване качеството на атмосферния въздух. Община Велико Търново е конкретен бенефициент по процедура №BG16M1OP002-5.002 „Разработване/Актуализация на общинските програми за качеството на атмосферния въздух“, по приоритетна ос 5 „Подобряване качеството на атмосферния въздух“ на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г“, съфинансирана от Кохезионния фонд на Европейския съюз и Държавния бюджет на Република България.

Актуализираната общинската програма е с период на действие 2021 -2025 г., разработена в съответствие с националното законодателство, което транспонира изцяло Директива 2008/50/ЕО на Европейския Парламент и на Съвета относно качеството на атмосферния въздух и за по - чист въздух за Европа.

10.3.1.2.1 Инфраструктурни фактори оказващи влияние върху качеството на атмосферния въздух

Пътна мрежа и трафик

През град Велико Търнов преминава първокласен път I-4, който изпълнява функцията на вътрешна връзка между София и Варна и поради това е с много висока целогодишна интензивност на трафика, включително тежкотоварния. По направление север – юг през града преминава и първокласен път I-5, който свързва северната граница на Република България при град Русе с някои от големите ни градове – Велико Търново, Габрово, Стара Загора, Хасково, Кърджали и границата с Гърция. Връзката между двата пътя се реализира

на територията на град Велико Търново чрез пътен възел в югоизточната част на града, което прави пътния възел един от най-натоварените в Република България. Тези два пътя са основни входни/изходни артерии и за работещите във Велико Търново жители на близките населени места, както и за туристическия поток. Изключение прави третокласен път III-514, който осигурява връзката с Велико Търново на населените места в североизточна посока, като същия, през старата градска част, се влива директно в централната градска част и от там трафика се разпределя по предназначение. Преброителни пунктове за интензивността на движението има поставени в селата Момин сбор, Малки чифлик, Самоводене, Дебелец, Килифарево, Вългевци, Мишморков Хан за републикански пътища, I-4, I-5 и II-55.

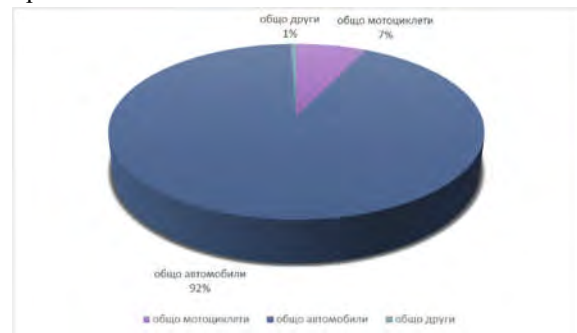
Фигури 6.2.3. Средноденонощна интензивност на автомобилен трафик в автоматичните преброителни пунктове на територията на община Велико Търново (2018г.)

Основният автомобилен поток преминал през автоматичните преброителни пунктове на АПИ на територията на община Велико Търново е от леки и лекотоварни автомобили (73%). Тежкотоварните автомобили, в това число и с ремарке, са 24 %, автобусите са 2%, неразпознатите МПС около 1%, а

мотоциклетите са по-малко от процент. Най-много леки автомобили са преминали през преброителен пункт № 4029, намиращ се в близост до с. Малки чифлик, разположен на републикански път I-4, посока София-Велико Търново. Разпределението на автомобилите на територията на област Велико Търново по данни от Актуализацията на програмата за намаляване на емисиите и достигане на установените норми за фини прахови частици в атмосферния въздух (2021-2025 г.), показва следното:

Фигура 6.2.4. Разпределение на МПС по вид и брой

Близо 80% от регистрираните МПС представляват леките автомобили, следвани от тежкотоварните, които оказват съществено влияние върху качеството на атмосферния въздух в община Велико Търново.

Улична мрежа в гр. Велико Търново и трафик

Най-интензивен е трафикът до южния пътен възел на улица „Магистрална“, която е част от републикански път I-4, посока Велико Търново – Лясковец. Първокласен път I-4, изпълнява функцията на вътрешна връзка между София и Варна и поради това е с много висока целогодишна интензивност на трафика. Средно на час, в този участък

от гр. Велико Търново преминават по 2000 автомобила. Преобладаващата част са от леки автомобили, следвани от тежкотоварните и мотоциклетите. Във вътрешността на града, най-интензивен автомобилен трафик се наблюдава по бул. „Васил Левски“ и неговото продължение - бул. „Никола Габровски“, по които са разположени някои от най-важните административни и обществени сгради на гр. Велико Търново. Средно на час в тази част на града преминават по 950 автомобила в т.ч. лекотоварни, тежкотоварни и автобуси на градския транспорт.

Улична мрежа в селата

Големият брой населени места в общината, значителна част, от които представляват обезлюдени села и села с население под 500 души създават предпоставки за системна неподдръжка на тяхната улична мрежа, тъй като това е икономически неизгодно. В резултат на това, с течение на времето настилката става силно амортизирана и износена, което съответно води и до по-високи емисии на ФПЧ. Отделно, части от уличните мрежи в селата никога не са били асфалтирани.

През последните години са извършени значителни инвестиции в подобряване на транспортната инфраструктура в границите на общината, с което е подобро експлоатационното състояние и достъпността на част от населените места и пътищата водещи до тях. Въпреки тези финансови

инвестиции цялостното състояние на общинските пътища е незадоволително и за неговото подобряване са необходими значително финансови средства.

Мерки в програмата за КАВ

През периода Община Велико Търново изпълнява Програма за управление и подобряване качеството на атмосферния въздух (КАВ) за периода 2015-2020 г. От началото на 2021г. има действаща Програма за намаляване на емисиите и достигане на установените орми на фини прахови частици с период на действие 2021-2025г.¹⁶⁰

През отчетния период усилия от страна на общината са насочени към ограничаване на емисиите от транспортния поток (чрез подобряване състоянието на пътните настилки и почистване на уличната мрежа в обществените места на гр. Велико Търново); саниране и газифициране на обществени административни и многофамилни жилищни сгради по програма за енергийна ефективност на МРРБ; газифициране на част от битови сектор и др.

В допълнение на горните мерки, община Велико Търново е асоцииран бенефициент по Интегриран проект „Българските община работят заедно за подобряване на качеството на атмосферния въздух“ по програма LIFE+. Проектът е изключително полезен за град като Велико Търново, тъй като битовото отопление на твърдо гориво има голям принос към замърсяването на въздуха. В процес на

---

¹⁶⁰ <https://www.veliko-tarnovo.bg/media//filer/2021/03/17/programa-kav-vt-2021.pdf>

подмяна са старите печки на близо 500 домакинства и монтиране на две автоматични мониторингови станции, които следят и предоставят на гражданите информацията за качеството на въздуха в реално време чрез сайта на Община Велико Търново.

Определени районите, за които ще се приложи „Схема за преход към алтернативни форми за отопление“, по която се очаква подмяна на 70 стари отоплителни уреди.

Заложените мерки в Програмата за КАВ на община Велико Търново с период 2021-2025 г. в по-голямата си част са аналогични на мерките, които се прилагат на територията на всички общини с проблемно КАВ по отношение на показателите ФПЧ₁₀ и тяхното реално прилагане би трябвало доведе до редукция на емисиите от съответните групи източници и съответстващо понижаване на атмосферното замърсяване с този показател.

За достигане на нормите за КАВ и последващото им поддържане е необходимо усилията на Община Велико Търново да бъдат насочени към прилагане на досегашните мерки, част от които (регулаторни мерки и контрол) да останат с постоянен характер.

Необходимо е интенטיפициране на някои от тях, както и предлагане на нови мерки, които приоритетно да бъдат изпълнявани и насочени към намаляване на емисиите на ФПЧ₁₀ от група източници „Битовото отопление“ и „Транспорт“.

Допустими мерки за финансиране, съгласно НПКАВ, ПОС 2021 – 2027 г. и ПРР 2021 – 2027 г.

Съгласно Националната програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018-2024 г.) и последните изменения в Закона за чистотата на атмосферния въздух¹⁶¹, общините в България, които имат проблем с качеството на атмосферния въздух могат да създават т.нар. „зони с ниски емисии“. Зоните с ниски емисии (ЗНЕ) са територии за които използването на определени твърди горива и/или уреди и/или превозни средства е ограничено или забранено. В тази връзка, при определени условия водещи до влошаване на КАВ, общинските съвети могат да създадат зони с ниски емисии на вредни вещества на територията на цялата община или на част от нея; да ограничават употребата на определени горива или уреди за отопление; да ограничат движението на моторни превозни средства или на определени категории моторни превозни средства.

Съгласно предвижданията на Националната програма за КАВ за всички общините с проблемно КАВ в България е необходимо поэтапното извеждане от употреба на неефективните уреди на твърдо гориво, като същите бъдат заменени с такива отговарящи на изискванията за екодизайн, съгласно Регламент (ЕС) 2015/1185.

По отношение на стандартите за качество на твърди горива (въглища), България прие Наредба за изискванията за качество на твърди горива, използвани за битово отопление, условията, реда и

---

¹⁶¹ ДВ. бр. 18 от 2 Март 2021 г.

начина за техният контрол. С наредбата се въвеждат норми за допустимо съдържание на обща сяра (до 1,3%), пепел (до 15%) и обща влага (до 20%) във въглищата и брикетите за битово отопление. С наредбата се въвеждат и изисквания за пакетиране и етикетирание на твърди горива. От 2019 г. е в сила и Наредба №6 за изискванията и контрола върху дървесината, която се използва за битово отопление. В съответствие с наредбата и в рамките на своите правомощия общината може да осигури/изисква за определени райони да бъдат доставяни и предлагани дърва с определено влагосъдържание.

Новият програмен период на Програма „Околна среда“ 2021 – 2027 г., и Програма за развитие на регионите също предоставят възможности за подобряване на КАВ, някои от които са: Допустими дейности:

Програма „Околна среда“ 2021 – 2027 г.:

- Мерки за намаляване на замърсяването на въздуха от битовото отопление – поетапна подмяна на отоплителни уреди на твърдо гориво, въвеждане на зони с ниски емисии, разширяване мрежата за централно топлоснабдяване

- Зелени мерки в градска среда, вкл. изграждане на „зелени пояси/зони“;

- Мерки за намаляване на замърсяването на въздуха от транспорта – насърчаване на електромобилността чрез изграждане на инфраструктура за екологосъобразни превозни средства, насърчаване поетапната подмяна на остарелия автомобилен парк с електрически автомобили, въвеждане на зони с ниски емисии;

- Мерки за подобряване мониторинга на качеството на атмосферния въздух (КАВ), вкл. за

надграждане на Националната системата за мониторинг на качеството на атмосферния въздух в реално време и на информационната система за докладване на данни за качеството на атмосферния въздух;

- Зелени мерки в градска среда, вкл. изграждане на „зелени пояси/зони“;

- Разработване/актуализация на стратегически/ програмни/ планови/ аналитични документи във връзка с качеството на атмосферния въздух, прогнозиране, моделиране;

- Обучителни и информационно-образователни мерки.

Програма „Развитие на регионите“ 2021 – 2027 г.

- Мерки за енергийна ефективност;

- Обновяване на транспортната инфраструктура, включително инфраструктура за алтернативни горива за нуждите на обществения градски транспорт, като например гнездовата и контактна мрежа, подобряване на спирки, депа, бази за ремонт, поддръжка и оборудване, зарядни станции;

- Развитие на инфраструктурна маршрутна мрежа с нови дестинации до по-отдалечени жилищни райони и населени места, попадащи в обхвата на градската община;

- Осигуряване на системи за защита от шума;

- Разработване и подобряване на системи за обществен градски транспорт, в това число закупуване на нов, екологосъобразен подвижен състав за нуждите на градския транспорт, който отговаря на европейската нормативна уредба за вредни емисии от двигателите и използване на

възобновяеми/алтернативни енергийни източници в градския транспорт.

Води

Управлението на водите в България се осъществява на национално и басейново ниво. Със закона за водите и в съответствие с Директива 2000/60/ЕО, у нас са определени 4 района за басейново управление: Дунавски, Черноморски, Източнобеломорски и Западнобеломорски, за които отговарят едноименните басейнови дирекции.

Басейнова дирекция Дунавски район покрива изцяло територията на община Велико Търново като извършва контрол върху нивото и качеството на водите течащи през нейната територията. Най-голямата водна артерия в общината е река Янтра с притоци река Росица, река Белица, река Дряновска, река Негованка и други. Водосборният басейн на реката е 86 кв. км.

Състояние на повърхностни води

Водните обекти на територията на общината се отнасят към две категории повърхностни води – „река“ и „езеро“. Към категория „река“ се отнасят речните водни тела и язовирите, образувани през преграждане на река, която над язовира формира самостоятелно водно тяло. Към категория „езеро“ се отнасят естествените езера и язовири (водоеми), които са изкуствено създадени извън съществуващия водосбор на реките (изкуствени водни тела - ИВТ) или са разположени в началото на реките и над тях не е обособено самостоятелно водно тяло.

Повърхностният отток на територията на общината се формира от дъждовни води

и в малка степен от топенето на снеговете. Повърхностните водни тела, попадащи на територията на общината са:

Водно тяло BG1YN700R1017 р. Янтра от вливане на р. Белица при Велико Търново до вливане на р. Лефеджа при Горски долен Тръмбеш е в добро химично състояние.

Водното тяло BG1YN900R1015 р. Янтра от вливане на р. Козлята при Габрово до вливане на р. Белица при Велико Търново. Наблюдава се от два пункта за мониторинг – р.Янтра при с. Леденик и р. Янтра след Габрово-мост за Севлиево. Наблюдаваните физикохимични показатели във водното тяло показват превишения по БПК5, азот нитритен, ортофосфати и общ фосфор. Други превишения спрямо стойностите за добро състояние по физикохимични елементи за качество не се отбелязват. При анализа на специфичните замърсители превишена СГС над изискванията на СКОС за добро състояние има по показател алуминий. Въз основа на тези резултати оценката по физикохимични показатели и анализирани специфични вещества е умерено състояние. При анализа на приоритетни вещества се забелязват високи концентрации на показател никел които надвишават изискванията на СКОС за добро състояние.

BG1YN800R1016 р. Дряновска от Трявна до вливане в р. Белица при Дебелец два пункта за мониторинг. Водите във водното тяло на река Дряновска от Трявна до вливане в р. Белица при Дебелец, се наблюдават в два пункта за мониторинг - при моста за с. Ганчовец и на устие преди вливане в р. Белица. В ПУРБ 2016 - 2021 водното тяло е оценено в умерено екологично и

добро химично състояние. За водното тяло р. Белица от извор до вливане на р. Райковска при Вонеща вода, вкл. приток - р. Райковска оценката е добро екологично и химично състояние.

BG1YN600L1019 яз. Йовковци с мониторингов пункт на стената. Химичното състояние на тялото е достигащо добро.

BG1YN400R011 на р. Бохат от извор до устие в р. Росица. Водното тяло отговаря на изискванията за добро/отлично състояние, с изключение на показателите азот нитратен и общ азот, които отговарят на изискванията за умерено състояние.

BG1YN800R1033 р. Белица от вливане на р. Райковска при Вонеща вода до вливане в р. Янтра при Велико Търново вкл. приток - р. Еньовица. От анализа на физикохимичните елементи за качество е видно, че водното тяло отговаря на изискванията за умерено състояние. Химичното състояние на тялото е достигащо добро

Основен питеен източник е ХВ „Йовковци“, снабдяващ с питейна вода 25 населени места. На територията на Общината има 18 микро-язовира, карстови изворни пещери и термални води. Най-значителният извор на минерална вода е в с. Вонеща вода – с дебит 9–10 л/сек. и температура 13°C. На голяма дълбочина край речните тераси има голямо количество подпочвени води, които не са достатъчно добре проучени и използвани. Има няколко различни по дебит карстови извори - Каябунар, Голямо лако, Малко лако и др. На територията на общината има една пречиствателна станция за пречистване на питейни води, която пречиства водите от хидровъзел „Йовковци“.

Пречиствателната станция за питейни води „Йовковци“ се намира на около 20 км. югоизточно от гр. Велико Търново и е разположена на площ от 40 декара. Тя е основно съоръжение на хидровъзел „Йовковци“ като пречиства водите на язовир „Йовковци“ и осигурява питейна вода за гр. Велико Търново и други селища от общо 8 общини. Пускът на ПСПВ „Йовковци“ е на 01.05.1979г., като по настоящем в експлоатация са 95% от съоръженията.

На територията на общината се намира и една пречиствателна станция за отпадъчни води (ПСОВ) гр. Велико Търново, която е в експлоатация от края на миналия век. Заустването на пречистените отпадъчни води става в река Янтра /II категория водоприемник в мястото на заустване.

Състояние на подземни води

На територията на община Велико Търново се намира едно подземните водните тяло. Община Велико Търново е включен в Басейнова дирекция „Дунавски район“, гр. Плевен. Съгласно ПУРБ 2016-2021 г., всички подземни водни тела на територията на басейновата дирекция се намират в добро количествено състояние.

ВиК

Водоснабдителната система и канализационната мрежа са разгледани подробно в Раздел V т.5.3. на настоящия документ.

Почви.

Замърсяване на почвите с тежки метали

За оценка на замърсяването на почвите на територията на страната е изградена национална система за почвен мониторинг, категоризирана по нива. По почвен мониторинг I-во ниво - широкомащабен мониторинг, съгласно Националната мониторинговата програма на МОСВ, на територията на РИОСВ – Велико Търново са обособени 23 постоянни пункта за почвен мониторинг. За 2019 г., съдържанието на тежки метали в почвата е под максимално допустимите концентрации (МДК), определени с Наредба № 3 от 1 август 2008 г. за допустимо съдържание на вредни вещества в почвата.

Ерозия на почвата

Ерозирали терени в общината се наблюдават предимно в полупланинската част с наклони и обезлесени райони. Скоростта на ерозия е различна при различните типове растителна покривка. Човешката дейност много често усилва естествената ерозия. Площите в Община Велико Търново не се характеризират с висок ерозионен риск. Реални резултати за ограничаване на процеса се получават при извършване на залесяване и прилагане от земеделските производители противоерозионни дейности - агротехнически мероприятия, като подходящи почвообработки, засяване и поддържане на култури, имащи за цел нейното укрепване - постоянна тревна покривка и т.н.. Незасетите обработваеми земи са подложени на около 30 пъти по-

интензивни ерозионни процеси в сравнение с почви под горска покривка. Широколистните насаждения в горския фонд, със своите водозадържащи функции имат изключителна роля за предотвратяване на ерозионните процеси.

Вкисляване на почвите

Почвите във Великотърновска области варират от слабо до средно кисели. Налице са обаче и терени с много кисели почви, които са включени в програмата за почвен мониторинг II ниво – функционална система „Контрол и опазване на почвите от вкисляване“. На тези места са изградени полигони с обособени пунктове, в които се проследяват промените в стойностите на вредната киселинност. Почвените проби се анализират за реакция на почвата и лесно подвижни обменни йони на водород, алуминий и манган (обулавящи вредната за растенията киселинност) и антагонистите им - калций, магнезий. Оценката на резултатите се прави чрез рН (в KCl) и V3% (степен на наситеност на почвата с бази).

През 2019 г. в изпълнение на програмата за почвен мониторинг II ниво е извършено пробонабиране в с. Балван, община Велико Търново. Резултатите от анализите на провеждания мониторинг II ниво (вкисляване) през годините показват промени в стойностите на вредна киселинност на почвата, изразяваща се в намаляване стойностите на вредна киселинност. Степента на наситеност с бази през годините също се изменя в положителна посока, като стойностите ѝ, изразени в процентно съдържание, се увеличава.

Подобряване качеството на почвите в пункта се дължи на правилното извеждане на агротехническите мероприятия – балансирано и комбинирано торене на културите, както и от подходящо избрания сеитбооборот. Според последните резултати от анализи и съгласно данни от РИОСВ Велико Търново, почвите на територията на Великотърновска област са в добро екологично състояние по отношение на запасеност с биогенни елементи (органично вещество), оценена чрез измерени концентрации на общ азот, органичен въглерод и общ фосфор, а съотношението C/N показва благоприятни условия за разграждане (минерализиране) на органичното вещество. Проследявайки водоплочните ерозионни процеси за последните години в страната се наблюдава тенденция към ограничаване на процеса, както по отношение на площното разпространение, така и по отношение на средногодишните почвени загуби. Ветровата ерозия запазва относително постоянна площ на разпространение и загуби на почва. За 2019 г. не са констатирани замърсявания на почвата в контролирания от РИОСВ – Велико Търново регион. Не са отчетени замърсявания на почвите с устойчиви органични замърсители, което се дължи основно на въведените изисквания в българското земеделие през последните години при употреба на продукти за растителна защита и торове.

6.3. Анализ по фактори на въздействие

Отпадъци

В съответствие с въведения на национално ниво регионален принцип за управление на отпадъците общините Велико Търново, Горна Оряховица, Лясковец, Елена, Златарица и Стражица са включени в Регионална система за управление на отпадъци „Велико Търново“. Учредено е сдружение с нестопанска цел „За чисти селища“ в което членуват шестте общини. Основният стратегически документ в областта на управлението на отпадъците за община Велико Търново е „Регионална програма за управление на отпадъците (РПУО) 2015-2020 г.“, в която са отразени всички мерки и действия относно управлението на отпадъците и подобряването на екологичната обстановка в населените места от регион Велико Търново.

Площадката на регионалната система за управление на отпадъците се намира 1,184 км северозападно от с. Шереметя и на 2,046 км източно от с. Драгижево. Изградените съоръжения на регионалното депо включват: инсталация за механично-биологично третиране (МБТ), съставена от инсталация за сепариране на постъпващите смесено събрани битови отпадъци и инсталация за компостиране; изградена площадкова инфраструктура (вътрешни пътища, административно - битова сграда, КПП, електронна везна, съоръжение за измиване на гуми, площадка за вземане на проби, работилница и мивка за камиони), спомагателни съоръжения (складови

площи) и довеждаща инфраструктура към площадката на РСУО (довеждащ водопровод за питейно-битови и противопожарни нужди, отвеждащ колектор за дъждовни и пречистени води, външно основно и резервно електрозахранване, пътна връзка и съобщителна връзка - кабелно захранване за пренос на цифрови данни); изградено и пречистително съоръжение за третиране на инфилтрат.

Смесено събраните битови отпадъци се транспортират до площадката на Регионалната система за управление на отпадъците със сметосъбираща техника. Регионалната система за управление на отпадъците включва депо за неопасни отпадъци, от което първоначално е изградена само първа клетка, разположена в югоизточната част на имота, инсталация за механично-биологично третиране, състояща се от инсталация за сепариране на постъпващите отпадъци и инсталация за третиране на биологично разградимите сепарирани отпадъци и разделно събраните зелени такива, пречистителна станция за отпадъчни води и други спомагателни съоръжения, обслужващи сгради.

Битови отпадъци

По смисъла на ЗУО битовите отпадъци са „отпадъци от домакинствата и подобни на отпадъците от домакинствата“. Определението включва всички отпадъци образувани от домакинствата и от фирми и други организации, които по характер и състав са сравними с тези от домакинствата. Изключват се производствените

отпадъци и тези, образувани от селското и горското стопанство.

Таблица 6.3.1. Количества битови отпадъци в община Велико Търново¹⁶²

	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Община Велико Търново	25762.065	75083.5	35077.462	100108.795
Област Велико Търново	86189.059	26338.197	91072.583	36058.825

На територията на община Велико Търново са разположени 109 броя кафяви контейнери за биоразградими отпадъци и 152 броя зелени контейнери за събиране на зелени отпадъци. Контейнерите се обслужват по график от ОП „Зелени системи“ с 2 бр. специализирани камиони.

Разделно събраните отпадъци, както и зелените отпадъци от поддръжката на паркове градини и обществени територии от гр. Велико Търново, се извозват до РСУО, където подлежат на компостиране. Биоразградимите отпадъци образувани от почистването и поддържането на паркове и междублокови пространства също се събират разделно и се предават за понататъшна обработка в РСУО.

По отношение на разделно събраните дървесни отпадъци, в общината са разположени общо 3 бр. контейнери за дървесни отпадъци, в които през 2019 г. са събрани общо 57.860 тона дървесни отпадъци. Разположението на контейнерите е в кв. „Картала“ – паркинг на ул. „Стоян Михайловски“; кв. „Чолаковци“ – ул. „Рада Войвода“ и кв. „Бузлуджа“ – паркинг на ул. „Деньо Чоканов“.¹⁶³

¹⁶² Източник: НСИ

¹⁶³ Източник: Община Велико Търново

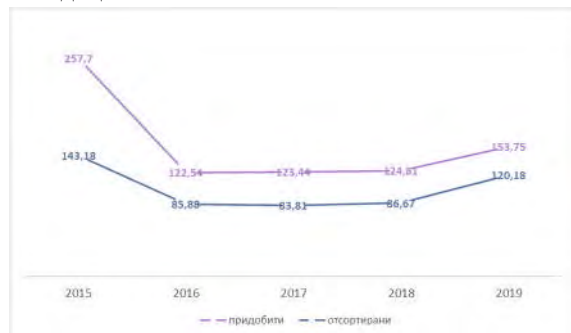

Събиране и транспортиране на битови отпадъци на територията на община Велико Търново

Системата за сметосъбиране и сметоизвозване в община Велико Търново обхваща всички жители на общината, което е 100% от общият им брой. Услугите на територията на гр. Велико Търново, с. Шереметя, с. Малки чифлик и с. Арбанаси се извършва от външна фирма.

Системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки осигурява общ обем на съдовете от 408 000 литра, разпределени на 120 адреса в гр. Велико Търново и 43 адреса в други населени места в общината - гр. Дебелец, гр. Килифарево, с. Шереметя, с. Арбанаси, с. Самоводене и с. Ресен.

Фигура 6.3.1. Количества разделно събрани отпадъци от опаковки¹⁶⁴

Общината има сключени договори с организации по оползотворяване на масово разпространени отпадъци (извън системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки) на излязло от употреба електрическо и електронно оборудване (ИУЕЕО), негодни за употреба батерии и акумулатори (НУБА), излезли от употреба гуми

(ИУГ). Три пъти в годината, общината провежда кампании за събиране на този вид отпадъци в мобилни събирателни пунктове, разположени на територията на града, като местата за провеждане се определят в началото на всяка година. За 2019 г. са събрани общо 99,6 кг НУБА; 2020 г. – ИУЕЕО и 7090 кг – ИУГ.

През 2019 г. са поставени и контейнери за разделно събиране на следните видове отпадъци: за дървесни отпадъци - 3 бр. контейнери и за текстилни отпадъци и обувки от домакинствата - 5 бр. контейнери. Събраните количества са: текстилни - 13.170 тона; дървесни отпадъци - 57.860 тона.

Контейнери за едрогабаритни отпадъци (12 бр.) са поставени в различни части на гр. Велико Търново като са обхванати всички градски райони. Инициативата на общината има за цел да улесни жителите на града и да улесни събирането на отпадъците, генерирани от домакинствата.

Отпадъци от строителство и разрушаване (ОСР)

Строителните отпадъци и отпадъците от разрушаване на сгради се характеризират с висок потенциал за рециклиране и повторна употреба, като някои от техните компоненти имат висока ресурсна стойност. Правилното управление на строителните отпадъци и отпадъците от разрушаване на сгради допринася за постигането на устойчивост и подобряване качеството на живот.

Генерираните строителните отпадъци от територията на общината се обезвреждат

¹⁶⁴ Източник: <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/opazvane-na-okolnata-sreda/otpadaci/razdelno-sabirane/>

на депо за обезвреждане на строителни отпадъци в с. Леденик. Таксата за строителни отпадъци се заплаща за услугите по стопанисване и експлоатация на депото в землището на с. Леденик (разриване, уплътняване на ЗМ и СО, охрана и др.). На депониране подлежат земни маси от изкопни работи от новостроящи се производствени и жилищни сгради, търговски обекти, гаражи и др., както и строителни отпадъци от реконструкции и преустройства, ремонтни и възстановителни работи.

В резултат на направените консултации на място ясно е идентифициран остър проблем за бъдещото на депото край село Леденик. Според МОСВ, капацитетът на депото е изчерпан. При нерегламентирано разширение е унищожена земеделска земя. Направените предписания от РИОСВ и Басейнова дирекция и към момента не са изпълнени, а продължава експлоатацията му. Намеренията на общината са да се изгради площадка за третиране на строителни отпадъци, което включва разпределянето им в контейнери за разделно събиране и последващо третиране в специализирани заводи, а сегашното депо да бъде рекултивирано. Според кмета на населеното място съществува сериозен риск за околната среда и здравето на хората. Жителите на селото са категорично против изграждането на площадка за рециклиране. Великотърновският общински съвет е взел решение за частично изменение на Общия устройствен план на селото като начална процедура за изграждане на новата система за третиране на строителните отпадъци.

При създадената ситуация е необходимо местната администрация да осъществи ефективна комуникация с местната общност и намиране на общо решение за преодоляване на проблема.

Болнични отпадъци

Генерираните болнични отпадъци от дейността на лечебните заведения в града се предават за последващо третиране на лица, имащи разрешение за транспортирането им до съответната инсталация за контролирано обезвреждане, съгласно сключен договор. Всички болнични отпадъци, предназначени за изгаряне се унищожават в инсинератора на ПУДООС – София. Разделянето се извършва при местата на генериране на отпадъка с цел незабавното му изолиране и избягване на опасно вторично разделяне.

На територията на общината не се извършва обезвреждане на болнични отпадъци посредством автоклавиране, процес основаващ се на стерилизация с наситена пара при висока температура и налягане.

Утайки от ПСОВ

Използвани методи за третиране и стабилизиране на утайките, генерирани от ПСОВ гр. В. Търново включват наеробно третиране на утайките в двустепенен открит изгнивател с обезводняване на 18 бр. изсушителни полета или механично обезводняване на лентова филтър преса. Дейността по управление на утайките от пречистване на отпадъчните води на Велико Търново, Горна Оряховица и Лясковец е елемент от общата дейност за управление на отпадъците във „Водоснабдяване и

канализация „Йовковци“ ООД. Тази дейност се ръководи от Програма за управление на дейностите по отпадъци за периода, която се утвърждава от директора на РИОСВ Велико Търново. Съгласно утвърдената програма, утайките от дейността на двете станции се обезвреждат чрез депониране – утайките от дейността на ПСОВ Велико Търново се депонират на площадка край с. Самоводене. През 2019 г. не са предавани утайки от пречистването на отпадъчни води за оползотворяване в земеделието и за рекултивация на нарушени терени.

Система за разделно събиране на опасни отпадъци

В изпълнение на чл.19, ал.3, т.9 от Закон за управление на отпадъците, Община Велико Търново е сключила договор с частно дружество за организиране на мобилни, събирателни пунктове за приемане за последващо третиране на опасни битови отпадъци от домакинствата. През 2019 г. са проведени 3 кампании в гр. В. Търново, като общото количество събрани опасни отпадъци от домакинствата е 713.23 кг

Шум.

Основният източник на шум в градска среда е автомобилният транспорт, чиято интензивност нараства през последните години. В град Велико Търново най-натоварени са участъците: бул. „Васил Левски“, ул. „Стефан Стамболов“ и продължението в посока път III-514; бул.

„Никола Габровски“; бул. „Христо Ботев“, ул. „Магистрална“ и някои по малки улици основно в направление север – юг. През периода 2014-2020 са извършени значителни инвестиции в подобряване на транспортната инфраструктура в границите на общината, с което е подобро експлоатационното състояние и достъпността на част от населените места и пътищата водещи до тях. Въпреки тези финансови инвестиции цялостното състояние на общинските пътища е незадоволително и за неговото подобряване са необходими значително средства.

Железопътният транспорт оказва слабо влияние върху шумовото натоварване на територията на общината, която се пресича от двойната електрифицирана жп линия Варна - Горна Оряховица - София, а гарите в Ресен и Самоводене са разпределителни.

Схема 6.3.1. Местоположение на пунктове за мониторинг на шума¹⁶⁵

РЗИ –Велико Търново, ежегодно извършва мониторинг и оценка на шумовото натоварване в град Велико Търново, причинено от основния

¹⁶⁵ Източник: Актуализация на програма за намаляване на емисиите и достигане на

установените норми на фини прахови частици (ФПЧ10) 2021 – 2025 г.

източник на шум в урбанизираната среда – автомобилния транспорт. За 2019 г., наблюдаваните пунктове в гр. Велико Търново са общо 18, от които за 12 са отчетели отклонения от допустимите норми.

Съгласно информацията от РЗИ – Велико Търново, най-интензивен е трафикът до южния пътен възел на улица „Магистрална“, която е част от републикански път I-4, посока Велико Търново – Лясковец. Първокласен път I-4, изпълнява функцията на вътрешна връзка между София и Варна и поради това е с много висока целогодишна интензивност на трафика. В близост до пункта за мониторинг на РЗИ в направление север-юг се намира и първокласен път I-5, който свързва северната граница на Република България при град Русе с някои от големите ни градове.

Средно на час, в този участък от гр. Велико Търново преминават по 2000 автомобила. Преобладаващата част са от леки автомобили, следвани от тежкотоварните и мотоциклетите. На второ място по отношение на източниците на шум в общината са локалните източници от битов характер – строителни и ремонтни дейности, товаро-разтоварни работи, сметоизвозване, игри на деца (училища, детски градини, детски площадки) и др. Следващият по значение фактор, който влияе върху акустичната среда на града е шума, излъчван от заведенията за обществено хранене, увеселителните заведения, различните сервиси и авторемонтни работилници, разположени в непосредствена близост до жилищни сгради.

С най-висока интензивност, шумът се проявява в централната градска част,

основно през работно време и делнични дни. В централната градска част, където са съсредоточени повечето обществени и увеселителни заведения шумът е с по-висока интензивност. В крайните жилищни квартали битовия шум е с по-високи нива в извънработно време, но те са сравнително ниски по отношение на централната част.

Шумът, породен от строителни дейности е характерен за районите в които се извършва строителство. Към настоящия момент значителни интензивни строителни мероприятия в общината не се осъществяват и поради това не се генерира сериозен строителен шум. Освен това този вид шум е ограничен по време (предимно в светлата част на денонощието) и е с невисок интензитет.

Шумът от производствените дейности заема трето място. В голямата си част производствените дейности в община Велико Търново са обособени в промишлените зони и/или са извън границите на населените места. Проблем биха могли да създават малки производствени предприятия, разположени в близост до жилищни сгради.

На територията на РИОСВ – Велико Търново се контролират общо 40 промишлени източника на шум. През 2019 г. са извършени 2 планови проверки на промишлено предприятие с източници на шум в околната среда – „ПЕРЛА-ОИЛ“ ЕООД и „Кроношпан България“ ЕООД“. При измерванията не са констатирани превишения на нормите и не са давани предписания за отстраняване на несъответствия с нормативната уредба.

Радиационна среда.

Радиологичният мониторинг на околната среда в териториалния обхват на РИОСВ - Велико Търново през 2019 г. се осъществява от Регионална лаборатория –Плевен, съгласно Заповед № РД – 295/28.04.2017 г. на МОСВ. Радиационният гама-фон през 2019 г. в мониторинговите пунктове на територията на община Велико Търново са в границите на характерния естествен гама-фон. Средната годишна стойност за мощността на амбиентната еквивалентна доза от мониторинговата станция във Велико Търново през 2019 г е 0,092 $\mu\text{Sv/h}$.

Наблюдаваните пунктове на територията на община Велико Търново са: Балван, Велико Търново, Вонеща вода. За 2019 г., не са установени отклонения от типичните стойности на анализирания показател в опробваните пунктове. Не са установени отклонения и в измерените стойности на радиационния гама-фон, който варира от 0,07 до 0,10 $\mu\text{Sv/h}$.

6.4. Защитени територии и биоразнообразие - Национална екологична мрежа

Защитени територии и защитени зони

Защитени територии¹⁶⁶

Националната екологична мрежа в България включва защитени територии и защитени зони като част от Европейската екологична мрежа „Натура 2000“. Според Закона за защитените територии, защитените

територии (ЗТ) са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на характерни или забележителни обекти на неживата природа и пейзажи. Опазването на природата в защитените територии има предимство пред другите дейности в тях. На територията на община Велико Търново изцяло или частично попадат 12 защитени територии: поддържан резерват - 1; защитена местност – 7; природна забележителност – 4.

Поддържан резерват „Савчов чаир“

Обхваща землището на село Кладни дял, община Велико Търново, на 650-800 м. надморска височина. Изключителна държавна, стопанисване от МОСВ /РИОСВ. Резерватът е създаден, с цел да бъдат запази високопроизводителна девствена букова гора. Това е единствената територия с добре опазени вековни букови гори в района на Горското стопанство на Велико Търново. Средната възраст на буквите насаждения е 110-130 години.

Защитена местност „Преображенски манастир“

Обхваща землището село Самоводене, община Велико Търново. Собствеността е на религиозни организации, обществени организации, публична държавна, стопанисва се от Манастир „Свето Преображение Господне“, ДГС Болярка, физически лица. Обявява се с цел запазване на естествено находище на дървовидна леска в местността „Преображенски манастир“. Обхваща горите около едноименния манастир, на

¹⁶⁶ Източник: РИОСВ – Велико Търново, ИАОС

5-6 км северно от Велико Търново. Намира се в живописния пролом на р. Янтра, наречен „Дервента“. Растителността е изключително богата, повлияна от специфичния климат. Съществуващото естествено находище на дървовидна турска леска е поставено под защита. Разнообразен е светът на птиците. В пещерите и скалните цепнатини обитават различни видове прилепи.

Защитена местност „Николински кладенец“

Обхваща местността Алтъновци, село Ветринци, община Велико Търново. Собствеността е частна, публична държавна; стопанисване от физическо лице, ДГС Болярка. Защитената местност е обявена с цел запазване на група вековни церови и дъбови дървета.

Защитена местност „Косово“

Обхваща село Балван, с. Ветринци, с. Ново село, община Велико Търново. Частна, публична държавна, публична общинска, религиозна собственост; стопанисване от физически и юридически лица, ДГС Болярка, Община Велико Търново, Църковно настоятелство. Обявена с цел запазване на характерна дъбова гора.

Защитена местност „Манастирското“

Обхваща землищата на село Къпиново, община Велико Търново. Частна, обществени организации, публична държавна собственост; стопанисване от физически лица, Манастир „Свети Николай“, ДГС Болярка. Обявена е с цел запазване на характерна дъбова гора.

Защитена местност „Дервента“

Обхваща землищата на село Самоводене, община Велико Търново. Собственост на религиозни организации; стопанисване от Манастир „Свето Преображение Господне“. Обявена е с цел запазване на характерна смесена широколистна гора.

Защитена местност „Главите“

Обхваща землищата на село Войнежа, община Велико Търново, с. Дрента, с. Тодювци, община Елена. Публична държавна, стопанисване от ДГС Болярка. Обявена за буферна зона на поддържан резерват „Савчов чаир“.

Защитена местност „Река Веселина“

Обхваща землищата на с. Къпиново и с. Миндя с площ 98.62 ха. Частна, публична държавна и публична общинска, стопанисване от физически лица, ДГС Болярка, ОД Земеделие, Община Велико Търново. Защитената местност е обявена с цел опазване на крайречни гори от елши, върби и тополи, смесени термофилни дъбови гори и стари речни корита, със съобщества от влаголюбива растителност по поречието на река Веселина и опазване на редки и уязвими растителни и животински видове.

Природна забележителност „Еменски каньон на река Негованка“

Обхваща землищата на с. Емен, община Велико Търново и с. Михалци, община Павликени. Публична държавна, публична общинска, частна, стопанисване от МОСВ, ДГС Болярка, Община Велико Търново, физически лица. Обявява се с цел да се запазят характерни карстови образувания (пещери, скални ниши и др.) със

специфична растителност и животински свят в района на Средния Предбалкан.

Природна забележителност „Капиновски водопад“

Обхваща землището на село Велчево, при Капиновския манастир, община Велико Търново. Публична държавна, публична общинска, стопанисване от МОСВ, Община Велико Търново. Тази забележителност представлява водопад на река Веселина с височина на пада 4,5 м., разположен на 200 м. надморска височина с площ 0,2 ха около него. Това е едно от любимите места за отдих и отмора на жителите и гостите на общината.

Природна забележителност „Кая Бунар“

Обхваща землището на с. Хотница, община Велико Търново. Публична държавна, стопанисване от МОСВ. Представлява водопад и пролом на река Бохот в местността „Кая Бунар“ с височина на пада 17 м, разположен на 200 м надморска височина с площ 9 ха около него. Районът на водопада обхваща извора и живописното дефиле на река Бохот с дължина 1600 м и ширина по 25 м. от двете страни на венеца на скалата, отличаващ се с интересни скални образувания и забележителен изглед.

Природна забележителност „Дрянков хълм“

Обхваща землището на с. Пушево, община Велико Търново. Публична общинска, стопанисване от Община Велико Търново. Обявява се с цел запазване на уникално палеонтоложко находище с вкаменени останки от древни морски организми: корали, миди,

охлюви, брахиоподи, морски таралежи, наutilusи.

През 2019 г. продължава провеждането на законовите процедури по реда на Закона за защитените територии на предложение за обявяване на Защитена местност „Средно поречие на река Негованка“ в землищата на с. Ново село и с. Емен. Към настоящия момент все още не е издадена Заповед на Министъра на Околната среда и водите за обявяване на защитената местност, както и режимите за ползване.

През 2019 г. стартира процедура по обявяване на защитена местност „Манастирската стълба“ в землищата на гр. В. Търново, с. Самоводене, общ. В. Търново и с. Първомайци, общ. Г. Оряховица, област Велико Търново.

Защитени зони от мрежата „Натура 2000“

„Натура 2000“ е общоевропейска екологична мрежа, съставена от защитени зони (ЗЗ), целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа, в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие. Местата, попадащи в екологичната мрежа, се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз – Директива 2009/147/ЕС за опазване на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците) и Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана

накратко Директива за местообитанията/хабитатите). Двете директиви са отразени в българското законодателство чрез Закона за биологичното разнообразие (ЗБР). Управлението на тези територии цели предотвратяване на разрушаване на природните местообитания и на местообитанията на растителни и животински видове, безпокоенето и прогонването им, за чието опазване са обявени ЗЗ, както и устойчиво развитие и извършване на социално-икономически дейности в тях.

Към края на 2019 г. на територията на община Велико Търново, изцяло или частично, попадат 6 защитени зони.

Схема 6.4.1. Защитени зони попадащи на територията на община Велико Търново¹⁶⁷

Таблица 6.4.1. Защитени зони за опазване на природните местообитания на територията на община Велико Търново¹⁶⁸

Код	Наименование	Общини	Площ (ha)	Забележка
BG0000610	Река Янтра	Велико Търново, Горна Оряховица, Ласковец, Полени Грамбел, Стражица, Свищов, Габрово, Дряново	13899,882	0,12 % се припокриват със защитени територии
BG0000609	Река Росица	Велико Търново, Горна Оряховица, Павликени, Сухиндол	1440,86	
BG0000216	Емен	Велико Търново, Павликени	490,17	5,22 % се припокриват със защитени територии
BG0000213	Търновски височини	Велико Търново, Горна Оряховица	4432,18	1,37 % се припокриват със защитени територии
BG0000282	Дряновска река	Велико Търново, Дряново и Трявна	187,62	3,95 % се припокриват
BG0000281	Река Белница	Велико Търново, Трявна	117,26	

Биоразнообразие

Според „Класификационна схема на типовете горски месторастения в България“, територията на община

Велико Търново попада в Мизийската горскорастителна област и подобласт Северна България. Районът на общината е със специфична флора, характеризираща се с редки и изчезващи видове включени в Червената книга на България и голямо разнообразие от ценни лечебни растения – повсеместно се среща мащерка, риган, бял и жълт кантарион, невен, лайка и други. Запазени са естествени гори от дъб и бук. В някои землища има запазени вековни дървета. Относителният дял на иглолистните гори е сравнително малък. Те са създадени изключително по изкуствен начин.

Територията на общината се характеризира с богато разнообразие от животински видове, сред които благороден елен, диви свине, зайци, фазани, бухали, тритони и костенурки. Насекомите са представени от всички видове, срещани на територията на България, включително и вписаните в Червената книга на Република България – Еленов рогач и Бръмбар носорог.

През 2019 г. са издадени 56 бр. разрешителни за сеч от Общински горски фонд, добита дървесина в размер на 5503 м³, от които 425 м³ - едра строителна, 140 м³ - средна строителна, 1 м³ - дребна строителна и 4936 м³ - дърва за огрев. Съставен е план за противопожарни мероприятия за 2019 г. и е извършено маркиране на насаждения за сеч като част от мероприятията по стопанисването на горите.

Общата площ на горите в общината е 5632.0 хка. Горите със защитни функции са 1072.2 хка или 19% от общата площ.

¹⁶⁷ Източник: „НАТУРА 2000“

¹⁶⁸ Източник: РИОСВ – Велико Търново

При извършване на планови проверки от страна на РИОСВ Велико Търново за територията на община Велико Търново не са установени нарушения на режимите на защитените зони и поставените условия в решения по оценка за съвместимост и решения по ОВОС и преценяване необходимостта от извършване на ОВОС, свързани с опазване на защитените зони на територията на общината

Опазване на биологичното разнообразие

Анализът за състоянието на околната среда по компонент биологично разнообразие показва, че в резултат от извършените проверки през последните години е създадена тенденция за опазване и съхраняване на представителите на биоразнообразието. Вековните дървета на територията на общината се опазват съгласно изискванията, заложи в Закона за биологичното разнообразие и заповедите за обявяването им, и собствениците им полагат грижи за тяхното правилно отглеждане. Обхванати са чрез регистрационния режим екземплярите от видове, подлежащи на регистрация към същия закон.

В община Велико Търново, предимно се изсича едроразмерна растителност за изграждане на нови обекти и се премахват потенциално опасни и изсъхнали дървета и храсти, във връзка с което са предвидени компенсаторни залесявания с подходящи растителни видове. Продължава да е намален инвестиционният интерес към планове, програми, проекти и инвестиционни

предложения, свързани със строителство в границите на защитените зони.

Обекти, съоръжения и дълготрайни материални активи с екологично предназначение.

Дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) са част от общите дълготрайни материални активи в страната. Те се разпределят по направления за околната среда - за отпадъчни води, опазване на въздуха, почвата и подпочвените води, биологичното разнообразие и защитените територии и обекти, ловни и рибни стопански мероприятия, за третиране на отпадъци, шум и други

Дълготрайни материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) в общината нарастват непрекъснато през последните години. Преобладаващата част от придобитите ДМА с екологично предназначение в Община Велико Търново са отчетени при канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване на нарушени терени.

6.5. Влияние на глобалните климатични промени, природни бедствия и рискови територии

Територии с геоложки рискове

Област Велико Търново е една от двете области в страната (заедно с област Плевен), в която има най-голям брой регистрирани свлачища, в т.ч. не само активни, а и потенциални.

Схема 6.5.1. Активни, потенциални и стабилизиращи свлачища на територията на община Велико Търново¹⁶⁹

Зони от територията на областта с висока концентрация на свлачища са общини Велико Търново, Златарица и Полски Тръмбеш. В областта са регистрирани в последните години над 200 свлачища в т.ч. активни, потенциални и стабилизиращи. Голяма част от свлачищата са в недостатъчна степен проучени, което крие съответните рискове. Свлачищата най-осезаемо се проявяват в проломните и каньоновидни речни долини на реките Янтра, Росица, Златаришка река и Стара река. На територията на областта най-значимите свлачища от последните години са в района Преображенския манастир. По отношение на свлачища и предотвратяване на свлачищни процеси, през периода е извършено укрепване на свлачище и възстановяване на ул. „Трапезица“, гр. Велико Търново; укрепване на свлачище в гр. Дебелец (над стадиона) на общински път VTR 1010 /1-5/ Дебелец - жп гара Дебелец - Велико Търново, кв. „Чолаковци“ - Велико Търново, ул. Сан Стефано /GAB 3110/.

Територии със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН).

Наводнения в района на община Велико Търново най-често са в резултат от приижданията на речните води на р. Янтра и нейните притоци – р. Дряновска и р. Белица в следствие на силни и обилни валежи, паднали над водосборните области на тези реки.

Районите със значителен потенциален риск от наводнения по основните поречия на р. Янтра. Съгласно Плана за управление на риска от наводнения в Басейнова дирекция „Дунавски регион“ те са 8 на брой. За територията на община Велико Търново са определени 2 района със значителен потенциален риск от наводнения (висока степен)¹⁷⁰:

- р. Росица при с. Ресен, като районът обхваща долното поречие на р. Росица между селата Дичин и Поликраище, както и притоците Негованка и Бохот в рамките на землището на с. Ресен, с дължина около 40,5 км. Съгласно ПУРН, в така описаните граници е обследван риска от четири населени места – с. Дичин, с. Водолей, с. Ресен и с. Поликраище.

- р. Янтра между градовете Велико Търново и Горна Оряховица. Обхваща поречието на р. Янтра между вливането в нея на двата ѝ големи притока – р. Белица и р. Лефеджа, с дължина 82.6 км. В тази граница, риск от наводнения е обследван в гр. Килифарево, гр. Дебелец, гр. Велико Търново, гр. Горна Оряховица, с. Долна Оряховица, с.

¹⁶⁹ Източник: ГЕОЗАЩИТА ЕООД – Клон Плевен

¹⁷⁰ Съгласно Заповед №88/21.08.2013 г. на Директора на БДУВДР и утвърдени със Заповед №РД-744/01.10.2013 г. на МОСВ

Шемшево, с. Ледник, с. Самоводене, с. Първомайци, с. Писарево и с. Върбица. Висок риск е определен в градовете Велико Търново и Горна Оряховица по два критерия – засегнати жители и предприятия, а за Велико Търново и по критерии културни паметници.

Територии с установено замърсяване от отпадъци (вкл. пестициди и др.).

Закриване и рекултивация на стари сметища на територията на общината

Община Велико Търново е реализирала два проекта, допринасящи за изпълнението й: „Закриване и рекултивация на депо за твърди битови отпадъци на гр. Килифарево“ и „Закриване и рекултивация на депо за твърди битови отпадъци на гр. Дебелец“. Проектите са финансирани чрез ПУДООС. Върху площ от 18 дка са изпълнени техническа и биологическа рекултивация на депата. В процес на реализиране е проект „Закриване и рекултивация на депо с. Шереметя“ , финансиран от ПУДООС-МОСВ.

През последните години в общините на територията на РИОСВ – В. Търново са обособени 12 бр. складове – в 12 общини и 4 площадки с общо 46 бр. „Б-Б“ кубове, където надеждно и екологосъобразно се съхраняват около 550 000 кг забранени и излезли от употреба пестициди. Към настоящият момент (2021 г.) на територията на община Велико Търново няма централизирани складове за съхранение на ПРЗ.

По сигнали и жалби от граждани, експерти на РИОСВ – Велико Търново ежегодно извършват проверки на терени, замърсени с битови, строителни отпадъци и земни маси на територията

на община Велико Търново. Регулярно се почистват землищата на селата.

Нерегламентирани замърсявания/терени с установено замърсяване

Към настоящия момент (2021 г.) за общинското депо за твърди битови отпадъци, находящо се в с. Шереметя, община Велико Търново се предвижда да бъде извършена техническа и биологична рекултивация, посредством финансиране осигурено от Предприятие за управление на дейностите по околната среда (ПУДООС). Капацитетът на депото предвидено за рекултивация възлиза на 1 764 000 м³ или 654 000 тона, с обща площ от 49.15 дка. Рекултивацията на депото ще се извърши на два етапа, които включват техническа и биологична рекултивация. На територията на община периодично се констатират и нерегламентирани замърсявания на терени, най-често в малките населени места, край дерета на реките и прилежащите им територии. До момента на територията на община Велико Търново не са констатирани замърсявания с отпадъци, които да крият риск от замърсяване на водоизточници за питейно водоснабдяване. Около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване, се учредяват санитарно-охранителните зони (СОЗ), които осигуряват: физическа охрана на водоизточника и/или съоръжението; защита срещу постъпване на замърсители във водоизточниците; запазване на водоизточника в състояние, позволяващо ползването му за питейни цели.

В санитарно-охранителните зони – пояси II и III около водоизточници за питейно-битово водоснабдяване от подземни води и около водоизточници на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди са въведени забрани за преработка и съхраняване на отпадъци.

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите на областта и региона за планиране от ниво 2

В сравнителен план между отделните региони за планиране, области и общини в България се наблюдават съществени различия по отношение на комплексната екологична характеристика.

Качество на атмосферния въздух

Качеството на атмосферния въздух остава най-тежкият проблем за България, особено в големите градове, независимо от предприетите мерки за намаляване на източниците на замърсяване, за въвеждане на системи за интегриран градски транспорт и интелигентна мобилност. Съгласно Социално-икономически анализ на регионите в България (2019г.) във всички РОУКАВ в страната е регистрирано превишение на средноденоношната норма (СДН) по показател ФПЧ₁₀. Общата тенденция в СЦР и СИР е към подобряване качеството на атмосферния въздух, като изключение има единствено по показател фини прахови частици.

Данните от пунктовете за мониторинг на територията на област Велико Търново през последните години също показват тенденция към намаляване на средногодишната концентрация и броя превишения на СДН. За община Велико

Търново за 2019 г. е постигнато намаление както на средногодишната концентрация с 10%, така и на броя регистрирани превишения на СДН с 19%. Общите нива на емисиите на SO₂, NO_x, NH₃, NMVOC на ниво област и регион за планиране са значително по-ниски от нормативно допустимите.

Състояние на водите

На ниво регион, реален проблем се явява нерегламентираното заустване на непречистени отпадъчни води от населените места без изградена канализационна система. На територията на област Велико Търново само две канализационни системи заустват в реки с добро екологично състояние, а останалите заустват във водни тела с по-лошо състояние. Независимо, че две трети от канализационните системи на територията на областта са с добре работещи пречиствателни станции, непостигането на добро екологично състояние на водните обекти може да се обясни с наличието на директни зауствания, необхванати от канализационните системи на населените места. Пред общинските администрации на градовете Велико Търново, Горна Оряховица, Габрово, Севлиево и Трявна, с изградени ПСОВ, стои за решаване въпроса за доизграждане на части от канализационните системи и включването им към съществуващите пречиствателни станции.

Състояние на почвите

На ниво регион за планиране в СЦР е установен най-голям интензитет

(предимно Велико Търновска област) на водоплощна ерозия. Най – висока интензивност на ерозионните процеси се наблюдава в земеделските земи, следвани от широколистните и иглолистните. През последните години се наблюдава и слабо увеличение на почвите засегнати от ветрова ерозия в СИР. С висок интензитет от ерозионен риск в СИР са областите Варна и Добрич.

Според последните резултати от анализите, почвите на територията на Великотърновска област са в добро екологично състояние по отношение на запасеност с биогенни елементи. Прилагането на Добрите земеделски практики от земеделските производители в региона, спазването на технологичните изисквания при употребата на пестициди и минерални торове, както и пестеливото им използване в земеделието, отказът от опожаряване на стърнищата след прибиране на културите и др. са дейности, които в последните години са довели до намаляване на деградацията на земите и почвите.

Шум и шумово замърсяване

По отношение на акустичната обстановка, анализа на ниво региони за планиране показва следното:

СЦР: нормативно допустимите норми за шум в околната среда се превишават предимно в големите градове от региона – Русе, Велико Търново, Свищов, Габрово, Разград и Силистра. В гр. Велико Търново се наблюдава плавно намаление на броя на пунктовете с наднормен шум, като все още остава високо нивото на шум в районите с

интензивен трафик, както и в зоните с промишлени източници на шум.

СИР: наднормени шумови нива се регистрират в гр. Търговище, Попово, Омуртаг, Варна Добрич и Шумен.

За Великотърновска област нивата на шум се следят в общо 48 бр. пунктове. Най-голям брой шумови отклонения за 2019 г. са отчетени за община Велико Търново – общо 12 пункта.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие

Към настоящия момент стратегическите документи, свързани с развитието на гр. Велико Търново, включват изпълнение на конкретни мерки, които да гарантират устойчивото развитие на околната среда в т.ч. управление на отпадъци, подобряване качеството на атмосферния въздух, водите, горите и плановото залесяване, превръщането на парковете в желана зона за отдих, запазване зелената система на града и др.

Идентифицирани са следните основни проблеми, имащи отношение към екологичната обстановка в община Велико Търново:

Компонент на ОС: Атмосферен въздух

Идентифициран проблем: високи нива на фини прахови частици (ФПЧ10);

Фактори/ причина за замърсяване:

- Използване на твърди горива в бита (използване на въглища и неотлежали дърва, които най-често се изгарят в печки и котли с ниско КПД);
- Висока цена на алтернативните варианти за отопление – електричество, газ

- Висок % на автомобилите над 20 г.;
- Места с натрупан пътен нанос;
- интензивен трафик и висока натовареност за част от уличната мрежа в града
- Директно разсипване на различни строителни материали (пясък, инертни материали) и разтвори (вар, бетон) върху пътните настилки;
- Изкопни работи и строителни дейности;
- Изграждане на подземни мрежи (канализации, електропроводи и др.)
- Лошо състояние на паркинги и тротоари;
- Малки и средни ремонти на фасади на сгради и/или извършване на дейности с формиране на прахообразни отпадъци;
- Зимно опесъчаване на пътища в резултат на повторно суспендиране на прахови частици.

Компонент на ОС: Води

Идентифициран проблем: Влошено екологично и химично състояние на повърхностни води;

Фактори/ причина за замърсяване:

- Технически остаряла и амортизирана ВиК система;
- Замърсяване с битови отпадъци
- Септични и попивни ями в малки населени места
- Замърсяване от дифузионни източници (земеделски практики)
- Значителни загуби на вода, произтичащи от лошото състоянието на водопроводната мрежа.
- Зони от канализацията с чести аварии;

Компонент на ОС: Биоразнообразие

Идентифициран проблем: Загуба на биоразнообразието;

Фактори/ причина за замърсяване:

- Промени в използването на земите (обезлесяване, интензивно монокултурно земеделие, урбанизация);
- Пряка експлоатация на видове;
- шум и вибрации;
- засиленото човешко присъствие, във връзка с поддържането на техническите съоръжения (безпокойство на птици и бозайници);
- Замърсяване (отпадъци, замърсени води);
- Навлизане на външни екосистемни видове (инвазивни видове)

Компонент на ОС: Почви

Идентифициран проблем: Замърсяване на почвите

Фактори/ причина за замърсяване:

- преовлажнени почви и заблатявания;
- ерозия;
- антропогенна деградация;
- замърсяване с битови отпадъци;
- земеделски практики (използване на агрохимикали - торове, пестициди)
- замърсяване с индустриални отпадъци;
- автомобилен трафик

Компонент на ОС: Отпадъци

Идентифициран проблем: Липса на гражданска активност и достатъчно информация относно ОСР и утайки от ПСОВ

Фактори/ причина за замърсяване:

- Липсва достатъчно точна и надеждна информация за количествата на отпадъците от строителство и разрушаване (ОСР), както и за утайките от ПСОВ.

- Липса на целенасочени мерки и стимули, които да допринесат за предотвратяване образуването на отпадъци.

- Недостатъчна активност на гражданите и неправителствените организации в началните фази на планиране и проектиране на съоръжения и дейности по управление на отпадъците;

Компонент на ОС: Шум

Идентифициран проблем: Население изложено на шумово замърсяване

Фактори/ причина за замърсяване:

- Висока интензивност на пътния трафик;

- Постоянно нарастване на броя на МПС,

- Движение в режим на тръгване и спиране и неспазване на ограниченията за скорост (особено по най-ошумените трасета – основните булеварди и улични отсечки).

- Висока гъстота на застрояване на жилищните сгради;

Компонент на ОС: Свлачища

Идентифициран проблем: Наличие на голям брой свлачища, срутища

Фактори/ причина за замърсяване:

- Липсата на канализация, в някои населени места, която усилва проявлението на свлачищни и струтищни процеси;

- Недостатъчни финансови средства за реализиране на всички неотложни укрепителни дейности за стабилизиране на активни свлачища.

В последните години значението на екологичните усилия постепенно се налагат като основен приоритет за

всички направления в община Велико Търново. Към настоящият момент стратегическите документи, свързани с развитието на гр. Велико Търново, включват изпълнение на конкретни мерки, които да гарантират устойчивото развитие на околната среда в т.ч. управление на отпадъци, подобряване качеството на атмосферния въздух, водите, горите и плановото залесяване, превръщането на парковете в желана зона за отдих, запазване зелената система на града и др.

Резултатите от целенасочената екологосъобразна политика в управлението на Община Велико Търново, показват постепенно подобрене на отделните елементи на околната среда в общината. Общината изпълнява успешно нормативните си ангажименти за създаване на условия за екологосъобразно управление на отпадъците в т.ч. на опасни битови отпадъци, едрогабаритни отпадъци и отпадъци от текстил. Общината работи в добра колаборация и с останалите общини от областта, предимно по проблемите, свързани с управлението на твърдите битови отпадъци.

Все още нерешен проблем в общината остава замърсяването на качеството на въздуха по показател ФПЧ₁₀. През 2019 г., община Велико Търново е реализирала редица дейности в посока намаление на емисиите от битовото отопление, транспорта и неорганизираните източници.

Сред ключовите приоритети на общината е реализирането на конкретни мерки за подобряване на елементите на околната среда, повишаване на ефективността от преработка на градския битов и зелен отпадък, постигането на видим напредък при

подобряване качеството на зелените площи, включително и за повишаване залесяването и облагородяването на пустеещи терени, както и разширяване диалога и прозрачността при работа с обществеността.

С висока степен на важност е намиране на решение за депото за строителни отпадъци, както и изграждане на канализация в населените места.

Раздел VII. Анализ на административния капацитет на общинската администрация за реализация на ПИРО

Общинско управление, общинска собственост, опазване на обществения ред и сигурността

Общинско управление

Община Велико Търново е юридическо лице на бюджетна издръжка. Общинската администрация при осъществяване на своята дейност се ръководи от принципите на законност, откритост и достъпност, отговорност и отчетност, ефективност, субординация и координация, предвидимост и безпристрастност. Тя изпълнява политики по качеството, като прилага и поддържа внедрената Интегрирана система за управление, включваща международните стандарти: ISO 9001:2008-Система за управление на качеството, ISO 14001:2004-Системата за управление на околната среда и BS ISO/IEC 27001:2013-Система за управление на информационната сигурност.

Според разпределението на дейностите, които извършва, общинската администрация е разделена на обща и специализирана. Общата администрация е организирана в четири дирекции, а специализираната в шест дирекции.

По отношение на координирането, изготвянето и изпълнението на планове и стратегии определяща роля има

Дирекция „Проекти и програми“, която е част от специализираната администрация на Община Велико Търново. Част от основните функции на дирекцията са: да подпомага кмета при формулирането и реализирането на водените от него политики, както и да подготвя отчета на програмата за управление на общината; да осъществява политиката на общината по отношение на изпълнение на програми за реализиране на стратегическите цели на община Велико Търново.

С оглед управлението и реализацията на ИПГВР Община Велико Търново е изградила организационна система, която се състои от: Постоянна работна¹⁷¹ група за управление и реализация на ИПГВР, Проектни екипи и Междинно звено. Работната група се състои от 27 члена, от които 17 са представители на Община Велико Търново, 6 са представители на неправителствения сектор, 3 са от сектор – образование и 1 представител на Областния информационен център – Велико Търново. Работната група изпълнява дейността си в съответствие с Устройствения правилник на общинската администрация на Община Велико Търново и „Одитна пътека за финансово управление и контрол при осъществяване на функциите по оценка и подбор на проекти, финансирани по ОПРР 2014-2020 г.“ и документира работата си чрез протоколи,

---

¹⁷¹ Източник: Заповед на Кмета на Община Велико Търново № РД 22-1687/17.08.2015 г.

присъствени списъци, мотивирани доклади и др.

С 37% участие на външните за администрация представители на заинтересованите страни е постигната висока степен на публичност и прозрачност.

Фигура 7.1. Съотношение между членовете на Работната група за ИПГВР

Със заповеди на Кмета на Общината се сформират екипи за подготовка на проектните предложения, с които се кандидатства за финансиране. Екипите за изпълнение на даден проект се сформират след сключване на Договор за предоставяне на БФП.

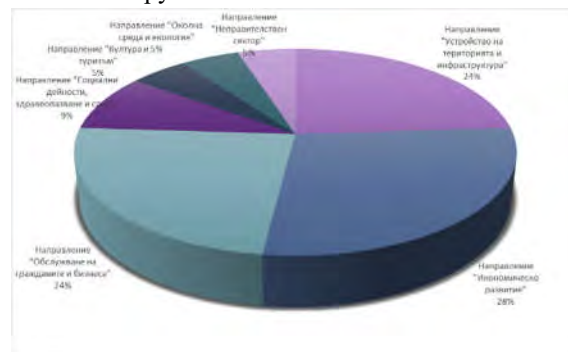
Междинното звено от своя страна е сформирано със Заповед № РД 22-1594/05.08.2015 г. на Кмета на Община Велико Търново. Задачите на Междинното звено се изпълняват съгласно Устройствения правилник на общинската администрация на Община Велико Търново (Заповед № РД 22-1694/18.08.2015 г. на Кмета на Община В. Търново), сключеното между Община Велико Търново и Управляващия орган на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г. Споразумение (РД-02-37-26/22.06.2015 г.), указанията и инструкциите на Управляващия орган на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020. То извършва оценка и избор на проекти за изпълнение на

стратегията за устойчиво градско развитие.

В периода 2014-2020 г. административният капацитет на Община Велико Търново за управление на проекти е значително повишен. Доказателство за това са изпълнените проекти (в рамките на ИПГВР и други, допринасящи за изпълнението на целите и приоритети на ИПГВР) в размер на над 227 млн. лв. Посоченият финансов ресурс е привлечен от структурните и инвестиционни фондове на ЕС, както чрез действащите оперативни програми в България, така и по трансгранични програми, програми за международно сътрудничество и др.

Община Велико Търново чрез нейната специализирана структура успешно управлява целия проектен цикъл (разработване, кандидатстване и изпълнение на проекти, спечелени чрез конкурентен подбор), като това е атестат за високата експертиза за управление на европейски средства на администрацията, високия професионален опит и отдаденост на експертите в общинската администрация, пряко ангажирани с работата по проекти.

Фигура 7.2. Съотношение между членовете на Работната група за ПИРО

В посока устойчивост, надграждане на придобития опит и приемственост в

новия програмен период, както и мултиплициране на добрите практики, за целите на разработване на настоящия документ е създадена със Заповед № РД 22-97/18.01.2021 г. на Кмета на Община Велико Търново специална Работна група, отговорна за подготовка, разработване и приемане на ПИРО при съотношение на членовете, съобразно тяхната експертиза в следния състав

Общинска собственост

В структурата на администрацията на Община Велико Търново за управлението на общинската собственост отговаря отдел „Управление на собствеността“, в рамките на Дирекция „Правно обслужване и управление на собствеността“. Част от основните функции на отдела по отношение на този сегмент от дейността на общината са: да издирва, проучва и комплектува документите, доказващи собствеността на общината и съставя актове за общинска собственост; деактуване на имоти държавна собственост; да организира издирването и завземането на неземяните от общината недвижими имоти и движими вещи - общинска собственост; да подготвя отписването на имотите, неправилно актувани като общинска собственост, както и тези, основанието на които е отпаднало; да обработва и докладва преписките за отдаване под наем на имоти частна общинска собственост, и да подготвя документите свързани с тях; да изготвя проекти на решения на общинския съвет за разпоредителни действия с имоти частна общинска

собственост; да организира и провежда процедурите по управление и разпореждане с общинско имущество.

За целите на ефективното управление на общинската собственост Община Велико Търново има и приета актуална „Стратегия за управление на общинската собственост за периода 2019 г. – 2023 г.“¹⁷². Тя е важен инструмент за реализирането на политиката на общината за устойчиво местно развитие, която включва мерки за изграждане на инфраструктурите, повишаване на инвестиционния интерес, благоустрояване на населените места, опазване на околната среда и историческото наследство и подобряване качеството на живот на хората.

Стратегическият документ е разработен след задълбочен анализ на състоянието на общинската собственост в общината, постигнатата ефективност от управлението и разпореждането ѝ. С нея се определят: основните принципи, цели и приоритети за придобиване, управление и разпореждане с имотите – общинска собственост; основните характеристики на отделните видове имоти, които подлежат на запазване и реконструкция, отдаване под наем или са предмет на разпореждане; нуждите на общината от нови имоти и способите за тяхното придобиване.

Общинската собственост е постоянен източник на приходи за общинския бюджет на Велико Търново и обезпечават финансирането на голяма част от общинските дейности. Предварително определените цели и приоритети, публичното обявяване на намеренията

¹⁷² Приета с Решение № 26 по протокол № 3 от 04.12.2019 г. на Великотърновски общински съвет, <https://www.veliko->

[tarnovo.bg/media/filer/2019/12/30/strategia-os-2019-2023.pdf](https://www.veliko-tarnovo.bg/media/filer/2019/12/30/strategia-os-2019-2023.pdf)

на общината по управлението и разпореждането с имоти и вещи общинска собственост, ще дадат възможност за по-голяма прозрачност, публичност и последователност в дейността на общинската администрация и общинския съвет в това направление и ще бъдат намалени възможностите за субективизъм и прояви на корупция. Предварително обявените стратегически намерения ще предизвикат по-широк интерес от страна на инвеститорите и съответно ще увеличат приходите от продажба и отдаване под наем на обекти – общинска собственост.

Не на последно място Стратегията е основа за разработване на Годишни програми за управление и разпореждане с общинско имущество и на Планове за действие за общинските концесии в съответствие със Закона за концесиите. Разработването на годишните програми е основен инструмент, с който се цели регистриране на настъпилите промени в сравнение с предходни периоди, отчитане на новите приоритети в развитието на общината, при разработването на проектите за бюджет на общината, за всяка година до края на мандата на управление, както и при кандидатстването пред различни финансови институции, по оперативни (международни) програми, проекти и споразумения за ефективно управление на общинската собственост в интерес на гражданите от общината.

Същевременно Община Велико Търново е засегната от общия проблем на повечето общини – недостатъчно ресурси за поддръжка и функциониране

на общинската собственост, което в голяма степен ги лишава от възможност за същинско управление на тази собственост.

Същевременно оптимизацията на действията по управление на общинската собственост, въз основа на приетата Стратегия, гарантират устойчивост на развитието на общината, както и е предпоставка за повишаване на инвестиционния потенциал на общината и защита на обществения интерес, чрез ефективно, ефикасно и прозрачно управление на общинската собственост.

Опазване на обществения ред и сигурността

Съгласно Устройствения правилник на общинската администрация на Община Велико Търново¹⁷³ правомощията по опазване на обществения ред и сигурността са делегирани на кмета на общината, кметове на кметства и кметските наместници.

Един от елементите по опазване на обществения ред и сигурността в общината е изграждането, обновяването и поддържането на системата за видеонаблюдение на обществените пространства. Община Велико Търново има изградена система за видеонаблюдение, състоящата се от 150 видео камери в населените места, в това число 36 бр. на територията на град Велико Търново. Само в рамките на 2020 г. и в условията на пандемията COVID-19 общината е изградила нова система за видеонаблюдение в с. Присово; както и подмени и надгради системата за видеонаблюдение в следните населени

¹⁷³ Източник: <https://www.veliko-tarnovo.bg/media//filer/2020/10/06/ustroistven-pravilnik-vt-2020-10.pdf>

места: с. Хотница, с. Шереметя, с. Плаково, с. Ледник, с. Балван-мелница, с. Балван-център, с. Леденик-моста, с. Водолей, с. Беляковец, с. Велчево, с. Малки Чифлик, с. Дичин, с. Никюп, с. Пчелище, с. Ново село, с. Малки Чифлик, с. Емен, с. Шешмеве-нов мост, с. Ветринци, с. Ново село, с. Момин сбор, с. Ново село, с. Миндя.

В периода 2014-2020 г. Община Велико Търново провежда целенасочена политика към подобряване и развитие на системата за видеонаблюдение, като изгражда видеонаблюдение в детските градини, основните и средните училища, както и в двете профилирани гимназии. Паралелно с изграждането, поддържането и обновяването на системата за видеонаблюдение Община Велико Търново се стреми да осигури на местно население безопасна и сигурна среда за живот чрез провеждането на ежегодни кампании съвместно с РУ - Велико Търново, Регионална дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” – Велико Търново, гражданското общество и неправителствения сектор. Дейностите в рамките на тези кампании са насочени към превенцията и са фокусирани в две направления - престъпността срещу възрастните хора и превенция за престъпността сред децата и младежите от 8-29-годишна възраст.

Въз основа на описаното по-горе може да се обобщи, че Община Велико Търново провежда активна и целенасочена политика по опазване на обществения ред и сигурността на местното население.

Осигуреност на територията с действащи устройствени планове/ схеми

Общ устройствен план на Велико Търново

Общият устройствен план на община Велико Търново е приет с Решение № 507 от Протокол №34 от 31.01.2013 г. от Великотърновски общински съвет. Той запазва традиционното зонироване на градската територия, съгл. Общия градоустройствен план на Велико Търново от 1997 г., като предлага развитието на сателитни селища. Предвижда се развитие в източна посока – м. „Трошана“ и с. Малък чифлик, които са строителните граници на града. Предвижда се и източно разширение на ж.к. „Бузлуджа“ и включване на територии западно от ж.к. „Бузлуджа“ и западно от с. Малък чифлик. През периода са процедурани частични изменения на ОУП.

Съгласно чл. 104 от Закона за устройство на територията, Общите устройствени планове са основа за цялостното устройство на териториите на общините, на части от тях или на отделни населени места с техните землища. Предвижданията на общите устройствени планове, с които се определят общата структура и преобладаващото предназначение на териториите, видът и предназначението на техническата инфраструктура и опазването на околната среда и обектите на културно-историческото наследство, са задължителни при изготвянето на подробните устройствени планове.

От направения преглед е установено, че за устойчивото и балансирано развитие

на територията на общината и прилагането на интегриран общ подход в развитието и устройството на общинската територия е необходимо да бъде разработен нов Общ устройствен план за територията на цялата община. Целта на новата разработка на ОУП е той да се превърне в управленски инструмент в устройствената политика на местната власт, както за създаване на оптимална пространствена и функционална структура за развитие, изграждане и комплексно устройство на града и цялата община, така и за успешната интеграция на Велико Търново като агломерационен ареал в националното, балканското и европейското пространство.

Подробни устройствени планове

В сайта на Община Велико Търново в секцията на Дирекция „Архитектура, градоустройство и устройствено планиране“ текущо се публикува информация за: Устройствово планиране (Подробни устройствени планове, План за застрояване, План за регулация, Частични изменения и др.); Разрешения по чл.124 и чл.124а от ЗУТ; Внесени проекти за устройствени планове; Одобрени проекти за устройствени планове; Строителни забрани за поземлени имоти.

Информацията е публично достъпна за всички граждани¹⁷⁴.

В изпълнение и в съответствие с одобрения ОУП през 2019 г. са

извършени процедури по обявяване и одобряване на подборни устройствени планове (ПУП) за промяна предназначението на земеделска земя за неземеделски нужди: за землището на гр. Велико Търново са одобрени 6 бр. и за землището на град Дебелец са одобрени 2 бр.

Действащ документ, свързан с устройство на територията на Община Велико Търново е Концепция за пространствено развитие на Община Велико Търново за периода 2014-2020г.¹⁷⁵

Община Велико Търново има разработен Генерален план за организация на движението на град Велико Търново.

Реализирани публично/частни партньорства

Съгласно законодателството в страната формата, чрез която се реализират публично-частните партньорства е „концесията“. Община Велико Търново една от общините, които има разработен и приет План за действие на общинските концесии¹⁷⁶. Същевременно общината има един действащ договор за концесия за изработване и монтиране на многофункционални информационни съоръжения – спирки за масовия градски транспорт.

В плана е посочено, че Община Велико Търново не възнамерява да възлага на икономически оператор изпълнение на строителство, срещу което да

¹⁷⁴ Източник: <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/stroitelstvo-i-ustroistvo/ustroistveno-planirane/>

¹⁷⁵ Източник: <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/pravilnici-i-naredbi/planove-i-strategii/koncepciya-za-prostranstveno-razvitie-na-obshina-veliko-trnovo-z/>

¹⁷⁶ Източник: Приет с Решение № 436 по протокол № 17 от 17.12.2020 г. – <https://www.veliko-tarnovo.bg/media//filer/2020/12/24/reshenie-436-plan-koncesii.pdf>

предостави на същия правото да експлоатира строежа при поемане на оперативен риск; че не е налице необходимост от възлагане на концесия за услуги, както и че не е регистриран интерес към възлагане на концесия за ползване на публична общинска собственост.

Видно от направените констатации публично-частните партньорства не са силно застъпени в общината. Предвид нуждата от реализирането на интегрирани проекти в следващия програмен период Община Велико Търново следва да предприеме по-активни стъпки към реализирането на подобен тип партньорства.

Взаимодействие с неправителствения сектор

Община Велико Търново провежда активна политика на взаимодействие с неправителствения сектор, в няколко основни направления:

Общината стриктно съблюдава изпълнението на добрите практики свързани с активно и реално включване на гражданите и организациите на гражданското общество в процесите на вземане на решения на местно ниво, а именно: обществени обсъждания на нормативни документи, приемани от местната власт; публично обсъждане на общинския бюджет; обществени обсъждания и консултации във връзка с изготвянето на стратегически документи и др. Участието на всички заинтересовани страни се гарантира от общинската администрация чрез регулярното и своевременно публикуване на информация на официалната интернет страница на общината - [\[tarnovo.bg/\]\(https://www.veliko-tarnovo.bg/\) Чрез нея гражданите и неправителствения сектор имат възможност да получат информация, както и активно да вземат участие чрез попълването на анкети или изпращането на становища във връзка с въпроси от местно значение.](https://www.veliko-</p></div><div data-bbox=)

Второто направление в рамките, на което Община Велико Търново има изградено трайно и активно взаимодействие с неправителствения сектор са социалните услуги на местно ниво. Общината е доставчик на широк спектър от социални услуги, като това е резултат от активната дейност на Дирекция „Социални дейности и здравеопазване“ в партньорство с неправителствените организации. Около 30% от социалните услуги на територията на общината се управляват от неправителствени организации, като НПО сектора има и активна роля в процеса по подпомагане на интеграцията на ромското население съвместно с общината.

Третото основно направление, в което общината има изградени трайни връзки с неправителствения сектор е по отношение на културно-историческото наследство. В тази посока общината е партньор с църковните настоятелства, читалищата и организациите на гражданското общество с основа цел по опазване на културните ценности и кандидатстване по програми за безвъзмездно финансиране.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за реализиране на интегрирани инвестиции.

В рамките на следващия програмен период 2021-2027 г. Община Велико Търново ще предприеме активни стъпки

към засилване на партньорския поход с други общини за реализирането на интегрирани проекти. Общината ще подходи по нов начин по отношение на изграждането на публично-частни партньорства и да заложи по-амбициозни цели в тази посока. Да надгради и доразвие добрата практика от

взаимодействието си с неправителствения сектор, в контекста на бъдещото изпълнение на ПИРО.

Раздел VIII. Културно-историческо наследство и състояние на градския исторически пейзаж – условия и предпоставки за развитие на Община Велико Търново

8.1. Историческо развитие

Велико Търново е град феномен. Тук всяка стъпка измерва вечността - наслагват се исторически пластове от Праисторията, Античността, Средновековието и Възраждането. Високата културна стойност се допълва от сложния и многостранен обмен на влияния като кръстопът между Изтока и Запада. Градът е уникална симбиоза между архитектура и природа и средище на живи традиции, културно и духовно общуване. Един от десетте български градове-музеи.

Старият град - символът на Велико Търново е формиран в продължение на столетия.

От края на XIII в. пр.Хр. са първите тракийски поселения по поречието на река Янтра.

През 102г., с построяването на Никополис ад Иструм (в близост до Велико Търново), завършва териториалната консолидация на Римската империя, а „моделът“ на идеята за Обединена Европа съществува в продължение на близо две хилядолетия. Тук през IVв. епископ Вулфила създава първата германска азбука /Из „История на готите“ Йорданес, 6.век/. Никополис ад Иструм е единственият голям римски градски център в България, върху който няма по-късно селище.

Късна античност IVв.; Ранновизантийският град Сукидава V-

VIIв - на Царевец и Момина крепост; Стробългарско селище VIII –Хв. и византийски период XI-XIIв. - на Царевец и поречието на река Янтра; Средновековието - столичен период XII-XIVв. - на Царевец, Трапезица, Девинград (Момина крепост) и по поречието на т.н. „Новия град“.

От 1185г. до 1393г. Търновград е столица на възстановеното българско царство и олицетворение на идеята за свещен град на българите до избирането на София за столица през 1879 г.

През XIVв. Царевград Търнов е един от най-големите градове в Европейския югоизток, считан за Втори Цариград и Трети Рим, заради културното си влияние на Балканите и целия православен свят. Столица е на възобновената българска държава в периода 1185 – 1393 г.

Градът е главен център на християнството в България и едно от водещите средища на Православието през вековете.

В царствения град са формирани Търновската книжовна, художествена и архитектурна школи от които тръгват най-значимите културни послания към православните народи и държави. Те са проводници и на достиженията на вековното наследство на Византия. Търново е книжовен център с влияние в цяла Европа.

След Освобождението (1877г.) във Велико Търново започва да се изгражда

държавността и политическият живот на съвременна България. Тук се провежда Учредителното събрание. Заседава Първото Велико народно събрание 1879г., поставило основите за развитието на съвременна България. Тук се приема първата българска конституция, наречена Търновска. Тук покъхват европейските политически идеи – либерализъм, консерватизъм, социалдемокрация; тук се обявява независимостта на Княжество България (1908г.).

През 1955г. град Велико Търново е обявен за архитектурно-музеен резерват. Състоянието на културно-историческото наследство на Стария град днес е в резултат на продължителни над 100-годишни усилия за неговото спасяване и опазване.

Конвенцията за опазване на Световното културно и природно наследство (1972) дава основания да се счита, че ценностите на Стария град притежават необходимата „изключителна общочовешка стойност“ и ако не изцяло, то определени негови обекти или зони от територията му, заедно с природната рамка, могат да бъдат номинирани и включени в Листата на Световното културно наследство.

Митове и легенди, смесващи жестокост и романтика, придават загадъчност на града и чрез различните изкуства – литература, музика, живопис се вписват в общото европейско културно съдържание.

8.2. Анализ на културно - историческото наследство

Културни ценности с национално значение

Регионът притежава богато културно-историческо наследство с исторически и културни забележителности и артефакти, крепости, църкви, манастири. Налице е висока културна стойност на отделните исторически пластове от Праисторията, Античността и особено на тези от Средновековието и от Възраждането, като една от най-ярките прояви на европейската народна архитектура и след Освобождението. Съществува ценно историческо и културно напластяване в резултат на сложен обмен от влияния и кръстопът между Изтока и Запада.

Разработена и изпълняваща се е „Концепция за устойчиво развитие на Стария град“, която формулира основните насоки за опазване ресурсите и културните ценности на архитектурно-музейните резервати, археологическите и архитектурно-строителните зони в старинните територии на град Велико Търново.

Удивителната история на община Велико Търново се представя от съхранените до днес културни ценности. В общината изобилстват множество групови културни ценности (археологически резервати, резервати и комплекси), единични културни ценности от национално значение и множество археологически обекти, голяма част от които не са проучени.

ЮНЕСКО

Индикативната листа на Р.България за световни паметници на ЮНЕСКО включва Древният град Никополис ад Иструм¹⁷⁷, край село Никюп, община Велико Търново.

Недвижими културни ценности с категория национално значение¹⁷⁸

Съществуват три архитектурно-музейни резервата от национално значение – Царевец (патриаршески, дворцов и 4 манастирски комплекса, 23 църкви, 500 жилища), Момина крепост (2 комплекса и др. паметници), Трапезица (17 църкви и др. паметници) и са регистрирани още - 688 паметника на културата от различна категория: национално значение (14), местно значение (24), ансамблово значение (82бр. обявени, 564 бр.декларирани); Архитектурно-етнографският комплекс „Самоводска чаршия“.

Регистрирани са над 2000 единични културни ценности /паметника на културата с национално значение/ (близо 5% от всички в страната). Съществува най-голямата концентрация на манастири в България („Търновската Света гора“) с около 15 манастира.

Всички обекти са достъпни и социализирани, като се изгражда и достъпна среда за хора с увреждания, напр. През периода е изградено стълбище от алея до каса на АМР „Трапезица“, РИМ ВТ и др. Много важен принос за опазване на културно – историческото наследство има реализирания проект „Изграждане на система за видеонаблюдение на културна инфраструктура“, чрез който е

доизградена системата за видеонаблюдение на обществени места и обекти общинска собственост: АМР Трапезица; църква „Св. равноапостоли Петър и Павел“; Патриаршията на АМР Царевец.

Част от недвижимите културни ценности имат нужда от ремонт.

Подсекторът на културното наследство се характеризира със стабилно функционираща институционална структура, добре уредени музейни експозиции и обекти и разнообразни събития. Съществуват възможности за създаване на интересни маршрути – от тракийско време в подножието на Царевец през Възраждането – новото и най-новото време до съвременната епоха в западните квартали.

Културни ландшафти и коридори, културни маршрути

Културни ландшафти

Културен ландшафт е съвкупността от пространствено обособени устойчиви културни напластявания, резултат от взаимодействие на човека и природната среда, характеризиращи културната идентичност на дадена територия¹⁷⁹.

През различните епохи на своето развитие Търново е бил богато озеленен поради съществуващите уникални природни дадености реката, гористите хълмовете и техните склонове. Градският силует, оформен амфитеатър от склонове, скали и къщи е допълван от зеленината, цветята и лозниците на градините и балконите. През октомври 1907 г. на страниците на най-четеното американско списание National

¹⁷⁷ <https://whc.unesco.org/en/statesparties/bg>

¹⁷⁸ <http://ninkn.bg/Documents/categoryPreview/13>

¹⁷⁹ Закон за културното наследство

Geographic, популярно в цял свят, за втори път се пише за България с публикуването на класически пътепис за Търново, озаглавен „Търново – градът на висящите градини“ от американския пътешественик Феликс Дж. Кох.

През различните епохи на своето развитие Търново е бил богато озеленен поради съществуващите уникални природни дадености реката, гористите хълмовете и техните склонове. Градският силует, оформен амфитеатър от склонове, скали и къщи е допълван от зеленината, цветята и лозниците на градините и балконите.

Прекрасните природни дадености, необикновеното му разположение, приятният климат и културно-историческите забележителности са много съществени предпоставки за определянето му като важен туристически център. Във Велико Търново са работили и много добри озеленители, които сътворяват едни от най-красивите паркове и градини в страната.

Парковете и градините и до днес остават цветните оазиси в старата столица.

Потенциал за развитие има при уникалната градина-сквер с паметник „Майка България“ е декларирана за паметник на градинското и парково изкуство през 1990 г.; парк „Света гора“ - хълмът Света гора представлява четиристенна пирамида срещу центъра на града и свършва с едно от най-живописните места на Велико Търново - парк „Асеновци“. В книжовните школи, помещаващи се на хълма, са написани много от известните ръкописи на Търновската книжовна школа. Днес хълмът привлича поглед с красивата си зеленина и със сградата на университета.

Местността „Боруна“ - живописно изваяният, от завоя на река Янтра, хълм „Боруна“ е разположен в централната градска част и е сред най-впечатляващите и атрактивни гледки във Велико Търново. Приличащата на огромен кораб природна забележителност остава незастроена чак до 20-те години на миналия век. Местността „Боруна“ е заобиколена от защитена зона „Река Янтра“ за опазване на природни местообитания и дива флора и фауна. Тя обхваща водното течение и бреговете на реката, а предмет на опазване са множество местообитания, растителни и животински видове, които могат да бъдат срещнати в района на „Боруна“.

Културни коридори

Историко-географската характеристика е основополагащ елемент в пространственото развитие на селищната структура на община Велико Търново. В основата на формиране на пространствената структура в общината стоят културните коридори и културното напластяване, които изразяват устойчивостта във времето на селищните взаимовръзки и трайно обособени културни направления.

През Велико Търново преминава културния коридор на Югоизточна Европа - Източен трансбалкански път/ Централното северно културно пространство. Тя се явява основна ос с възможност за изграждане на сътрудничество със съседните общини и формиране на зони за туризъм и рекреация, които в съчетание с народните традиции и културните обичаи на местната общност изграждат атрактивна културна среда.

Културни маршрути

Град Велико Търново заема централно място в рамките на Националната схема на културните маршрути в качеството си на културен кръстопът в българската част от Източния трансбалкански път и националния културен маршрут по протежение на Предбалкана.

Културните маршрути разкриват нови мащаби на макроструктурата на културното наследство. В основата им е една историческа ос на традиционно движение с интегрирани към нея културни и природни ценности.¹⁸⁰ Културният маршрут е основа за културен туризъм, като комбинира културното наследство с характерното за туризма движение и необходимите туристически, транспортни и информационни инфраструктури. От друга страна, културният маршрут представлява и традиционен инструмент за диалог между общности и държави, за комуникация между култури, етноси и религии. Той най-точно изразява идеята за общото наследство на човечеството.

Велико Търново е включен в две от шестте национални културно – исторически дестинации¹⁸¹:

„Българска архитектура и занаятчийство“: София - Панагюрище - Копревщица - Сопот - Калофер - Шипка - Габрово - Велико Търново - Сливен - Котел - Жеравна - Стара Загора - Пловдив - Пещера. Обектите от Община Велико Търново, включени в маршрута са: Арбанаси (архитектурен резерват Арбанаси) със запазените великолепно архитектурни паметници от епохата на

Българското възраждане, стари църкви и китни дворове, потънали в цветя и зеленина. Град Велико Търново – старата част на града, улица „Гурко“, „Самоводската чаршия“ (улицата на занаятите) с възможност да се разгледат сгради, издигнати преди повече от 200 години. Чаршията е своеобразен етнографски комплекс със занаятчийски работилници, дюкяни за сувенири и галерии. В старата част на града се намира по-голямата част от местните музеи, сред които интерес представляват Археологическият музей, Музей „Възраждане и Учредително събрание“, Музей „Нова и най-нова история“, Сарафкината къща, къщата музей на П. Р. Славейков, Стамболовият хан, ханът на Хаджи Николи и др.

„Столиците и градовете на българските царе и патриарси“: Велико Търново - Русе - Шумен - Плиска - Мадара - Преслав - Силистра - Провадия - Варна. Обектите, включен в маршрута от град Велико Търново са: Архитектурно-музейният резерват „Царевец“, който е един от най-посещаваните туристически обекти България. „Трапезица“ - втората крепост на вътрешния град, разположен северозападно от Царевец върху хълм, представляващ естествена крепост, заобиколена от трите си страни от реката; както и храмове „Св. 40 мъченици“, „Св. Димитър“, „Св. Петър и Павел“.

Девет общи туристически маршрута „Бяло, пурпурно, синьо, зелено – следите на вечността“, свързващи общините Велико Търново, Горна

¹⁸⁰ Международната харта за културни маршрути, Квебек, 2008г.

¹⁸¹ <https://www.tourism.government.bg/bg/pages/kulturno-istoricheski-destinacii>

Оряховица и Дряново. Маршрутите са тематични и всеки един от тях продължава три-четири дни. В областта на Културния туризъм разработените маршрути са: „Назад във времето“, „Назад към Античността“, „Символи на вярата“, „Шедьоврите на майстора“, „Делници и празници от миналото“. В областта на Еко-туризма предложените маршрути са: „Емоции в зелено“, „Приключенски тук – дръзки и смели“, а в областта на Селския туризъм се предлагат маршрути „Емоция докрай“, „На гости“. Включени са общо 68 културно-исторически обекта и природни забележителности на територията на трите общини.

Транснационален туристически маршрут „Зелените съкровища на Югоизточна Европа“.¹⁸²

„Транснационалният“ маршрут свързва четирите пилотни обекти: Румъния „Парк на Самуел фон Брукентал - лятна резиденция“, Авриг/Фрек; Гърция „Парк на Независимостта“, Александруполис; Италия „Вила Перипато“, Таранто;

България „Местността Боруна с паметник „Асеневци“, Велико Търново.

Маршрут „Градини и открити пространства – обекти на културно наследство в Централна България“

Маршрутът включва градини и открити пространства от различни епохи на градинското изкуство и култура по поддържане на откритите пространства в България в Бачковския манастир, Карлово; Цар Симеон градина в Пловдив и парк „Аязмото“ в Стара Загора; паметник „Асеневци“, разположен в местността „Боруна“ във Велико Търново, Мемориален парк „Пеньо Пенев“ в Димитровград, парк „Стратеш“, разположен на едноименния хълм в Ловеч и парк „Тюлбето“ с тракийска гробница в Казанлък. Предложената отправна точка за обиколката е Велико Търново.

8.3. Анализ на историческия градски пейзаж

Старинният град представлява изключителен културен феномен. Необходимо е разширяване на териториалния обхват на културното наследство: от единичен паметник и неговата среда (Венецианската харта на

¹⁸² www.culttour.eu.

ИКОМОС, 1964) към историческия град (Вашингтонската харта на ИКОМОС, 1987) и културните пейзажи до глобалните пейзажи от различен тип (Европейска конвенция за пейзажа, 2000), културните маршрути на различни нива и интегралната културна среда със специфичен дух на мястото и идентичност, резултат от взаимодействие във времето между човека и териториите. Това особено се отнася до подхода към историческия град, който вече се разглежда като интегрална ценност – „градски исторически пейзаж“, интегриращ всички белези на идентичността на културната среда в комплексните градски части (Препоръки на ЮНЕСКО за градския исторически пейзаж, 2011 и Принципи от Валета на ИКОМОС, 2011).

Разположен на изключително красиви и недостъпни скални хълмове между меандъра на река Янтра, Старият град е едно уникално дело на природата и човека, един забележителен, исторически формирал се културен пейзаж.

Община Велико Търново има изготвено урбанистично и архитектурно градско изследване на базата на изучаване на запазените стари сгради в ансамблите и кварталите, с цел тяхното съхраняване и устойчиво развитие.

Елементи на градското културно наследство - паметници от изключителна културна значимост, открити пространства и нови градски елементи.

Велико Търново е културен феномен, формиран в продължение на много векове. Територията на Стария град

притежава следните културни ценности: уникално съчетание и симбиоза между архитектура и природа; висока културна стойност на отделните исторически пластове от Праисторията, Античността, Средновековието, Възраждането - една проява на европейската архитектура и след Освобождението. Ценно историческо напластяване в резултат на сложен обмен от културни влияния и като кръстопът между Изтока и Запада. Той е средище на живи традиции, културно и духовно общуване.

Основни елементи на градското културно наследство са Средновековния град с реставрираната средновековна градска структура в крепостта Царевец; Възрожденския град – българските махали в западната нова част на града, изградени в края на 18 век, самоводската чаршия; Църквите на стария град; старинните сгради сред които най-силно се отличават кулакамбанария към църквата „Св. Никола“ и ханът „Хаджи Николи“ на майстор Кольо Фичето; Търновските къщи - Къщи-табахани, ул. „Иван Асен II“ в кв. „Асенов“; къщи с дървени етажи и детайли; търновски възрожденски къщи с облицовка от тухлички; къщи от периода на след Освобождението.

Важен елемент са уникалните архитектурни детайли.

Друг акцент в градската среда е местността „Боруна“. С изграждането на Стамболовия мост, в края на XIX век, започва нейното социализиране. Местността придобива облика на културно и историческо средище едва през 80-те години на миналия век. Паметникът Асеновци - през 1985 г. във връзка с 800-годишнината от въстанието на търновските братя боляри Петър и Асен и възстановяването на българската

държава в парка е издигнат внушителен монумент. Художествената галерия „Борис Денев“ – от 2002 година тя носи името на известния търновски художник Борис Денев, обезсмъртил в десетки платна невероятната красота на родния град. Сградата на Галерията е основно реконструирана и предлага поглед към историята на българското изкуство.

Общото състояние на градското културно наследство е добро. Осигурява се ресурс за неговото поддържане и опазване.

8.4. Анализ на условията за развитие на конкурентоспособен туристически продукт

Община Велико Търново и общинския център са утвърдена туристически дестинация, благодарение на значителната концентрация на значими културно-исторически паметници в страната, някои от които са с национален характер. Наличието на голям брой култово-религиозни обекти – манастири, черкви и др., които са тясно свързани с историята са средища за поклонническия туризъм.

Развитието на туризма следва да се осъществява чрез Програма за развитие на туризма, като политиката се определя от общинския съвет.¹⁸³

Важна предпоставка за устойчиво развитие на местната политика е сътрудничеството между културните институции, креативната индустрия, частните собственици и туристическия бранш. Началото на такова сътрудничество е поставено през 2016г., когато е създаден обществено-експертен

съвет по култура. На практика чрез него се обезпечава функционирането на партньорска мрежа за регламентиране, инициране и реализиране на проекти в сферата на културното наследство.

Разработена е Стратегия за развитие на културата в община Велико Търново (2020-2030), в която са изведени стратегическите приоритети, свързани с идентичността, образованието в областта на културата, развитието на културните и творчески индустрии и културният туризъм.

Състояние на обслужващата инфраструктурата

Туристическа инфраструктура

В периода от 2014 до 2019 г. са реализирани проекти, свързани с модернизиране на техническата инфраструктура и изграждане на инфраструктурата на информационното общество, защита на околната среда и културното наследство, развитие на културните институции, за да могат да се привличат инвестиции, както и активно да се участва в конкурентната среда и културния и икономически обмен между градовете и регионите в границите на Европейския съюз. Една от важните цели в развитието е да се използва капацитета на града за даване на тласък за развитието на цялата територия на региона чрез интегриране на околната територия и постигане на икономическо, социално, пространствено сближаване.¹⁸⁴

---

¹⁸³ Източник: чл.11 ал.1 от Закона за туризъм

¹⁸⁴ Последващата оценка на ОПР 2014-2020г. и Финален доклад – отчет на ИПГВР

Туристическа суперструктура

Община Велико Търново е с интензивно туристическо движение и стационарен престой на туристите. Туристическият поток е предимно от българи, с кратък престой. Сезонността на туризма е сравнително слабо изразена. Доминиращо значение има културно-познавателният туризъм.

Налице е съвременна база за настаняване, която като капацитет и структура на предлагането (категории) може да поеме значително по-голям туристопоток – български и чуждестранен.

В община Велико Търново през 2014г. има 65 категоризирани места за настаняване, което представлява 55% от техния брой в рамките на област Велико Търново и 25% от местата в целия СЦР. През 2019г. техният брой е 64 места с общ брой легла - 3169, което формира 51% от областта (125 бр.) и в СЦР - 22%.(295 бр.).

Фигура 8.4.1. Реализирани нощувки в местата за настаняване¹⁸⁵

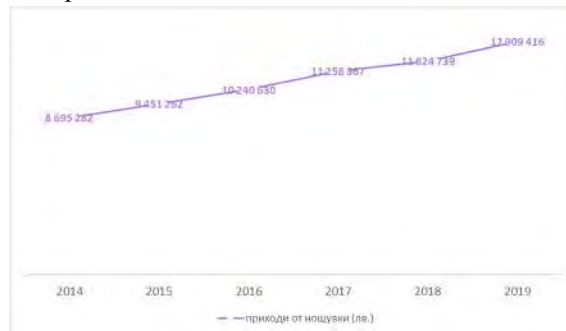

През периода 2014-2019г. се отчита тенденция към увеличаване на броя на реализираните нощувки – ръст 154% и

¹⁸⁵ Съгл. информацията от НСИ, включват се категоризирани средства за подслон и места за настаняване с над 10 легла, функционирали през

броя на пренощуващите лица – ръст 144%. Среднодневният престой е 1,5 дни, което потвърждава краткосрочността на пребиваване.

Фигура: 8.4.2. Реализирани приходи от нощувки за периода 2014-2019г. в местата за настаняване

Ръст от близо 149% отбелязват и приходите от нощувки в местата за настаняване през разглеждания период. В община Велико Търново към 2019г. се намират 59% от хотелите в областта. На ниво СЦР 26% от хотелите се намират във Велико Търново. През 2019 г. има 45 хотела, които разполагат с легла 2727. Средната натовареност е рязко изразена при пикове, свързани с организиране на специални събития и културни мероприятия.

Съществува богата гама от заведения за хранене и развлечения на открито и закрито. Структурата на заведенията (разпределението по видове) позволява да се посрещнат различни видове нужди и поводи за посещение.

Туристически информационен център и информационно обслужване на туристите, културно-исторически календар

Туристически информационен център¹⁸⁶

съответната година.

¹⁸⁶ <http://www.velikoturnovo.info/bg/>

Във Велико Търново функционира дружество със 100% общинска собственост - „Царевград Търнов“ ЕООД, специализирано в управлението на културно-туристическите ресурси на общината, в организирането на специални събития. Дружеството е регистрирано като туристически агент, съгласно Закона за туризма и предоставя информационни услуги за посетители и гости на града. През 2014 и 2015г. е предприето оптимизиране работата на „Царевград Търнов“ ЕООД.

Към него функционира Туристически информационен център „Царевград Търнов“ (ТИЦ) - важен елемент на туристическото обслужване и генератор на инициативи от общ интерес в сферата на туристическия маркетинг. ТИЦ е добре ситуиран и предлага подходящите материали и билингвален персонал, затова представлява отличен източник на информация. Услугите, които предлага са туристическа информация, хотелски резервации; самолетни билети; застраховки; рент-а-кар и др.

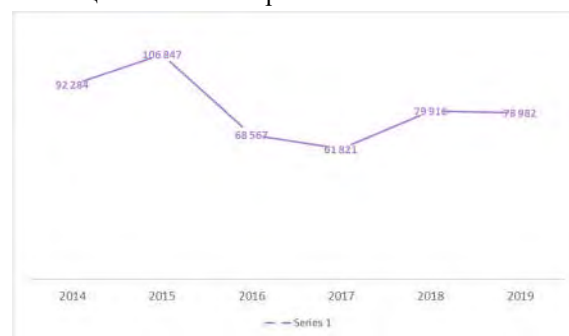
Дружеството утвърждава специфичен местен модел за представяне на туристическите възможности и за увеличаване на предоставяните туристическите услуги в общината. В неговите задължения е популяризиране на културното наследство и приносът на Велико Търново към общото европейско наследство.

Туристически борси

За периода 2014 – 2020 г. Община Велико Търново инвестира собствени средства за организиране на годишните

издания на Международното изложение „Културен туризъм“, домакин на което е Община Велико Търново и участва в Международно туристическо изложение „Ваканция и СПА експо“ в Интер Експо Център, София, Туристическата борса „Планините на България – гостоприемство на четири сезона“ – Пампорово и на Международните туристически изложения и борси в Мадрид, Испания; Москва, Русия; в Букурещ, Румъния; Лондон, Великобритания; Будапеща, Унгария, вкл. и за разработване на рекламни материали и реализиране на он-лайн рекламни кампании.

Фигура 8.4.3. Разходи за местни, национални и международни туристически борси, направени от Община Велико Търново¹⁸⁷

Културен календар¹⁸⁸

Община Велико Търново се отличава с разнообразен и непрекъснато обогатяван културен календар. Значителна част от събитията в календара се домакинстват от общинските читалища, включително и тези в населените места извън общинския център. Читалищата организират различни инициативи и събития, свързани с местния фолклор, честване на празници и дати и насърчаване на любителските изкуства.

¹⁸⁷ Източник: Справка Община Велико Търново

¹⁸⁸ <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/kultura-i-turizm/kalendar-na-kulturnite-sabitia/>

Важен акцент в политиката на Община Велико Търново има развитието на конгресен и фестивален туризъм - организиране на иновативни културни събития. През периода са организирани международни, национални, регионални фестивали от Културния календар на Община Велико Търново. Реализирането на малки проекти се финансират ежегодно от общинската програма „Изкуство и култура“.

Събития с туристически потенциал¹⁸⁹

Съществуват традиционни и утвърдени събития, които са ангажирани със съхраняването и популяризирането на нематериалното културно наследство от региона, страната и чужбина. Сред тях се откроява Петропавловския събор – съвместна инициатива на Община Велико Търново, Община Горна Оряховица и Община Лясковец. Съборът е форум на международно сътрудничество и сцена, на която са се изявявали гост-изпълнители от Унгария, Гърция, Италия, Дания, Сърбия, Словакия, Черна гора, Полша, Грузия, Молдова, Румъния, Турция и др.

Националният фолклорен фестивал „Насред мегдана в Арбанаси“ се организира от Народно читалище „Иларион Драгостинов“ – с. Арбанаси, Община Велико Търново и Кметство Арбанаси. Провежда се на открита сцена всяка година в началото на юни.

Националният конкурс за хумористичен фолклор се провежда в гр. Килифарево от 2015г. Организира се от НЧ „Напредък“, гр. Килифарево в края на месец август. Събитието отличава

участниците в раздели автентичен фолклор и обработен фолклор с подраздели словесен, песенен, танцов фолклор и индивидуални изпълнители и раздел авторски творби на фолклорна основа с подраздели словесен и песенен фолклор.

Международният античен римски фестивал „Нике - играта и победата“ се провежда от 2015г. в края на август в археологическия резерват Никополис ад Иструм и се организира от Сдружение „Бъдеще за Никюп“, Община Велико Търново, РИМ Велико Търново, Кметство с. Никюп и Сдружение „Мос Майорум Улпие Сердице“ – София.

Международният фестивал на историческите възстановки се провежда от 2015 г. в крепостта „Царевец“ и се организира от Сдружение „Търновци“, Община Велико Търново, РИМ-Велико Търново.

Нощ на Самоводската чаршия и фестивал на занаятите се провежда в края на септември на територията на Архитектурно експозиционен комплекс „Самоводска чаршия“. Организатор е „Царевград Търнов“ ЕООД и Община Велико Търново. Празникът превръща най-прочутата улица във Велико Търново в място на специални събития, които популяризират местните традиционни занаяти.

Трабант фест отразява съвременните проекции на културното наследство. Фестивалът се провежда от 2010 година през м. март. Организатор е Община Велико Търново.

¹⁸⁹ <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/kultura-iturizm/festivali-sabori-izlozhenia/>

Членство на Община Велико Търново в туристически сдружения и в ОУТР, маркетинг на териториалния туристически продукт

Членство в туристически сдружения

От 2009г. град Велико Търново е член в Лигата на историческите градове, която престижна асоциация, създадена през 1994 година и обединява 86 исторически градове в света от 55 държави, сред които са Рим, Берлин, Париж, Виена, Брюксел и др.

През 2010 г. Община Велико Търново инициира учредяването на Асоциация на градовете с културно-историческо наследство в България.

През 2018г. е създадена Организация за управление на туристическите райони (ОУТР) район „Стара Планина“ с център Велико Търново. Съгласно Закона за туризма ОУТР са маркетингови туристически райони, управлението на които е свързано с извършването на дейности в следните основни направления: създаване на регионални туристически продукти; осъществяване на регионален маркетинг и реклама; координация и управление на туризма на регионално ниво. Старопланинският туристически район обединява 32 общини и се занимава с развитието на планински и екологичен туризъм. Част от неговите специфики са приключенският, културно-познавателният, фестивалният, религиозният и селският туризъм.

Маркетинг на териториалния туристически продукт

През периода 2014-2020 Община Велико Търново работи в посока провеждане на

събития, участие на форуми и изложения за популяризиране на общината като място за инвестиции и туризъм. Регулярно се реализират кампании за рекламиране и маркетинг на община Велико Търново.

Интерес представлява начина на маркетинг чрез проект „FairDeal – мрежа от платформи за бърза доставка на уникални занаятчийски и фермерски продукти“, реализиран в партньорство с Румънска Търговска Камара, Национален Театър „National Theatre Marin Sorescu“ Крайова, „Dimanche Association“ Крайова, Румъния. Целта е стимулиране предприемачеството на малкия и среден бизнес в трансграничния регион, чрез иновативен маркетинг на местните земеделски и занаятчийски продукти и услуги. Разработена е платформа за електронна търговия – FairDeal. Интегрирането на традицията с предложени иновативен подход допринася за по-широки възможности и по-висока ефективност на регионалния малък и среден бизнес.

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите за развитие с областта, региона за планиране от ниво 2

Културните ценности на територията на Северен централен район са стимулатор на икономически растеж чрез възможностите на културния туризъм, чиято основа са културните маршрути. Като вид културна ценност, културните маршрути разкриват нови мащаби на макроструктурата на културното наследство. В основата на културния маршрут е историческата ос на традиционното движение с интегрирани към нея културни и природни ценности.

Югоизточна Европа притежава културно наследство с ярка идентичност и разнообразие, резултат от вековен културен обмен. Това е съкровищница от обекти със

забележителен диапазон във времето: праисторически, антични, средновековни, възрожденски, от ново и най-ново време. Общите исторически корени са формирали общи теми на културните феномени: Антична култура, Народна архитектура, Християнски манастири, Мюсюлманско наследство, нематериални ценности с локални разновидности. В резултат в региона се формират с времето културни коридори, оси на вековни взаимодействия с живата памет на цивилизацията.

През територията на района преминават европейски културни коридори¹⁹⁰ от различни епохи: Дунавският културен маршрут, Зеленият пояс – най-дългата хабитатна верига в Европа, Източният трансбалкански културен коридор.

Територии с пространствен потенциал

Потенциални обекти за развитие на културното наследство са римските градове и крепости по римски път (Tabula Peutingeriana), свързващ Долни Дунав с Рим -Бонония (Видин), Никополис ад Иструм (Велико Търново), Сексагинта Приста (Русе), Дуросторум (Силистра); по Източния трансбалкански път (свързващ Балтийско с Егейско море и Средиземноморието) се проследяват времевите пластове от културата на XX

век в историческия град Русе на река Дунав, през манастирите, църквите и народната архитектура на Възраждането във Великотърновския културен ареал, столицата на Втората българска държава Търновград, Средновековните крепости на север от Стара планина, до най-древните цивилизации - Свещарската тракийска гробница.

Обекти с пространствен потенциал

Обекти с пространствен потенциал в Северен централен район за развитие на културното наследство са: Столицата на Второто българско царство Търновград с неговия уникален урбанистичен профил и Търновската Света гора, градовете по Дунавския лимес от общоевропейското културно пространство, Късното средновековие (Арбанаси), Възраждането (Велико Търново, Габрово, Дряново, Трявна, Боженци, Елена), Новото време и модерната европейска култура от края на XIX до началото на XX век Русе, Свищов, Силистра, Габрово, Разград, центрове на образование и култура, с характерните културни взаимодействия (ортодоксално християнство, католицизъм, мюсюлманско наследство), Гробницата в Силистра, Демир Баба теке, Джамия „Ибрахим паша“ Разград, Крепост „Червен“, Мост над река Янтра край Бяла, Никополис ад Иструм, Природен парк „Сребърна“, Русе, Велико Търново, исторически градове, Русенски Лом, Скалните църкви край Иваново, Тракийска гробница край с. Свещари, Преображенски манастир, Патриаршески манастир Света Троица.

¹⁹⁰

https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=1&w_c=5ht
tps://seecorridors.eu/?w_p=48&w_l=1

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие

В обобщен вид, културното наследство в Община Велико Търново се характеризира със стабилно функционираща институционална структура, разнообразни музейни експозиции и обекти и разнообразни събития, популяризиращи нематериалното културно наследство на региона, страната и света. Община Велико Търново продължава да работи за повишаване капацитета на подсектора като квалификация на ангажираните музейни специалисти, включително и в сферата на културния мениджмънт. В дългосрочен план се планират инвестиции в системни проучвания на нематериалното културно наследство, увеличаване на експозиционните площи на музеите, консервация и реставрация на обекти, както и предприемане на действия за обогатяването на музейните

фондове чрез откупки и дарения от страната и чужбина.

За оползотворяване на ресурса на цялата територия се предвижда да се извършат предпроектни проучвания за създаване на интегрирани проекти. Старопланинската част на общината, с разполагаемия ресурс, е с възможности за развитие на екотуризма, ловния туризъм и др.

Разширяването на съдържанието на културното наследство е важна стъпка, за да бъде включено цялото многообразие от наследени културни ресурси (материални и нематериални), които свидетелстват за стойности, вяръвания, умения и традиции.

Политиката за опазване на културно историческото наследство, социализацията на нови пространства от градското наследство ще продължава да се реализира в партньорство със заинтересованите страни, като се повиши ролята на гражданското участие в системата на управление, развитие на договорната защита на културното наследство в публично – частно партньорство.

Раздел IX. Анализ на състоянието на селищната мрежа и жилищния сектор

9.1. Селищна мрежа, устройство и изграденост

Разположена при прехода между Стара планина и Дунавската равнина, община Велико Търново е с централна позиция спрямо Северна България. Общината е разположена на границата между две природогеографски области – Старопланинската и Дунавската равнина (нейният среден дял, разпростиращ се между реките Вит и Янтра). Старопланинската част е представена основно от Предбалкана, а само най-южните части на общината попадат в същинската старопланинска верига. Двете природогеографски области разкриват спецификата на общинската територия – балансирано съчетание на земеделски и горски територии. Общината е осигурена с разнообразни природни дадености, които предпоставят различни функции и икономически дейности.

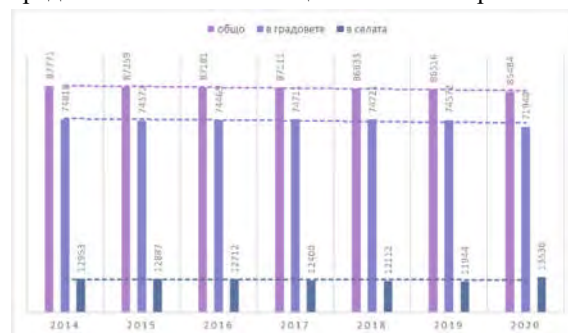
Велико Търново е геометричен център на пространството, ограничено от градовете Варна, Русе, Стара Загора и София. Водещият град на общината отстои приблизително на еднакво разстояние от Русе и Стара Загора, и е разположен по средата между Варна и София. Град Велико Търново е в непосредствена близост до областния център Габрово, на равни отстояния в източно и западно направление от областните центрове Търговище и Ловеч. Общинският център е част

Северния централен район и е разположен недалеч от административния център на района – град Русе.

Селищна мрежа и степен на урбанизация

Всяко населено място представлява съвкупност от населението на съответната територия, която е исторически възникнала и се отличава с определени култура, бит, традиции, начин на производство, които са израз на наличните природни и социални условия и ресурси на даденото населено място. Селищната мрежа представлява съвкупността от населени места, които са обвързани с пространствени, функционални връзки. Селищната мрежа в община Велико Търново се състои от 89 населени места - 3 града Велико Търново, Дебелец и Килифарево и 86 села. Административно населените места са групирани в 24 кметства.

Фигура 9.1.1. Разпределени на населението в градовете и селата на община Велико Търново

Населението на Община Велико Търново към 2020г. е 86 516 души. В

трите града на община живее над 84% от населението. Най-голяма част от населението е концентрирано в областния център град Велико Търново. В равнинната част са съсредоточени големите и икономически активни селища. В южните склонове на старопланинската верига са разположени много голям брой села, но с незначителен демографски ресурс, застрашени от обезлюдяване. Едва 16% от общото население на общината принадлежи на селата. Останалите са разпределени основно в общинския център, но и в другите два града – Дебелец и Килифарево. Непосредствената близост на трите града, както и стратегическото им разположение формира урбанистична концентрация с потенциал за бъдещ растеж, свързан с промишленост, транспорт и логистика. Тази концентрация е неразривно свързана и с агломерацията Велико Търново - Горна Оряховица - Лясковец.

Територията на община Велико Търново се намира в Северен централен район на планиране NUTS 2, част от административните граници на област Велико Търново NUTS 3.

Баланс на територията

Територията представлява съвкупност от всички природни дадености и се формира под влиянието на различни природни фактори като геоморфоложки строеж, релеф, почви, климат, води, заедно с населението, живеещо в нея и влиянието на антропогенната дейност. Териториите в страната са: урбанизирани територии (населени

места и селищни образувания), земеделски територии, горски територии, защитени територии, нарушени територии за възстановяване, територии, заети от води и водни обекти и територии на транспорта.

Територията на Община Велико Търново е 885 392дка.

Фигура 9.1.2. Баланс на територията на Община Велико Търново по вид¹⁹¹

В пространствената структура на община Велико Търново най-голям дял имат земеделските територии 566 845 дка, което формира 64% от цялата територия. Горите заемат площ от 251 764 дка или 29% от цялата площ на общината. Териториите заети с населени места и други урбанизирани територии са едва 5% от цялата площ на общината – 47 916 дка. За транспорт и инфраструктурата се използват 8222 дка (1%) от територията. Водни течения и водни площи са 10218 дка (1%), за добив на полезни изкопаеми се използват 427 дка. С тази характеристика територията на общината представлява уникално природно и съхранено богатство, което следва да бъде пазено, управлявано и поддържано.

Гъстотата на населението

Гъстотата на населението в община Велико Търново през 2019г. е 97,7

¹⁹¹ Източник: НСИ, 2020г.

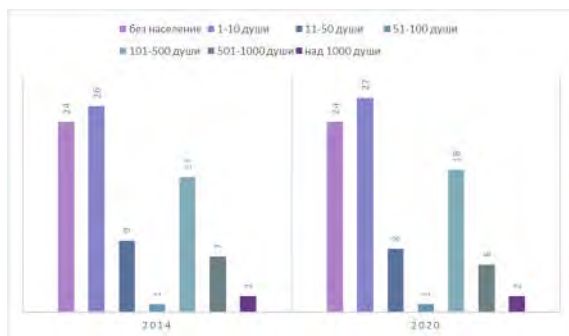

д./кв.км. Тя е близо 2 пъти по-висока от тази за област Велико Търново – 49,8 д./кв.км и от показателя за Северен централен район – 52,7.

Урбанизирани и извън селищни територии

Според закона за административно-териториално устройство на Република България община Велико Търново е „първа“ категория община и в териториалната ѝ структура влизат 73 селищни образувания, от които постоянно са населявани три града - Велико Търново, Дебелец и Килифарево и 26 села, докато останалите са с население под 100 души. Към 2020г. напълно обезлюдените села в общината са 24, с население от 1-10 души са 27 села, като броят им се е увеличил спрямо 2014г.

Фигура 9.1.3. Характеристика на селата в община Велико Търново по разпределение на населението¹⁹²

По-голяма концентрация на слабонаселени места се наблюдава в южната част на общината, за която са характерни планински релеф и дисперсно обособени фрактални структури, следващи специфичните теренни особености на местността.

Градовете Дебелец и Килифарево са част от териториалния обхват на влияние на агломерационния ареал на град Велико Търново, представен като среден град и основен център на агломерационен ареал.

В националната категоризация на населените места град Велико Търново попада в „първа“ категория град, докато останалите населени места са от по-ниска категория.

Селищна мрежа и процеси на урбанизация на Община Велико Търново

Урбанизацията е обективен процес в развитието на страната, но има и силно негативни ефекти върху развитието на селищата и селищната мрежа в Община Велико Търново.

Схема 9.1.1. Населени места в Община Велико Търново

Концентрирането на голяма част от населението в градовете води до

¹⁹² Източник: НСИ, собствени изчисления

дисбаланс и обезлюдяване на селата. Интензивното развитие на демографските и миграционни процеси довежда до социално-икономически проблеми.

Процесът на депопулация в селата е резултат от засилените миграционни процеси, настъпили през 50-те и 60-те години на XX в. Урбанизацията и миграционните потоци на населението към града, оставят все повече села без население, което води до тяхното обезлюдяване.

За разрешаването на настоящата негативна тенденция трябва да се вземат под внимание няколко основни проблеми: недостатъчна и недобре изградена транспортна инфраструктура, която да предоставя достъп до близките селища и градски центрове; сравнително голяма отдалеченост от главните градски центрове; комплекс от социални и икономически фактори, включващи предоставянето на необходимите условия за нормално развитие и живот в селищата. Малкото селище играе ролята на изолирано и невзаимосвързано с други селища от по-висок ранг. Именно тази прекъсната връзка и невъзможността за обмяна на население и ресурси води до постепенното му и перманентно обезлюдяване. Нарушена е полово-възрастова структура, предпоставка за застаряване, изразена в преобладаващ дял възрастно население и липса на население от младите възрастови групи. Влошени са показателите на естествен прираст – изключително ниска раждаемост, висока смъртност и отрицателни стойности на

естествен прираст. Миграционни потоци са насочени към големите административни центрове и малък дял на миграцията в посока град-село.¹⁹³

Наличието на 24 села в общината с нито един жител и 35 села с население под 50 души, онагледява реалната липса на перспектива за развитие. А тя е възможна единствено при осъществяване на силна държавна политика и целенасочена подкрепа в тясна връзка с регионалното развитие и териториалното устройство.

Необходимо е регионалната политика на страната да обърне специфично внимание върху разрастващите се райони на депопулация. Връщането на живота в малките и обезлюдени селища е възможно чрез развитието им като центрове на отдиха и туризма. Инвестирането в тази насока би дало на малките селища една нова перспектива за развитие. Специализирането в определени специфични производствени дейности също обективно би съдействало за частично стабилизиране на населението в планинските части от изследвания регион.

Урбанистични структури на територията на град Велико Търново

Стратегическите насоки за пространствено планиране и развитие обхващат разработването и актуализацията на системата от документи за пространствено развитие на национално, регионално и общинско ниво, определящи стратегията за интегрирано пространствено развитие

¹⁹³ Източник: Сборник доклади от научна конференция „Географски аспекти на планирането и използването на територията в

условията на глобални промени“, Проблеми на селищното развитие в планинските територии на Централна Северна България, Вършец, 2016г.

при отчитане на териториалния потенциал и принципите за балансирано устойчиво развитие.¹⁹⁴

Община Велико Търново има приета Концепция за пространствено развитие на община Велико Търново, в която са отразени основните постановки и подходи за пространственото планиране и развитие, застъпени в общоевропейските и национални документи.

Балансираното териториално развитие чрез поддържане на йерархизирана система от населени места като инструмент за намаляване на изразените териториални неравенства в икономическото развитие. Такива различия се наблюдават в периферните райони на общината, където има демографски спад и населените места се обезлюдяват.

Град Велико Търново е основен полюс/център на растеж и като такъв е център на засилена социално-икономическа активност с изградени пространствено-комуникационни и функционални взаимовръзки, които засилват все повече процеса на моноцентризм и концентрация на население за сметка на все по-големия брой обезлюдяващи се населените места в периферията на общината.

Функционална обвързаност на градския ареал с периферно разположените населени места. За постигане на балансирано териториално развитие в рамките на общината е необходимо населените места да бъдат насърчавани за формиране на мрежа., чрез която да се търси кумулативен

растеж и ефект на мултипликатора в цялата територия на общината. Това от своя страна налага модел на засилване на връзката между ареала на град Велико Търново и хинтерланда, чрез подобряване на достъпността като цяло и възможността за работа и планиране на специфични мерки и подкрепа на периферните и слабо развити население места в общината.

Град Велико Търново има основна роля, като регулатор на протичащите социално-икономически процеси в пространствения обхват на общината и по-конкретно в развитието на периферните райони на общината. В тази насока е необходимо засилване на взаимодействието и партньорство между град Велико Търново и останалите населените места в периферията му за повишаване на ролята им в пространственото и социално-икономическо развитие на община Велико Търново.

Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията. За повишаване на достъпността и свързаността в териториалната структура на населените места в общината е необходимо подобряване на транспортните и комуникационните им връзки и обвързване на местната транспортна мрежа с регионалната и национална транспортна мрежа. За модерно развиващите се, устойчиви и иновативни градове, към което развитие град Велико Търново се стреми, е необходимо осигуряването на по-добър достъп до широколентов интернет в цялата община, което ще е важна предпоставка

¹⁹⁴ Чл. 7а от ЗРР и чл. 100 от ЗУТ

за повишаване на конкурентоспособността на бизнеса. Това е и условие за намаляване на цифровото разделение в пространственото разпределение на икономическите дейности, както и възможност за повишаване на квалификацията на хората в трудоспособна възраст и увеличаване на шансовете им за реализация на пазара на труда.

Устойчиво развитие на селищната структура.

Решаването на икономическите, екологичните, социалните и културните проблеми на населените места в общината може да бъде постигнато чрез прилагане на интегриран подход и насочена концентрация на ресурси, които да са в основата за постигане на устойчиво и балансирано развитие.

Физическото подобряване на градската среда чрез иновативни подходи и политики трябва да се реализира успоредно с мерки за стимулиране на социалната интеграция и сближаване с цел намаляване риска от социални неравенства и съхраняване на жизнеността на населените места.

Териториална интеграция. Целта е пространствено и социално-икономическо развитие на периферните територии, чрез насочени териториални инвестиции в зоните, граничещи със съседните общини. За устойчивото развитие на периферните райони в общината е необходимо провеждане на целенасочена политика за съхраняване и опазване на природна среда, културното наследство, народни традиции и културни обичаи, които обогатяват природните и антропогенни ландшафти

и културното многообразие в тези части на общината.

Опазване на природното и културно наследство.

Този фактор има позитивно влияние върху пространствената организация на територията в общината. Необходимо е опазване на идентичността на природното и културното наследство и биологичното разнообразие. Защитените територии са ограничител в пространственото развитие на територията, но от друга страна чрез ефективната им защита могат да бъдат използвани като икономически потенциал. Съхраненото природно и културно наследство изразява спецификата на местната общност и именно тези характеристики обуславят привлекателния облик на общината.

Конкретните насоки за агломерационния ареал /ядрото и основните вътрешноагломерационни центрове/ и хинтерланда са:

Агломерационен ареал на град Велико Търново и съставните му вътрешноагломерационни центрове стоят в основата на просперитета на общината и са фокус на икономическата политика, внедряване на очакваните иновации и формиране на клъстери и зони на растеж. Общинският център и в настоящия програмен период ще получи адекватна подкрепа и стимул за развитие. Урбанизираните територии в агломерационен ареал се отличават със сравнително по-високо ниво на динамика в пространствено и социално-икономическо развитие. Те се явяват териториални образувания с висока степен на концентрация на ресурси, дейности, но и на негативни процеси, които фрагментират територията и

предпооставят развитието на негативни процеси, водещи до пространствени диспаритети на сравнително малки като размер територии.¹⁹⁵

Сравнителен анализ на състоянието и тенденциите за развитие на селищната и потенциал за развитие на ниво регион 2

Функционално-йерархична структура на мрежата от населени места в Северен централен район се характеризира с един изявен център в лицето на град Русе, който е петият по население град в България. В групата на средните градове (30 до 100 хил. д.) влизат областните центрове Велико Търново, Габрово, Силистра и Разград. Най-многолюден от средните градове е Велико Търново, следван от град Габрово. Градовете Силистра и Разград са много близо до долната граница на интервала от 30000 д. В пространствено отношение, два от областните градове, Русе и Велико Търново, формират ос, ориентирана север-юг. Тя е много активна и поради установяването ѝ в исторически план, свързвайки Северна и Южна България през Прохода на Република. Минаването на коридор от всеобхватната TEN-T мрежа по тази ос и правейки връзката между Румъния-Гърция/Турция засилва значението на направлението и градовете по него. В Северен централен район голяма роля играе и направлението „запад -изток“, оформено от връзката София – Велико Търново – Варна. Разположените по него градски центрове, Севлиево, Велико

Търново и Горна Оряховица, имат значително предимство по отношение на улеснения достъп от и до тях в сравнение с по-отдалечените от оста населени места.

Град Велико Търново е определен като център от трето йерархично ниво, с потенциал да премине към второ йерархично ниво. Той има национално значение в територията на регионите, като през периода запазва своя потенциал и показва сравнително добро развитие¹⁹⁶.

Градове от трето йерархично ниво – четири областни града: Велико Търново, Габрово, Разград, Силистра и градовете от четвърто йерархично ниво – Горна Оряховица и Свищов изграждат балансирана урбанистична решетка и играят задържаща роля по отношение на населението в тях. Те предлагат благоприятни условия за икономическо развитие и инвестиции и са налични функции с районно значение в социалната сфера, образованието и културата. В случая на Северния централен район средните градове Велико Търново и Габрово се очертават като пълноценни партньори на град Русе за повишаване значението на района в националната икономика. Едновременно с това, Велико Търново и Горна Оряховица имат устойчиви икономически и социални връзки, което е потенциал за бъдещо съвместно ускорено развитие. Аналогична е ситуацията във взаимоотношенията между Габрово и Севлиево. Макар и град от четвърто йерархично ниво, Севлиево е определен като град с потенциал да

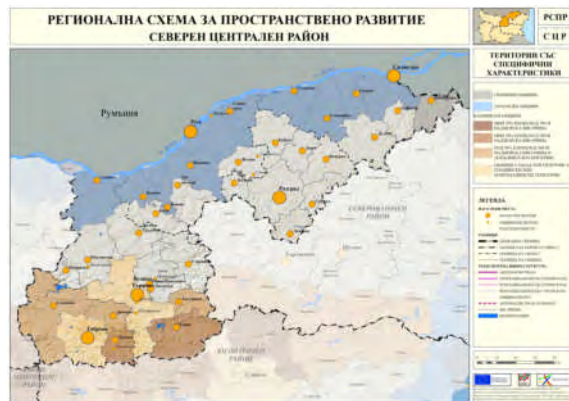
---

¹⁹⁵ Източник: Концепция за пространствено развитие на община Велико Търново

¹⁹⁶ Източник: НКПР (Актуализация 2019 г.)

премине в групата на градовете от трето йерархично ниво.

Схема 9.1.2. Територии със специфични характеристики¹⁹⁷

Видове общини по степен на урбанизация за СЦР:

- Силно урбанизирани общини(централни) – 3 общини с центрове: Русе, Велико Търново и Габрово;

- Средно урбанизирани общини (междинни)– 13 общини с центрове: Горна Оряховица, Лясковец, Павликени, Свищов, Дряново, Севлиево, Трявна, Исперих, Кубрат, Разград, Бяла, Силистра и Тутракан.

- Слабо урбанизирани общини (периферни)– 20 общини с центрове: Елена, Златарица, Полски Тръмбеш, Стражица, Сухиндол, Завет, Лозница, Самуил, Цар Калоян, Борово, Ветово, Две могили, Иваново, Сливо поле, Ценово, Алфатар, Главиница, Дулово, Кайнарджа, Ситово.

В актуализираната Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 година, са определени територии като „Територии със специфични характеристики и условия, в

различни документи се посочват планински, селски и гранични територии/общини. За тях е характерно високата степен на припокриване и сходните проблеми, което дава основание да бъдат поставени в единна категория „проблемни територии“. За тях е характерно ниската гъстота на населението, обитаващо тези територии, незадоволителна достъпност и съпровождащата ги икономическа изостаналост, ниско ниво на достъп до важни социални(институционални) услуги.

Община Велико Търново е в групата на т.нар. планински общини, като за цялата територия на общината (извън града) са валидни направените констатации при категоризацията ѝ.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие.

Основният проблем е силно изразената неравнопоставеност между агромерационния арел и оставалата част от територията на общината (хинтерланда).

Необходимо е прилагане на целенасочена политика за намаляване на диспаратите/ неравенствата в териториалното развитие и оползотворяване на потенциала както на градските, така и на селските райони.¹⁹⁸ Запазвайки своята същност, градовете и населените места в хинтерланда следва да си сътрудничат чрез принципите на интегрираното пространствено развитие за постигане на устойчив икономически растеж, екологичен и социален баланс.

¹⁹⁷ Източник: НКПР (Актуализация 2019 г.), Схеми

¹⁹⁸ Източник: Концепцията за пространствено развитие на община Велико Търново

Спецификата на пространственото разпределение на териториите в общината, материалните и нематериалните ресурси на населените места в агломерационния ареал или в хинтерланда на общината, следва да се вграждат в плановите документи и в прилагането на секторните политики на всички нива.

Населените места в хинтерланда имат различна структура и проблематика. Част от тях са разположени в зоната на влияние на градовете Велико Търново, Дебелец, Килифарево, както и в развитите туристически локализации, са трудно сравними с периферните селски райони. Еднократните целенасочените териториални инвестиции трудно биха ги съживили, но при изграждане на нов тип партньорства с прилежащите градове, това би осигурило работни места и обслужване на място, което от своя страна ще намали ежедневните трудови пътувания. Населените места в селските райони не бива да се превръщат във функционални продължения на агломерацията.

Подобрената транспортна достъпност и осигуряването на публични услуги в малките градове и населени места в хинтерланда биха спомогнали за развитие на вътрешния потенциал на селските райони, съдържащ възможности за заетост в туризъм, селско и горско стопанство.

9.2. Жилищен сектор

Жилищна политика на Община Велико Търново

Община Велико Търново е една от малкото общини, които имат действаща

Стратегия за управление на общинската собственост на Община Велико Търново 2019-2023г., Основната цел на политиката, която община Велико Търново провежда по отношение управлението на общинския жилищен фонд се изразява в извършването на всички действия, които са по финансовите й възможности, за осигуряване и предоставяне под наем на общински жилища за разрешаване и задоволяване жилищните нужди на самотни родители, на млади семейства и на такива с ниски доходи. Липсата на финансов ресурс за поддържане и полагане грижите на добър стопанин при ползване на жилищата от страна на наемателите им и минималните средства, с които Община Велико Търново разполага за поддържането на жилищния фонд, се оказват съществена пречка при осъществяване целите на тази политика.

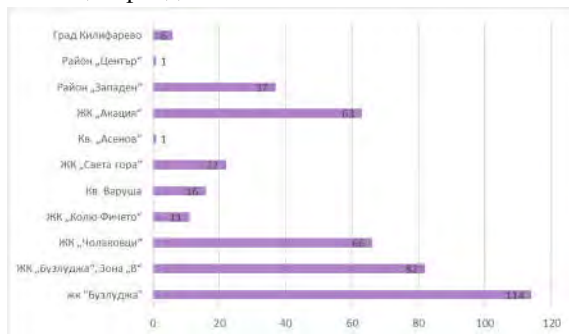
Управлението на общинския жилищен фонд се извършва изцяло с бюджетни средства. Като се има предвид състоянието на фонда, тези средства са крайно недостатъчни и следва да бъдат увеличавани в бъдеще или да бъдат привлечани средства от външни източници. Една част от жилищата се нуждаят от конструктивно укрепване, ремонт на покривни конструкции, електрически и ВиК инсталации, подови покрития, облицовки, дограми и др., поради лошо стопанисване от страна на наематели и извършваните до момента предимно дребни ремонтни дейности по поддръжката им. За възстановяването им са необходими значителни финансови средства.

Общински жилищни имоти

Община Велико Търново е една от общините с най-добре развита политика по отношение на задоволяване потребностите на граждани с установени жилищни нужди.¹⁹⁹ Към 31.10.2019 г. жилищният фонд на Община Велико Търново се състои от 426 апартамента, от които: ведомствен фонд – 22 броя, резервен фонд – 6 броя, за настаняване под наем на граждани с установени жилищни нужди - 392 броя; за собственици на отчуждени имоти – 6 броя.

Общинският жилищен фонд е изграден на територията на целия областен град и има 6 жилища в град Килифарево.

Фигура 9.2.1. Местоположение на общинския жилищен фонд

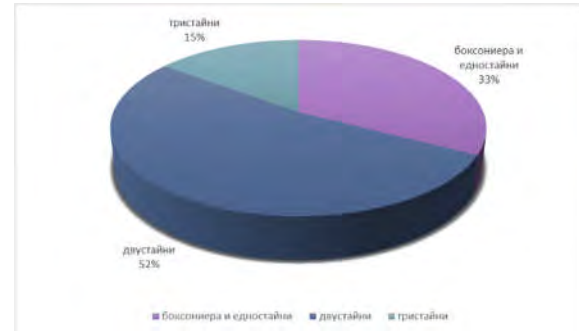
Най-голяма концентрация има ЖК „Бузлуджа“ и ЖК „Бузлуджа“, Зона „В“, ЖК „Чолаковци“ и ЖК „Акация“.

В целия общински фонд преобладават двустайните жилища, които формират дял от 52%.

Съгласно разпоредбите на Закона за общинската собственост и Наредбата за реда и условията за установяване на жилищни нужди, настаняване и продажба на общински жилища, ежегодно с решение на

Великотърновския общински съвет се приема основна наемна цена за квадратен метър застроена площ. Към настоящия момент цената възлиза на 1,50 лв./кв.м.

Фигура 9.2.2. Структура на общинския фонд по вид

В голямата си част жилищният фонд е стар и амортизиран. Средствата, които се получават от наеми не са достатъчни за поддръжката на общинските жилища. Забелязва се тенденция за ежегодно увеличение на сумата, необходима за ремонти и поддръжка с оглед амортизацията на сградите и повишаването на цените на строителните материали.

Основните и текущи ремонти, както и другите дейности по поддръжката на общинския жилищен фонд се извършват от фирми, определени след провеждане на процедури по реда на Закона за обществените поръчки.

Силна страна в местната политика е постепенното увеличаване на общинската собственост чрез извършване на разпоредителни сделки; продажба на амортизирани жилища; възможност за актуализация на наемната цена, на база социалноприемливо процентно съотношение спрямо

¹⁹⁹ Източник: Стратегия за управление на общинската собственост на Община Велико Търново 2019-2023г., <https://www.veliko->

[tarnovo.bg/media//filer/2019/12/30/strategia-os-2019-2023.pdf](https://www.veliko-tarnovo.bg/media//filer/2019/12/30/strategia-os-2019-2023.pdf)

инфлационния индекс и ръста на минималната работна заплата.

Основните проблеми на жилищния фонд са свързани с тяхната амортизация в резултат на остарелия сграден фонд, налице е недостигът на жилищен фонд за осъществяване на социални функции; нарастване на необходимите средства за основен ремонт и опазване на собствеността; значителна разлика между наемните цени на свободния пазар и тези на общинските жилища.

Община Велико Търново си е поставила за задача да се увеличава жилищният фонд чрез използване на всички законосъобразни възможности за осъществяване на сделки; да се анализира възможността за актуализация на наемната цена в зависимост от инфлационния индекс и ръста на минималната работна заплата; при необходимост да се извършват продажби на жилища, както жилищни имоти, придобити чрез отстъпване на право на строеж върху общински имоти на частен инвеститор след провеждане на публично оповестени конкурси, срещу задължение за изграждане на такива жилища за общината.

Анализ на състоянието на жилищния сектор, вкл. мерки за енергийна ефективност

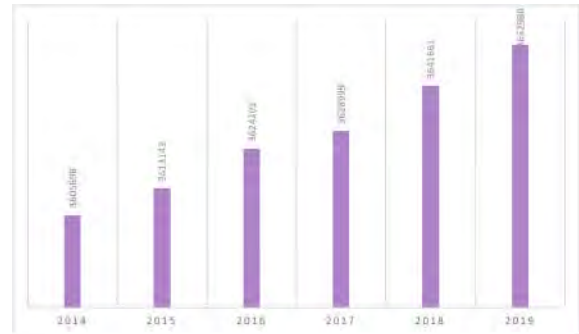
Обитаването и жилищният фонд са от съществено значение при провеждането на териториално-устройствената политика. Показателите за обитаването и жилищната осигуреност се влияят от демографските и социално-икономическите процеси, протичащи на конкретната територия.

Към 2019г. броят на жилищата в Община Велико Търново е 48 930, което е с малко

над 1% повече в сравнение с 2014г. – 48 289 бр.

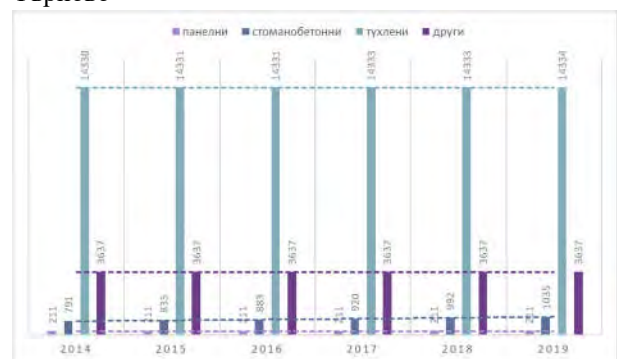
През периода чувствително се е увеличила полезната площ на жилищата.

Фигура 9.2.3. .Полезна площ на жилищата на в община Велико Търново за периода 2014-2019г.

През периода 2014-2019г. е преустановено строителството на панелни сгради, които в община Велико Търново са 211 броя. Нараснал е броят на стоманобетонните сгради, които от 719 бр. през 2014 г. към 2019г. са 1035 бр., т.е. отчита се ръст от 31%. Тухлените сгради не променят съществено броя си към 2019 г. – 14 334 бр., спрямо 2014г. – 14 330 бр.

Фигура 9.2.4. Жилищни сгради по материал на външните стени на сградата в Община Велико Търново

През периода остава непроменен броят на държавните и общинските жилища, като се отчита нарастване с 1 бр. през 2015г. Техният брой е 1102 жилища в цялата община. Ръст от малко повече от

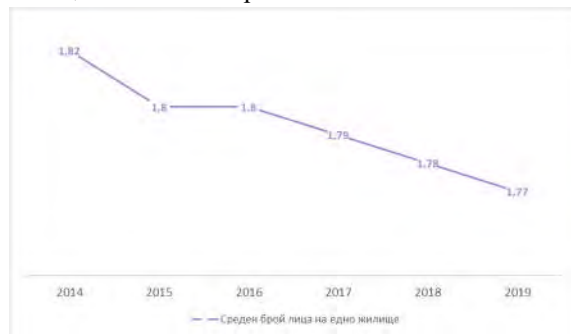
3% има за жилища собственост на частни юридически лица, които през 2019г. са 1066 бр.

Фигура 9.2.5. Съотношение на жилищата по форма на собственост в община Велико Търново, 2019г.

Сравнително слаб е ръстът и при жилищата на частните физически лица – малко над 1%. Както в цялата страна, така и в община Велико Търново преобладаващ дял имат жилищата на частните физически лица – 94% или 45862, жилищата на юридически лица – 4% (1966 бр.) и държавните и общински жилища са 2% (1102 бр.).

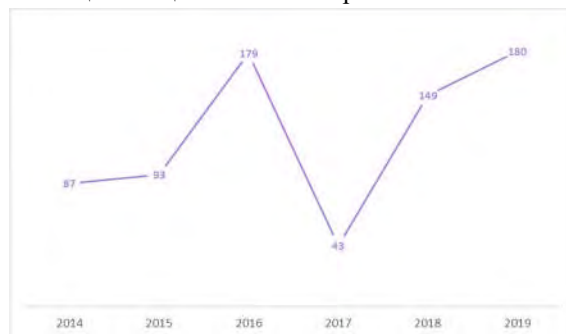
Фигура 9.2.6. Среден брой лица на едно жилище в община Велико Търново

В резултат на намаляване броя на населението като цяло се отчита спад на коефициента среден брой лица на едно жилище в общината. Отражение при изчисляването на този коефициент дава и необитаемия жилищен фонд.

През периода 2014-2020г. се отчита неравномерно движение на въведените в експлоатация нови жилища, като през 2016г. и 2019г. те имат най-високи стойности за периода. В град Велико Търново разгръщането на жилищното строителство е в кв. „Бузлуджа“, зона „В“, „Картала“

Фигура 9.2.7. Въведени в експлоатация нови жилища в община Велико Търново

През последните години във Велико Търново се наблюдава завишен интерес към къщи и дворни места, предимно в селата разположени на юг по протежението на главния път София – Варна поради лесния достъп до областния град.

Енергийна ефективност

През периода 2014-2020г. акцент в местната политика бе повишаване на енергийната ефективност в многофамилни жилищни сгради за осигуряване на по-добри условия на живот на гражданите, топлинен комфорт по-високо качество на жизнената среда. Изпълнението на мерките за енергийна ефективност допринася за по-високо ниво на енергийна ефективност и намаляване на разходите за енергия, подобряване на експлоатационните характеристики на сградите.

Реализирани са 18 проекта с финансиране от Национална програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради (НПЕЕМФЖС):

В Жилищни комплекси в ж.к. „Зона В“ – сграда на ул. „Драган Цончев“ №23, вх.,„А“, вх.,„Б“, вх.,„В“;

Жилищни комплекси в ж.к. „Бузлуджа“ – сгради на ул. „Генерал Иван Сарафов“ №5

ул. „Георги Измирлиев“ №16 вх.,„А“, вх.,„Б“ вх.,„В“, вх.,„Г“; ул. „Георги Измирлиев“ №15 бл.2 вх.,„А“, „Б“, „В“, „Г“, „Д“, „Е“, „Ж“; ул. „Георги Измирлиев“ № 12, вх. „А“, „Б“, „В“; ул. „Георги Живков“ №1

Жилищни комплекси в ж.к. „Чолаковци“ - сгради на ул. „Райчо Николов" № 1, вх. „А“; ул. „Райчо Николов №3; ул. „Бяла Бона“ №15, вх.,„А“, вх.,„Б“

Район Западен - сгради на ул. „Ален Мак“ № 1, вх. А-Б; ул. „Краков“ № 2; ул. „Ниш“ №2, вх. А, вх.Б, вх.В; ул. „Ниш“ №4, вх. А,Б,В; ул. „Охрид“ № 3 вх. А вх. Б вх. В вх. Г и ул. „Ален мак“ № 4 вх. А вх. Б вх. В вх. Г; ул. „Плиска“ №5, вх.Б; ул. „Филип Тотю“ №15, вх.А,Б,В; ул. „Филип Тотю“ №17, вх. А, Б,В

Схема 9.2.1. Териториален обхват на основната фаза на проекта за преход към алтернативни форми на отопление на домакинствата в гр. Велико Търново

Основни проблеми за въвеждане на мерки за енергийна ефективност на

многофамилни жилищни сгради по главните улици на Стария град (планирани 8 самостоятелни обекта) са: инициативата за реализиране на проектите следва да бъде на собствениците на сградите; липсата на проектна готовност предвид факта, че интервенциите в тази част на града следва да се съгласуват с НИНКН. Налице е готовност за още 35 сгради – регистрирани в Българска банка за развитие.

Профил на жилищните квартали в областния административен център, в градовете Килифарево и Дебелец и жилищния сектор по села

Град Дебелец и град Килифарево попадат в категорията на много малките градове в страната. И в двата града преобладават еднофамилните къщи на два етажа и има по няколко жилищни блока построени през 70-те години на миналия век. В част от селата къщите са необитаеми, а някои изпълняват функцията на вилни имоти.

Актуални данни за жилищния сектор по населени места ще има след предстоящото преброяване през есента на 2021г.

Идентифицирани проблеми, неоползотворени ресурси и потенциал за развитие.

В гр. Велико Търново се наблюдава засилен инвестиционен интерес към жилищата, особено в селата, разположени близо до град Велико Търново. Умерени са темповете на ново строителство в общината.

Община Велико Търново води активна политика по отношение на общинския жилищен фонд, като осигурява жилища на достъпни цени, което е предпоставка за социално сближаване и допринася за

изграждането на общности, които са устойчиви на социална, икономическа и пространствена сегрегация.

Раздел X. Анализ на връзката на общината със съседните територии извън административните ѝ граници

Свързаност със съседни територии на ниво Северен централен регион

Функционално-йерархична структура

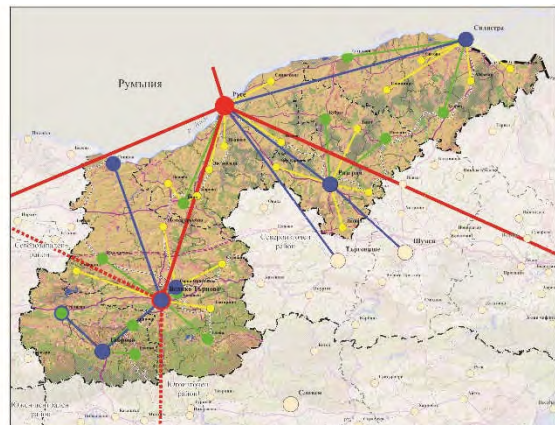
Функционално-йерархичната структура на мрежата от населени места в Северен централен регион се характеризира с един изявен център в лицето на град Русе, като това е петият по население град в България. В групата на средните градове влизат областните центрове Велико Търново, Габрово, Силистра и Разград. Най-многолюдният от средните градове е именно Велико Търново, като това е вторият по големина град в Северен централен район.

Русе е единият от градовете, който осигурява директна връзка с международното икономическо пространство, и като такъв присъства в националното пространство като установен регионален център. Той се характеризира със стабилно икономическо развитие в сферата на промишлеността, търговията, складовата дейност, туризма и услугите и предлага много функции в социалната сфера, образованието, науката, културата. Въпреки икономическото развитие на Русе, следва да се отбележи, че негативните демографски тенденции не са категорично обърнати и се наблюдава редуция на населението.

В Националната концепция за пространствено развитие като град с потенциал да премине към 2-ро йерархично ниво е определен град

Велико Търново. В периода 2011–2019 г. градът запазва този потенциал, като показва сравнително добро развитие. Градовете от 3-то йерархично ниво, сред които е и Велико Търново, изграждат балансирана урбанистична решетка и играят задържаща роля по отношение на населението в тях. Те предлагат благоприятни условия за икономическо развитие и инвестиции и са налични функции с регионално значение в социалната сфера, образованието и културата.

Схема 10.1. Йерархични центрове в СЦР

В Северния централен регион средните градове Велико Търново и Габрово се очертават като пълноценни партньори на град Русе за повишаване значението на региона в националната икономика.

Едновременно с това Велико Търново и Горна Оряховица имат устойчиви икономически и социални връзки, което е потенциал за бъдещо съвместно ускорено развитие. Аналогична е

ситуацията във взаимоотношенията между Габрово и Севлиево. Макар и град от четвърто йерархично ниво, Севлиево е определен като град с потенциал да премине в групата на градовете от трето йерархично ниво.

В резултат на текущия анализ и изследването на проблема моно/полицентризъм, проведено в Социално икономически анализ на районите (СИА, 2019 г.), може да се заключи, че в Северния централен регион се наблюдават различни проявления на този проблем. Единствено за област Русе се прави категоричния извод, че в тази област има пример за „краен моноцентризъм“. Това води до концентрация на хора, икономически дейности, инвестиции, социални и други услуги и активности в град Русе.

В областите Силистра, Габрово и Разград се наблюдава моделът „умерен моноцентризъм“. При област Габрово следва да се отбележи фактът, че град Севлиево има значителна роля за балансиране на доминантната роля на град Габрово.

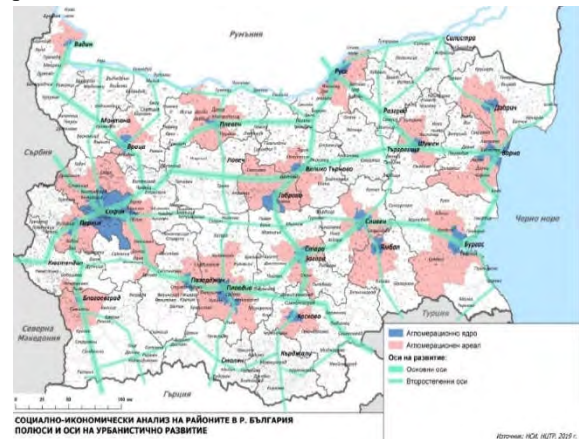
В област Велико Търново моделът е „проявен полицентризъм“.

В град Велико Търново населението на областния център е под половината от градското население в областта, като останалите са разпределени в 13 града, два от които (Горна Оряховица и Свищов) имат население над 25 хил. души.

Оси на урбанистично развитие

Осите на урбанистично развитие са определени в Актуализираната национална концепция за пространствено развитие.²⁰⁰ Мрежата от главни и второстепенни оси на урбанизация следва направленията на транспортно-комуникационните артерии и по този начин не остава затворена в националното пространство, а се свързва с осите на развитие и в съседните страни.

Схема 10.2. Полюси и оси на урбанистично развитие

Оси на урбанистично развитие в община Велико Търново

Основните оси, които имат важно структуриращо значение за общинската територия се развиват по протежение на главните национални и международни транспортни коридори, по които мрежата от населени места на общината се интегрира в националната.

Основните урбанистични оси с регионален характер са представени от транспортните направления, които формират своеобразна пространствено-

²⁰⁰ Източник: Актуализирана национална концепция за пространствено развитие (АНКПР) за периода 2013-2025г.

комуникационна и функционално обвързана структура по направления:

Север – юг: Русе – Велико Търново – Габрово – Стара Загора – Хасково – Кърджали – Маказа, като част от паневропейски транспортен коридор № 9 и свързващ страната с Румъния и Гърция и паневропейски транспортен коридор № 7. То е много активно и поради установяването ѝ в исторически план, тъй като свързва Северна и Южна България през Прохода на Република и е връзка между Румъния и Гърция/Турция. Това засилва значението на направлението и градовете по него. От гледна точка на развитието на региона е много важно изграждането на тунела под връх Шипка и интегрирането на град Габрово в тази ос. Пространствено тази ос продължава на североизток и стига до Силистра, но са нужни интегрирани мерки, за да заработи пълноценно в целия си обхват. В Северен централен район голяма роля играе и направлението „запад–изток“, оформено от връзката София – Велико Търново – Варна. Разположените по него градски центрове Севлиево, Велико Търново и Горна Оряховица имат значително предимство по отношение на улеснения достъп от и до тях в сравнение с по-отдалечените от оста населени места. Град Велико Търново е опорно звено в урбанистичния коридор и фактор за развитие на общината и областта.

Изток – запад: София – Ловеч – Велико Търново – Шумен – Варна и прави връзка с паневропейски транспортен коридор № 9. От идентифицираните полюси на развитие, разположени на главните урбанизационни оси втората включва София – Варна – Русе, свързваща в посока север България с

Румъния, Молдова, Русия и Украйна. Това е втората главна паралелна урбанистична ос - София – Плевен – Велико Търново – Русе - Букурещ (връзка с коридор „Рейнско-Дунавски“ от основната TEN-T мрежа) и отклонението Велико Търново – Шумен – Варна, като важна национална ос. Развитието на този транспортно - урбанизационен коридор изостава по две причини: забавяне изграждането на автомагистрала „Хемус“ и по-малко интензивното развитие на агломерационните образувания на Плевен, Велико Търново, Русе и Шумен. Значението на оста се повишава и надхвърля националното ниво с включването на отделни нейни компоненти в TEN-T мрежата на ЕС. Пътното направление по АМ „Хемус“ до Велико Търново е включено в основната мрежа, а след Велико Търново посока Варна - във всеобхватната. Очаква се тази ос да се изяви много силно след завършване изграждането на автомагистрала „Хемус“.

Агломерационни образувания

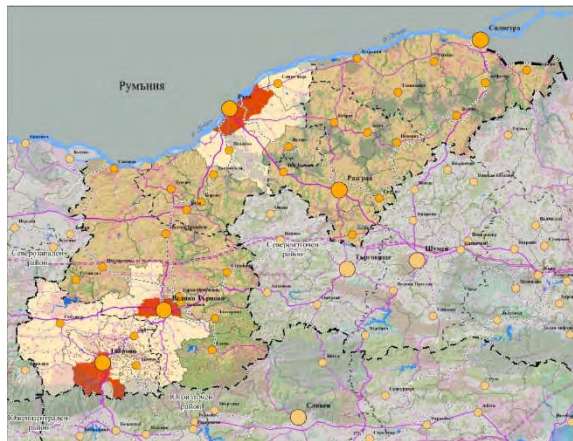
При всеки център от петте йерархични нива има прилежаща територия, която той обслужва и организира. При по-големите градове функционално организираната територия е образувание от агломерационен тип. Обикновено агломерационни образувания се формират при големите градове, които имат достатъчен производствен, инфраструктурен, социален и културен потенциал, за да добият притегателната способност за агломерирание.

В НКПР е възприетото, че агломерационните образувания имат две

важни съставни части: агломерационно ядро и агломерационен ареал.

В Социално-икономическия анализ на районите (СИА) от 2019 г., както и в изследването на НСИ „Градовете и техните функционални урбанизирани ареали“ от 2016 г., разработено в рамките на проекта UrbanAudit на Европейската комисия, зоните на влияние (FUA) на големите градове са определени по критерия трудови пътувания към тях. Изискването е повече от 15% от работоспособното население от околните общини чрез всекидневни пътувания да осигурява своята трудова заетост в града-ядро. По този критерий е определен обхватът на агломерационните ареали. В Северен централен район такива големи градове, които формират агломерационни ядра и ареали (зони на функционално влияние), са Русе, Велико Търново и Габрово.

Схема 10.3. Агломерационни образувания в Северен централен регион²⁰¹

В агломерационния ареал на Русе попадат три общини – Русе, Сливо поле, Иваново. Общините Трявна, Дряново и Габрово формират агломерационния ареал на Габрово, а агломерационният

ареал на Велико Търново е в обхвата на неговата община.

Изследването²⁰² на Институт за пазарна икономика (ИПИ) „Икономическите центрове в България“ (2017 г.) разглежда по-обхватен набор от показатели за определяне на ядрата и зоните на икономическо влияние. Освен икономическото ядро община Велико Търново, в широкия икономически център влиза и община Лясковец. Имайки предвид и обвързаността с община Горна Оряховица, може да се твърди, че развитието – особено в индустриален план, на Велико Търново следва да се разглежда заедно с общините Горна Оряховица и Лясковец. Агломерационните ареали в Северен централен регион са разположени в двата края на региона, като ареалите на Габрово и Велико Търново имат значителна контактна граница помежду си. Ареалите на Велико Търново и Русе изграждат и са много добре свързани посредством централната основна ос на развитие в посока „север - юг“. Взаимодействието по тази ос е с много добър потенциал за ускоряване бъдещо развитие на региона. Чрез засилен обмен между агломерационните центрове за изява и допълване на тясната им специализация могат се обособят нови и/или да се потвърдят съществуващи регионални кълстери. Такива могат да се изграждат и в сътрудничество с агломерационните ареали в съседните региони.

²⁰¹ Схеми, АНКПР и ИТС

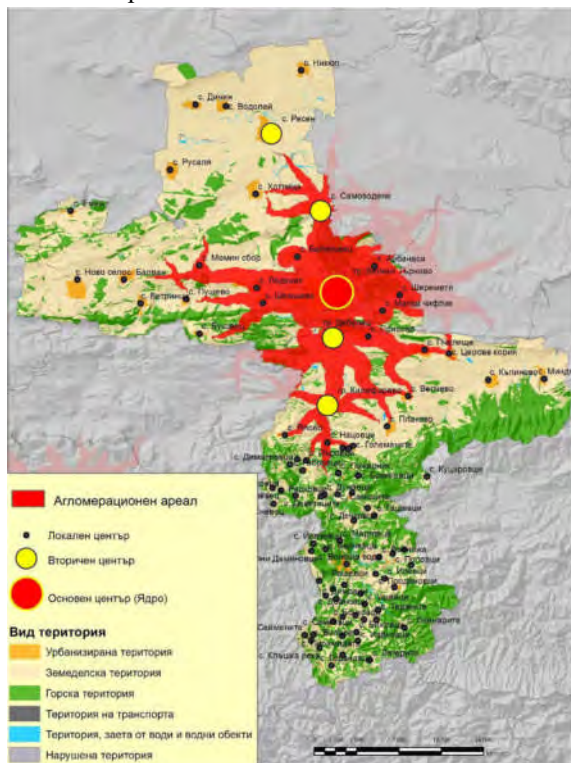
²⁰² Източник: Икономическите центрове в България, ИПИ (2017 г.)

Дефиниране на агломерационния ареал в пространственото развитие на община Велико Търново

В НКПР, агломерационният ареал на град Велико Търново е дефиниран като ареал на среден град, стеснен до обхвата на ядрото в територията на собствената община. Така представен той не отговаря в пълна степен както на тенденциите в развитието на територията на град Велико Търново и неговия непосредствен хинтерланд, така и на формираната през годините пространствена структура на тази част от пространството на общината и областта.

Схема 10.4. Агломерационен ареал на община Велико Търново²⁰³

Съвременните интерпретации на термина „агломерационен ареал“ са значително по-гъвкави, като на преден

²⁰³ Източник: Концепция за пространствено развитие на Община Велико Търново за периода 2014 – 2020 г.

план излизат преди всичко пространствено-комуникационното и функционално обвързване за сметка на физическото обвързване на урбанистичните структури.

В настоящия момент агломерационният ареал на град Велико Търново реално се разпростира в рамките на няколко общини, което е свързано както с наличието на съответните „интегриращи“ елементи, така и на протичащите в рамките на пространството социално-икономически процеси.

С важно значение е добрата достъпност и свързаност в рамките на непосредствения хинтерланд на града, традиционно развиващите се и засилващи се през последните години ежедневни трудови пътувания, както и наличието на функционално обвързани икономически територии и обслужващи транспортно-комуникационни центрове /например летището и жп. ареал на Горна Оряховица/.

Въз основа на това, за целите на пространственото развитие на община Велико Търново е дефиниран агломерационен ареал, който се простира в рамките на 20-25 минутният изохрон около формираното ядро. Пространствената структура на ареала е пряко следствие от формираната транспортно-комуникационна структура, характера на релефа, формираните географски и социално-икономически връзки в рамките на тази специфична зона и наложения през годините модел на пространствено развитие.²⁰⁴

²⁰⁴ Източник: Концепция за пространствено развитие на община Велико Търново

Формираният агломерационен ареал има обща площ 164,3 кв. км. /или 18.6 % от територията на общината /. Включва население с общ брой от около 84 хил. души.

Свързаност със съседни територии на ниво област

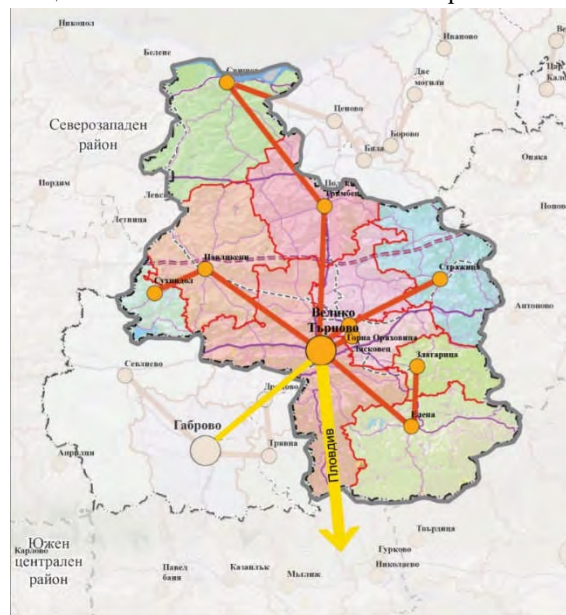
Правилното използване на териториалните ресурси и природните дадености във всички сфери на човешката дейности биха могли да благоприятстват социално-икономическото развитие на общината. Географското местоположение осигурява условия за сътрудничество със съседните териториални общности. През програмния период 2021-2027г. има възможности за съвместни действия със съседни общини. Две и повече съседни общини с различно големи територии, икономика и население, могат да планират заедно, да реализират съвместни проекти от взаимен интерес. Те могат да увеличат общо и по отделно своята значимост и потенциал, ако си партнират. Всяка от тях има своя бранд, но обединени заедно в целенасочени политики могат да решат много конкретни свои проблеми.

За развитието на Община Велико Търново е от съществено значение осъществяването на териториална интеграция със съседни общини. Община Велико Търново граничи с общини от три области: от област Велико Търново с Горна Оряховица, Лясковец, Златарица, Елена, Павликени; от област Габрово с общините Трявна, Дряново и Севлиево и от област Стара Загора с община Гурково.

Особено внимание следва да се обърне на свързаността на град Велико Търново

с общински центрове: Полски Тръмбещ, Гурково, Горна Оряховица, Лясковец, Севлиево; Дряново – Габрово, Павликени, Златарица. В това отношение приоритетно следва да се развият именно тези връзки, които ще се явяват като основни оси на развитие между общинските центрове.

Схема 10.5. Възможност за коопериране с други общини за изпълнение на съвместни проекти

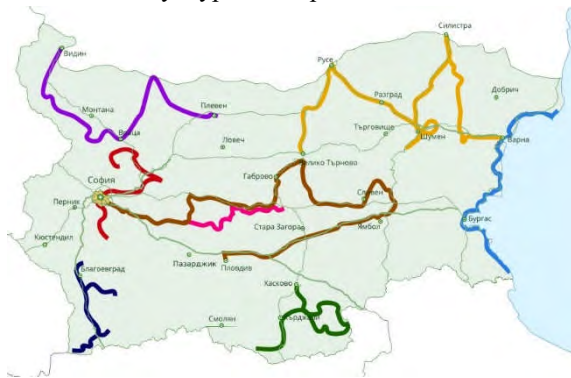

В регионалната схема за пространствено развитие за Северен централен район не е посочена възможност за сдружаване и прилагане на интегрирани териториални инвестиции между община Велико Търново и Габрово. Двете общини са свързани както транспортно, така и икономически. В процеса на разработване на ПИРО са проведени работни срещи и са идентифицирани потенциални интегрирани проекти по няколко тематични направления.

Опазване и развитие потенциала на природните дадености и културно-историческото наследство за насърчаване и укрепване на туристическия сектор.

Идеята е да се надхвърлят регионалните граници и да се работи в следните 2 направления за инфраструктурно, продуктово и пазарно позициониране туристическите обекти за разработване и утвърждаване на националните културно исторически дестинации.

Схема 10.6. Културно исторически дестинации²⁰⁵

Осъществяване на партньорство между общините, попадащи в следните дестинации:

- **„Българска архитектура и занаятчийство“:** София - Панагюрище - Копривщица - Сопот - Калофер - Шипка - Габрово - Велико Търново - Сливен - Котел - Жеравна - Стара Загора - Пловдив - Пещера.

- **„Столиците и градовете на българските царе и патриарси“:** Велико Търново - Русе - Шумен - Плиска - Мадара - Преслав - Силистра - Провадия - Варна

Превенция на риска от наводнения по река Янтра за адаптиране към климатичните промени и опазване и поддържане на биологичното разнообразие.

Предвижда се осъществяване на партньорство между общините Габрово, Велико Търново, Горна Оряховица и други общини, през чиито територии преминава река Янтра.

Целта е да се реализира интегриран териториален проект, с доказана необходимост и ясно идентифициран в Плана за управление на риска от наводнения на БД „Дунавски район“. В мерките, предвидени в ПУРН е посочено: Критични участъци има при гр. Габрово с възможности за изграждане на нови коригирани участъци за речното корито по реката. Критични участъци за възстановяване на компрометирани диги между градовете Полски Тръмбеш и Бяла, между градовете Велико Търново и Горна Оряховица с оглед на обхвата и значението на района, се предлага изграждане на нови корекции и предпазни стени; за участъци от река Янтра във Велико Търново са предложени значими брегоукрепителни мероприятия за защита на речните брегове от ерозия, с включени дейности по укрепване с габиони, залесяване и почистване на речното корито.

В тази връзка е необходимо разработване на Концепция за интегрирана териториална инвестиция, насочена към мерките за намаляване на неблагоприятните последици от интензивни валежи в урбанизирана

205

<https://www.tourism.government.bg/bg/pages/kulturo-istoricheski-destinacii>

територия, увеличаване на ретензионния обем на съществуващите язовири при запазване на полезния обем, зелени мерки за предотвратяване и защита от наводнения. Адресирането към предизвикателствата от изменението на климата изисква планирането на краткосрочни адаптивни мерки с цел превенция и на смекчаващи мерки с оглед неизбежните влияния на климатичните промени в дългосрочна перспектива. Освен за живота и здравето на хората е необходимо и реализирането на мерки за превенция на въздействието на климатичните промени върху критичната инфраструктура и материалните блага на хората. Необходимо е да се насочат усилия за запазване на флората и фауната в района и особено за контрол в защитените територии и защитени зони.

Интеграцията между общините Велико Търново, Горна Оряховица и Лясковец за оптимизиране на транспортните връзки

Близостта на трите града предопределя известни връзки между тях и някои общи проблеми за решаване, но самостоятелността им е традиционно поддържана. Новият подход за интегрирано развитие изисква обединяване на усилията им. Изключителната териториална близост на градовете Велико Търново, Горна Оряховица и Лясковец е предпоставка за формиране на съградие - урбанизационно ядро с население около 100 хил. души, което доминира в територията на областта и я нарежда на осмо място в страната след София, Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Стара Загора и Плевен.

Важна предпоставка за развитие е предстоящото изграждане на интермодален терминал в Горна Оряховица. Предизвикателство пред трите общини е да обединят усилия за реализиране на съвместен интегриран проект, насочен към подобряване на транспортна свързаност между тях изцяло в контекста на планираните стратегически проекти на национално ниво. Високият брой на пътуванията между съседните градове Горна Оряховица, Велико Търново и Лясковец в бъдеще се очаква още да нараства и така да формира значителна част от вътрешноградските транспортни потоци. Оптимизирането на предлагането на транспортни услуги, които да отговарят на нуждите на гражданите е невъзможно без общи и целенасочени действия от страна и на трите заинтересовани града. В същото време при засилване процесите на интеграция в триградията, може да се очаква значителен ръст на всички видове пътувания (с цел работа, обучение, пазаруване, социални), което неминуемо ще увеличи средното транспортно разстояние.

Съвместни проекти с общини от област Велико Търново

Урбанистичните оси с локален/местен характер са свързани с административния и пространствен център град Велико Търново и изградените функционални връзки с останалите населени места /вторични центрове/ в общината и съседно прилежащите общинските центрове на съседните общини.

В рамките на сътрудничеството с общините от област Велико Търново е

необходимо да се постигне пространствено и социално-икономическо развитие на периферните територии, чрез насочени териториални инвестиции в зоните, граничещи със съседните общини. За устойчивото развитие на периферните райони в общината е необходимо провеждане на целенасочена политика за съхраняване и опазване на природна среда, културното наследство, народни традиции и културни обичаи, които обогатяват природните и антропогенни ландшафти и културното многообразие в тези части на общината.

Реално действащо партньорство, което ще продължи и през настоящия програмен период е между общините Велико Търново, Стражица, Горна Оряховица, Лясковец, Елена и

Златарица, относно действащата Регионална програма за управлението на отпадъците на съответните общини и експлоатацията на Регионалната система за управление на отпадъците.

Важно място заемат и партньорствата с частния сектор, като на този етап няма конкретно заявени инвестиционни намерения. Потенциална възможност има за реализиране на проект на ниво клъстер в сферата на здравеопазването в партньорство между Община Велико Търново с Медицински университет – Варна, и по-конкретно с филиала му в града. Необходимо на база ефективната капитализация на местните сравнителни предимства, ресурси и потенциали да се постигне осезаем ръст на социално – икономическо развитие.

Раздел XI. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение

Върху бъдещото развитие на община Велико Търново влияние ще окажат големи инфраструктурни проекти с национално и регионално значение, които ще бъдат планирани за реализация и финансово обезпечени в периода до 2027 г. Посочените проекти са индикативни, защото са включени в стратегически документи, чиито версии са публично достъпни, но не са официално приети: Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северен централен район, Национален план за възстановяване, Оперативни програми и др.

С определените големи инфраструктурни проекти с национално и регионално значение, включени в Интегрираната териториална стратегия за Северен централен район, се надгражда постигнатото в предходния цикъл на планиране и изпълнение. Търси се приемственост с политиките в Регионалния план за развитие за периода 2014-2020 г. и се подкрепят отново тези цели, приоритети и мерки, специфични за района, показали своята ефективност или не получили необходимата реализация. Това се обуславя от общата логика на управлението, тъй като осигурява приемственост, предвидимост и устойчивост на регионалните политики.

Акценти за развитието на област Велико Търново са доизграждането на автомагистралите „Хемус“ и „ Русе - Велико Търново“, както и изграждането на тунела под Шипка, като, заедно с модернизиранието на жп линиите, ще

осигури по-рационална пространствена организация на националната транспортна мрежа, осигуряваща връзки между различни европейски страни през територията на страната, връзки на България със съседни страни и връзки между основните урбанизационни центрове вътре в страната.

Подобряването на качеството и експлоатационните параметри на редица инфраструктурни съоръжения ще повиши използваемостта на съществуващия на места свободен капацитет за пропускателна способност като особено належащо е това за железопътната инфраструктура. В „Доклад за България за 2019 г., Европейската комисия отправя конкретни препоръки за развитието на транспортната система в страната. Една от тях се отнася за минаващия през България коридор на паневропейската транспортна мрежа за железопътния и автомобилен транспорт, който все още не е завършен в Северна България. Другата е, че в областта на железопътния транспорт е необходимо допълнително развитие, а пътните участъци се нуждаят от подобрения, посредством интелигентни транспортни системи. Поради това са набелязани нужди от инвестиции с висок приоритет с цел изграждане на стабилна, устойчива на изменението на климата, интелигентна, сигурна и интермодална трансевропейска транспортна мрежа. Инвестициите следва да се концентрират основно върху модернизацията на направленията по паневропейската

транспортна мрежа на територията на страната, с оглед постигане на по-добра интеграция на националната транспортна мрежа в тази на ЕС и подобряване на връзките със съседните страни, което да допринесе за балансираното регионално развитие.

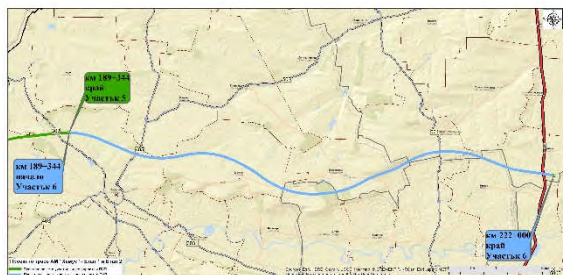
Проект „Изграждане на АМ „Хемус“

През плановия период 2021 – 2027 г. се очаква довършване на автомагистрала „Хемус“. Тя е предвидена да свързва столицата София с град Варна и дублира първокласните пътища Е70 от Варна до Шумен, Е772 от Шумен до Ябланица и Е83 от Ябланица до София.

Участък 6 започва от края на пътния възел на път III-303 Павликени - Левски до път I-5 Русе - Велико Търново, включително и пътния възел от км 189+344 до км 222+000. Общата дължина на участъка е 32,6 км.

Прогнозно цялостното изграждане на АМ „Хемус“ в участъка от Боаза до пресичането с път I-5 Русе - Велико Търново ще приключи до 2023 г.

Схема 11.1. Трасе на АМ Хемус, участък 6 Павликени – Велико Търново - идеен проект²⁰⁶

Доизграждането на автомагистрала „Хемус“ се разглежда като стратегически проект, под чието

²⁰⁶ Източник: АПИ

въздействие се очаква да се ускори процесът на икономическо и социално сближаване на общинско, регионално и международно ниво.

Трасето на АМ „Хемус“ е част от Европейската пътна мрежа от връзката с коридор IV на запад до коридор IX в близост до Велико Търново.

Строителството на автомагистралата ще окаже влияние върху регионалната икономика на района, с благоприятно въздействие върху бизнеса и създаването на нови работни места, както през плановия период 2021 – 2027 г, така и след това. Доизграждането ѝ ще облекчи изключително товаропотока и ще доведе до рязко намаляване на пътно транспортните произшествия по съществуващия в момента път.

С доизграждането ѝ и подобряване на жп инфраструктурата по направление „София – Плевен - Г. Оряховица – Варна“, Северната главна ос „запад-изток“ ще стабилизира ролята на урбанистичния център Велико Търново.

Проект „Изграждане на магистрала Русе - Велико Търново“

Трасето АМ „Русе - Велико Търново“ е част от основната трансевропейска транспортна мрежа на територията на България, съгласно Регламент ЕС 1315/2013 г.

Схема 11.2. Трасе на АМ „Русе – Велико Търново“²⁰⁷

²⁰⁷ Източник: АПИ,
<http://www.api.bg/index.php/bg/proekti/opt/podgotov01112018/>

Автомогистралата ще свързва Рейнско-Дунавски и Ориент/Източно Средиземноморски трансевропейски транспортни коридори в направление Север-Юг. Изграждането на автомагистрален път по направлението Русе - Велико Търново ще облекчи изключително товаропотока, ще доведе до съществено намаляване на пътнотранспортните произшествия по съществуващия път I-5. Новата автомагистрала ще намали преминаването на тежкия трафик от населените места на територията на общината, с което ще се ограничат негативните екологични въздействия, отразяващи се на населението.

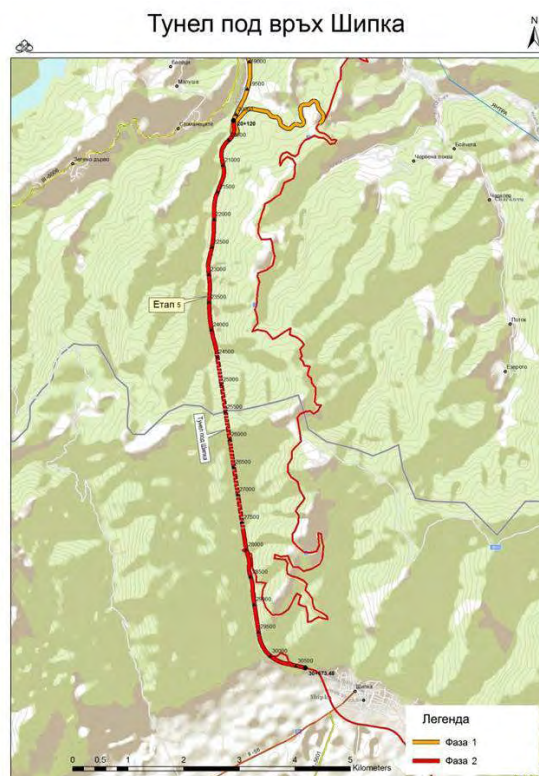
Проект: „Изграждане на тунел под връх Шипка“

Масштабният проект за изграждане на Обходния път на Габрово, водещ към бъдещия тунел под Шипка, е разделен на 5 етапа и се изпълнява в две фази. В заключителен етап е първата фаза, която включва строителството на 4 участъка от обекта и етапна връзка с обща дължина 23,25 км. Втората фаза обхваща строителството на петия участък от

обхода на гр. Габрово, включително и на тунела под Шипка.

Предвижда се проектът „Проектиране и строителство на обект: „Обход на гр. Габрово от км 20+124,50 до км 30+673,48, включително тунел под връх Шипка“ да бъде предложен за финансиране от бъдещата Оперативна програма „Транспортна свързаност“ 2021-2027 г.

Схема 11.3. Тунел под връх Шипка²⁰⁸

Тунелът ще е възлова точка при движението в посока Север – Юг и чрез него ще се осъществява преминаването през Стара планина в централната част на България. Основните транспортни направления, които ще обслужва са: Русе – **Велико Търново** – Шипка – Стара Загора – Свиленград (Маказа) и Оряхово – Севлиево – Шипка – Стара Загора – Свиленград (Маказа). От гледна

²⁰⁸ Източник: АПИ,
<http://www.api.bg/index.php/bg/proekti/opt/podgotov01112018/>

точка на развитието на региона е много важно изграждането на тунела под връх Шипка и интегрирането на град Габрово в тази ос. Оста има много съществено значение за района, защото свързва агломерационните центрове и другите населени места в района както по между им, така е с основните центрове по направлението на оста на европейска територия. Засилва се възможността за довеждане и отвеждане на ресурси и стоки до и от района към градовете в Европа, увеличава се достъпът на населението в района до среди и услуги, базирани извън териториалните му граници, както и достъпът до района от трети страни. Реализирането на тази ос, включвайки в трасето и Габрово с изграждането на тунела под връх Шипка, ще допринесе за повишаване значението на град Габрово и засилване на връзките между агломерационните центрове Габрово, Велико Търново и Русе.

**Проект: „Преустройство и
рехабилитация на ключови гарови
комплекси и изграждане на
интермодален терминал – Горна
Оряховица“²⁰⁹**

Проект, имащ ключово значение за икономическото развитие на региона е „Изграждане на интермодален терминал в Горна Оряховица“. ИМТ възел „Горна Оряховица“ е включен като възел в основната TEN-T мрежа за интермодален транспорт, но не функционира. В специализирания контейнерен терминал Горна Оряховица (Честово -товарна), порталните кранове са спрени от експлоатация.

Това е най-големият железопътен възел в северна България. Стратегическото местоположение в основните транспортни коридори са предпоставка за развитие на един нов терминал, отговарящ на съвременните изисквания за подобен тип съоръжения. В обхвата на предложението обект се включват всички необходими дейности за подготовката и за изграждането на железопътен интермодален терминал в района на Горна Оряховица.

Основните цели и ползи от изграждането на ИМТ Горна Оряховица са свързани с насоките на ЕС за развитие на екологичен транспорт и балансиране на различните видове транспорт, в полза на железопътния, чрез привличане на товари от автомобилния към железопътния транспорт; подобряване на интермодалността в северен централен район и привличането на повече потребители и оператори, което ще доведе до увеличаване на интермодални превози; увеличаване на конкуренцията на транспортния пазар посредством подобряване качеството на железопътните услуги; увеличаване на националния и международния трафик на комбинирани превози; подобряване на социално-икономическите условия в региона.

Проектът ще допринесе за социално-икономическото развитие, чрез създаване на условия за създаване на търговско-логистичен комплекс и развитие на услугите, свързани с него; увеличение на приходите в местния бюджет; подобряване на екологичната обстановка - намаляване на шум и замърсяване, чрез пренасочване на товари от автомобилния към

---

²⁰⁹ НПВ

железопътния транспорт; повишаване стандарта на живот; намаляване на трафика по пътищата и ПТП от пренасочване на движението на товари; създаване на нови работни места; повишаване на атрактивността на терените.

Проект „Реконструкция, възстановяване и модернизация на държавния хидромелиоративен фонд в Република България за устойчиво управление на водите и адаптиране към климатичните промени“

Основната цел на проекта е гарантиране на устойчиво управление на водите в страната, смекчаване на негативното въздействие върху климата и адаптиране към последиците от неговото изменение. Проектът интегрира адекватно предизвикателствата, свързани с осъществяването на зеления преход, особено що се отнася до ефективното управление на природните ресурси. Съществуващата хидромелиоративна система е силно амортизирана, със значителни загуби на воден ресурс, поради течове и филтрации по нейното

протежение. Тази система е и енергийно неефективна предвид значителната консумация на електроенергия на съоръженията, строени през миналия век, които отводняват държавни и частни терени.

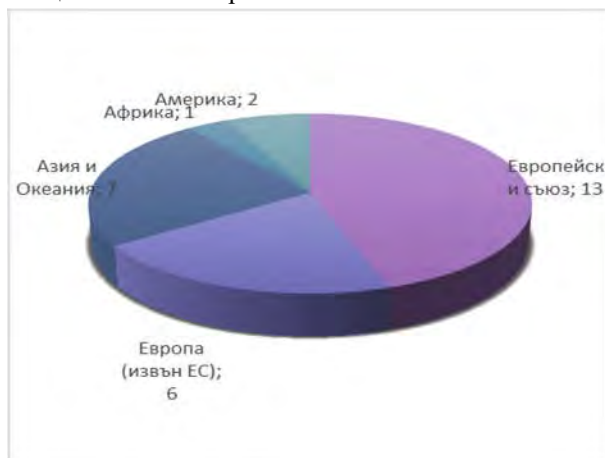
Реконструкция, възстановяване и модернизация на съществуващия държавен хидромелиоративен фонд в Република България, се предвижда да се осъществи основно в две направления: обекти за улавяне, съхранение, разпределение и реализация на вода за питейно-битово водоснабдяване на населението и напояване на земеделски култури и съоръжения за предпазване от вредното въздействие на водите, в т.ч. заливане на населени места, пътища, ж.п. линии, промишлени предприятия, земеделски земи и други важни от национален мащаб обекти.

С извършването на реформи за ефикасно и устойчиво използване на водните ресурси в страната, посредством намаляване на загубите на вода в хидромелиоративните съоръжения, ще има положителен ефект за околната среда и адаптиране към последиците от изменението на климата.

Раздел XII. Трансгранично и международно сътрудничество

За община Велико Търново, международното сътрудничество е важен елемент в политиката за развитие на града, за което свидетелства и сериозния брой на официални чуждестранни партньори – 30 (общини, градове, райони), с които през годините е сключено споразумение/ меморандум/ договор за сътрудничество, приятелство или побратимяване. По този показател, Велико Търново заема трето място от всички български административни единици след общините Варна и Пловдив, която имат по 37 инициирани международни партньори.

Фигура 12.1 Международни партньори на Община Велико Търново²¹⁰

Община Велико Търново фокусира партньорствата си върху общини и административни центрове, които са позиционирани в Европа. Към 2019г. 65,52% (20) от партньорите на Велико Търново са на територията на континента Европа, като 14 от тях са в страни-членки на ЕС, а останалите в страни от източна и югоизточна Европа.

34,48% (10) са партниращите общини и градове от Азия и Океания – 7, 2 представителя от Северна и Южна Америка и един представител от Африка.

Разпределението им по държави, към 31.12.2020г. е както следва:

- Европа (ЕС): Гърция (1); Испания (1); Италия (2); Малта (1); Полша (1); Румъния (2); Унгария (2); Франция (2); Хърватия (1) Чехия (1).
- Европа (извън ЕС): Македония (2); Русия (1); Сърбия (1) Украйна (1); Черна гора (1).
- Азия и Океания: Армения (1) Азербайджан (1), Йордания (1), Китай (2); Турция (1); Япония (1).
- Африка: Мароко (1);
- Америка (Северна и Южна): Венецуела (1); САЩ (1).

От бройките по страни е видно, че община Велико Търново успява да си сътрудничи с възможно по-широк кръг от партньори – градове и общини, в рамките на ЕС и Европа като цяло. Голям процент от сферите на сътрудничество с партньорите от ЕС включват широкообхватни социално базирани области като култура, образование, туризъм, младежки дейности и спорт, здравеопазване както и традиционни стопански, и инфраструктурни тематика – икономика и икономическо развитие, устойчиво градско развитие и транспорт, околна среда.

²¹⁰ <https://www.namrb.org/pobratimiavane>

С част от партниращите общини в ЕС, Велико Търново си сътрудничи в специфични за общината области, като зеленчукопроизводство и развитие на земеделска продукция (Район Зуглу, Будапеща, Унгария), земеделие и животновъдство (село Ондовил, Франция), обмен на културни делегации (Краков, Полша).

Страните извън ЕС, с които община Велико Търново има сключени сътрудничества са традиционни за България, като цяло, партньори – най-вече от Балканския полуостров, както и от Русия и Украйна. Сферите на сътрудничество, с тези административни центрове, са много разнообразни и включват култура, туризъм и спорт, както и икономика, наука и технологии. Същата логика следва и приятелството с общини от Азия и Африка – основните държави с партниращи градове са страни, с които България е в близки отношения. Тематиките засегнати в документите за сътрудничество са доста още по-разнообразни от тези при Европейските партньори, което е разбираемо, предвид сериозната разлика – географска, културна и институционална.

Общ преглед на реализираните проекти с чуждестранни партньори – общини

През последния програмен период 2014-2020, Община Велико Търново е реализирала няколко проекти с международно сътрудничество²¹¹ в сферата на подобряване на градската

среда и мобилността, културата, туризма и развитие на обществото, като повечето от тях все още са в процес на изпълнение.

Партньори на общината са изключително разнообразни, включващи: градове и общини, НПО, образователни институции (университети, центрове и др.), културни учреждения (музеи, галерии и др.), институции на всякакво ниво и т.н.

Проекти в процес на изпълнение

Проект: „Изкуство и култура - общи трансгранични активи в подкрепа на устойчивото развитие на туризма“

Програма: ИНТЕРРЕГ V-А Румъния - България“ 2014-2020

Продължителност: 36 месеца

Бюджет (Велико Търново): 749 956, 57 евро; Водещ партньор: община Велико Търново; Брой партньори: 3

Целта на проекта е да се оцени и подобри устойчивото икономическо използване на културните ценности и общото културно наследство в трансграничния регион чрез разработване на съвместен интегриран туристически продукт, основан на популяризирането на нов общ тематичен маршрут „Изкуство и култура“.

Проект: „По-добре свързани вторични и третични точки в главната и широкообхватната мрежа на път „TEN-T“, чрез общи мерки в трансграничния регион“ (СВС)“

---

²¹¹ <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/evrofinansirane/mezhdunarodni-proekti-s-uchastieto-na-obshtina-veliko-tarnovo>

Програма: ИНТЕРРЕГ V-А Румъния - България“ 2014-2020

Продължителност: 36 месеца

Бюджет (Велико Търново): 3 960 847, 77 евро; Водещ партньор: община Велико Търново; Брой партньори: 3

Целта на проекта е да се подобри проходимостта през европейски коридори 4, 7 и 9 в трансграничния регион на България и Румъния чрез преодоляване неудобството на невралгичните участъци в рамките на европейските коридори и техните кръстовища с държавни пътища и друга градска инфраструктура.

Проект: „Европейска академия“

Програма: „Европа за гражданите“

Бюджет (общ): 148 680 евро

Продължителност: 24 месеца

Брой партньори: 13

Предвидените дейности в рамките на проект „Европейска академия“ са фокусирани върху европейското гражданско образование и гражданска ангажираност. Инициативата ще предостави на граждани, местни и регионални и политици от 13 държави знания и инструменти, подкрепящи активното гражданство и философията на демократичния съюз. Благодарение на състава на партньорството група от 1270 граждани ще може да се включи в процес, обхващащ симулационни дейности в реалния живот.

Изпълнени проекти

Проект: „FairDeal – мрежа от платформи за бърза доставка на уникални занаятчийски и фермерски продукти“

Програма: ИНТЕРРЕГ V-А Румъния - България“ 2014-2020;

Продължителност: 18 месеца

Бюджет (Велико Търново): 360 657, 97 евро; Водещ партньор: община Велико Търново; Брой партньори: 4

Проект „FairDeal – мрежа от платформи за бърза доставка на уникални занаятчийски и фермерски продукти“ разглежда необходимостта от всеобхватен и ефективен пазар на труда в трансграничния регион Румъния-България, позволяващ нови икономически възможности и подобрени перспективи за заетост.

От направеното представяне на проектите на община Велико Търново е видно, че важността на програмата ИНТЕРРЕГ V-А Румъния - България е ключова при планирането на международното сътрудничество на административната единица. Всеки един от 3-те проекта на общината е с различна тематика, което показва желанието на общината да се възползва максимално от предоставените възможности за сътрудничество, финансиране и развитие от тази програма.

За административна единица с размера на община Велико Търново сумите по проектите (бюджета на Велико Търново) са от значение за развитието ѝ, а фактът, че във всички проекти (и приключили и в изпълнение), Велико Търново е водещ партньор, дава ясна представа за капацитет и амбицията на общината да

управлява целесъобразно и правилно такива инвестиции.

За следващия програмен период, амбициите на Велико Търново ще се заключават в запазване и надграждане на постигнатото на международно програмно ниво, съобразявайки се с проблемите и предизвикателствата, които ще бъдат описани по-долу.

Идентифицирани общи проблеми и предизвикателства по тематични области и сектори

В следващото десетилетие, сътрудничеството между община Велико Търново и нейните партньори неминуемо ще трябва да отрази глобални предизвикателства, проблеми, заплахи, както и възможности възникващи от експоненциалното технологично развитие. Сферите на интерес за сътрудничество на Велико Търново с настоящи и бъдещи чуждестранни административни единици за 2021 – 2030 (обхватът на настоящия програмен период) ще включват:

- **Здравеопазване:** Неминуемо, пандемичният шок обхванал планетата ще подтикне сътрудничество на всички нива за справяне с проблема, предотвратяване на негативните последици и справянето с нови предизвикателства и опасности от подобен характер;

- **Сигурност:** Отразявайки модерните заплахи от тероризъм, във всичките му проявления (физически и кибер);

- **Околна среда:** Епицентърът в политиката на Европа за следващия програмен период е околната среда, и

кръгова икономика, базираща се на максимално ефикасно използване на ресурси. Предизвикателства за община Велико Търново ще бъдат свързани със климатичните промени, наводнения, замърсяване и др.;

- **Култура и Туризъм:** Утвърждаване на общината, като една от основните туристически дестинации в Северна България и възстановяване на нивата от туристопоток към общината, пострадали от пандемията COVID-19;

- **Градско развитие:** По-зелени и „по-умни“ градове ще е основата на международното сътрудничество в следващия програмен период, особено за страни от Източна и Югоизточна Европа;

- **Администрация:** Със скоростта на развитие на технологии и добри практики, ученето през целия живот и подобряването на административния капацитет ще бъдат едни от важните приоритети при колаборацията през периода 2021-2027г.

Възможности за коопериране за изпълнение на съвместни проекти

През настоящия програмен период Европа ще продължи борбата си за ниско-въглеродна икономика, RnD, и по-висока ефективност в използване на природата и ресурсите чрез кръговата икономика. Към настоящия момент, все още няма ясни работни версии на програмите за сътрудничество към ЕС, както поради началото на програмния период, така и поради усложненията причинени от COVID-19.

Въпреки трудностите, Община Велико Търново определя като приоритетни, следните програми, с които да се справи

с проблемите и предизвикателствата, идентифицирани в предходната точка:

Безспорно най-голям интерес за община Велико Търново, от гледна точка на международно сътрудничество, ще представлява програмата „ИНТЕРРЕГ V-A Румъния - България“ 2014-2020.

Към настоящия момент програмата е в процес на разработване, като единствената яснота, е че ще бъде фокусирана върху дейности, допринасящи пряко за постигане целите на Стратегията на Европейския съюз за Дунавския регион.

Основните направления, по които община Велико Търново и нейните бъдещи партньори могат да се възползват от програмата, ще са свързани главно с:

- Адаптиране към изменението на климата;
- Управление на водите и предотвратяване на риска и устойчивост при бедствия;
- Енергийна ефективност;
- Инвестиции в биоразнообразие и зелени инфраструктури;
- Дигитална свързаност в региона Румъния – България.

Програмата за международно сътрудничество на Дунавския регион²¹² ще продължи и през периода 2021-2027. Като допустим партньор в програмата, община Велико Търново може да насочи интересите си към коопериране в

следните елементи от приоритетните области:

Приоритетна ос 1: Иновативен Дунавски район

- Повишаване на равнището на R&D в региона;

Приоритетна ос 2: Дунавски район отговорен за опазването на околната среда

- Промотиране на адаптивни методи за справяне с климатичните промени и превенции на риска;
- Повишаване на ползването на възобновяеми източници;
- Подобряване на зелената инфраструктура в градската среда и редуциране на замърсяването.

Приоритетна ос 3: По-социално насочен Дунавски район

- Подобряване на социалната инфраструктура;
- Подобряване достъпа до образование и качество на услугите, чрез подобряване на съответната инфраструктура;
- Повишаване на ролята на културата и туризма в развитието на региона;
- Социално включване и иновации.

Приоритетна ос 4: Добре управляван Дунавски район

- Повишаване на институционалния и административен капацитет.

Като една от основните програми на ЕС за градско развитие и кохезионния му

²¹² <http://www.interreg-danube.eu/about-dtp/interreg-post-2020>

фонд, чрез международно сътрудничество, програмата URBACT²¹³ ще бъде продължена и през следващия програмен период. Към настоящия момент няма обособени Приоритетни оси, но програмата ще се придържа тясно към регламента на ЕФРР, както и към други документи, които са от значение за европейското градско развитие, по-специално Европейската градска инициатива, Програмата за градовете за ЕС, Зелената сделка на ЕС и преразглеждането на Лайпцигската харта.

Програмата предлага добри възможности за община Велико Търново за подобряване на градската си среда и нейното развитие.

„Хоризонт Европа“²¹⁴ е ключовата програма на ЕС за финансиране на научни изследвания и иновации с бюджет от 95,5 милиарда евро. Тя се справя с изменението на климата, помага за постигането на целите на ООН за устойчиво развитие и повишава конкурентоспособността и растежа на ЕС.

Въпреки, че община Велико Търново няма опит в изпълнение на проекти чрез програмата Хоризонт 2020, новият програмен период под надслова Хоризонт Европа би представлявал интерес за амбициите за международно сътрудничество на административната единица. От 3-те основни стълба (и техните прилежащи кълъстери) на

програмата, общината може да търси колаборация в следните тематики:

Стълб 2 Глобални предизвикателства и конкурентоспособност на промишлеността в Европа:

- Кълъстер Гражданска сигурност за обществото;
- Кълъстер Здравеопазване;
- Кълъстер Култура, творчество и приобщаване на обществата;
- Кълъстер Климат енергия и мобилност.

Стълб 3 Иновативна Европа

• Кълъстер ЕИ за иновативни технологии (ЕИТ) – Обединяване на ключови участници в областта на иновациите (от научноизследователските, образователните и стопанските среди) около общата цел за развиване на иновациите.

Програма ЕРАЗМУС +²¹⁵, градяща се върху предшествващи я програми като ЕРАЗМУС, Creative Europe, the European Solidarity Corps и CERV, ще даде възможност на Велико Търново да участва в множество форуми, събития, работни групи и др., с което да подобри институционалния и административен си капацитет. Международното сътрудничество чрез тази програма е ценен елемент за обмяна на опит и идеи, което да позволи на общината да

²¹³ <https://urbact.eu/urbacts-next-programming-period-2021-2027-starting-take-shape-and-we-need-your-help>

²¹⁴ https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en

²¹⁵ https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/news/erasmus-2021-2027-programme_en

използва опита си в партньорски програми и да създаде нови възможности за колаборация, в рамките на ЕС.

**Идентифицирани проблеми,
неползотворени ресурси и потенциал
за развитие**

Новият програмен период предлага идеални възможности за надграждане на постигнатото от община Велико Търново на международната сцена. Големият опит в програмата „ИНТЕРРЕГ V-A Румъния - България“ 2014-2020, дава предимство при кандидатстване и за програмата за международно сътрудничество на Дунавския регион през 2021-2027г.

Раздел XIII. SWOT-анализ

Проведеното изследване по тематични направления, по сектори и териториални нива позволява да се систематизират основните предимства, недостатъци, възможности и заплахи в SWOT анализ, който да послужи за определяне на насоките за развитие, паралелно с процеса на професионални и публични консултации. Актуализирането на изходната информация, въз основа на която е проведен социално-икономическия анализ в този кратък период не е довело до някакви съществени промени в състоянието и в

тенденциите на развитие на общините, областите и регионите за планиране от ниво 2 в Република България.

Промените в икономиката, в здравеопазването и образованието, в културата, спорта и общественото обслужване, в начина на работа, в социалното поведение и взаимоотношения, в използването на публичните пространства и сгради, ще се отразят през следващата година, когато ще има и по-надеждни данни за различните сектори и за последиците от пандемията Covid'19.

SWOT	
Тематично направление: Икономическо развитие	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
<p>Велико Търново - ключов икономически център в рамките на Северен централен район</p> <p>Нарастване на размера на БВП на ниво област за целия период на анализ;</p> <p>Увеличаване размера на произведената продукция;</p> <p>Увеличаващ се темп на производителност на труда;</p> <p>Нарастващ темп на движение на разходите за придобиване на ДМА;</p> <p>Наличие на общински дружества.</p> <p>Наличие на План за действие на общинските концесии в Община Велико;</p> <p>Ясно обособени индустриални зони,</p> <p>Реализирани текущи инвестиции за подобряване на съществуващата инфраструктура и достъпността в бизнес зоните</p>	<p>Научно-изследователката и развойна дейност е относително слабо застъпена в икономиката на Велико Търново;</p> <p>Доминиращ сектор на услугите, което поставя местната икономика в позицията на силна зависимост от колебанията на пазара</p> <p>Слабо използвани възможностите за публично – частни партньорства / концесии</p> <p>Сравнително ограничените възможности за развитие на големи индустриални терени на територията на община Велико Търново</p>
Потенциал за развитие	Опасности
<p>Индустриално развитие на Велико Търново чрез партньорство със съседните</p>	<p>Нова финансова и икономическа криза;</p>

<p>общини – Горна Оряховица и Лясковец, които са в непосредствена близост и разполагат с индустриални терени.</p> <p>Използване потенциала за развитие на технологични зони, в т.ч. в партньорство с местните университети, които да подкрепят трансформацията на местната икономика.</p> <p>Насоченост към високотехнологични производства в първичния и вторичен сектори на икономиката;</p> <p>Максимално използване на структурните фондове за иновации и подпомагане на малките и средни предприятия;</p> <p>Цифровизация на производства и използване на съвременни ИКТ;</p> <p>Преход към кръгова икономика, намаляване на ресурсната и енергийна зависимост и намаляване и оползотворяване на отпадъците.</p>	<p>Намаляване или липса на подготвени кадри в отговор на новите предизвикателства пред икономическите сектори.</p>
Тематично направление: Социално развитие	
Демография	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
<p>Стабилни демографски показатели;</p> <p>Много ниско ниво на редуциране на населението;</p> <p>Положителен механичен прираст;</p> <p>Растящо население в подтрудоспособна възраст;</p> <p>Благоприятна образователна структура спрямо националните показатели;</p> <p>Демографска стабилност на населението в селата в близост до град Велико Търново</p> <p>Много по-добри общи демографски показатели спрямо общините - областни центрове в СЦР и СИР</p>	<p>Намаляващо население (отрицателен естествен прираст);</p> <p>Намаляващо население в трудоспособна възраст;</p> <p>Растящо население в надтрудоспособна възраст;</p> <p>Бързо намаляващо население в селската част на общината</p> <p>Наличие на периферни селища със силно изразени депопулационни процеси и напълно необитаеми села;</p>
Потенциал за развитие	Опасности
<p>Задържане на населението в подтрудоспособна възраст;</p> <p>Възможност за запазване на демографския потенциал в селата в</p>	<p>Възможности за механично изселване към по-добре развития СИР на населението (в подтрудоспособна и трудоспособна възраст)</p>

<p>близост до агломерационния център Велико Търново.</p> <p>Увеличаване на механичния прираст на населението от съседните общини с по-слаби показатели за демографско развитие;</p> <p>Провеждане на целенасочена политика за подкрепа на млади семейства, стимулиране на раждаемостта и развитие на селата.</p>	<p>Задълбочаващи се негативни тенденции в демографското развитие;</p> <p>Свиване на населението в трудоспособна възраст под критичния за общината минимум;</p> <p>Свиване на населението в селската част на общината и задълбочаване на териториалния дисбаланс.</p>
--	--

Образование

Положителни страни	Идентифицирани проблеми
<p>Добре развита образователна мрежа училища;</p> <p>Наличие на частни образователни структури;</p> <p>Наличие на три университета в град Велико Търново;</p> <p>Добра материална база в училищата и висшите учебни заведения осигуряваща нормален учебен процес;</p> <p>Въвеждане на нов стандарт в училищното образование – иновативни и национални училища;</p> <p>Намаляване броя на напусналите образователната система ученици;</p> <p>Действащи структури за подкрепа на личностното развитие;</p> <p>Устойчивост на броя на учениците в общината.</p> <p>Много добрата организация и структуриране на учебния процес в ситуация на пандемия.</p>	<p>Намаляване на обучаващите се в университетите и коледжите студенти;</p> <p>Неадекватни на пазара на труда умения на завършилите висше и професионално образование;</p> <p>Недостатъчна интеграция на маргиналните групи в образователния процес.</p>
Потенциал за развитие	Опасности
<p>Привличане на млади учители в системата на образованието;</p> <p>Преструктуриране на професионалните училища;</p> <p>Разширяване на дуалната форма на обучение в професионалните училища;</p> <p>Повишаване качеството на висшето образование и неговата приложимост на</p>	<p>Продължаващо закриването на училища и детски градини, предпоставка за обезлюдяване на отделни селища и райони;</p> <p>Завършващи висше и средно образование със специалности, неприложими на трудовият пазар;</p>

<p>пазара на труда; Въвеждане на ИКТ в образователния процес и разширяване обхвата на продължаващото образование; Интегриране на ромите в образователната система; Насочване на допълнителни ресурси към училищата в неравностойно положение; Пълноценно обвързване на средното и висшето образование с науката и бизнеса; Превръщане на училищата в съвременни лаборатории за пълноценно екологично образование и култура.</p>	<p>Провал на реформата в образованието поради ограничени ресурси, съпротива на промяната;</p>
Здравеопазване	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
<p>Добре развита мрежа от обекти на системата на здравеопазването; Наличие на Център за спешна медицинска помощ. Наличие на филиал на Медицински университет – Варна.</p>	<p>Остарял сграден фонд на общинските лечебни заведения и техниката; Липса на кадри в медицинските заведения; Недостиг на средства за закупуване на нова апаратура; Нисък дял на общопрактикуващи лекари и висока натовареност; Отдалеченост на селища от мястото на предлагане на съответната медицинска помощ (първична, специализирана, болнична, спешна и неотложна).</p>
Потенциал за развитие	Опасности
<p>Разработване на дългосрочна Стратегия за общинското здравеопазване. Засилване ролята на първичната помощ и на профилактиката; Прилагане на интегриран подход в областта на промоция на здравето и профилактиката на болестите, вкл. в партньорство със всички звена в здравната система. Осигуряване на мобилни екипи за отдалечени и обезлюдяващи се райони с възрастно и слабо подвижно население.</p>	<p>Липса на финансов ресурс за модернизация на здравната инфраструктура и материално – техническата база; Продължаваща емиграция на квалифицирани специалисти; Повишен и неовладян натиск върху здравната система, върху болниците и медицинския персонал в условия на пандемия.</p>
Спорт	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми

<p>Добро представяне в множество спортове, стимулиращо младите поколения;</p> <p>Относително добре изградена мрежа от спортни обекти;</p> <p>Наличие на добре развити обекти на спортната инфраструктура – общинска собственост;</p> <p>Стартирало градско интегрирано обновяване с предвидени мерки за обновяване на спортна инфраструктура;</p> <p>Инвестиции за подобряване състоянието на спортната инфраструктура;</p> <p>Спортни площадки за стимулиране на масовия спорт на открито;</p> <p>Наличие на спортно училище в град Велико Търново с надобщински функции.</p>	<p>Слабо развита спортна база в селата от общината.</p> <p>Остаряла материална база за спорт и спортни занимания;</p> <p>Нисък дял на населението, занимаващо се със спорт или друг вид физическа активност;</p> <p>Недостатъчно финансиране на спортните обекти, събития и дейности за поддържане на укрепваща здравето физическата активност.</p>
Потенциал за развитие	Опасности
<p>Прилагане на цялостен концептуален модел за всички елементи на спорта – спорт за всички, спорт за високи постижения и спорт в свободното време;</p> <p>Подобряване на спортната инфраструктура за практикуване на масов спорт.</p> <p>Споделено използване на изградени спортни обекти и съоръжения от спортисти и широка публика;</p> <p>Разгръщане на ПЧП и интегриране на представители на образованието, здравеопазването, НПО, спортните федерации и клубове и общинските администрации в постигане на целите в областта на физическата активност и спорта;</p>	<p>Промяна на правителствената политика и на приоритетите и оттегляне на подкрепата за спорта и спортната политика;</p> <p>Финансова криза и намаляване на ресурсите за подкрепа на политиката в областта на спорта за всички, в свободното време и за високи спортни постижения;</p> <p>Приватизиране на спортни обекти и съоръжения и неефективно използване при промяна на предназначението им;</p>
Социални услуги	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
<p>Широк спектър от предлагани социални услуги;</p> <p>Задоволяване нуждите на</p> <p>Наличие на общинска стратегия за развитие на социалните услуги;</p>	<p>Недостиг на подходяща материална база или терени за изграждане на социална Инфраструктура в общинския център;</p> <p>Недостиг на предлагани услуги за лица с психични разстройства, лица с деменция,</p>

Общината е основен доставчик на социални услуги. Наличие на подходяща материална база или терени за изграждане на социална инфраструктура извън град Велико Търново;	възрастни хора; Недостиг на персонал, включително на квалифицирани кадри и тежестта на персонала;
Потенциал за развитие	Опасности
Изграждане на домове за стари хора около административния център; Осигуряване на повече социални услуги с европейско финансиране; Разкриване на нови социални услуги; Стимулиране на мрежата от доброволчески организации, вкл. и такива за социална подкрепа.	Продължаващо застаряване на населението и нарастване на абсолютния и относителен дял на населението на възраст над 65 години; Голяма конкуренция за ресурси и недостатъчно финансиране на социалните услуги. Обезлюдяваща се периферия с преобладаващо възрастно, бедно и уязвимо население с големи потребности от социални грижи и услуги;
Жилищен сектор	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
Наличие на добър жилищен общински фонд; Действаща Стратегия за управление на общинската собственост на Община Велико Търново 2019-2023г. Прилагане на съвременни техники при новото жилищно строителство; Нарастващ инвестиционен интерес към близките до града села; Реализирани проекти за въвеждане на мерки за енергийна ефективност в многофамилни жилищни сгради	Поддържане на общинския жилищен фонд изцяло със средства от бюджета на общината;
Потенциал за развитие	Опасности
Подобряване на енергийните характеристики на жилищните сгради; Прилагане на местни политики за обновяване на жилищния фонд в града;	Промяна в националната политика за енергийна ефективност; Липса на интерес от страна на обществеността за реализиране на инвестиции в ЕЕ;
Туризм	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
Стабилен контекст в икономически, политически и финансови измерения;	Ниско ефективно функциониране на сектора за увеличаване среднодневния престой;

<p>Привлекателност на дестинацията и разпознаваемост на международния и европейски пазар;</p> <p>Разнообразни и пространствено наситени туристически ресурси с възможности за комбиниране;</p> <p>Подобрено качеството на туристическата инфраструктура;</p> <p>Слабо изразена сезонност на туризма;</p> <p>Добра суперструктура и нарастващ дял на местата за настаняване;</p> <p>Добре развита система за подготовка на кадри, възможности за обмен и мобилност в образованието.</p> <p>Наличие на Туристически информационен център и Общинско дружество ангажирано с туризма - „Царевград Търнов“ ЕООД;</p> <p>Наличие на събития със силен туристически потенциал;</p>	<p>Все още неработещо туристическо райониране и ОУТР;</p> <p>Силен натиск върху околната среда и неустойчиво управление на ресурсите;</p> <p>Неоползотворени туристически ресурси;</p> <p>Недостатъчно, неравномерно развита и туристическа и техническа инфраструктура в рамките на общината;</p> <p>Неефективно използване туристическия потенциал на селата в община Велико Търново</p>
Потенциал за развитие	Опасности
<p>Разширяване взаимодействието с влиятелни международни туристически организации, по-добро позициониране и осигуряване на подкрепа за туристическия бранш;</p> <p>Ефективно използване функциите на ОУТР;</p> <p>Разширяване палитрата на туристическото предлагане;</p> <p>Ефективно използване на големия природен потенциал в отговор на увеличаващото се търсене на устойчиви алтернативни форми на туризъм;</p> <p>Повишаване ролята на устройствените планове като инструменти за управление на опазването и използването на културното наследство.</p> <p>Реализиране на ефективни партньорства за интегрирани проекти;</p>	<p>Промени в поведението, нагласите и мотивацията на туристите – нетърпимост към остаряло предлагане, липса на иновации, информационни дефицити;</p> <p>Миграция на младите, обезлюдяване в пространствата с предлагане на алтернативен туризъм;</p> <p>Прекалено голямо изоставане в нивото на доходите и стандарта на живот на местното население;</p> <p>Закриване на значителна част от фирмите в сектора на туризма, най-силно засегнати от пандемията Covid-19.</p>
Култура, културно-исторически паметници, културно наследство	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
Висок брой на посещенията в културните	Голям брой НКЦ, трудни за поддържане;

<p>обекти в град Велико Търново; Нарастване на посещенията в кината, музеите и библиотеките; Многообразно, многопластово и богато културно наследство с потенциал за социализация. Богато, съхранено и добре експонирано културно – историческо наследство. Започнал процес по дигитализация на културно – историческото наследство; Включване на творческите гилдии в реализиране на събития, продукти.</p>	<p>Липса на пълен дигитален архив на културното наследство; Ограничено финансиране за недвижими културни ценности, в т.ч. археологически обекти.</p>
Потенциал за развитие	Опасности
<p>Социализация на културните обекти; Развитие на публично-частни партньорства; Използване на ИКТ в културните събития и привличане на млади творци.</p>	<p>Недостатъчна финансова подкрепа за културни дейности, институции и КИИ; Промяна на отношението към традиционните културни дейности и институции и отлив на публика;</p>
Пространствено развитие	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
<p>Силна балансирано развита мрежа от населени места; Стартирало интегрирано обновяване и развитие на град Велико Търново – център на агломерационен ареал; Реализиране на планове за устойчива градска мобилност одобряващ свързаността между населените места; повишаване на интелигентната мобилност и КАВ.</p>	<p>Неравномерно разположение на мрежата от населени места, с много висок дял на села с население под 50 души. Запазване на големия контраст между развитието на града и селата; Недостатъчен финансов ресурс за реализиране на обновяване на селата.</p>
Потенциал за развитие	Опасности
<p>Интегрирано развитие на градовете и агломерационните им ареали; Балансиране на мрежа от населени места в общината; Подобряване на връзките на общинския център със селата за поддържане на жизнеността им чрез обмен на услуги; Ограничаване на екстензивното развитие на градовете върху земеделски земи и по-ефективно използване на усвоени урбанизирани пространства в регулационни граници.</p>	<p>Засилване на моноцентричния характер на селищна мрежа; Засилване на контраста между център и периферия.</p>

<p>Разработване на нов ОУП като инструмент за провеждане на пространствената политика на община Велико Търново.</p>	
Транспортна и инженерно-техническа инфраструктура	
Транспортна инфраструктура	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
<p>Добра пространствена интеграция на националната транспортна система в ТЕН-Т мрежата; Добра изграденост и гъстота на съществуваща транспортна инфраструктура от висок клас; Висока натовареност с автомобилен транспорт в центъра на град Велико Търново;</p>	<p>Наличие на „тесни“ места - прекъсване или несъвместимост в класа на съответните инфраструктури; Липса на автомагистралаи; Териториални диспропорции в изградеността на общинската пътна мрежа;</p>
Потенциал за развитие	Опасности
<p>Развиване и поддържане на съществуващата инфраструктура; Подобряване на градската мобилност и свързаността с населените места във връзка с трудовата мобилност.</p>	<p>Влошаване състоянието на изградената инфраструктура, поради отлагани ремонти; Влошаване качеството на предоставяните пътнически автобусни и железопътни услуги;</p>
Енергийна инфраструктура	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
<p>Политическа воля и наличие на общински стратегически документи за устойчиво енергийно развитие Наличие на управленски и административен опит при прилагане на мерки за енергийна ефективност и използване на ВЕИ с доказан резултат и въздействие Техническа и кадрова обезпеченост на критичната инфраструктура на територията на община Велико Търново Планове за действие при кризисни ситуации като прекъсване на доставки на природен газ, резервирано захранване с електроенергия и други Предприети мерките в областта на енергийната ефективност и използването на ВЕИ имат силен социален ефект</p>	<p>Липса на проектна готовност за обекти от енергийната инфраструктура и сградния фонд, за които се изискват допълнителни проучвания и анализи Ниско техническо ниво и неизползвани възможности за автоматизация и контрол в някои сектори – като отопление на сградния фонд, улично осветление и други. Ниско ефективно използване на енергийните ресурси в индивидуални отоплителни уреди, използващи дърва за огрев и въглища при домакинства</p>

Потенциал за развитие	Опасности
<p>Съществуващ потенциал за използване на възобновяеми енергийни източници</p> <p>Подобряване на средата на обитаване на сградите и топлинния комфорт.</p> <p>Подмяна на нискоефективни колективни или индивидуални отоплителни уреди;</p> <p>Съществуващи финансови механизми и програми за подпомагане на мерки за енергийна ефективност и подобряване на качеството на атмосферния въздух</p> <p>Възможности за привличане на частни капитали чрез публично-частни партньорства за финансиране на енергийни централи и мрежи</p>	<p>Международни финансови и икономически кризи, засягащи сигурността на доставките и водещи до увеличаване на цените на енергийните ресурси</p> <p>Възможни промени в националната политика, която може да засегне определени сектори като комбинираното производство на енергия, преноса и разпределението на газ, използването на устойчива горска биомаса и други</p> <p>Климатични промени, природни бедствия и катастрофи и други</p> <p>Липса на желание за промяна при крайните потребители и преминаване към по-широко използване на ВЕИ</p>
Телекомуникации	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
<p>Позиция като важен национален разпределителен център за разпространение на телекомуникационни услуги;</p> <p>Използване на програми за развитие на телекомуникационната мрежа;</p> <p>Възможности за последващо развитие, чрез програми (ПРСР и международни).</p>	<p>Нисък процент на интернет осигуреност на населението – под средното за страната;</p> <p>Наличие на „бели“ зони в общината</p> <p>Наличие на „сиви“ зони в общината.</p>
Потенциал за развитие	Опасности
<p>Възползване от статута на важен национален разпределителен център за разпространение на телекомуникационни услуги;</p> <p>Подобряване на снабдеността на населението с високоскоростен интернет.</p>	<p>Опасност от пропускане на възможностите за финансиране на развитието на телекомуникационната мрежа на общината, чрез програми.</p>
Съобщителни услуги	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
<p>Пълно покритие на общината от 3-те мобилни оператора;</p> <p>100% цифровизация.</p> <p>3 мобилни оператора, активни на територията на общината – възможност за избор на населението на общината.</p>	<p>Невъзможност на пощенските съобщителни услуги да се справят с конкуренцията на частния пазар в определени сектори;</p> <p>Липса на пощенски станции във всяко едно населено място в общината.</p>
Потенциал за развитие	Опасности

Ускоряване на подмяната на физически станции за гласови услуги с мобилни до достигане на естествен минимум; Поддържане на конкурентоспособни пощенски услуги в общината.	Прекалено голяма зависимост от частния сектор в определен вид съобщителни услуги.
Водоснабдяване и канализация	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
Централизирано водоснабдяване осигурено за всички населени места; Добро качество на доставяната вода - отговаря на изискванията, определени в стандартите за питейна вода.	Амортизирана водопроводна мрежа в селата; Високо ниво на загуби на вода; Липса на канализация в селата на общината. Сериозно изоставане в пречистването на отпадъчните води;
Потенциал за развитие	Опасности
Изграждане на нови, подмяна и/или реконструкция и модернизация на мрежите и съоръженията на водоснабдителната система; Доизграждане и/или реконструкция и модернизация на канализационните системи и ПСОВ;	Продължаващ недостиг на финансови средства за подновяване на амортизираната водопроводна мрежа и нарастване на загубите Влошаване качествата на питейната вода поради порочни земеделски практики, при обилни валежи и слаб контрол в СОЗ Влошаване качествата на околната среда поради забавяне процеса на улавяне и пречистване на отпадъчните води.
Управление на отпадъците	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
Количеството на образуваните битови отпадъци през последните години намалява; Депонирането на битови отпадъци намалява; Изградена Регионална система за управление на отпадъците; Въведена система за разделно събиране на отпадъците в по-големите населени места Рекултивирани стари сметища	Изчерпан капацитет на депото за строителни отпадъци в с. Ледник Ниска степен на материално рециклиране на битовите отпадъци; Наличие на нерегламентирани сметища на територията на общината;
Потенциал за развитие	Опасности
Развитие на системата за разделно събиране на отпадъците; Масово внедряване на съвременни решения за оползотворяване на	Депонирането на битови отпадъци остава все още най-използваният метод за третиране на битови отпадъци;

отпадъците; Въвеждане на общински системи за компостиране на отпадъци Рециклиране на строителни отпадъци на подходящ терен.	Съпротива от местното население по отношение изграждането и функционирането на компоненти от системата за управление на отпадъци
Околна среда, изменение на климата и риск от бедствия	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
Висок дял на Националната екологична мрежа на територията на община Велико Търново; Значителни територии чист атмосферен въздух и без екологични проблеми; Добро екологично състояние на почвите; Увеличаване броя на пунктовете за контролиране качеството на атмосферния въздух; Непрекъснато нарастване на ДМА в екологична инфраструктура през последните години.	Недостатъчен вътрешен финансов ресурс за инвестиции в опазването на околната среда и за ефективно използване на природните ресурси; Разлики в нивото на достъп до определени основни услуги между селските и градските райони; Замърсяването с ФПЧ; сред най-високите в ЕС; Превенцията и предотвратяването на наводнения не е на нужното ниво;
Потенциал за развитие	Опасности
Използване на финансовите инструменти на ЕС, за решаване на проблемите, свързани с опазването на околната среда; По-висока енергийна ефективност и използване на възобновяеми енергийни източници; Ангажиране на бизнеса в усилията за опазване на околната среда; Въвеждане на иновативни технологични решения, по-специално в енергийния сектор; Въвеждане на ефективни, съвременни техники, прилагани по отношение на околната среда; Използване на териториите със запазена „чиста“ околна среда за развитие на рекреативна дейност и биоземеделие.	Глобално изменение на климата - засушаване и рисковете, свързани с природни бедствия; Липса на ефективен диалог между администрацията и местните общности при изграждане на депа и съоръжения за оползотворяване на отпадъци; Забавяне на процесите на планиране и изпълнение на проекти поради сложни административни процедури по ЗООС и ЗБР; Продължаващ недостиг на финансов ресурс за бързо и цялостно справяне с екологичните проблеми.
Управление на проектите и усвоените фондове по оперативните програми	
Положителни страни	Идентифицирани проблеми
Налице е административен капацитет в местните власти за усвояване на средства по оперативни програми; Натрупване на инвестиции с	Липса на източници за финансиране на проекти в населените места извън общинския център;

<p>икономически и социален характер, подкрепени от оперативните програми, необходими за растежа на териториалните единици.</p>	<p>Дефицит в националната политика по отношение развитието на териториите около агломерационните ареали.</p>
<p>Потенциал за развитие</p>	<p>Опасности</p>
<p>Целенасочена подкрепа чрез подходящи средства за реализиране на проекти в селата извън общинския център; Реализиране на съвместни/ интегрирани проекти със значение за няколко общини за повишаване на капацитета и на синергичния ефект; Използване на инструментите за интегрирани териториални инвестиции, водещи до по-висока добавена стойност, икономия на ресурси и синергия.</p>	<p>Влошаване състоянието на селата от община Велико Търново в резултат на липсата на ясно регламентирана национална политика и възможни финансови източници за реализиране на проекти за тяхната устойчивост и растеж.</p>

Раздел XIV. Взаимовръзки на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво, изготвен от „Национален център за териториално развитие“ ЕАД

Анализът на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Велико Търново с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите в Република България, изготвен от „Национален център за териториално развитие“ ЕАД съдържа детайлен социално-икономически и демографски анализ с цел да послужи при разработването на Оперативна програма за регионално развитие и други програми финансирани със средства от ЕСИФ, Националната стратегия за регионално развитие на Република България, регионалните планове за развитие на районите от ниво 2, Националната концепция за пространствено развитие и регионалните схеми за пространствено развитие на район от ниво 2 за периода след 2020 г. Първа част обхваща териториалния анализ на развитието по тематични направления и ключови характеристики по три основни теми: за урбанистичното развитие, териториалните аспекти на секторните политики, административния капацитет за провеждането им и за изпълнение на проекти.

Втора част акцентира върху сравнителния анализ на социалното, икономическото, демографското и екологично състояние и развитие и инфраструктурното осигуряване на районите, областите и общините. Във всяко тематично направление са проследените промените, настъпили в резултат на прилаганите европейски и национални политики и програми и са систематизирани изводи за въздействието на външни и вътрешни фактори, за установените трайни тенденции и възможности за преодоляване на проблемите. Трета част обобщава синтезираните изводи от първите две и ги надгражда с интегриран национален профил. Съдържанието на втората и третата част, както и резюмето на анализа, са с обхват идентичен на ПИРО, съобразно изискванията на ЗРР и Методическите указания. Съдържанието е първата взаимовръзка между ПИРО и Анализа на районите. Разработеният анализ следва логиката на основните тематични направления. За постигане на по-голяма прегледност мястото на община Велико Търново е разглеждана на областно и на ниво регион към всяко едно от тематичните направления.

ЧАСТ II. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА ЗА ПЕРИОДА 2021-2027.

В тази част на документа е определена стратегията за реализация на ПИРО, която обхваща и проследява взаимовръзката между формулираните визия, определените стратегически цели на развитието и свързаните с тях приоритети за действие, които ще бъдат реализирани посредством изпълнението на програмата за реализация (пакет от мерки и дейности, включващ подготовката, финансирането и изпълнението на конкретни проекти).

Определянето на стратегически приоритети за развитие на Община Велико Търново са съобразени с целите на политиката на ЕС за сближаване и регионално развитие след 2020 г., Националната програма за развитие „България 2030“, Актуализираната национална концепция за пространствено развитие и са в съответствие със стратегическите приоритети, залегнали в Интегрираната териториална стратегия за развитие Североизточен регион за периода 2021–2027 г.

Визия

Визията за развитието на община Велико Търново за периода 2021 - 2027г. концентрира специфичния потенциал на общината и насоките за бъдещото ѝ развитие. Тя отразява перспективите пред регионалното и пространственото развитие на територията на общината на основата на икономическите и социалните фактори. Тя е избрана в резултат на проучване и работа със

заинтересованите страни, включили се активно в процеса на разработване на ПИРО.

Визия: Велико Търново е зелена и спокойна община с подкрепяща грижа за хората, духовна и историческа столица на България.

Цели и приоритети

Стратегическата част на ПИРО е фокусирана и конкретна и ясно показва избраната посока на развитие на общината и сферите, към които приоритетно да бъдат насочени усилията и основната част от инвестициите. Именно поради тази причина са набелязани ограничен брой ключови приоритети, които отразяват избрания фокус и специфика за развитие. Целта е да се постигне концентрация и осезаем ефект на база на конкретните потенциали и местни специфики, а не да се формулират твърде общи и универсални цели и приоритети.

Целите и приоритетите на ПИРО са определени в съответствие с целите и приоритетите на стратегическите документи за регионално и пространствено развитие на по-високите нива, като се обвързват с постигането на резултати за територията на общината. Стратегическите цели отразяват местните потенциали за развитие и се съсредоточават върху решаването на конкретните проблеми на общината.

Стратегически цели:

Стратегическа цел 1. Качествена жизнена среда с осигурени равнодостъпни публични услуги за пълноценен живот на населението

Стратегическа цел 2. Съхраняване и многообразно съвременно представяне на културното и природно наследство за допринасяне формирането на убедителен местен културно-туристически продукт и регионален бранд

Стратегическа цел 3. Икономически растеж, основан на чисто производство, местно предприемачество, външни инвестиции и активна връзка между образование и бизнес.

Определените приоритети произтичат от изводите на аналитичната част на документа, като се фокусират върху конкурентните предимства на общината. Всеки от приоритетите е свързан със съответна стратегическа цел и води до постигането на визията на община Велико Търново.

Фигура II.1. Визия, стратегически цели и приоритетите на ПИРО на Община Велико Търново

За постигане на стратегическите цели ще допринесе изпълнението на приоритетите, като всяка цел е

обвързана с конкретен приоритет и съответните мерки и проекти към него.

Стратегическа цел 1. Качествена жизнена среда с осигурени равнодостъпни публични услуги за пълноценен живот на населението

Приоритет 1. Зелена и иновативна община

Мерките и дейностите предвидени за постигане на този приоритет са насочени основно към съхраняване на природните ресурси и решаване на едни от тежките проблеми, свързани със състоянието на инфраструктурата както в града, така и в населените места на Община Велико Търново. Предвижда се търсенето на целенасочени инвестиции за намаляване загубите на питейна вода, подобряване на качеството ѝ чрез изграждане/реконструкция/рехабилитация на водоснабдителни мрежи и системи. За съхраняване водните ресурси и опазване на околната среда в областта на отвеждането и пречистването на отпадъчни води е необходимо изграждане/реконструкция на канализационни системи и изграждане на Пречиствателни станции за отпадни води (ПСОВ).

Подобряване качеството на атмосферния въздух в града и населените места е една от политиките, която устойчиво следва да бъде продължена и през новия програмен период.

За смекчаване на изменението на климата са предвидени групи проекти, които ще повлияят върху настъпващите промени в резултат на човешката дейност. Устойчивата градска мобилност може да допринесе до декарбонизация на градската и

извънградската среда. Необходимо е да продължи въвеждането на мерки за енергийна ефективност на административни публични и многофамилни жилищни сгради.

За адаптация към изменението на климата се предвижда реализиране на проекти за опазване на биологичното разнообразие и на съществуващите екосистеми в община Велико Търново; разширяване/ доизграждане и създаване на нови паркови пространства в община Велико Търново. Изграждане на техническа инфраструктура за целите на кръговата и ниско въглеродна местна икономика, като специален фокус се поставя върху реализиране на проекти за управление на отпадъците.

Приоритет 2. Социална солидарност и равни възможности

Развитието на социалните услуги за деца, младежи, възрастни хора и хора с увреждания са свързани с подобряване качеството на живот на хората с увреждания, гарантиране правото на децата да живеят в семейна среда и да имат достъп до качествена грижа и услуги, както и интеграция на уязвими общности.

Община Велико Търново е доставчик на общодостъпни и специализирани социални услуги, насочени към деца и семейства, възрастни хора и лица с увреждания. Те се предоставят в изградена мрежа, която е равномерно разпределена териториално. Разнообразието от услуги е в резултат от ефективната координация между институциите и неправителствените организации и активната политика на общината и успешните практики на

реализиране на проектна дейност в социалната сфера.

Промените в последната година от периода 2014-2020, довели до изготвянето на новия Закон за социалните услуги, влязъл в сила през 2020 г. е нормативния документ, който оказва влияние и на социалната политика на Община Велико Търново. Новият закон определя социалните услуги да бъдат планирани на национално ниво. Планирането ще бъде основание да се определят нуждите на общините, за които да бъде осигурено държавно финансиране.

От значение за по-доброто качество на живот е необходимо осигуряване на инвестиции за обектите на здравната инфраструктура, както и продължаване силната местна политика на Община Велико Търново при реализиране на проекти и програми за превенция на здравето.

Стратегическа цел 2. Съхраняване и многообразно съвременно представяне на културното и природно наследство за допринасяне формирането на убедителен местен културно-туристически продукт и регионален бранд

Приоритет 3. Автентично наследство и бъдеще

Градът, общината и регионът са неразривно свързани и се допълват като исторически и културен контекст, като инфраструктура, и най-важното, оформят кръстопът на европейски и световен културен обмен.

Необходимо е да се реализират проекти за реставрация, консервация и социализация на недвижими културни

ценности, адаптиране на публична инфраструктура за нови пространства за култура и изкуство. Велико Търново има остра необходимост от зали, сграда за нова библиотека, културни центрове в периферията на града, които да дават възможност за създаване на качествен културен продукт, създаване на нови интерактивни пространства в неизползвани сгради, наследени от миналото. Дейностите ще бъдат насочени към оползотворяване на потенциала за алтернативни културни пространства.

Дигитализация на културното наследство и музейните експонати е особено актуална тематична линия през новия програмен период и тя следва да бъде ефективно оползотворена за надграждане на постигнатите резултати. Във фокуса на приоритета са и проекти в подкрепа на предприемаческата екосистема и развиването на предприемачеството (новостартиращ бизнес в приоритетни сектори, семеен бизнес, бързоразвиващи се МСП и т.н.) в креативни и рекреативни индустрии с акцент върху новите технологии в тях, в т.ч. дейности за приобщаващо предприемачество, социално предприемачество, предприемачество с акцент създаване на работни места; производствени инвестиции за растеж и повишаване конкурентоспособността на съществуващи местни предприятия, вкл. семейни предприятия, предприятия от творческите индустрии и занаятите, които са териториално приоритизирани за цялата област Велико Търново съгласно Интелигентната специализация на България по области на ниво NUTs III съгласно проекта на ИСИС 2021-2027 г.

Стратегическа цел 3. Икономически растеж, основан на чисто производство, местно предприемачество, външни инвестиции и активна връзка между образование и бизнес

Приоритет 4. Инвестиции и растеж

Подобряване качеството на образователния процес чрез инвестиции в образователна инфраструктура е предвидено да се постигне чрез инвестиции за осигуряване на енергийна ефективност, достъпна среда, здравни, професионални и STEM кабинети с прилежащо оборудване, физкултурни салони, зони за отдих и културни прояви и др. в детските градини и в училищата на територията на общината. Създаването на условия за професионална подготовка на учениците и по-високо качество на образователния процес е основна предпоставка за преодоляване на дефицитът на качествена работна ръка за нуждите на бизнеса.

Фокус се поставя и върху засилване на капацитета за научни изследвания и иновации в подкрепа на местната икономика чрез осъществяване на интегрирани проекти между висшите училища и бизнеса. Възможност за сериозен напредък е реализирането на проекти, насочени към дигитализация на местната икономика чрез внедряване на технологии от Индустрия 4.0 в предприятията, осъществяващи приоритетни икономически дейности, идентифицирани и изведени в НСМСП 2021-2027г., вкл. въвеждане на стандарти в областта на Индустрия 4.0; инвестиции за въвеждане на цифрови

технологии, софтуер, цифрови приложения и прилагане на подходящи процеси за киберсигурност и поверителност на данните в предприятията и/или в публичния сектор; инвестиции в дигитална трансформация на публичния сектор в посока предоставяне на електронни административни услуги (в т.ч. и чрез внедряване на наличен ArcGIS (специализиран софтуер) за разработването и прилагането на комплексна ГИС платформа (частично реализиран проект) за нуждите на гражданите и бизнеса с оглед създаване на релевантни предпоставки за обмен на данни и дигитализация на местната икономика; повишаване на дигиталните умения на персонала във връзка с въведените технологии от Индустрия 4.0.; придобиване и/или повишаване на цифрови и технологични умения на населението, като част от компетентностите свързани с бъдещето на труда.

Приоритет 5. Интегрирано териториално развитие

За повишаване на проектната си готовност Община Велико Търново ще приложи мерки, свързани с ресурсната и планова обезпеченост. Ще се търси възможност за реализиране на интегрирани териториални концепции в партньорство с общините Габрово, Горна Оряховица и Дряново в 3 тематични направления - свързаност и достъпност на територията, опазване на околната среда и биологичното

разнообразие, оползотворяване на туристическия потенциал на ниво - регион и в контекста на културно-историческа дестинация „Българска архитектура и занаятчийство“; Концепции за ИТИ в 3 основни направления: 1) Транспортна достъпност и интермодалност в подкрепа на икономическото развитие и трудовата миграция в региона; 2) Опазване на околната среда, съществуващи екосистеми, защитени територии и зони със специален статут от природни рискове и бедствия (по поречието на р. Янтра); 3) Развиване на интегрирани туристически маршрути и продукти, вкл. иновативни форми за представяне на културни събития, традиционни занаяти, исторически възстановки и др., чрез регионален брандинг на дестинацията. Определящи за бъдещото развитие на територията е преосмисляне на визията на туризма в община Велико Търново. Необходимо е да бъде разработена с Стратегия за устойчивото развитие на сектора, фокусирана върху създаването на работни места и продължителния престой на индивидуални туристи и малки групи посетители (които ще останат 4 - 10 дни на територията), с максимално допитване и включване на заинтересованите страни, в т.ч. представители на творческите креативни и рекреативни индустрии и гражданския сектор. С внимателно целогодишно планиране на туристическите пакети и маршрути, както и на културните програми и Културния календар на ниво община и ниво регион.

ЧАСТ III. ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД

Критерии за определяне на Зони за прилагане на интегриран подход (Зони за въздействие)

Критерии за определяне на Зони за прилагане на интегриран подход (Зони за въздействие /ЗВ/), в съответствие с националната политика за пространствено развитие чрез цели, присъщи и на кохезионната политика, съответно и на ПРР 2021-2027 г.:

- 1) Интегриране в европейското пространство;
- 2) Постигане на балансирана полицентрична селищна мрежа и интегрирано развитие на градовете;
- 3) Пространствена цялост и равностойна достъпност на системите за обществени услуги - с акцент на образование, здравеопазване, култура и спорт;
- 4) Съхранено природно и културно наследство, експонирано и валоризирано в полза на устойчивото му развитие;
- 5) Подобряващо се състояние на специфични територии с неблагоприятни социално-икономически характеристики – чрез мерки със социална насоченост, коопериране и сътрудничество в обхвата на агломерационните ареали, развитие на трансгранични функционални зони;
- 6) Развитие на целеви зони на растеж, балансиращи полицентричния модел на националното пространство чрез държавна помощ, насърчаване на инвестициите, иновациите и модернизацията;

7) Намаляване на риска от бедствия чрез интегрирани превантивни мерки в природни и урбанизирани среди.

Основни цели, които се постигат чрез възприемане на комплексни критерии

---

1. Националното пространство на България – отворено към света и интегрирано в Европейското пространство и в европейската мрежа от центрове и оси на развитие, култура, наука и иновации.
2. Съхранените национални ресурси - хората, земята, водите и горите, подземните богатства, природното и културно наследство – гаранция за националната идентичност.
3. Балансираното и устойчиво интегрирано развитие, постигнато чрез рационално организирана икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура и осигуряващо интелигентен икономически растеж, адаптивност към промените и равнопоставеност.

Определяне на критерии за обособяване на Зони за прилагане на интегриран подход (ЗВ) и планиране на приоритетни ЗВ, в съответствие с националната политика за пространствено развитие чрез цели, присъщи и на кохезионната политика, съответно и на ПРР 2021–2027 г. и следните допълнителни критерии за общата пространствена ориентация на секторните политики на територията за

прилагане на ПИРО 2021-2027 на Община Велико Търново:

А) Агломерационната политика - ключ за просперитет

Б) Равнопоставени отношения между селските райони и градовете

В) Засилване на териториалните проекции на секторните политики

Г) Партньорствата - новата движеща сила в пространственото развитие

Д) Обезпеченост с устройствени планове за развитие на територия

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027г. на МРРБ, в ПИРО се определят приоритетни зони за въздействие. В тях основно е съсредоточено изпълнението на мерките, предвидени в програмата за реализация на плана. Те са определени на база на анализа на силните и слабите страни в общинската територия, резултатите от проучването на общественото мнение, стратегическите документи на Общината, както и на потенциалите за развитие. Това изискване е свързано с водещия принцип за „единство на социално-икономическото и пространственото планиране“.

По дефиниция „зона за прилагане на интегриран подход“ (зона за въздействие) е „пространствено обособена територия с определена характеристика и състояние на физическата среда, социалната и/или етническа структура на населението и характер и структура на основните фондове“. Зоните са част от територията на общината с конкретно функционално предназначение или собствен потенциал за развитие.

В настоящия програмен период, възможностите за определяне на ЗВ се разпростират и могат да обхващат на практика цялата урбанизирана територия на Община Велико Търново, в т.ч.:

- Градски ЗВ – урбанизираната територия на град Велико Търново;

- Урбанизирани селищни ЗВ – населените места на територията извън града;

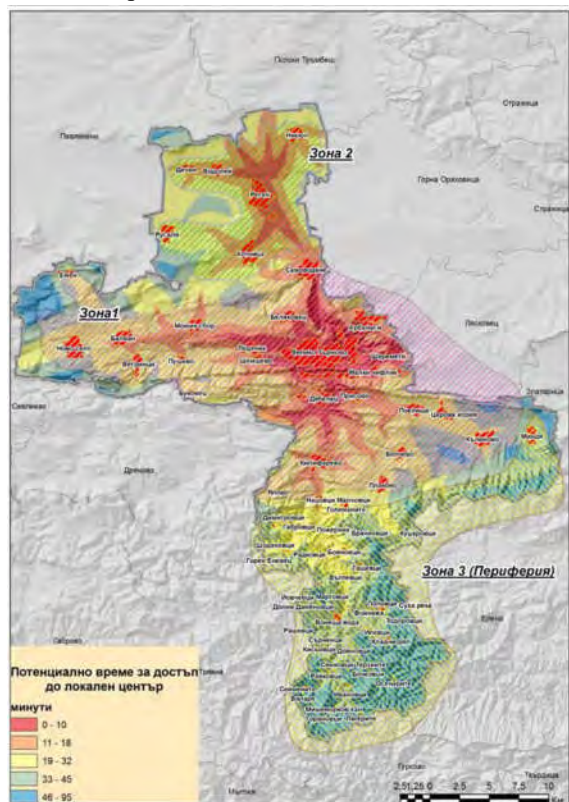
- ЗВ по секторни направления (функционална свързаност) – според тематичната област на преобладаващи интервенции (публични сгради и площи, зелени площи и рекреационни ареали, улична мрежа и инфраструктура, транспортна и цифрова достъпност, ВиК, опазване на околната среда, знание, здраве, социална дейност и услуги, спорт и младежки дейности, Култура и опазване на КИН, по линия на достъпност, бизнес зони и икономически потенциал за развитие, превенция и безопасност, регионален брандинг на целогодишна туристическа дестинация и др.)

Определянето на зоните за въздействие стъпва върху документ на Община Велико Търново, приет от Общинския съвет – Концепция за пространственото развитие на Община Велико Търново за периода 2014-2020г.

Запазва се моделът на пространствено-функционално зонироване на територията, който е с времеви параметър до 2034г. Като цяло общинската територия е с добра вътрешна интеграция, за което допринася най-вече добрата степен на изграденост на транспортно-комуникационните връзки между общинския център и останалата част от общината и установеното високо ниво на транспортна достъпност. Тези фактори в

съчетание със спецификата на социално-икономическото развитие на отделните части на общината, предопределят формирането на три основни зони, чиито интегрален модел на развитие формира териториалната основа за развитие на общината.

Схема III.1. Формирани пространствено функционални зони на територията на Община Велико Търново

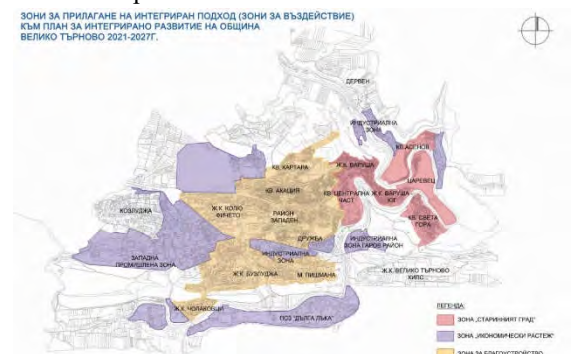
Зона 1 е формирана непосредствено около урбанистичния център на общината и вътрешно-агломерационните центрове и селски локации: град Дебелец, град Килифарево, с. Самоводене, с. Беляковец, с. Леденик, с. Шемшево, с. Присово, с. Малки Чифлик, с. Шереметя, с. Арбанаси, с. Момин сбор, с. Пушево, с. Ветринци, с. Балван, с. Ново село, с. Емен, с. Буковец, с. Плаково, с. Велчево, с. Пчелище, с. Церова кория и с. Къпиново.

Зона 2: Обособена е в северната част на общината, предимно включва територии, обект на интензивно земеделие. Зоната е формирана от спецификата на икономическия облик на тази част от общината и от локално формираните пространствено-функционални и комуникационно-транспортни връзки между населените места /с. Ресен, с. Никюп, с. Хотница, с. Русаля, с. Дичин и с. Водолей/.

Зона 3 (Периферия) включва планинската и полупланинска територия, обособена южно от агломерационния ареал на град Велико Търново и прилежащите му територии. Повечето от населените места в тази зона са с ограничен демографски потенциал, с ниски нива на достъпност до общинския център, които обуславят сравнително ниско ниво икономическо развитие на тази част от общината като цяло.

Следвайки Методическите указания на МРРБ за територията на град Велико Търново са дефинирани 3 зони за въздействие, които обхващат урбанизираната територия на целия град.

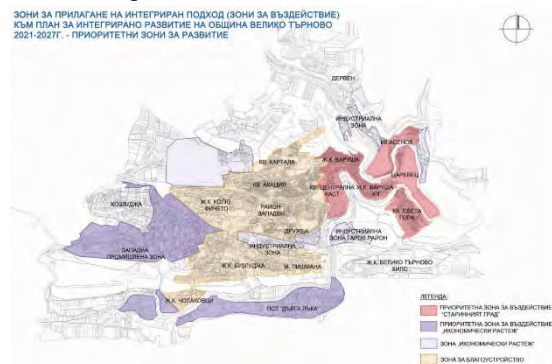
Схема III.2. Зони за прилагане на интегриран подход (Зони за въздействие) в град община Велико Търново

Определени са 3 приоритетни зони, които имат най-голям потенциал да

повлияят върху социално-икономическото развитие на общината. Приоритетна зона „Старинният град“, която надгражда публичната зона от ИПГВР и разширява своя териториален обхват. Две приоритетни икономически зони: Западна промишлена зона – надграждаща резултатите от инвестициите през програмния период 2014-2020г. и Южна промишлена зона, която има силен потенциал при реализиране на стратегическите инфраструктурни проекти на национално ниво, които осигуряват свързаността през тунела „Шипка“ между северна и южна България.

Схема III.3. Приоритетни зони за прилагане на интегриран подход (Зони за въздействие) град Велико Търново

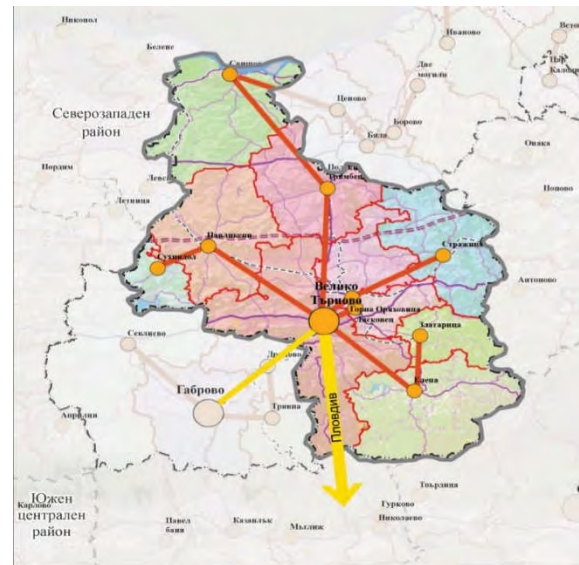
Друга зона за въздействие с потенциал за коопериране със съседни общини

Определянето на други зони за въздействие е предпоставка за разработване на концепции за реализиране на проекти за интегрирани териториални инвестиции.

На този етап са идентифицирани възможностите за реализиране на възможностите за коопериране със съседни общини. При конкретен проект следва да бъде определян конкретната

териториална идентификация за реализирането му. Взаимовръзките са обусловени от функционално-йерархичната структура на мрежата от населени места в Северен централен район.

Схема III.4. Възможност за сдружаване по тематичен признак на Община Велико Търново със съседни общини

Усилията на общинските администрации ще се концентрират в изграждане на бизнес инфраструктура и провеждане на инвестиционен маркетинг за привличане на външни инвестиции и разкриване на нови и по-привлекателни работни места. Същевременно е необходима подкрепа за развитието на малкия и среден бизнес, както и насърчаване развитието на кълъстери.

Кооперирането между две или повече общини ще повлияе положително на икономическото развитие чрез засилен търговски обмен, логистична дейност, както и възможност за реализиране на съвместни проекти.

При осъществяване на взаимодействие между тях има реална възможност някои от проектите да бъдат идентифицирани като интегрирани териториални инвестиции.

ЧАСТ IV. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

Изменението на климата е едно от най-големите екологични предизвикателства, пред които сме изправени в днешно време. Това е проблем, който засяга почти цялата човешка дейност, който не се поддава на прости и бързи анализи.

В Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г. е представена обобщена рамка на структурата на доклада, показваща как визията, стратегията и планът за действие за адаптация към изменението на климата са разработени на база оценката на климатичните рискове и уязвимости за всеки сектор.

Фигура IV.1. Опростена илюстрация на рамката²¹⁶

България се намира в един от регионите, които са особено уязвими към изменението на климата (предимно чрез повишаване на температурата и интензивни валежи) и от нарастващата честота на свързаните с изменението на климата екстремни събития като суши и

наводнения. Рисковете, причинени от събития, свързани с изменението на климата, могат да доведат до загуба на човешки живот или да причинят значителни щети, засягащи икономическия растеж и просперитета, както на национално, така и на трансгранично равнище. В научната общност съществува консенсус, че изменението на климата вероятно ще увеличи честотата и величината на екстремните метеорологични явления, като се очаква през следващите десетилетия в страната средната годишна температура на въздуха да се увеличи и да се променят типовете валежи.

Анализите разглеждат съответните проблеми в българския контекст и предоставят основа за определяне на общите стратегически цели за адаптиране към изменението на климата за страната. Те са формулирани както следва:

Приобщаване и интегриране на АИК

Това включва подобряване на политиките за адаптиране и включването на съображенията за адаптация в съществуващите национални и секторни планове и програми.

²¹⁶ Източник: Доклад за Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие

Изграждане на институционален капацитет за АИК

Това включва изграждане на експертни знания, обучение, база от знания, мониторинг и изследвания, за да се осигурят и подкрепят действията за адаптиране.

Повишаване на осведомеността относно АИК

Това включва повишаване на образованието и осведомеността на обществеността по въпросите, свързани с АИК и необходимостта от действия за адаптиране, които да бъдат изпълнени в България, за да се постигне обществена подкрепа и участие в политиките и действията, свързани с адаптацията.

Изграждане на устойчивост към изменението на климата

Това включва укрепване управлението на инфраструктурата и материалните активи и защита на природните богатства като обхваща инфраструктурата на водната система, инфраструктурата за енергоснабдяване, както и защита и подобряване на екосистемните услуги (включително тези, предоставяни от горските ресурси).

Основните инвестиционни насоки на ЕС относно финансирането по линия на политиката на сближаване за периода 2021- 2027 г. за България по Цел на политиката 2: Нисковъглеродна и по-зелена Европа (чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, адаптиране към изменението на климата и превенция на риска), са във връзка с

набелязани нужди от инвестиции с висок приоритет с цел насърчаване на мерките за енергийна ефективност, подобряване на ефективността на ресурсите и управлението на отпадъците и насърчаване на прехода към кръгова икономика. И по-специално:

- Подкрепяне на мерките за енергийна ефективност, насочени предимно към намаляване на замърсяването на въздуха;

- Подобряване на енергийната ефективност в промишлените малки и средни предприятия, включително техните помещения, инсталации и процеси;

- Подобряване на енергийната ефективност на сградите - с основен акцент върху обществените сгради;

- Преминане към най-високите стъпала на йерархията на управление на отпадъците, включително инфраструктурата: предотвратяване на генерирането на отпадъци, повторно използване и рециклиране на отпадъците и разширяване на системата за разделно събиране на отпадъци;

- Повишаване на ефективността на ресурсите и насърчаване на кръговата икономика, включително разработване на алтернативи на суровините и използване на рециклираните материали като суровини;

- Подобряване на базата от знания относно кръговата икономика, мониторинга на отпадъците и потоците от материали;

- Повишаване на осведомеността относно практиките и поведението във връзка с устойчивото потребление, както и относно съпътстващите ги мерки с акцент върху икономическите инструменти.

4.1. Общ контекст

Ограничаване изменението на климата може да бъде разгледано в два аспекта: въздействие (смекчаване) и адаптиране към изменението на климата.

Въздействие на изменението на климата

Въздействието (смекчаване) на изменението на климата е термин използван за описание на процеса на намаляване на емисиите на парникови газове, които допринасят за изменението на климата. Процесът включва стратегии за намаляване на емисиите на парникови газове и увеличаване на абсорбентите на парникови газове.

Адаптиране към изменението на климата

Адаптацията представлява процес или система от действия и мерки, целящи намаляване уязвимостта на природните и човешките системи срещу действителните или очакваните ефекти от изменението на климата. Адаптацията може да бъде считана за метод, обучаващ ни как да живеем с последствията породени от климатични промени. Последствията от изменението на климата вече може да се видят в Европа и по света, и тези въздействия се очаква да се засилят през идните десетилетия. Температурите се покачват, валежите се изместват, ледниците се топят, нивото на моретата става все по-високо и екстремни метеорологични условия, водещи до рискове като наводнения и засушавания става все по-често срещани явления. Приспособяване към изменението на климата и смекчаването на последиците са тясно свързани помежду си. Въпреки че те често се

разглеждат като отделни теми или области на политиката, е много важно да се разгледат връзките между тях. Някои адаптационните реакции имат ясни ползи за смекчаване, но някои действия могат да доведат до "несполучлива адаптация" - т.е. вместо намаляване на уязвимостта към изменението на климата, те всъщност го увеличават или намаляват способността за адаптация. Някои действия могат също да разпределят ползите от адаптацията неравномерно в обществото.

4.2. Правна рамка за адаптиране към изменението на климата

Правната рамка и политиките за адаптация към изменение на климата (АИК) в България се разбират в контекста на нейните ангажименти по международните конвенции и законодателството на ЕС. В настоящия раздел е направен преглед на тази правна рамка, включваща основните цели и документи на международно, европейско и национално равнище.

Международна рамка

През декември 2015 г. е прието Парижкото споразумение на 21-та Конференция на страните (COP 21) към РКООНИК, предоставящо рамка за глобални действия за справяне с изменението на климата след 2020 г. В Парижкото споразумение се установява „глобална цел за адаптация: подобряване на адаптивния капацитет, укрепване на устойчивостта и намаляване на уязвимостта от изменението на климата“ и се настоява финансовата помощ за адаптиране в развиващите се страни да бъде значително увеличена. Чрез

планирания национално определен принос (INDC) ЕС и държавите-членки са поели ангажимент за постигане като задължителна цел намаляването на емисиите на ПГ най-малко с 40 процента към 2030 г. в сравнение с 1990 г.

Освен това, България е страна по редица други конвенции, отнасящи се до АИК в различни сектори, като Конвенцията за биологичното разнообразие, Конвенцията за защита на архитектурното наследство на Европа, Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна и Конвенцията за сътрудничество за опазване и устойчиво използване на река Дунав.

Рамка на ЕС

Стремежът на Европейския съюз е да се осигури устойчиво развитие на всички жители на Общността. Това е развитие, при което се *„задоволяват нуждите на настоящето, без да се застрашават възможностите на бъдещите поколения да задоволят своите нужди“*. Затова и устойчивото развитие обхваща три аспекта - социален, икономически и екологичен. Тази концепция се дефинира не само като отделна и независима, а като хоризонтална политика, от която останалите общи и секторни политики и управленски процеси следва да бъдат йерархично зависими т.е устойчивото развитие трябва да бъде водещият принцип при вземането на решения - наднационално, национално, регионално и местно.

Неразделна и много важна част от темата на устойчивото развитие е проблематиката свързана с изменението на климата. Това се признава и от Европейския съюз, които утвърждава

Европейски зелен пакт - пътна карта за постигане на устойчивост на икономиката на ЕС. Това е нова стратегия за растеж, която има за цел превръщането на ЕС в справедливо и благоденстващо общество с модерна, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика, в която през 2050 г. няма да има нетни емисии на парникови газове и икономическият растеж не зависи от използването на ресурси. Зеленият пакт е неразделна част от стратегията на Европа за изпълнение на програмата ѝ до 2030 г. в отговор на дефинираните от Организацията на обединените нации цели за устойчиво развитие. Пакетът включва редица стратегии в различни области като промишленост, биоразнообразие и други.

Първият пакет от мерки на ЕС в областта на климата и енергетиката е договорен през 2008 г. и в него бяха определени целите до 2020 г.

Цели към 2020 г.

- намаляване на емисиите на парникови газове с 20% (в сравнение с 1990г.)
- увеличаване на дела на възобновяемата енергия до 20%;
- повишаване на енергийната ефективност с 20%;

За да постигне тези цели, ЕС разработи и впоследствие реформира схемата на ЕС за търговия с емисии (СТЕ), която има за цел да намали емисиите на парникови газове, по-специално от енергоемки отрасли и електроцентрали. В секторите на сградния фонд, транспорта и селското стопанство са определени национални цели за емисиите като част от Регламента за разпределяне на усилията.

През 2014 г. рамката в областта на климата и енергетиката за 2030 г. е договорена с по-амбициозен набор от цели за периода 2021—2030 г. С тези цели ЕС пое ангажимент да намали своите емисии на парникови газове с най-малко 40 % до 2030 г. спрямо 1990 г. Рамката съдържа политики и цели, които да направят икономиката и енергийната система на ЕС по-конкурентни, по-сигурни и по-устойчиви. ЕС също така реформира СТЕ, прие правила за мониторинг и докладване и заяви необходимостта от национални планове в областта на климата и енергетиката и дългосрочни стратегии.

През декември 2020 г. в контекста на необходимостта от повишаване на амбициите в областта на климата, както се изисква и от Парижкото споразумение, Европейският съвет одобри нова цел за намаляване на емисиите до 2030 г. Лидерите от ЕС постигнаха съгласие по обвързваща цел за ЕС за постигането на нетно намаление на равнището на Съюза на емисиите на парникови газове до 2030 г. с най-малко 55%спрямо равнищата от 1990 г. ЕС ще повиши амбициите си в областта на климата по такъв начин, че:

- да се стимулира устойчивият икономически растеж;
- да се създадат работни места;
- да се донесат ползи за гражданите на ЕС, свързани със здравето и околната среда;
- да се допринесе за дългосрочната конкурентоспособност в световен план на икономиката на ЕС чрез насърчаване на иновациите в зелени технологии.

Европейски законодателен акт за климата

Като един от елементите на Европейския зелен пакт европейският законодателен акт за климата има за цел да установи в законодателството целта за неутрален по отношение на климата ЕС до 2050 г. Министрите на околната среда от ЕС постигнаха споразумение по общ подход по предложението за европейски законодателен акт за климата, включително нова цел на ЕС за намаляване на емисиите на парникови газове с най-малко 55% до 2030 г. в сравнение с нивата от 1990 г., в съответствие с насоките на Европейския съвет от 10-11 декември 2020 г.

През декември 2020 г. лидерите от ЕС постигнаха съгласие, че 30% от общите разходи от бюджета на ЕС за периода 2021—2027 г. и Next Generation EU ще бъдат насочени към проекти, свързани с климата. Разходите по линия на двата бюджета ще бъдат съобразени с целта на ЕС за неутралност по отношение на климата до 2050 г., целите на ЕС за 2030 г. в областта на климата и Парижкото споразумение.

Национална рамка

Ключови стратегии и програми на национално ниво, осигуряващи основа за законодателството като цяло, включително за АИК, са както следва:

Национална програма за развитие: България 2030 г.²¹⁷

Националната програма за развитие на БЪЛГАРИЯ 2030 (детайлизирана стратегия) е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи, детерминиращ визията и общите цели на политиките за развитие във всеки сектор на държавното управление, включително техните териториални измерения.

Ангажиментът за разработване на национален стратегически документ за развитие на страната в средно- и дългосрочен период е залегнал в програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017 - 2021 г., приета с Решение №447 на Министерски съвет от 2017 г. При изготвянето на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 е отделено специално внимание на Програмата за устойчиво развитие за периода до 2030 г. на Организацията на обединените нации (ООН) „*Да преобразим света*“ и на включените в нея 17 глобални цели за устойчиво развитие. Програмата и Целите са разгледани като рамка на националните политики за развитие, а самата Национална програма за развитие България 2030 – като отговора на правителството за изпълнението им.

Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 стъпва на нарочен Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването ѝ към Европейския съюз, целящ да идентифицира

ключовите проблемни области и пропуски в политиките за развитие на страна, обсъден със социално-икономическите партньори в рамките на Икономическия и социален съвет и Националния съвет за тристранно сътрудничество.

Тази детайлизирана версия на Националната програма за развитие: България 2030 стъпва върху визията, целите и приоритети за социално-икономическо развитие на България в периода 2021-2030 г., одобрени с Решение на Министерски съвет №33 от 20.01.2020 г. В документа подробно са разписани областите на въздействие, които ще бъдат обект на целенасочени интервенции до 2030 г., подредени по приоритети (13 приоритета) и подприоритети и съпътствани от индикатори за резултат, индикативен финансов ресурс, източници за финансиране и съотносими цели за развитие на ООН.

Споразумението за партньорство за периода 2021–2027 г.

Споразумението за партньорство е националният стратегически документ, очертаващ рамката за управление на средствата от европейските фондове в България през програмния период 2021 – 2027 г. Това е документът, в който се определя стратегията на държавата членка и нейните приоритети за изпълнение на Кохезионната политика на Европейския съюз. Документът очертава основните направления на инвестициите с европейско финансиране през следващия програмен период:

---

²¹⁷ Приета с протокол на Министерски съвет №67.25 от 02.12.2020 г.

- иновативен и интелигентен икономически преход чрез иновации и приложна наука;
- чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика;
- подобряване на мобилността и регионалната свързаност;
- развитите на човешките ресурси и образование;
- устойчиво и интегрирано развитие на регионите в страната.

Трети Национален план за действие по изменение на климата (НПДИК)

НПДИК очертава рамката за действия по изменение на климата за периода 2013-2020 г. в съответствие с политиката на ЕС и международните споразумения. Документът определя също така задълженията на съответните субекти (министерства, агенции и местни органи) и се фокусира главно върху смекчаването на климатичните промени. Най-голямо влияние в периода 2021-2027 г. ще има, приетата през 2019 г. от Министерски съвет, Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие с хоризонт 2030 година. Тя отразява новия контекст на политиките, свързани с климатичните промени. В нея е зададена рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления до 2030 г., като идентифицира и потвърждава необходимостта от действия за АИК както за цялата икономиката, така и на секторно ниво. Включените в нея сектори са: „Селско стопанство“, „Биологично разнообразие и екосистеми“, „Енергетика“, „Гори“,

„Човешко здраве“, „Транспорт“, „Туризъм“, „Градска среда“ и „Води“. Управлението на риска от бедствия се разглежда като междусекторна (интегрирана) тема

Основното действащо законодателство е:

Законът за опазване на околната среда (ЗООС) е акт за целия сектор, който регулира стратегическия процес във всички области на защита, мониторинг и управление на околната среда. В него се споменава за АИК, но без подробности. В ЗООС се посочва принципът за включване на политиките в областта на околната среда (включително политиките в областта на климата и биологичното разнообразие) в други сектори.

Закон за ограничаване изменението на климата (ЗОИК). Това е основната част от националното законодателство, свързано с изменението на климата. Той описва и регулира държавната политика за ограничаване изменението на климата и прилагането на механизмите за изпълнение на задълженията на България, свързани с РКОНИК и ПК. Той очертава институционалните отговорности и механизмите за включване на заинтересованите страни. Законът съдържа някои аспекти на адаптацията и има за цел да гарантира дългосрочното планиране на мерки за АИК.

4.3. Секторни политики за ограничаване изменението на климата

Настоящият раздел обобщава ключовите климатични рискове и уязвимостта за деветте икономически сектора на България, приети с *Националната стратегия за адаптация към изменение на климата и План за действие*. Рисковете от изменението на климата и уязвимостта засягат широк кръг икономически сектори, разгледани по отделно.

Сектор „Биологично разнообразие и екосистеми“

Прогнозираните постепенни климатични промени и екстремни климатични явления се очаква да окажат въздействие на всички нива върху биологичното разнообразие и екосистемите. Проявите на изменението на климата се очаква да имат различни въздействия върху различните видове екосистеми и да засегнат биологичното разнообразие и екосистемните услуги по редица начини. От друга страна, прогнозираното годишно увеличение на средните температури може да допринесе за адаптиране чрез удължаване на вегетационните периоди и чрез миграция на видовете в природните екосистеми или чрез контролирано въвеждане на видове за селското стопанство, зелената инфраструктура или други цели на адаптацията

Основните уязвимости от изменението на климата на различните нива на биологичното разнообразие и екосистемите в България могат да бъдат обобщени както следва:

Загуба на генетично разнообразие

Генетичното разнообразие е заплашено пряко от ефекта на климатичните промени върху уязвими/застрашени видове (вкл. ендемични видове с ограничен ареал и възможности за миграция), които може да бъдат загубени завинаги. Съществуват и непреки последици от изменението на климата, дължащи се на конкуренцията за ресурси между биоразнообразието и човешките дейности, които водят до увеличаване на други видове натиск (например добив на вода, прекомерно използване на редки видове от уязвими групи от населението, промяна в земеползването и фрагментиране чрез инфраструктура).

Нарушаване на жизнения цикъл на видовете и фенологичните фази

Промените в климата могат да засегнат жизнения цикъл и размножителните периоди на видовете в екосистемите, да повлияят върху популациите и процесите в екосистемата (хранителни вериги и конкуренция за ресурси), включително чрез навлизането на инвазивни видове, които се конкурират с местните видове и може да ги изместят от традиционните ниши, като по този начин променят цялостта на екосистемата.

Влошаване на местообитанията

Възможна последица от изменението на климата е влошаването на местообитанията в категориите критично застрашени, застрашени, уязвими и почти застрашени, както са включени в Червената книга на

Република България „Местообитания“ (БАН 2011 г.). Към тези промени са уязвими по-специално местообитанията на голяма надморска височина.

Текущите действия за адаптация към изменение на климата са:

- Разработване на насоки за интегриране на политиката по околна среда и политиката по изменение на климата в програмирането на фондовете на ЕС по инициатива на МОСВ период 2014 - 2020 г. Тези насоки съдържат общи разпоредби относно интегрирането и свързаните с околната среда и климата критерии и изисквания, които да се използват при оценката на проектните предложения и тяхното последващо прилагане.

- Напредък по набавяне на важни екологични данни, които биха могли да се използват за секторни адаптация към изменение на климата²¹⁸.

- България участва и в международни дейности, свързани с биологичното разнообразие и екосистемите и изследване на връзката с изменението на климата, като Междуправителствената платформа за наука и политика за биоразнообразието и екосистемните услуги (IPBES), Международната дългосрочна екосистемна научноизследователска дейност (ILTER) и мрежата и партньорството за екосистемни услуги (ESP).

Сектор „Селско стопанство“

Уязвимостта и риска от изменението на климата в селскостопанския сектор обхваща широк кръг междусекторни въпроси, свързани с водоснабдяването и енергийните доставки, качеството на въздуха и почвата, земеползването, биоразнообразието и горското стопанство. Те включват последиците за други сектори от пряко увреждане на културите и животновъдството вследствие екстремни метеорологични условия и постепенни промени в климата. Тези въздействия могат да доведат например до повишаване цените на хранителните продукти, което след това оказва влияние както върху макроикономиката, така и върху конкретни сектори като общественото здраве и туризъм.

Специфичните рискове от изменението на климата и уязвимостите в селскостопанския сектор в България са, както следва:

Промени в продължителността на вегетационния сезон

По-дългият вегетационен период би позволил по-добро разпространение на отделните видове и ще подобри възможностите за отглеждане на нови, по-термофилни видове или вторични култури.

Агро-фенология

В България се очаква по-ранно цъфтене на дърветата, по-дълъг сезон за лозята и

²¹⁸ Към септември 2018 г. България е определена като страната с най-голям напредък в ЕС в картирането и оценката на екосистемите

промени в другите естествени цикли на културите, което оказва влияние върху крайните добиви. В случая на зърнените култури се очакват по-нататъшно свиване на междуфазовите периоди от цъфтежа до узряването.

Добиви от реколтата

Добивите зависят от редица фактори, включително от продължителността на сезона за отглеждане и от други фактори на производителността на посевите. Прогнозират се промени в обема на добивите от основните култури (зимна пшеница, царевича и слънчоглед) поради предвижданото покачване на температурата и намалените валежи

Повишен риск от разпространение на вредители, болести и плевели

Промените в температурата, влагата и концентрацията на атмосферни газове не само стимулират растежа и генерирането на растения, гъбички и насекоми, но също така променят взаимодействията между вредителите и техните естествени врагове и приемници.

Неблагоприятни ефекти върху животновъдството

Животновъдството ще бъде неблагоприятно засегнато от по-големия топлинен стрес вследствие повишаването на температурата и влажността на въздуха, което засяга здравето и доброто физическо състояние на животните. Промените в температурата и валежите могат да засегнат животновъдството по отношение на възпроизводството, метаболизма и здравето.

Увеличен риск от засушаване, ерозия, опустиняване и засоляване на почвите

По-честите и интензивни суши вероятно ще увеличат сухотата на почвата, което в комбинация с горещите ветрове ще увеличи риска от вятърна ерозия и деградация на почвата.

Неблагоприятно въздействие върху рибарството и аквакултурите

Сушата може да доведе до понижени водни нива, които представляват сериозна заплаха за системите за отглеждане на риба и може също така да понижат нивата на помалките планински реки и водни потоци, което може да доведе до загуба на видове. По-високите температури също водят до промени в периода на хвърляне на хайвера на видовете.

Текущите действия за адаптация към изменение на климата са:

- Законът за подпомагане на земеделските производители (ЗПЗП) регламентира държавната подкрепа за земеделските производители по отношение на изпълнението на мерките, включени в Националния план за развитие на земеделието и селските райони;

- ЗПЗП регламентира някои от дейностите, чрез които могат да бъдат приложени мерките, предвидени за селското стопанство, както и дейностите, свързани с производството на биогорива;

- Законът за защита на земеделските земи позволява промяна на

предназначението на земеделската земя само в определени специфични случаи.

- Изгарянето на стърнища и други растителни остатъци в земеделските земи е забранено. Потребителите на земеделска земя са отговорни за изгарянето на стърнища и други растителни отпадъци на земеделската земя и трябва да участват в тяхното гасене.

Сектор „Енергетика“

Енергийната инфраструктура е уязвима от редица климатични стресови фактори, в това число температура, валежи, покачване на морското равнище и екстремни явления. По-конкретно, изменението на климата се очаква да промени интензитета, честотата и разпространението на екстремно високи температури, валежи и бури, което увеличава уязвимостта на енергийната инфраструктура.

Рисковете и уязвимостта към изменението на климата за всеки от елементите на енергийната система в България са както следва:

Повреда на инфраструктурата и оборудването

Силните валежи представляват риск за функционирането и може да повредят инфраструктурата и оборудването, което води до прекъсване на производството. Състоянието на минните обекти може да бъде засегнато от повишен риск от наводняване, потъване, свлачища, ерозия на почвата и променящи се нива на подпочвените води.

Увеличен риск от топлинен стрес за работниците на открито

С прогнозираната нарастваща честота и интензивност на топлинните вълни, свързаната с атмосферните условия топлинна експозиция представлява нарастващо предизвикателство за здравето и безопасността на работното място.

Намалена ефективност на електрическите централи

Електрическите централи ще претърпят известно намаление на мощността, тъй като по-високите температури на въздуха и водата влияят на ефективността на охладителните им системи. Увеличаването на температурата на външната среда води до намаляване на разликата между температурата на външната среда и температурата на изгаряне, намаляване на ефективността на генераторите, котлите и турбините.

Наличие на вода за охлаждане

Поради увеличения риск от суша и по-голямата конкуренция за водни ресурси, някои електрически централи може да се изправят пред намалена способност да извличат и изхвърлят охлаждаща вода.

Промяна в търсенето на енергия

Изменението на климата може да промени енергийните изисквания за жилищно и промишлено охлаждане и отопление, времето и мащаба на пиково търсене и корекциите в енергопотреблението за транспортни, строителни и селскостопански дейности.

Намалена потребност от отопление

Увеличаването на температурите вследствие изменението на климата може постепенно да намали нуждата от отопление.

Понастоящем България не прилага енергийни мерки/действия, изрично насочени към адаптацията за изменение на климата. Въпреки това, редица дейности и инициативи в сектора, които са свързани главно с усилията за смекчаване на последиците, осигуряват синергия с адаптацията. Те включват:

- Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Р България до 2030 г. и Стратегия за устойчиво енергийно развитие на Р България до 2030 г. с хоризонт до 2050 г.
- Национална програма за развитие: България 2030 г. (с основен приоритет „Кръгова и нисковъглеродна икономика“);
- Диверсифициране на енергийните източници (по-специално развитие на газовата мрежа) и енергийна ефективност (ЕЕ).

Сектор „Гори“

Прогнозите за повишаване на температурата поради изменението на климата, по топлите зими и повече летни засушавания, заедно с по-големия брой и величина на екстремни климатични явления като топлинни и студени вълни, силни бури, мокър сняг и натрупване на лед, ще влошат здравето на горите и растежа на дърветата, ще увеличат атаките от патогенни насекоми и гъби, включително инвазивни видове, и ще

причинят сериозни загуби вследствие на пожари и щети, причинени от бури.

Изменението на климата е потенциален причинител на значителни промени в горите на България и докато техните взаимодействия и комбинирани ефекти са сложни, основните уязвимости включват следното:

Специфични за видовете физиологични реакции

към променения режим на температурата и валежите и невъзможност за реагиране на променящите се климатични условия;

Неясноти относно взаимодействието между видовете

Свързани със специфичните за видовете реакции са неяснотите относно взаимодействието помежду им като конкуренция за ресурси, което е един от основните процеси, влияещи върху динамиката на горите и състава им в условия на изменящ се климат.

Големи площи с иглолистни насаждения на твърде малки надморски височини

и свързания с това потенциален риск за намаляване на растежа им и различни здравни проблеми. Тази уязвимост е последица от мащабните залесявания през 20-ти век.

Повишена вероятност от големи пожари и други нарушения

като повреди от силен вятър, поражения от мокър сняг и лед, атаки от насекоми. Това е потенциално най-важният фактор за горите, предвид факта, че природните

нарушения често водят до значителни промени в структурата им и в околната среда;

Доминиране на употребата на дървесина като дърва за огрев,

което има малък принос за икономическата устойчивост на сектора и неговата способност да самофинансира дейностите по повишаване на устойчивостта, като същевременно намалява и възможностите за дълготрайно фиксиране на въглерод.

Основните текущи действия са както следва:

- Национален отчетен план за горите и определяне на референтното ниво на горите на България за периода 2021 – 2025 г.
- Третият Национален План за действие по изменение на климата 2013–2020 г. определя малък брой мерки за адаптиране в секторите на селското и горското стопанство.
- Национална инвентаризация на горите (НИГ). Начално и периодично извършване на пълна НИГ е от решаващо значение за събирането на надеждни данни за състоянието на горските ресурси.

Сектор „Човешко здраве“

Човешкото здраве може да бъде повлияно от голям брой метеорологични прояви, свързани с изменението на климата. Климатичните промени в България се проявяват чрез повишаване на средните годишни температури на въздуха и водата, увеличаване на горещите и студени вълни, промяна в

режима на годишните валежи, нарастване броя на интензивните валежи, увеличаване на екстремните метеорологични явления (ветрове, циклони, наводнения и суши) и промени в интензитета на ултравиолетовото (UV) излъчване. Всички тези промени засягат здравето по сложен и индивидуален начин, в зависимост от различните социално-икономически, здравни, лични и други фактори

Ключовите бъдещи уязвимости за България, посочени в секторния доклад за оценка, са както следва:

Влияние на температурата и влажността върху здравето.

Те включват очакваното увеличение на: броя на смъртните случаи от сърдечно-съдови заболявания и инсулти в големите градове през лятото, дължащи се на горещи вълни и на ефекта на градския топлинен остров; заболявания от преносители; кампилобактериозни инфекции; респираторни заболявания, дължащи се на посилното влияние на CO₂, прах и ФПЧ в по-топлия въздух.

Спешни последици за здравето, свързани с метеорологичните условия

Те включват очакваното увеличение на: смъртността вследствие на екстремни метеорологични явления и пожари, като това нарастване е по-голямо при уязвимите групи; заболяемост от водата и храните, дължаща се на увредената инфраструктура; и посттравматично разстройство.

Промяна в ефектите върху здравето, свързани с валежите

Тя включва очакваното увеличение на: поява на криптоспоридиоза и кампилобактериоза поради комбинация от по-чести валежи и по-високи средногодишни температури; и инфекции.

Представителите на сектора участват в редица дейности на местно, национално и международно ниво, свързани с адаптацията към изменение на климата. Това включва участие в процеса на разработване на политики, образователна активност, научноизследователска дейност, предоставяне на информация и обществена комуникация.

Сектор „Туризм“

Метеорологичните условия и климатът са от съществено значение за туризма. Климатът е ключов фактор, определящ привлекателността на дестинацията, който влияе и върху периода за почивки, както и върху избора и разходите за туристическа дейност. Поради своя пространствено концентриран, зависим от времето и с изключително сезонен характер, туризмът в България е уязвим от изменението на климата. Екстремните събития, наблюдавани в миналото, се очаква да станат по-чести при сценариите на изменението на климата, включително топлинни вълни, интензивни валежи, наводнения и бури. Зимният туризъм вече страда от по-високи температури и в краткосрочен до средносрочен план ски зоните вероятно ще станат все по-икономически нежизнеспособни; в дългосрочен план се

очаква летните температури да надвишават биофизично допустимите прагови нива, докато покачването на морското равнище и наводненията ще доведат до загуба на крайбрежни зони. Основните рискове, свързани с очакваното изменение на климата и екстремните метеорологични явления, пред които е изправен българският туристически сектор, могат да бъдат обобщени както следва:

- По-малък брой туристи: Комбинация от тенденции, свързани с изменението на климата, включително по-високи температури, по-чести горещи вълни и повишени валежи и влажност може да доведе до намаляване на туристите.

- По-кратък зимен сезон: Може да се очаква, че зимният сезон ще продължи да се свива поради по-краткия период на снежната покривка, както и други фактори като по-високите рискове от лавини.

- По-кратък среден престой: Това може да се дължи на комбинация от фактори, включващи по-високи температури, по-чести топлинни вълни и повишени валежи и влажност.

- Здравни проблеми с туристите: Това се отнася особено до летния сезон, когато има повече риск от топлинни и слънчеви удари, проблеми с високо кръвно налягане и т.н.

Към настоящият момент е твърде ограничено участие на туристическия сектор в дейностите по адаптация към изменение на климата (АИК).

Сектор „Транспорт“

В средносрочен и дългосрочен план основните рискове за българската

транспортна система, очаквани в резултат на прогнозираните климатични промени и описани в секторния доклад за оценка, са следните:

Наводнения

Очаква се честотата и въздействието на наводненията да се увеличат при всички сценарии за изменението на климата. Наводненията причиняват значителни щети на пътната и железопътната инфраструктура, като увреждат подосновните пластове на пътните или железопътните съоръжения.

Свлачища

Валежите са основен фактор за възникването на свлачища и въпреки че се очаква общият средногодишен обем на валежите да намалее, свлачищата ще продължават да бъдат сериозен проблем поради очакваната по-висока честота на екстремни валежи.

Виелици и снеговалежи

В дългосрочен план се очаква годишният обем на снеговалежите да намалее, но в краткосрочна и средносрочна перспектива виелиците и силните снеговалежи ще продължат да бъдат основен източник на смущения в услугите на всички видове транспорт.

Екстремни горещини

Те увреждат пътищата с асфалтобетонена настилка като размекват свързващия компонент - битума. Това намалява товароспособността на настилката и, в комбинация с натоварването от

автомобилното движение, води до деформацията ѝ и образуване на коловози, което увеличава рисковете от пътнотранспортни произшествия.

Досега подходът към АИК в българския транспортен сектор не е бил особено систематичен. Има единични случаи, при които заинтересовани страни са идентифицирали конкретни въпроси, свързани с изменението на климата, и са набелязали конкретни мерки за решаването на всеки случай поотделно. Примери за действия по АИК, предприети в различните видове транспорт, включват: повишена употреба на полимер-модифициран битум, спиране движението на тежкотоварни автомобили при горещо време (от Пътна полиция въз основа на наредба, издадена от АПИ) и преразглеждане на нормите за проектиране на пътищата (възложено от МРРБ).

Сектор „Градска среда“

Основните констатации за оценката на рисковете и уязвимостта към изменението на климата в сектор „градска среда“ са както следва:

- По-високите температури, водещи до формирането на топлинни острови, които ще се появяват по-често и ще траят по-дълго, ще имат най-голямо въздействие върху големите градове с повишена плътност и интензивност на застрояването.

- Изключително ниски температури и студени вълни не се очакват често, но могат да продължат няколко последователни дни и да

повлияят на живота както в големите, така и в малките планински градове;

- Наводненията ще се увеличават по честота и ще засегнат всички населени места като нанесат щети както в големите, така и в малките градове;

- Градушките, които често се комбинират с интензивни валежи, също ще причинят наводнения в градовете и ще повредят сгради, автомобили, обществен транспорт и инфраструктура.

- Свлачищата може да бъдат провокирани и от земетресения, типични за страната. Въпреки че земетресенията не са свързани с изменението на климата, голямото им въздействие върху градската среда и живота на хората трябва да бъде взето предвид в процеса на адаптиране.

Предвидените действия за АИК в градската среда могат да се извлекат от Трети НПДИК 2013–2020 г., Националната програма за намаляване риска от бедствия 2021–2025 г., Планове за управление на речните басейни и планове за управление на риска от наводнения в България, Национална стратегия към адаптация изменението на климата и план за действие

Сектор „Води“

Очаква се изменението на климата да има значителен ефект върху хидрологията на реките. За някои райони на басейново управление общият годишен дебит се очаква да намалее с около 10 процента за период от 30 години в сравнение с референтния период 1976–2005 г.

Рисковете от изменението на климата и уязвимостта във сектор „води“ са както следва:

Опасностите от наводнения и суша

По-високите рискове от наводнения засягат цялата страна, докато по-сериозните засушавания застрашават районите с прогнозиран недостиг на вода.

Състояние и готовност на инфраструктурата

Претоварена, застаряваща, слабо поддържана инфраструктура и следователно силно уязвима и най-вероятно, неадекватна за справяне с изменението на климата.

Готовност на човешкия фактор, оператор или ползвател

Населението и операторите на инфраструктура нямат исторически опит и не разполагат с добри практики при наводнения и суши и следователно са силно уязвими.

Водноелектрически централи - уязвими от експлоатацията при суши.

Водни услуги (водоснабдяване, канализация, мелиорация) - уязвими при суша.

МОСВ стартира дейности, насочени конкретно към АИК, по време на подготовката на националната стратегия за АИК. Основните действия за изпълнение са в рамките на програмите за мерки по ПУРБ и ПУРН.

ВиК дружествата участват в различни проекти и инициативи, включително

проекти за сравнителен анализ. Въпреки че АИК не е пряка тяхна цел, това е възможност за тях да повишат ефективността си.

През 2018г. в обособените територии на ВиК операторите в 15 административни области са разработени Регионални прединвестиционни проучвания, в които е извършена оценка на рисковете, свързани с изменението на климата и за смекчаване на въздействието му, както и за устойчивост при бедствия с цел определяне на мерки за постигане на съответствие с националното и европейското законодателство, свързано с климатичните промени.

4.4. Мерки за предотвратяване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от действия

За смекчаване на последиците от изменението на климата е важно да се използват опции, целящи минимизиране/премахване на емисиите на парникови газове. Изготвянето на политики досега е засягало основно определянето и прилагането на мерки за смекчаване на последиците от изменението на климата, а не адаптирането към него.

Избраните по-долу мерки за адаптация към изменението на климата целят да дадат възможност за комплексно адресиране на очакваните климатични рискове – по-високи температури и по-интензивни и чести периоди на горещо време, по-редки, но по-интензивни валежи, по-чести и интензивни суши, като изборът им е базиран на съществуващата световна и европейска практика. Мерките са подбрани с оглед

спецификата на общината и проблемите ѝ, като в по-голямата си част те целят да адресират както очакваните рискове от промените в климата, така и вече съществуващите за общината проблеми.

Мерките, които са планирани в ПИРО по отношение на климатичните промени са:

Мярка 1. Борба с климатичните промени

Дейности:

- Недопускане на високо-въглеродни технологии и производства на територията на общината;
- Насърчаване на изграждането и въвеждането в експлоатация на централи за производство на електрическа енергия от възобновяеми източници;
- Насърчаването монтирането на локални инсталации в обществени частни сгради за производство на електрическа енергия (слънчеви панели) и подгряване на вода за битово горещо водоснабдяване (слънчеви колектори) от възобновяем източник на енергия „слънце“, биомаса и др.
- Предприемане на мерки в земеделските стопанства, целящи да подобрят управлението на почвите и водите за подпомагане на адаптацията към климатичните промени и намаляване на последиците за околната среда и икономиката;
- Контрол върху използването на водните ресурси, в това число и за енергийни цели;
- Подкрепа и инвестиции за превенция на риска от свлачища и за управление на рисковете в селското стопанство;
- Борба с ерозията на почвите;

- Текущо поддържане на горските екосистеми и горското стопанство;

Очакван резултат:

По-добро качество на живот, по-здраво население, понижена климатична промяна и рискове от бедствия, по-привлекателна и по-безопасна градска среда, намалени разходи за здравни услуги, по-малко използвани невъзобновяеми ресурси.

Мярка 2. Повишаване на енергийната ефективност и насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници (ЕВИ)

Дейности:

- Енергийни обследвания и сертифициране на сгради общинска собственост;
- Реконструкция и обновяване на съществуваща общинска социална, културна, образователна и административна инфраструктура и въвеждане на пакети от енергоспестяващи мерки;
- Подобряване на системите за контрол и мониторинг на потреблението на енергия от сградния фонд – общинска собственост;
- Монтиране на фотоволтаични панели – общинска собственост за производство на електроенергия за собствени нужди.
- Извършване на обследвания на енергийната ефективност на жилищни сгради на територията на общината;
- Въвеждане на пакет от мерки за енергийна ефективност в жилищни сгради на територията на общината, приоритетно на многофамилните жилищни сгради;

- Разработване и прилагане на местни финансови в подкрепа на въвеждането на мерки за енергийна ефективност в многофамилни жилищни сгради

Очакван резултат:

Намаляване на въглеродните емисии от публичната инфраструктура. Подобряване на комфорта на обитаване в обществени сгради и многофамилни жилищни сгради и постигане на нормативно определените параметри на средата за отопление.

Мярка 3. Обновяване на системата за улично осветление

Дейности:

- Изготвяне и изпълнение на проект за ремонт на съществуващо и изграждане на ново енергийно ефективно улично осветление във всички населени места от община;
- Разработване на ефективни системи за поддържане и експлоатация на уличното осветление, включително и с участието на гражданите;
- Поетапно изграждане на автономно енергоспестяващо улично осветление в проблемни жилищни райони.

Очакван ефект:

Намаляване на въглеродните емисии, генерирани от уличното осветление. Подобряване на безопасността и физическите характеристики на градската среда.

Мярка 4: Повишаване на енергийната ефективност в обществени градски транспорт

Дейности:

- Подобряване на съществуващата транспортна инфраструктура в общината;
- Изграждане на система за велосипедни маршрути, свързващи основни градски зони в т.ч. изграждане на велоалеи;
- Използване на електрически превозни средства в градския транспорт в т.ч. алтернативни горива- биодизел, биоетанол.
- Съгласуване на оптимални маршрути и контрол за спазване на договорите с фирмите за обществен транспорт;
- Оптимизиране на системата за паркиране в т.ч. оптимизиране на „синя зона“;
- Монтиране на зарядни станции за автомобили;

Очакван ефект:

Намаляване на броя на пътуванията с лични превозни средства и ограничаване на емисии от парникови газове. Подобряване на качеството на транспортното обслужване в общината.

Мярка 5. Подобряване на градската инфраструктура в т.ч. създаване на „зелени зони“

Дейности:

- Актуализация на общинската транспортна схема и пътна маркировка;
- Подобряване и реорганизация на транспортната ситуация в града;

- Създаване на повече „зелени“ пояси – зони за отдих, паркови пространства и др.;

- Поставяне на съоръжения за защита от шума по протежението на улици с най-интензивен трафик;

- Рехабилитация на пешеходни алеи и тротоари;

- Разполагане на указателни знаци и средства за ориентация в жилищната среда.

Очакван ефект:

Подобряване на градската жизнена среда чрез създаване на благоприятни условия за всекидневен отдих във всички селищни части. Създаване на предпоставки за активен спорт и здравословен начин на живот.

Мярка 6. Повишаване на обществената информираност и изграждане на културна за енергийно ефективно поведение

Дейности:

- Повишаване на информираността на населението за намаляване на парниковите газове и опасностите от климатичните промени с цел създаване на култура и модел на поведение, свързан с опазването на околната среда;

- Разработване и въвеждане на програма

- ма за обучение в училищна и извън училищна среда;

- Изграждане на партньорства с местни и регионални структури на гражданското общество, медиите и бизнеса за провеждане на съвместни инициативи за популяризиране на мерки за енергийна ефективност в бита;

- Разработване и прилагане на ефективни информационни модели за

популяризиране на европейското, национално и местно законодателство в областта на възобновяемите енергийни източници;

- Разпространение на информация за екологично шофиране чрез курсове за шофьори;

- Организиране и провеждане на информационни кампании, които да популяризират използването на енергия от възобновяеми източници в частни жилищни сгради – природен газ, биомаса, енергия от слънцето – слънчеви колектори и фотоволтаични инсталации;

Очакван ефект:

Повишаване на информираността на населението, относно климатичните промени и създаване на култура и модел на поведение, свързани с опазването на околната среда. Създаване на подходяща информационна и подкрепяща среда за стимулиране на инвестиции в зелена икономика на местно ниво.

Мярка 7. Повишаване на местния капацитет за устойчиво енергийно развитие

Дейности:

- Обособяване на структурни звена в общинската администрация, което да поема отговорността за координирането на цялостния процес на планиране, реализация и мониторинг на устойчиви енергийни политики на местно ниво;

- Въвеждане на подходяща система за обучение на експерти в местната администрация от ресорните звена, ангажирани с планирането, изпълнението и контрола капиталовите инвестиции и политиките по териториално развитие;

- Организиране на обученията относно измененията в климата, очакваните отражения върху живота и икономическите дейности, международните инициативи, програми и задължения, факторите, които причиняват;

- Курсове за повишаване на местните умения и възможности за устойчиво енергийно развитие;

- Създаване на информационна система за потенциални източници на финансиране структурни фондове, международни и национални Програми;

- Установяване на информационен телефон за съвети върху енергоефективно поведение на потребителите, рационално използване на енергията, предпочитани източници и енергоносители;

- Прилагане на общите принципи и изисквания, свързани с изменението на климата, в секторните документи на екологичната политика в общината.

Очакван ефект:

Увеличени експертни знания и управленски умения на персонала относно АИК в общината.

Мярка 8. Намаляване на количеството отпадъци и предотвратяване на емисии на парникови газове

Дейности:

- Ефективно третиране на отпадъци – сепариране и преработка, инвестиране в еко инвестиции в публични-частни партньорства за реализирането им;

- Закриване и рекултивация на депа в т.ч. своевременно почистване на нерегламентирани сметища;

- Разпространение на информация на населението за възможности за намаляване количеството на отпадъците;

Очакван ефект:

По-добро управление на отпадъците с цел намаляване на емисиите на парниковите газове.

Мярка 9. Насърчаване на иновациите в бизнес средите

Дейности:

- Насърчаване на фирми, реализиращи производствени модели в подкрепа на кръговата икономика;

- Административно стимулиране на промишлеността и бизнеса за

използването на енергия от възобновяеми източници напр. данъчни преференции, специализирано административно обслужване и други стимули;

- Изграждане на партньорства за разработване и прилагане на система от услуги за консултиране на малки и средни предприятия за въвеждане на пакети от енергийно ефективни мерки и оползотворяване на енергия от възобновяеми източници.

Очакван ефект:

Увеличен дял на бизнес инвестициите в технологии за въвеждане на енергийно ефективни мерки. Повишено ниво на информираност и изградена положителна нагласа сред бизнеса за интегрирано енергийно потребление.

ЧАСТ V. ПАРТНЬОРИ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО

Преглед на средата в контекста на гражданското участие в процесите на разработване, изпълнение и наблюдение на регионалните политики

Нормативни предпоставки

Нормативни предпоставки за осигуряване на гражданско участие в процеса на формулиране, разработване, прилагане, наблюдение и контрол на регионални политики са регламентирани в следните документи: Закона за регионалното развитие (ЗРР), Правилника за неговото прилагане и Методически указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. на Министерство на регионалното развитие и благоустройство (март 2020 г.).

Основен принцип за провеждане на държавната политика за регионално развитие е принципът за партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката.²¹⁹

Описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност се съдържат в Методически указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на

община (ПИРО) за периода 2021-2027 г., които се издават на основание на чл.17, т.9 от ЗРР, изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13 март 2020 г. и имат за цел определяне на унифицирани процедури за изработване, оценка, одобряване и прилагане на ПИРО.

За постигане на качествен и пълноценен процес на стратегическо планиране и устойчиво интегрирано регионално и местно развитие изключително важно е гражданското общество да бъде привлечено за участие на всички нива и етапи: разработване, изпълнение, наблюдение и оценка на резултатите на ПИРО.

Цели

Обща цел: Да гарантира прилагането на принципа на партньорство и да осигури прозрачност на процеса по изготвяне на ПИРО.

Специфични цели:

- Популяризиране на подхода за интегрирано териториално развитие и ролята на ПИРО за развитието на общината;
- Повишаване участието и ангажираността на различни групи заинтересовани страни към процесите на планиране на общинското развитие.
- Осигуряване на партньорство и сътрудничество между администрация и

²¹⁹ Източник: Закон за регионалното развитие, чл.2 ал.3 т.6, изм. и доп. ДВ №21/13.03.2020

заинтересованите страни при изпълнение на плана.

Принципи за прилагане на регионалната политика

Държавната политика за регионално развитие се основава на следните принципи:²²⁰

- Стратегически подход на планиране;
- Програмиране и концентрация на ресурсите;
- Допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с ресурси от фондове на Европейския съюз, частни източници и от международни финансови институции;
- Междуведомствена координация на дейността на компетентните органи в процеса на планирането, програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката;
- Съгласуваност с другите секторни и хоризонтални политики, инструменти и действия на международно, национално, регионално и местно равнище;
- Партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката.

Принципи за участие на гражданите²²¹

Гражданското участие следва да се насърчава и подпомага чрез следните

принципи, които се прилагат към всички участници, въввлечени в гражданското участие в процеса на вземане на политически решения:

- взаимно уважение между всички участници като основа за честно взаимодействие и взаимно доверие;
- зачитане на независимостта на НПО, независимо от това дали техните мнения съответстват с тези на публичните органи или не;
- зачитане на позицията на публичните органи, които носят отговорността и отчетността при вземането на решения;
- откритост, прозрачност и отчетност;
- отзивчивост, като всички участници предоставят съответна обратна връзка.
- недискриминация и приобщаване, така че всички гласове, включително тези на по-малко привилегированите и най-уязвимите, да могат да бъдат изслушани и взети под внимание;
- равенството между половете и равнопоставено участие на всички групи, включително тези с особени интереси и нужди, като младите хора, възрастните хора, хората с увреждания или малцинствата;
- достъпност чрез използване на ясен език и подходящи средства за участие, офлайн или онлайн.

²²⁰ Източник: Закон за регионалното развитие, чл.2 ал.3 т.6, изм. и доп. ДВ №21/13.03.2020

²²¹ Източник: Насоки за гражданско участие в процеса на вземане на политически решения,

Съвет на Европа, приети от Комитета на министрите на 27 септември 2017 г. на 1295-то заседание на заместник-министрите)

Предпоставки за успешно включване на гражданите

- Достъпен и приобщаващ процес, адекватен на целта;
- Актуална и разбираема информация;
- Равен достъп и привличане на всички заинтересовани страни;
- Включване на идеи и предложения на гражданите в решенията и политиките;
- Сътрудничество на принципа на равнопоставеност и зачитане на гражданските и човешки права.

Участие на заинтересованите страни при разработване на ПИРО

Основни подходи

Един от ключовите приоритети в утвърждаване на местната администрация е осигуряване на лесен и достъпен интегриран подход за комуникация на гражданите и бизнеса с общината и прилежащите структури. Нивата на гражданско участие в процеса на вземане на политически решения се постига чрез: информиране, консултиране, диалог и активно участие.²²²

Информиране

Информирането е основополагащ етап при разработване на ПИРО, като целта му е да информира гражданите и да ги насърчи да участват.

---

²²² Източник: Насоки за гражданско участие в процеса на вземане на политически решения, Съвет на Европа, приети от Комитета на

В процеса на комуникация са използвани класически комуникационни канали: публикации в медиите, информационни интернет сайтове, социални медии, информационни материали, и други. В резултат на това се постигна популяризиране на интернет страницата на ПИРО като възможност за осъществяване на пряка комуникация между представители на заинтересованите страни и гражданското общество с експертния екип/ работна група за разработване на документа. Предоставянето на информация към гражданите се осъществява приоритетно чрез интернет страницата на ПИРО на община Велико Търново на следния електронен адрес: <https://veliko-turnovo-next7.eu/> и официалната интернет страница на Община Велико Търново на следния електронен адрес: <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/>. Всички заинтересовани страни са информирани за процеса на разработване на ПИРО чрез публикуване на актуална информация в секциите „Новини“, „Публични събития“ и предоставената възможност за обратна връзка с екипа чрез неограничен свободен достъп до секцията „Как да участвам?“.

Консултиране

Анкетни: През периода от 10.03.2021 година до 28.04.2021 година са проведени анкетни проучвания с цел да се събират гледните точки на отделни лица, неправителствени организации и гражданското общество като цяло относно моментното състояние на

министрите на 27 септември 2017 г. на 1295-то заседание на заместник-министрите)

различни аспекти от живота в общината, както и да се регистрират вижданията на заинтересованите страни за бъдещето развитие на Велико Търново.

Публични събития - Фокус групи: На 31.05.2021 и 01.06.2021г. са проведени 7 фокус - групи с общо 64 участници (присъствени) , по следните теми: Социална политика и здравеопазване; Икономическо развитие/ НИРД; Образование, младежки дейности и спорт; Инфраструктура; Околна среда и градска мобилност; Културно-историческо наследство и туризъм; Общинска администрация, в т.ч. кметове и кметски наместници, съседни общини.

Получени предложения от заинтересованите страни за включване в ПИРО: Получени са едва 15 предложения от граждани и организации за включване на проектни идеи в ПИРО на Община Велико Търново за периода 2021-2027г. Извън подадените чрез формата за обратна връзка фишове, са получени и заявки за проектна готовност, подадени от различни звена на администрацията по образец.

Диалог

Диалогът е структуриран, дълготраен и ориентиран към резултати процес, който се основава на взаимен интерес в обмяна на мнения между публични органи, физически лица, НПО и гражданското общество като цяло. Вземането на съвместни решения е един от най-важните етапи, при който заинтересованите страни/гражданите работят съвместно с управляващите за формулиране на общи решения за

бъдещото развитие на град Велико Търново.

Публично събитие „Обществен форум“. На 02.06.2021 г. се проведе „Обществен форум“ (он-лайн), в който се включиха общо 22 участника.

Обществено обсъждане на изготвения ПРОЕКТ на План за интегрирано развитие на Община Велико Търново (ПИРО) за периода 2021-2027 г. се проведе на 15.07.2021г. (присъствено), в който, съгл. Присъствения списък участваха 33 души. (вж. Приложение б)

Междинен доклад за работа със заинтересованите страни и формите на участие при разработване на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност е публикуван на страницата: <https://veliko-turnovo-next7.eu/publicni-sabitia/>

Комуникационен механизъм за осигуряване на информация, отчетност и прозрачност относно постигнатите резултати и използваните финансови ресурси по програмата за реализация

Основните инструменти за осигуряване на информация и публичност са **годишните доклади и междинната оценка**, както и **последващата оценка** след края на периода на действие на плана. В процеса на изпълнение на ПИРО те ще бъдат изготвени и обсъдени при спазване и изпълнение на основните форми на взаимодействие за осъществяване на партньорства и осигуряване на публичност. До тях ще

имат достъп всички заинтересовани страни на страницата на общината в интернет.

В процеса на изпълнение е важно поддържането на изградените партньорства. Това ще даде реални шансове за постигане на стратегическите цели по максимално ефективен и ефикасен начин.

Мерки за комуникация, информация и включване на заинтересованите страни и партньорите в процеса по бъдеща актуализация на програмата за реализация и идентифициране на нови проектни идеи в плана.

За повишаване нивото на информираност и подпомагане процеса на партньорското участие могат да бъдат използвани следните инструменти: съвещаване чрез електронна поща и интерактивна електронна страница; провеждане на събития (присъствено

или он-лайн), за да се представи процесът на изпълнение на ПИРО на партньорите, и други.

Най-реалистичният подход за представителство на местната общност в смесените работни групи за наблюдение и контрол на разработването и изпълнението на ПИРО в общината е участието на кметовете/кметските наместници на населените места. Това е гаранция за истинско отчитане на интересите на жителите на селата, които имат специфични нужди и същевременно непознат потенциал за развитие и решаване на проблемите. В този процес местният кмет се нуждае от подкрепа и утвърждаване в системата на местното самоуправление, като му се предоставят реални възможности, включително финансови, за успешно изпълнение на отговорностите, които има пред жителите на населеното място.

ЧАСТ VI. ИНДИКАТИВЕН СПИСЪК НА ВАЖНИ ЗА ОБЩИНАТА ПРОЕКТНИ ИДЕИ

Съгласно Методическите указания на МРРБ неразделна част на Програмата за реализация е Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата, изготвен по образец от Методическите указания. Той може да се изготви по-късно, при актуализация на програмата за реализация на плана. Проектите включени в индикативния списък следва да се реализират приоритетно, но за да бъдат включени в него е необходимо общината да има известна степен на проектна готовност и общината заедно с партньорите да е преценила, че съответният проект е от особена важност за развитието ѝ.

Важен и обективен фактор за определяне на приоритетните проекти е възможността за определяне на източника за финансиране, което към изготвяне на настоящия момент е индикативно. На национално ниво в процес на разработване са основните стратегически документи, чрез които ще

бъде осигурено финансирането на проекти на общините.

За постигане на реалистичност, обективност и изпълнимост на ПИРО, се прилага възможността този списък да бъде добавен по-късно, при актуализация на програмата за реализация на плана. Включените в списъка проекти следва да бъдат тясно обвързани с ключовите приоритети за развитие, а в програмата за реализация да бъде обоснован приноса им към тях.

Съгласно ППЗРР при приемане или изменение на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от ЕС се актуализира и програмата за реализация към ПИРО.

Списъкът с проекти може да бъде актуализиран, като нови проекти се включват при спазване на принципа на партньорство чрез съответните мерки от комуникационната стратегия.

ЧАСТ VII. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ

Програмата за реализация е финалният елемент от структурата на ПИРО и представлява конкретния начин за осъществяване на неговите стратегически предложения. Основните структурни елементи на програмата са мерките и проектните идеи по съответните цели и приоритети на плана. В тях са включени дейности, обединени по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и предвиден синергичен ефект.

Описание на прилагания интегриран подход

При разработване на стратегическата част на ПИРО е приложен **интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие на общината**, чрез който се постига обвързване между целите и приоритетите се постига съгласуваност с факторите, условията и потенциала за специфичното развитие на общината, мрежата от населени места и отделните сектори, залегнали в устройствените планове за развитие на територията.

Програмата за реализация на ПИРО има за задача да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнението му.

Основните структурни елементи на програмата са мерките и проектните

идеи по съответните цели и приоритети на плана. В тях са включени дейности, обединени по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и предвиден синергичен ефект. Всяка предвидена интервенция обхваща комплекс от дейности, подлежащи на финансиране със собствени или заемни средства, публично-частни партньорства, средства от различни оперативни програми или от други източници.

При изготвянето на програмата за реализация към ПИРО-Велико Търново интегрираният подход за планиране на регионалното и пространствено развитие е налице чрез спазване на принципа за партньорство при дефинирането на основните проектни предложения чрез участието на заинтересованите лица при тяхното определяне; предвидените мерки са с конкретно пространствено измерение (изключение са мерките с хоризонтален характер, които носят ползи за цялата територия на общината). Мерките, заложи в програмата за реализация, са приложими, постижими и реалистични, с конкретни измерими резултати и с индикативни източници на финансиране. Те представляват ангажимент от страна на общината и следва да бъдат реалистично постижими. Мерките са оформени след идентифициране на отделните проектни идеи, което от своя страна е постигнато чрез комуникация между

заинтересованите страни и община Велико Търново.

Основни компоненти на програмата за реализация са описание на интегрирания подход и включени мерки, представени в частта цели и приоритети и в табличен вид по образца на Приложение №1 към плана.

Вж. Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО на община Велико Търново за периода 2021-2027 г.: описание на предвидените мерки и дейности

Вж. Приложение 2. Индикативна финансова таблица

ЧАСТ VIII. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО

Наблюдението на изпълнението на ПИРО се извършва с цел постигане на ефективност и ефикасност на стратегическото планиране на регионалното и пространственото развитие, програмирането, управлението и ресурсното им осигуряване.

Предмет на наблюдение е изпълнението на целите и приоритетите за регионално и местно развитие съгласно определени физически и финансови индикатори, организацията и методите на изпълнение, прилагани от органите за управление, и мерките за осигуряване на информация и публичност за резултатите от изпълнението на ПИРО.

Системата за наблюдение

За постигане целите на наблюдението се изгражда система за наблюдение, която отговаря на специфичните условия и организация за изпълнение на ПИРО. Системата за наблюдение обхваща:

- източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информация;
- индикаторите за наблюдение;
- органите за наблюдение, организацията и методите на тяхната работа;
- системата на докладване и осигуряване на информация и публичност.

Наблюдението на изпълнението на ПИРО се извършва въз основа на официални данни на Националния статистически институт, на Евростат, на

административната статистика на Агенцията по заетостта, както и на данни от други национални, регионални и местни източници на информация.

Наблюдение на изпълнението на плана за интегрирано развитие на Община Велико Търново

Орган за наблюдение на плана за интегрирано развитие на общината е Великотърновски общински съвет. В процеса на наблюдение на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината общинският съвет осигурява участието на заинтересованите органи, организации, физически и юридически лица при спазване на принципа за партньорство, публичност и прозрачност при изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината.

Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на плана за интегрирано развитие на общината се осигурява от бюджета на общината, национален бюджет или със средства от фондовете на Европейския съюз.

Кметът на общината организира наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината. За резултатите от наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината се разработва годишен доклад.

Годишен доклад за наблюдение и изпълнение на ПИРО

Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината се изготвя по определен от кмета на общината ред и се одобрява от общинския съвет по предложение на кмета на общината. Докладът се изготвя и внася за обсъждане и одобряване от общинския съвет до 31 март на всяка следваща година.

Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината е публичен и се оповестява на страницата на общината в интернет.

Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценка на плана.

Копие от годишните доклади за наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината се изпраща на председателя на областния съвет за развитие в 7-дневен срок от решението за тяхното одобряване.

Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината съдържа информация за:

1. общите условия за изпълнение на плана за интегрирано развитие на общината и в частност промените в социално-икономическите условия в общината;

2. постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на плана за интегрирано развитие на общината въз основа на индикаторите за наблюдение;

3. действията, предприети от компетентните органи с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при

изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината, в т. ч.:

а) мерките за наблюдение и създадените механизми за събиране, обработване и анализ на данни;

б) преглед на проблемите, възникнали в процеса на прилагане на плана за интегрирано развитие на общината през съответната година, както и мерките за преодоляване на тези проблеми;

в) мерките за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на плана за интегрирано развитие на общината;

г) мерките за постигане на необходимото съответствие на плана за интегрирано развитие на общината със секторните политики, планове и програми на територията на общината, включително мерките за ограничаване изменението на климата и за адаптацията към вече настъпилите промени;

д) мерките за прилагане принципа на партньорство;

е) резултатите от извършени оценки към края на съответната година;

4. изпълнението на проекти, допринасящи за постигане на целите и приоритетите на плана за интегрирано развитие на общината с размера на усвоените средства за отчетния период и източниците на тяхното финансиране;

5. заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението на плана за интегрирано развитие на общината.

В цялостния процес на наблюдение и оценка при спазване на принципа за партньорство участват общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации,

представителите на гражданското общество в общината.

Изменение и актуализация на Програмата за реализация и приложенията към нея

Изменение и актуализация на плана се допуска при условията, посочени в ППЗРР, в т.ч.:

- при съществени промени на икономическите и социалните условия в общината;
- в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- при съществени промени в секторни стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на плана.

Същевременно, актуализация на програмата за реализация на плана може да бъде извършвана периодично въз основа на изводите и препоръките в годишните доклади за наблюдение с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане на целите и приоритетите за развитие.

Периодичната актуализация на програмата за реализация и приложенията към нея се извършва с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране. Така например, в случай на възникнала възможност за включването на допълнителни ресурси – средства от оперативните програми за периода 2021-2027 г. или от други национални или донорски проекти и програми, при актуализацията на програмата за реализация могат да бъдат идентифицирани допълнителни

проектни идеи, които да бъдат финансирани с допълнителните ресурси. Допълнителни мерки, дейности и проекти/проектни идеи се включват в програмата или приложенията към нея само чрез обосновка на приноса им към постигането на целите и приоритетите на плана при спазване на принципа на интегриран подход.

Изготвеният актуализиран ПИРО се приема при условията и по реда за изработване и приемане на плана. Същото важи и за актуализацията на програмата за реализация на ПИРО: изменение и актуализация на програмата за реализация се извършва при стриктно спазване на принципа на партньорство и прилагане на мерките от комуникационната стратегия, описани в част III от плана. Актуализацията на програмата за реализация се одобрява от общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Наблюдение и оценка на ПИРО

Наблюдението и оценката на ПИРО се осъществява, в съответствие с разпоредбите на ППЗРР. Съгласно изискванията на ЗРР, за изпълнението на ПИРО извършва междинната и последващата оценка на изпълнението.

Междинната оценка включва²²³:

1. оценка на първоначалните резултати от изпълнението;
2. оценка на степента на постигане на съответните цели;
3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
4. изводи и препоръки за изпълнението на съответния документ.

---

²²³ чл. 33 (2) от ЗРР

Междинната оценка се извършва в средата на периода на действие на ПИРО. На базата на така посоченото нормативно основание е предвидено междинната оценка на ПИРО Велико Търново да бъде извършена през 2024 година.

Последващата оценка включва²²⁴:

1. Оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
2. Оценка на общото въздействие;
3. Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
4. Изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Последващата оценка се извършва не по-късно от една година след изтичането на периода на действие на ПИРО, т.е. до края на 2028г.

Кметът на общината внася за обсъждане и одобряване от общинския съвет доклади за резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението на ПИРО.

Докладите се публикуват на страницата на общината в интернет и на портала за обществени консултации на Министерския съвет.

Индикатори за наблюдение

Индикаторите за наблюдение и оценка са дефинирани съобразно смисъла и съдържанието на стратегическите цели и приоритетните области на стратегията.

---

²²⁴ чл. 34 (2) от ЗРР

²²⁵ Бележка: Списък на общите индикатори, съгласно проектите на Регламенти на ЕС за

Системата от индикатори обединява два основни компонента – индикатори за резултат, проследяващи степента на изпълнение на целите, както и индикатори за продукт, измерващи ефектите от изпълнението на мерките в рамките на приоритетните области. Двата вида индикатори са въведени в следствие на предписанията от „Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.“.

При разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са взети предвид общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021-2027 г.²²⁵

Индикаторите са избрани в синхрон с наличната и регулярно поддържана информационна основа в България и наличните данни в община Велико Търново. Така могат да бъдат посочени техни начални, междинни и целеви стойности. Инструментът ще бъде основно средство за изготвяне на годишните доклади за изпълнението на ПИРО, междинната и последващата оценка на плана.

По отношение на наблюдението и оценката на изпълнението на плана е разработена система за наблюдение, оценка и актуализация, обвързваща функциите на участващите звена и времеви график за действие. Подробно описани са отговорностите и компетенциите на отделните звена, посочена е логическата и времева

периода 2021-2027 г., е представен в Приложение № 3а към настоящите Методически указания.

обвързаност между отделните функции. Идентифицирани са ключови събития от процеса за наблюдение, оценка и актуализация на плана и конкретното участие и принос на въвлеченото звено. Ключовите събития са точно разположени във времето, за да се въведе управляема система от последователни и конкретно разписани стъпки. Посочен е начинът за интегрирането на индикаторите в отделните стъпки на наблюдението и оценката. Отбелязан е подходящият момент за изготвяне на междинна и последваща оценка, както и на актуализация на ПИРО, когато това е необходимо.

Вж. Приложение 3. Матрица на индикаторите

ЧАСТ ІХ. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО на община Велико Търново за периода 2021-2027 г.: описание на предвидените мерки и дейности;

Приложение 2. Индикативна финансова таблица;

Приложение 3. Матрица на индикаторите за наблюдение и оценка на ПИРО;

Приложение 4. Картен материал – зони за прилагане на интегриран подход;

Приложение 5. План за управление на градската мобилност на Община Велико Търново (хармонизиран);

Приложение 6. Протокол от проведено обществено обсъждане с присъствен списък.

Настоящият документ е приет с Решение № 666 по Протокол № 30/26.08.2021 год. на Великотърновски общински съвет.